

mb

magazin bibliologic

numărul

3-4

2007

În acest număr

Lidia Kulikovski
Kai Ekholm
Natalia Cheradi
Daniel Boorstin
Ludmila Lipcanu
Nelly Țurcan
Ecaterina Scherlet
Violeta Ionel
Veronica Ghețu
Elena Bordian
Alexe Rău
Maria Furdui
Galina Davidic
Lidia Sitaru
Nadejda Pădure
Natalia Suvac
Vera Osoianu
Nina Negru
Iurie Colesnic
Maria Brînzan

Teorie și Practică
Agora
Sy

Bibliofutu
Ani

Se
G

Ma

ISSN 1857-1476

Magazin bibliologic 2007, nr. 3-4

Revistă științifică și bibliopraxiologică

Editori:

Biblioteca Națională a Republicii Moldova
Asociația Bibliotecarilor, Societatea Bibliophililor

Director și redactor-șef:

Alexe Rău

Colegiul de redacție:

acad. Andrei Eșanu, acad. Petru Soltan,
acad. Mihai Cimpoi, doctor hab. Ekaterina Nikonorova (Moscova),
doctor hab. Roman Motulski (Minsk), doctor hab. Gheorghe Postică,
doctor conf. Elena Tîrziman (București), doctor conf. Hermina Anghelescu (SUA),
doctor conf. Nelly Țurcan, doctor conf. Lidia Kulikovski,
doctor conf. Constantin Mălinaș (Oradea), doctor honoris causa Iurie Colesnic,
cercet. șt. Pavel Balmuș, Vera Osoianu (director adjunct), Nina Negru

Secretari responsabili:

Elena Turuta, Viorica Antonov

Redactori asociați:

Jana Badan, Nelly Canțer

Redactor artistic:

Dragoș Popa-Miu

Procesare computerizată:

Maria Griniuc

Com. nr. 9. Imprimeria BNRM, str. 31 August 1989, 78 A, Chișinău

Acest număr este ilustrat cu ex-libris de Elena Garștea, Victor Cuzmenco, Vladimir Kravcenco,
Dumitru Pomîrlean, Aliona Samburic, Elena Karacențev

BIBLIOTECA DE
BIBLIOLOGIE

Biblioteca națională
a Republicii Moldova
Exemplar legal Moldova

RV-19862

RV-19862

2013 ✓

c/b

SUMAR

AGORA

3-6

Lidia Kulikovski. Tendințe și schimbări de scene în biblioteci la solicitarea viitorului

INVITATUL REVISTEI MB

7-14

„BN sunt porțile naționale de acces la informație...” (dialog cu dl Kai Ekholm, bibliotecarul național al Finlandei)

STUDII ȘI CERCETĂRI

15-19

Natalia Cheradi. Segmentarea pieței – baza elaborării strategiilor de dezvoltare a bibliotecii

20-26

Lidia Kulikovski. Utilizatorii bibliotecii: teorii, concepte, contexte actuale și emergente

PIETRE PENTRU TEMPLUL BIBLIOLOGIEI

27-34

Daniel Boorstin. Hieroglife umane

TEORIE ȘI PRACTICĂ

35-38

Ludmila Lipcanu. Repere francofone în procesul de informare a utilizatorului medical

39-42

Nelly Țurcan. Competențele profesionale ale specialiștilor în informare și documentare și Procesul de la Bologna

43-45

Ecaterina Scherlet, Violeta Ionel. Modernizarea serviciilor de informare în Biblioteca Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

46-49

Veronica Ghețu. Metode didactice de formare a culturii informaționale a studenților

50-52

Elena Bordian. Diversitatea surselor de informare – criteriu al manifestării culturii informaționale a studenților

BIBLIOSOFIE

53-67

Alexe Rău. Protoscrierea

SYMPOSION

68-70

Maria Furdui. Biblioteca publică – centru istoric al comunității

71-73

Galina Davîdic. Bibliotecile publice și locul lor în societate

74-76

Lidia Sitaru. Rolul bibliotecarului în comunitate

77-79

Nadejda Pădure. Dezvoltarea colecției de publicații: probleme și perspective

80-81

Natalia Suvac. Soluționarea conflictelor în bibliotecă

ATLAS

82-85

Vera Osoianu. Memorie veritabilă: din colecțiile Bibliotecii Naționale a Norvegiei

FIAT LUX

86-95

Nina Negru. Formarea bazei poligrafice a RSSM după cel de-al Doilea Război Mondial (Problemele presei sovietice din RSSM în anii 1944-1946)

ANIVERSĂRI CULTURALE

96-101

Iurie Colesnic. Un om fără de mormânt...

102-105

Iurie Colesnic. Cincinat Pavelescu – un epigramist adorat de basarabeni

106-111

Iurie Colesnic. Viața și drama lui Gheorghe V. Madan

112-113

Iurie Colesnic. „Cea mai înzestrată femeie-sculptor a erei noastre”

114-115

Iurie Colesnic. Opera basarabeanului Pavel Kuzminski în literatura europeană

BIBLIOSOCIOLOGIE

116-122

Bibliotecile și resursele informaționale în percepția beneficiarilor (pe urmele unui studiu efectuat de OCLC)

UNIVERSUL LECTURII

123-126

Maria Brînzan. Lecturile lui Mihai Eminescu în biblioteca de la Ipotești și în biblioteca gimnazială de la Cernăuți

Tendințe și schimbări de scene în biblioteci la solicitarea viitorului

Societatea Mondială „Viitorul lumii” a publicat o previziune *Lumea în următorii 25 de ani*, bazată pe studii aprofundate asupra dezvoltării rapide și avansate a tehnologiilor, dezvoltării care produce schimbări în toate domeniile cunoașterii.

Studiul, întreprins de experți recunoscuți, pronostichează viitorul tehnologic al lumii lansând promisiuni de schimbare în energie, informație, tehnologie, sănătate, transport și alte domenii. Decodarea genelor umane a fost posibilă datorită unor supercomputere care au înregistrat 3 bilioane de biți informaționali tezurizați în ADN. Astăzi putem afirma realist, zic experții de la „Viitorul lumii”: carburantul petrol va fi înlocuit de cel de hidrogen, vom putea controla medical procesele genetice și ale întregii vieți, puterea computerelor va fi infinită și tot mai ieftină, vom utiliza comunicații mobile la viteza luminii, roboții care vor servi ca ajutor, ca îngrijitori și multe, multe altele.

Cele mai importante preziceri spicuite din revista *The futurist* a Societății Mondiale „Viitorul lumii” le evidențiem mai jos:

- Hidrogenul va lua locul petrolului. Până în 2012 va ajunge cel mai competitiv carburant (la salonul auto de la Detroit, în 2007, au fost prezentate mai multe modele auto bazate pe hidrogen);

- Era *Cyborg* e aproape. Cercetătorii din Israel au elaborat un biocalculator pentru care

se utilizează cipuri de silicon cu celule ADN. Această dezvoltare poate permite mai târziu conectarea creierului uman direct la computer;

- Până în 2015 orașele New York, Tokyo, Frankfurt vor deveni centre globale de transport care vor utiliza avioanele supersonice la transportarea pasagerilor civili. Oamenii vor face înconjurul continentelor în tot atâta timp în cât ajung de acasă la aeroport;

- În următorii 25 de ani școlile în viziune tradițională se vor reduce considerabil. Elevul nu va veni la școală, acasă el va putea vizita și aborda subiectul și materia necesară pe cale virtuală. Lumea virtuală va oferi posibilitatea să experimenteze subiectul obligatoriu sau necesar. O metamorfoză care va schimba procesul de învățământ va fi ghidul interactiv, virtual, personalizat – care va răspunde la toate întrebările elevului, studentului, oricui va vrea să învețe;

- Birja virtuală a stocurilor de energie de hidrogen va domina dezvoltările industriale, economice, va condiționa și determina cursul valutei, etc.;

- Curenții oceanici vor depăși vântul ca resursă de energie. Turbinele puse în mișcare de curenții oceanici vor genera de patru ori mai multă energie decât morile de vânt utilizate intens în țările nordice;

- Melcii vor salva lumea. Un calmant, care nu provoacă dependență, de o sută de ori mai potent decât morfina, va fi

Lidia Kulikovski

“Biblioteca viitoare va fi produsul societății cunoașterii, va acționa în societatea cunoașterii și deci, identitatea instituțională a bibliotecii va oglindi idealurile sociale și tehnologice ale societății cunoașterii. Fiind facilitatorul societății cunoașterii, biblioteca, trece de la acces și instruire informațională la învățare multimodală. Deci, va fi bibliotecă virtuală, serviciu virtual, site al experienței culturale.”

în curând în producție, grație cercetărilor în conotoxine, care au descoperit în melcii tropicali un set distinct de componenți chimici, care vor trata maladiile cardiace, ale coloanei vertebrale, depresia ș.a.;

•Armele de distrugere în masă vor fi mult mai ușor de obținut în următorii 15 ani. Teroriștii trec de la atacuri cu bombă la dezastre de nivel celular. Armele viitorului – ingineria genetică și nanotehnologia – care necesită mai puține materiale și oferă largi facilități de acțiune;

•Convergența ingineriei genetice cu nanotehnologia vor permite speciei umane să-și schimbe înfățișarea în orice fel va dori. În următorii 15 ani oamenii vor putea rearanja genele nu numai ca să-și schimbe fizicul, ci și pentru ca să-și mărească durata vieții, să-și unească creierul cu computerul, și corpul cu robotul, și încă pentru multe alte invenții remarcabile;

• Roboții și mediul inteligent vor îmbunătăți activitatea de îngrijire a bătrânilor, persoanelor cu handicap, bolnavilor,

și vor asigura independența lor. Pietonul inteligent, un simplu mecanism de mână, va arăta, pe monitorul său, toți parametrii stării sănătății, toate semnele vitale, va ghida oamenii prin oraș, le va asigura mobilitatea și independența.

Un tablou interesant. Un tablou incitant¹.

Sintetizate într-o tabelă, aceste preziceri, ne dau posibilitatea să ne orientăm mai bine și să calculăm cât mai au bibliotecile până se vor metamorfoza sau până când vor dispărea fizic.

Tab. 1

2005	2010	2015	2020	2025	2030
Wireless	Telefoane inteligente, Web 2.0, biblioteca 2.0, e-guvernare, divertisment la cerere, finanțe online, mașini hibride.	Rețele pervasive, computere optice, interfețe inteligente, editare online, acces global, roboți în masă, telemedicină, mașini cu hidrogen, mașini inteligente, turism spațial.	Biocomputere, educație virtuală, biblioteci virtuale, nanoteach, roboți mici, tratament personalizat, organe artificiale, avioane supersonice.	Micromașini, terapie genetică, creșterea organelor, Bază umană pe lună.	Durata vieții – 100 de ani călătorii pe stele omul ajunge pe Marte.

Aceste preziceri ne dau o idee despre lumea viitorului. Având anticipările tehnologice putem face și anticipări de scenă biblioteconomică și informațională. Adică, având pronosticul mediului în care vom opera, putem schița identitatea bibliotecii viitorului?

Specialiști din diverse țări își pun această întrebare, caută răspunsuri și modele... Unii spun că biblioteca se va schimba radical în mediul electronic, se va concentra pe construirea *infrastructurilor virtuale de bibliotecă*, alții spun că nu vor fi necesare, că vor fi centre de intermediere, de editare electronică, etc.

Dar toți sunt de acord că biblioteca va rămâne necesară ca loc care va umaniza și personaliza relațiile cu utilizatorii. Într-o lume în care informația ne va îneca, va fi nevoie de un punct de acces, de un punct de acces

la punctele de acces, iar bibliotecarii ca *inginerii cunoașterii*, vor asigura expertiza umană în relația și raportul oamenilor cu tehnologia. Ne așteaptă multe schimbări. Andre Graz, referindu-se la bibliotecii ca „human capital” al comunităților, subliniază că bibliotecile trebuie să-și acomodeze creativitatea personalului, scopurile și acțiunile, pentru a obține credibilitate comunitară. Vocabularul viitor al bibliotecarului va conține cuvinte-cheie ca: experimentare, creativitate, inovații, învățare continuă, concentrare, cooperare, publicare electronică, managementul și partajarea gratuită a conținutului, carduri inteligente, open source etc.

Pentru a fi gata de schimbările din viitor, pentru a rămâne printre roboți, nanotehnologie, pentru a rămâne în acel acces global promis, biblioteca, ca și domeniul în general, trebuie

astăzi să analizeze perspectivele: perspectiva utilizatorilor (va mai avea cineva nevoie de noi?); perspectiva tehnologică (vom fi în stare să avem rețele pervasive peste 8 ani așa cum promit futurologii?, acces global, editare online, interfețe inteligente în bibliotecii); perspectiva relațiilor, parteneriatelor (cum ne va afecta nanotehnologia, educația virtuală, biocomputerile, pe noi, bibliotecarii, ca profesioniști și identitatea bibliotecii etc.?)

Perspectiva utilizatorilor

Utilizatorii viitorului vor trăi în societatea virtuală, de fapt vor fi generația digitală.

Un studiu internațional, organizat de OCLC, *Percepția bibliotecilor și a resurselor informaționale*², publicat în 2005, a raportat următoarele: „Astăzi utilizatorul în căutarea informației preferă motoarele de că-

¹ Comentarii la acest pronostic le găsiți la www.wfs.org/technology/promises.

² <http://www.oclc.org/reports/2005perceptions.htm>.

utare Internet și este în general satisfăcut de calitatea și cantitatea informației găsite prin web; preferă *self-serve* tip RFID, M3, etc.; utilizează metodele alternative de căutare, ca de exemplu Google, mai degrabă decât să utilizeze serviciile tradiționale de referință; compară Google cu biblioteca găsimu-i punctele vulnerabile în promptitudinea, plinătatea, calitatea servirii; utilizează biblioteca doar pentru a împrumuta cărți, deoarece nu știe de serviciile electronice pe care le furnizează biblioteca (și pe bună dreptate, pentru că nu toate bibliotecile le au, dar dacă le au nu le promovează); preferă biblioteci calde, echipate, mobile, cu un personal binevoitor, inteligent, capabil să-l consilieze, îndrume, ajute; utilizatorii trăiesc într-o lume mai colaborativă unde nu-s granițe între școală, casă, muncă, joacă și studiu; doresc ore de funcționare care să coincidă cu stilul lor de viață – până seara târziu și în weekenduri.”

Importanța acestui studiu este anume în creionarea unui portret colectiv al utilizatorului societății cunoașterii. Appendix B, al raportului asupra acestui studiu, conține sfaturi date bibliotecarilor de către utilizatori pentru îmbunătățirea serviciilor și activității bibliotecare. Aceste sfaturi oferă informații utile despre ce vor utilizatorii și ajută bibliotecarii să cunoască asupra căror elemente și momente să-și concentreze eforturile viitoare³.

Perspectiva tehnologică

Viitorul timp real îl creează tehnologia.

Consumatorul de informație acceptă și accesează informația, conținutul în orice format disponibil – fie carte, revistă, pagină Web sau mapă electronică. Acum tot mai multe instrumente, accesorii mobile și de distracție, ca playere MP3, devin tot mai sofisticate și totodată mai ușor de utilizat. Plus la aceasta, sunt mult mai ieftine decât computerele și se bucură

de o acceptanță și popularitate tot mai mare printre copii și tineret.

Canalele de comunicare sunt deschise spre utilizarea acestor instrumente mobile și de divertisment pentru a transmite conținut multimedia (MMS), SMS, e-mail, etc., și înlocuiesc poșta tradițională. Telefonul mobil devine un instrument versatil care pe lângă funcția de comunicare le adaugă pe acelea de înregistrare a realității (camera foto și video, reportofon) sau de dispozitiv de documentare (putem citi cărți sau naviga). Blogurile și wiki-urile furnizează ușor și în căi conveniente editarea conținutului pe Web. Conținutul poate fi ușor schimbat și făcut disponibil, iar autopublicarea și publicarea socială vor deveni tot mai prevalente. Bibliotecile vor colecta nu numai conținut, dar vor utiliza tehnologii ca XML și Web servicii și vor colabora cu consumatorii ca să facă acest conținut disponibil, dinamic și să satisfacă necesitățile consumatorilor. Omul are nevoie nu numai să recepteze informații, el vrea să exprime și să schimbe opinii, idei, să participe la divertisment și toate acestea le va oferi biblioteca, fiind facilitatorul dezvoltării democratice pentru toți utilizatorii, pentru toți cetățenii comunității.

Utilizarea media va fi constitutivă în activitatea socioculturală a copiilor, a tineretului și dacă biblioteca va dori să răspundă copiilor, tineretului, să corespundă timpului – atunci va oferi servicii multimedia în toate activitățile cu aceste categorii sociale de utilizatori. Va utiliza convergența tehnologică a mediei cu tehnologia informațională ca să ofere toate tipurile de materiale media (tipar, vizual, aural, multimedia) și forme de expresie (informațională și divertisment). Un exemplu curent⁴: Editura „Humanitas” difuzează audio o parte a cărților, apărute până acum, prin rețeaua Orange. Memoria telefoanelor mobile este suficientă

pentru a stoca o carte sau mai multe, permite adnotări date, partajabile sau exportabile, crearea legăturilor între pasaje din cărțile memorate, cumpărarea și descărcarea cărții la care se face trimitere în lucrarea pe care o citește proprietarul telefonului indiferent la ce oră e și unde se află, permite căutarea în toate operele unui autor sau în toată biblioteca care este în memoria telefonului. Toate aceste operații se fac fără bibliotecă și bibliotecar și se fac astăzi.

Perspectiva relațională /identitară

McDonald punea problema încă în 1995: „Eu sunt bibliotecar și profesiunea mea se află la răscruce. Văd în urma mea cum se schimbă toate, iar viitorul este nesigur. În realitate, nu sunt sigur de faptul că profesiunea mea va supraviețui revoluției ce vine fără reevaluarea afacerilor noastre”⁵. La distanță de 12 ani bibliotecarii moldoveni încă nu sesizează existența problemei identitare a instituției și profesiunii.

Biblioteca viitoare va fi produsul societății cunoașterii, va acționa în societatea cunoașterii și deci, identitatea instituțională a bibliotecii va oglindi idealurile sociale și tehnologice ale societății cunoașterii. Fiind facilitatorul societății cunoașterii, biblioteca, trece de la acces și instruire informațională la învățare multimodală. Deci, va fi bibliotecă virtuală, serviciu virtual, site al experienței culturale.

Biblioteca va trebui să utilizeze sinergia organizațională la nivel intern pentru diversificarea experiențelor sociale, culturale, pentru stimularea gândirii divergente și creative, iar la nivel extern – spre relații, parteneriat public și privat. Biblioteca va avea nevoie de o infrastructură capabilă să asigure o cooperare avantajoasă și va urmări ca avantajul cooperării să poată fi exploatat de toți și să fie în beneficiul comunității.

³ Le puteți consulta la <http://www.oclc.org/reports/2005perceptions.htm>.

⁴ Exemplu identificat prin DOROWeblog.

⁵ McDonald, Peter. “Science Libraries of the Future: Research in the Electronic Age.” *Food Technology*, April 1995, p. 92.

E-studiul și învățarea pe viață vor impune bibliotecilor să construiască relații cu alte instituții, să dezvolte și să furnizeze servicii care creează valori pentru comunitate, pentru utilizatori, care promovează rolul bibliotecii ca centru de studiu al comunității.

Bibliotecile vor fi mai mult arii sociale ale comunității, fiind instituții care vor oferi experiențe sociale. Într-un context în care

învățarea, rețelele, cercetarea, creația, școlile, viața comunității, viața oamenilor, elevilor, studenților sunt sociale, bibliotecile sunt și ele sociale. Ele nu numai vor susține studiul și procesele de învățare, ele vor crea medii de învățare, activități de inspirație a învățării.

Este clar că vom avea nevoie de un alt meniu de servicii pentru utilizatori/consumatori. Pentru aceasta va trebui să ela-

borăm un nou concept al serviciilor bazat pe analiza condițiilor prezente din interiorul și exteriorul bibliotecii și a pronosticurilor prezentate la început. Aceasta ar asigura un viitor mai luminat pentru bibliotecii. Specialiștii futurologii ne sfătuiesc că pentru a ajunge în viitor ar trebui să ne trasăm următoarele obiective de tranziție:

Specialiștii futurologii ne sfătuiesc că pentru a ajunge în viitor ar trebui să ne trasăm următoarele obiective de tranziție:

- 1) angajarea / angrenarea audienței specifice – preșcolari, tineri, bătrâni din comunitate;
- 2) menținerea dialogului divers, real cu comunitatea;
- 3) extinderea serviciilor bibliotecilor până la casa oamenilor și nu neapărat cu rețele digitale, OPAC-uri, etc.;
- 4) sporirea calității serviciilor;
- 5) atragerea noilor utilizatori prin a fi prezenți acolo unde sunt ei;
- 6) promovarea și demonstrarea impactului programelor, serviciilor, colecțiilor bibliotecii (asta înseamnă că bibliotecarii știu, înțeleg ce se întâmplă în bibliotecă și comunică fondatorilor, finanțatorilor, comunității) găsirea, identificarea, inventarea căilor, modurilor mai bune de analiză a activității – ce, când, unde, cine, de ceurile bibliotecii;
- 7) familiaritatea, confortabilitatea în noua generație de tehnologie informațională;
- 8) transformarea bibliotecarului într-un mediator, consilier educațional, profesor;
- 9) considerarea utilizatorilor nu numai ca un consumator, ci și ca resurse ale bibliotecii.

Dacă obiectivele acestui scenariu vor fi dezvoltate în următorii 5 ani, putem vorbi de viitorul bibliotecilor în Republica Moldova.

Putem elabora un scenariu național referitor la dezvoltările viitoare ale bibliotecii?

Ne trebuie un model perceptibil pe care nu-l avem. Scenele curente sunt aceleași care erau în 1990. Nu ne trebuie studii profunde ca să recunoaștem că rămânem în urmă cu minimum 25 de ani. Modernizarea se desfășoară la viteza pasului broaștei țestoase în centrul țării, adică în capitală, foarte greu, lent sau deloc, decurge procesul în restul țării. Metamorfozele modernizării nu pot străbate acest domeniu împietrit și pregătit parcă pentru îmbălsămare. Pierre Lévy ne atenționează: „Cunoașterea însăși, disponibilă în bibliotecii și bănci de date, va fi mai puțin importantă decât capacitatea de a folosi rețelele de comunicare și de a găsi rapid informația”. Fără modernizare tehnologică nu putem folosi re-

țelele existente, nu putem crea rețele locale.

Bibliotecile publice, în special cele din spațiul rural, au rămas în era dinaintea Internetului. Chiar mai rău. Nu au nici Internet, nici resurse informaționale. Astăzi sloganul „Prietenul meu – bibliotecă” a fost răsturnat de Internet. Sloganul tinerilor este „Prietenul meu Internet – știe totul”. Ei obțin de sine stătător acces la resursele informaționale globale fără ajutorul, medierea bibliotecarilor. Același Peter McDonald a comparat acest fenomen cu tranziția de la viziunea ptolemeică la cea copernicană⁶.

Ceea ce facem, împreună sau fiecare în parte, e o permanentă adaptare la ceva, e o permanentă alergare în urma altora, a ceva... Nu putem vorbi de o dezvoltare tehnologică a domeniului biblioteconomic fără resurse informaționale, fără localuri adecvate, fără tehnologie. Schimbarea numelor – *centre sau săli multimedia, centre de acces, centre de informare* nu a și transformat bibliotecile, nu a

însemnat și trecerea la formele de comunicare multimediatice în bibliotecii, și constituirea cataloagelor electronice, elaborarea web serviciilor.

Îndemnul este să conștientizăm aceste lucruri, să uităm că am fost centrul universului informațional, să ne căutăm locul nostru în imensa rețea de informație, tot mai complexă și deci problemele cu care ne vom confrunta în viitor se vor complica pe măsură ce tot amânăm abordarea lor.

De ce încercă specialiștii să prezică viitorul? Ca să poată anticipa schimbarea, ca să poată rămâne relevanți pentru utilizatori și comunitate, ca să poată adopta deciziile corecte, ca să poată micșora surprizele neplăcute ale șocului viitorului.

Ce greșeli pot face futurologii profesioniști în biblioteconomie? Pot doar greși niște granițe de timp previzionate, dar oricum schimbarea este inevitabilă.

Suntem gata noi, bibliotecarii moldoveni?

⁶ McDonald, Peter. Science Libraries of the Future: Research in the Electronic Age. Food Technology, April 1995, p. 95.

Un om fără de mormânt...

Iurie Colesnic

“În testamentul său Paul Gore a rugat să fie înmormântat în preajma Bisericii Sf. Ilie, fapt întâmplat în 1927. Dar în anii '60, când comuniștii au purces la sistematizarea Chișinăului, arhitecții servili au distrus acest monument de istorie și odată cu el și mormântul ilustrului savant. ”

Nobilimea basarabeană a dat multe personalități care s-au remarcat ca oameni politici, mari întreprinzători, subțili intelectuali, dar un aliaj atât de interesant între sentimentul descendenței boierești și al descendenței intelectuale îl întâlnim doar la Paul Gore. A fost omul care nu numai că a iubit istoria, a scris istoria, dar a lucrat în genul cel mai greu și ingrat al istoriei – genealogia. Iar dincolo de această preocupare n-a fost doar dorința de a-și descoperi și consolida firele nevăzute ale arborelui genealogic, dar de-a ilustra și-o legătură subtilă intelectuală între generații. Fără s-o declare, fără să facă poze prin această descendență intelectuală, el a fost urmașul direct al bunicii lui Spiridon Gore, care a lăsat primele încercări publicistice. Despre această pagină necunoscută din istoria noastră și desigur din istoria familiei Gore, noi am scris în revista *Timpul*: „Recent la Chișinău a apărut o carte despre Paul Gore (1855-1927), membru al Academiei Române, funcționar de stat, activist pe tărâm cultural, unul dintre fondatorii Partidului Național Moldovenesc din Basarabia (martie 1917). El a lăsat o importantă operă istorică și politică. Una dintre lucrările lui de bază *Anexarea Basarabiei*, retipărită în 1992 la Chișinău este utilizată de toți autorii care scriu istoria Basarabiei. Foarte bine documentat, foarte echilibrat scris, acest studiu face parte din patrimoniul culturii noastre.

Tot el este autorul unor scrieri cu tentă sociologică și istorică despre mazili, răzeși, despre populația Basarabiei, partidele politice din Basarabia, genealogia Basarabiei ș.a.

Când se scrie despre Paul Gore, în primele rânduri este pomenit Gheorghe Gore (1839-1909), avocat și notar public, care în perioada apariției ziarului *Bessarabskie gubernskie ведомosti* a condus compartimentul neoficial al acestei publicații, unde cu suficientă îndrăzneală a publicat materiale despre români și cultura românească. Din șirul acestor materiale vom pomeni doar recenziile la poeziile lui Alecsandri, scrierile despre poezia populară a românilor sau despre literatura română.

Când se citează aceste lucruri se fundamentează faptul că Paul Gore a avut un înaintaș care a știut să-l formeze așa în cheia neamului Hasdeu, neam în care tradițiile culturale s-au transmis din tată în fiu.

În cazul neamului Gore, cercetătorii ignorează o personalitate, pe Spiridon Gore, care este tatăl lui Gheorghe Gore și care ocupând un post modest de funcționar a încercat să scrie și chiar a avut o publicație științifică destul de serioasă într-o ediție uitată de contemporanii noștri. În *Zapiski Bessarabskogo, statisticeskogo upravlenia* (Chișinău, 1867, vol. II), publicație îngrijită de A.N. Egunov, din care au apărut 3 volume în 1864, 1867, 1868, este inserat studiul lui Spiridon Gore despre satul Rădeni, județul Iași. Deși nu

este prea mare ca volum, scris îngrijit, nuanțat statistic și cultural, acest studiu denotă că autorul era o persoană cultă, bine instruită și cu reale aptitudini scriitoricești.

Atunci când domnul Sever Zotta a întocmit o biografie a prietenului său, Paul Gore, a știut să furnizeze și câteva detalii despre bunicul acestuia, Spiridon, care s-a născut la 1808 și a murit în 1871.

Era funcționar gubernial, adică *gubernskii sekretari*, o funcție nu prea însemnată, dar era moșier la Răspopeni, jud. Orhei, unde avea 700 fâlci de pământ și de asemenea a fost moșier la Ghindești, județul Soroca. La 1847 a fost înscris în cartea *Nobilimea basarabeană*.

Gheorghe Bezviconi care a scris și el un studiu despre Paul Gore și care era în posesia unor documente ale acestei familii, pune la îndoială căsătoriile lui Spiridon Gore. Însă precizează că: «Spiridon Gore a lăsat trei fii: Vasile (1837-1910), consilier de stat, însurat cu Pulcheria Meleghi, Gheorghe, tatăl lui Pavel, și Alexandru (1841-1881), jude de instrucție, însurat cu Varvara Varzar. Gheorghe Gore s-a însurat cu Eleonora (1851-1887), fiica lui Ivan Miculin și a Pulcheriei-Cuș (fiica clucerului Cecherul-Cuș și a Eufrosinei Stamo». *Din trecutul nostru*, 1936, nr. 28-30.

Este curios faptul că Spiridon Gore a lăsat un mic studiu despre istoria unui sat. Fiul său, Gheorghe, s-a afirmat deja ca publicist la *Bessarabskie gubernskie vedomosti*, iar nepotul Paul Gore a fost academician al Academiei Române (1919).

O dinastie de cărturari basarabeni care parcă ar ilustra însăși istoria Basarabiei.”

În linia aceleiași descendențe se înscrie și biografia primului publicist basarabean care a scris în ziarele rusești din ținut despre originea românească a basarabenilor, despre obiceiurile lor populare, rupând în felul acesta firul minciunii că moldovenii din partea stângă a

Prutului nu ar fi același popor cu moldovenii care locuiesc în partea dreaptă a Prutului.

Pentru acele vremi, aceste afirmații demonstrau nu numai un adevăr istoric, dar și-un mare curaj din partea acestui publicist. El venea format în cercul tinerilor basarabeni, tineri naționaliști cum era Ștefan Gonata, Aristide Casso, frații Leonard ș.a.

Biografia lui ilustrează exact nu numai o biografie exemplară de publicist și savant, dar și o biografie a unui om de mare demnitate: „Istoria presei din Basarabia secolului al XIX-lea ține nu numai de editarea unor ziare și reviste, ci, în primul rând, de o serie de personalități care au dus povara grea a publicațiilor de expresie rusă, dar nutriend veșnica speranță că numai printr-o muncă sisifică de democratizare a societății vor ajunge și la tipărirea periodicelor în limba maternă.

Gheorghe Gore face parte din cohorta de basarabeni, care a avut ca un ideal renașterea vechii Moldove, readucerea vieții spirituale românești pe plaiurile basarabene. Unii au murit fără să aibă măcar la bătrânețe mângâierea că speranța lor a fost nu numai un licăr topit în întunericul țarist. El însă, atunci când a murit, în 1909, a avut parte de un noroc deosebit – i-a fost dat să țină în mână ziarele: *Basarabia*, *Moldovanul*, *Viața Basarabiei*, *Luminătorul*, care se tipăreau în limba maternă. În aceste pagini, publicate de o nouă generație de tineri inimoși, erau și modestele lui roade. Încercarea de a familiariza cititorul basarabean cu creațiile scriitorilor de peste Prut, fie și prin intermediul limbii ruse, era un act de curaj.

Cercetătorul Vasile Ciocanu, în cartea *File de istorie literară* (Chișinău, 1989), a făcut o riguroasă selecție și a cernut tot ce era scris de alții și tipărit în paginile *Buletinului...* sub numele lui Gh. Gore. Această secțiune a bibliografiei lui poate fi socotită ca un fragment exploatat până la capăt. Și totuși,

dincolo de el descoperim drama unui om aruncat de soartă în apele adânci și tulburi ale vitregiei istorii.

Paul Gore

Familia lui, înregistrată de genealogiști ca existentă din secolul al XVI-lea, este originară din Basarabia, din ținutul Tigheciului. Tatăl lui Gheorghe Gore, Spiridon, a fost căsătorit în Moldova și era stăpânul moșiei Dușmana din jud. Iași. Aici s-a născut viitorul publicist. Pe când avea 13 ani, familia s-a mutat cu traiul la Ghindești, jud. Soroca. De aici a plecat să-și facă studiile la Chișinău, apoi la Moscova. Începând cu 1861 a fost cinovnic (funcționar) la cancelaria guvernatorului Basarabiei timp de cinci ani, iar de la 7 martie 1866 a devenit redactorul părții neoficiale a *Buletinului gubernial al Basarabiei*. Plecând din redacție, a activat ca notar public până la sfârșitul vieții.

Urcarea pe treptele ierarhiei de stat nu s-a produs ușor, iar speranțele sale și toate ambițiile unei cariere strălucite s-a străduțit, după cum am mai spus, să le investească în fiul său Pavel.

O dovedesc cu prisosință interesele genealogice ale lui Paul Gore, dorința acestuia de a-și găsi strămoși remarcabili, care au făcut carieră și erau de vișă nobilă.

Gh. Bezviconi menționa în revista *Din trecutul nostru* (nr.1–

3, 1936): «Originea familiei sale îl preocupa mult pe Paul Gore, care, imediat ce-a găsit posibilitatea, s-a adresat la genealogiștii români, cerând lămuriri. Și mai înainte el își nota orice nume asemănător cu Gore în antologiile genealogice italiene, engleze etc».

Care estetotuși meritul cultural al lui Gheorghe Gore, ce ne-a făcut să-l pomenim aici?

Credem că în publicistica basarabească Gh. Gore a fost o primă rândunică ce-a croit calea pentru viitoarele pleiade de publiciști, care vor scrie și edita pagini în limba română.

Primele rândunele nu fac primăvara, dar ele sunt semnul ei sigur...”

Urmașul direct al lui Gheorghe Gore, educat în spiritul tradiției moldovenești autohtone nu putea fi un altul ca spirit, ca om cu demnitate și cu dorință, nu numai de-a cunoaște trecutul, nu numai de-a descoperi părțile necunoscute, dar și de a se mândri cu acest trecut istoric. Paul Gore este următorul punct nevralgic al acestui arbore genealogic: „Paul Gore a fost primul, dar și ultimul cavaler al Basarabiei. Prin studierea trecutului a ajuns la o concepție medievală și înălțătoare a ideii cavalerismului, a neamului și a blazonului. Astfel, el a devenit unicul herald al Basarabiei, chiar al României întregi”, astfel Gh. Bezviconi îl caracterizează pe Paul Gore în revista *Din trecutul nostru*.

Când treci printr-un cimitir, ai impresia că ai nimerit într-o zonă atemporală. Nici zbuciumul cotidianului, nici onorurile de-o clipă nu pot zădărnici liniștea ce domnește aici. Cimitirul de pe strada Armenească este și el o insulă a antilumii, unde inima parcă bate mai încet. Aici, pe o palmă de loc năpădită de ierburi și umbrită de frunze cântătoare, ar trebui să-și doarmă somnul de veci încă unul dintre fiii uitați ai Basarabiei, Paul Gore...

Paul Gore e originar din Chișinău – s-a născut la 27 iu-

lie 1875, în familia renumitului publicist basarabeian Gheorghe Gore.

Studiile liceale le-a făcut la Nikolaev (regiunea Herson), iar cele universitare la Petersburg, unde a absolvit Facultatea de Drept (1901).

Reîntors în Basarabia, a lucrat un timp judecător de pace la Orhei și mai apoi la Zemstva gubernială, al cărei președinte a ajuns în 1910. Tot în acești ani își încerca pana și talentul de publicist, moștenit de la tatăl său, risipind prin publicațiile vremii articole despre istoria și literatura română. Acest avânt de propagare a culturii naționale l-a făcut să participe în 1905 la întemeierea Societății Culturale Moldovenești, în care deținea funcția de președinte al comitetului de redacție.

La 7 iunie 1919 el a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

Să reluăm firul cronologic al evenimentelor. În 1908 lui Paul Gore i se încredințează Comisia arhivelor Basarabiei. În 1909 e numit director general sanitar și director al Muzeului Ținutal. De aici încolo preocupările științifice în privința originii și genealogiei familiei Gore sunt extinse și încep să cuprindă problemele ce țin de originea Basarabiei, începând cu cele mai vechi și tulburi timpuri: „Nimeni n-a scris încă istoria Basarabiei – o istorie adevărată și științifică – este însă fără îndoială că una din problemele serioase ale istoricului ei viitor, care va cunoaște principiile criticii istorice și va cerceta toate izvoarele necesare, va fi reconstituirea chipului vieții ei din trecut, pe baza monumentelor materiale, rămase din bătrâni (*antiquitas figurata*). Astfel și din punct de vedere pur științific și artistic, dar, mai ales, din punctul de vedere național, monumentele istorice ale așa-numitei Basarabia merită să atragă atenția tuturor, pentru care sunt accesibile interesele științei și ale artei și care înțeleg farmecul pătrunzător și duios al trecutului nostru național, uneori așa de trist”.

În 1908 publică lucrarea *Notițe despre mazilii Basarabiei*, în care pare a fi un bun cunosător al legislației vechi moldovenești. Iar mai târziu tipărește periodic lucrări în care se interferează juridica, economia, istoria.

În 1919, când la conferința de la Paris este pusă în discuție problema Basarabiei, el publică volumul *Plebiscitul în Basarabia*, care, fiind tradus în limba franceză, este prezentat delegațiilor participante la conferință. Ion Pelivan, participant nemijlocit la aceste evenimente, își amintește de paginile *Vieții Basarabiei*: „Totuși trebuie să menționez că Paul Gore a trimis delegației române de la Paris o broșură, în manuscris, foarte interesantă, în care, prin citate din diferiți autori ruși și străini, dovedea că Basarabia este pământ românesc. Ionel I. C. Brătianu, care nu citise broșura, a trimis ordin din București să fie publicată în 3000 de exemplare. Dar broșura, interesantă în fond, era redactată într-o franțuzească așa de stălcită, că delegația română m-a rugat să intervin pe lângă Gore să-i dea voie să-i corecteze limba. Gore însă nu mi-a răspuns nimica la intervenția mea și broșura nu s-a putut publica, rămânând manuscrisul în arhiva delegației noastre de la Paris”.

Și tot în același context se înscrie studiul întocmit în colaborare cu dr. Petru Cazacu (*Populația Basarabiei pe naționalități după izvoarele oficiale rusești*) și tipărit în revista *Convorbiri literare*. Iar atunci când după unire este lansat zvonul fals, că în Basarabia vor fi reintroduse Zemstvele, Paul Gore dă tiparului studiul *Autoadministrarea și Zemstvul* (Chișinău, 1920), în care, foarte argumentat, dezvăluie rolul Zemstvei în ținut pe timpuri și în noua situație istorică.

Menționez aparte un foarte interesant studiu publicat în 1923, *Populația Basarabiei. Materiale istorico-statistice*. Și tot inspirația lui ne-a lăsat moșteni-

re o schiță din 16 pagini – *Aneaxarea Basarabiei*, la elaborarea căreia a folosit 86 de surse istorice. Schița a fost reprodusă în monografia *Basarabia* (1926).

Anul 1924 se arată a fi la fel de rodnic pentru savantul basarabean. În *Revista arhivelor* îi apare articolul *Arhivele* și este propus publicului cititor primul număr al publicației Comisiei Monumentelor Istorice din Basarabia, la apariția căruia Paul Gore a contribuit mult.

În fond, această activitate științifică, de cercetare nu avea alte scopuri decât de a dovedi un adevăr pe care l-a formulat astfel: „În așa-zisa Basarabie nu există nicio biserică, niciun monument din vechime, niciun document vechi, nicio piatră funerară sau cruce din perioada dinainte de 1812, care să dovedească originea lor rusească sau să aibă inscripții rusești. Peste tot și pretutindeni întâlnim numai limba moldovenească, adică cea românească”.

Cunoscând acest crez al lui Paul Gore despre caracterul românesc al Basarabiei, ni se pare firească activitatea lui în cadrul Blocului Moldovenesc din timpul unirii și, desigur, acea adresare simplă cu care a deschis Congresul Învățătorilor la 25 mai 1917 – „Frați români!” – pentru prima oară rostită la întrunirea intelectualilor din provincie și care ca un fulger a electrizat asistența, provocând toate emoțiile – de la entuziasm la negare și fluierături.

În însemnările lui O. Ghi-bu deschiderea congresului are loc astfel: „Congresul l-a deschis delegatul Zemstvei guberniale, dl P. Gh. Gore, un moldovean cu alese simțiri naționale. La masa prezidială erau lângă Domnia Sa membrii comisiei organizatorice: dnii Vladimir Herța, V. Neaga și P. Arventiev.

Dl Gore deschide congresul hiritisind pe cei de față cu cuvintele: «Frați români», care însă au fost întrerupte de mulți din sală, care strigau: «Noi nu suntem români, ci moldoveni!». Dl Gore a rămas mirat de aceste

cuvinte și a zis: «Îmi pare foarte rău, domnilor, dar eu cunosc istoria neamului nostru și știu că el se numește neam românesc». (Iarși întreruperi: «Noi suntem moldoveni, nu români!»). «Neamul românesc locuiește în multe țări, și astfel avem români ardeleni, români bucovineni, munteni, olteni, moldoveni și macedoneni, dar, cu un cuvânt, toți suntem români. Neam moldovenesc nu este. Dar dacă d-voastră vă face mai mare plăcere să vă zic: „Frați moldoveni”, – iată vă zic: „Frați moldoveni!” Deschid cu cea mai mare bucurie primul Congres al Învățătorilor Moldoveni din Basarabia, adunați azi aici pentru a se sfătui cu privire la naționalizarea școlii. Noi, moldovenii, am avut autonomia noastră de la 1818-1828. De când s-a stins și această rază, noi ne putem îndrepta neîmpiedicați de nimeni spre cultura noastră națională. Să ne apucăm cât mai degrabă de lucru și să avem înaintea noastră frumosul testament național al poetului Ienăchiță Văcărescu:

„Urmașilor mei Văcărești
Las vouă moștenire:
Creșterea limbii românești
Și-a patriei cinstire”.

(La aceste cuvinte din nou au strigat unii din sală: «Moldovenesți, nu românești!»).

Puținii ascultători care au ascultat cum trebuie aceste frumoase cuvinte s-au bucurat din toată inima de ele, căci, cu acest prilej și în acest loc, ele răsunau ca un program și ca un testament național.

Pe urmă dl Gore a spus și pe rusește câteva cuvinte despre rostul congresului și apoi a deschis ședința”.

Am adus acest citat-bloc cu scopul de a transmite cititorilor un fragment veritabil din atmosfera zbuciumărilor de odinioară, de râvna cu care se jertfeau pe altarul neamului fiii cei mai conștienți și mai devotați pentru care simțul nobleței și datoriei erau mai presus decât măruntele interese cotidiene.

Sever Zotta în schița sa biografică *Paul Gore* îi face o caracterizare cronologică a furtunoasei sale activități, de la 1917 și până la moarte: „În 1917, martie 20, fu ales președinte al Partidului Național Moldovenesc, iar în 16 mai – al Societății Culturale a Românilor din Basarabia. În același an fu numit director general al Crucii Roșii pentru Basarabia. În 1918, a fost recunoscut director al muzeului și numit președinte al Comisiei Arhivelor Statului. În 1919 fu numit președinte ale Comisiei Monumentelor Istorice Basarabene și, precum am văzut, ales membru onorar al Academiei. În 1920 este ales președinte al Ligii Culturale, secția Chișinău, și membru în Comitetul central al Crucii Roșii române, iar în 1921 – membru în comitetul de conducere și membru de onoare al Societății Române de Numismatică. În 1922 este ales membru în comitetul Societății Regale Române de Geografie și membru de onoare al Societății Istorico-Bisericești al Ateneului Român, al Societății «Renașterea română» și al Fundației «Principele Carol». În armată avea gradul de colonel (în rezervă), primit de la ruși odată cu numirea ca delegat general al spitalelor, în care calitate luase parte în război în Galiția la un spital ambulant.

Decorații avea Paul Gore următoarele: Mare ofițer al Stelei României, Crucea Regina Maria, clasa I (conferită și fixată personal de M.S. Regina în 1918 cu prilejul unei invitații la dejun), Crucea de război, Crucea Meritul sanitar, clasa I, medaliile: Bene Merenti, clasa I, Răsplata muncii pentru învățământ, clasa I, și Interaliată. Comandor al ordinelor Sf. Ana și Sf. Stanislav, cavaler al Ordinului Sf. Vladimir și mai multe medalii rusești”.

* * *

Având gândirea unui om de stat, Paul Gore a cercetat cu atenție structura statului feudal moldovenesc, examinând în parte formarea fiecărei componente

sociale. Studiul dedicat răzeșilor și mazililor nu este doar o cercetare istorică, ci constată existența acestui strat social. El încearcă să vadă cum în noile condiții istorice se adaptează, evoluează, ori dispar relațiile formate în baza tradiției istorice. El încearcă să găsească locul răzeșilor și mazililor în noua societate capitalistă, în noua societate în formare.

Rezultatele acestei analize le trece într-un alt studiu, despre zemstve, care nu numai că arată partea pozitivă a acestei forme de organizare care întrucâtva ar reprezenta societatea civilă a acelei perioade, dar că între zemstve și relațiile istorice, mazili și răzeși există o legătură directă, există o continuitate care el o consideră favorabilă. El apără zemstvele ca formă de organizare administrativă, chiar și în anii de după Unire, fiindcă vedea în zemstvă nu numai partea progresistă a relațiilor în societate, acțiunea benefică asupra administrațiilor oficiale, dar el vedea și legătura cu tradiția istorică. Fiindcă principiul istoric de formare și evoluție a societății el îl considera de neclintit, adică imposibil de ignorat.

Din scrierile lui Paul Gore putem deduce că el a fost adeptul teoriei continuității istorice, acelei continuități, care într-o formă înnoită se reîntâlnește peste zeci și sute de ani. Gândul lui ascuns era că formele de organizare a Moldovei medievale nu erau mai bine chibzuite, dar aduceau mai multă egalitate și o mai perfectă ierarhie socială. El tindea la această ierarhie pierdută, dorea s-o reinstaureze fie și într-o formă mai actualizată. Sublinierea faptului că el vine dintr-un neam boieresc nu era întâmplătoare, nu era pur și simplu un adaos de autoritate, o speranță că sângele lui este mai albastru ca la alții. El vedea boieria ca pe un sistem ierarhic și poate că intuitiv tindea să restabilească niște valori pierdute.

Această temă venea într-o profundă contradicție cu ideile revoluției democratice din

februarie 1917, o revoluție care tindea să niveleze toate deosebirile dintre grupurile sociale și clasele din Rusia, și dorea în locul unei ierarhii monarhice să vină o nouă formă, ierarhia democrației. Și din această dorință a sa, Paul Gore era privit ca un anacronist, ca un om care de bunăvoie s-a plasat în afara timpului și a-l spațiului real de viață.

Sentimentele lui naționale l-a prima etapă a revoluției din februarie s-au manifestat plenar prin acceptarea rolului de președinte al Partidului Național Moldovenesc. Dar la etapa a doua, la etapa legalizării revoluționare, după principiul revoluției franceze „egalitate și fraternitate”, concepțiile lui Gore nu mai contau așa cum nici el nu-și mai găsea locul de lider în vâltoarea revoluției.

Ca intelectual de formație rusească, dar cu sincere trăiri naționale, Gore nu s-a regăsit în noua societate. Izolat la începutul anului 1918, el până la moarte n-a putut sfărâma carapacea izolării și această neîmpăcare cu sine, și-această neîmpăcare cu lumea au grăbit procesul de stingere a lui Gore. Moartea lui n-a fost un accident, a fost rezultatul unei profunde lupte interioare. A fost o luptă de conștiință în care el a înțeles că valorile pe care le poartă, că toată conștiința lui istorică nu vor fi nici apreciate, nici utilizate în folosul Basarabiei așa cum spera el să fie.

Aceste concluzii el nu le-a făcut direct, ele însă pot fi intuite ușor din corespondența lui. Este o mare pierdere pentru istoria și cultura noastră, potențialul unei asemenea personalități a rămas neexplorat, neexploatat și s-a pierdut în van.

La îndemâna cercetătorilor a rămas doar o parte din biblioteca lui, o bună parte din arhivă, dar aceste lucruri sunt doar niște vestigii materiale, fiindcă lipsește numitorul comun, lipsește personalitatea care ar sintetiza și-ar formula noi precepte istorice, noi ipoteze, ar da o dimensiune reală acestor documente.

De aceea trebuie să știm să prețuim nu numai documentele, arhivele și alte obiecte ale trecutului, figura cea mai de preț din toată această conjunctură rămâne omul, personalitatea, conștiința și potențialul lui.

Dispariția lui Paul Gore a fost una irecuperabilă pentru Basarabia. Și-acest testament al său *Anexarea Basarabiei* este ca un prolog la o mare operă care a rămas și va rămâne veșnic nescrisă în formula pe care ar fi putut să ne-o ofere acest autor.

POST – SCRIPTUM LA O ULTIMĂ AMINTIRE

Pavel Kuzminski a fost un rafinat intelectual basarabean. Având studii juridice, a ținut cu tot dinadinsul să facă conservatorul din Petersburg și doar o întâmplare l-a împiedicat să devină o celebritate mondială. Atunci când în 1940 scriitorii din Basarabia și-au creat societatea lor profesionistă, președinte de onoare a fost ales acest boier din Brătușeni.

În revista *Viața Basarabiei* a publicat mai multe fascicule de memorii foarte bogate în detalii și foarte instructive. Din acele rânduri spicuim doar un singur fragment ce se referă la o altă somitate, la membrul de onoare al Academiei Române, originar din Chișinău – Paul Gore, în compania căruia în 1909 efectuase o călătorie în Elveția: „Și acum ultima amintire din viața lui Gore. Această amintire datează din anul 1925 (sau 1926). Ne întâlniserăm într-o bună zi la oficiul poștal și la ieșire Gore îmi propusese să ne ducem la Biserica Sf. Ilie, care — după cum se știe — e una din cele mai vechi biserici ale Chișinăului. «O să-ți arăt acolo lucruri interesante» zise Gore. Și, într-adevăr, am văzut lucruri foarte interesante, atât din punct de vedere național, cât și dintr-acel istoric, întrucât Biserica Sf. Ilie a fost clădită în anul 1808 (adică înainte de anexarea Basarabiei de către Rusia) pe locul bisericii vechi, de lemn. În jurul bisericii

s-au păstrat și câteva monumente deasupra mormintelor ctitorilor de seamă, ca paharnicul Toma Stamati, Smaranda, soția căminarului Zamfirachi Ralli și alții. Iar în dosul altarului se ridică un stâlp, având inscripția, cum că «Ștefan Nour a ridicat acest stâlp pentru pomenirea lui și a părinților săi, precum și a Mariei și Gafiței, care au fost robite de tătari»... la una din năvălirile lor.

Arătând subsemnatului toate aceste monumente istorice, răposatul Gore rostise refrenul său obișnuit: «Vezi mata! Iată încă o dovadă că la noi în Basarabia nu există nicio bise-

rică, niciun monument, nicio piatră funerară sau cruce din perioada dinaintea anului 1812; care să dovedească originea lor rusească. Peste tot și pretutindeni întâlnim numai și numai limba moldovenească. Deci, dragă unchiule, suntem români, curată socoteală! Trăiască Țara noastră!»

În testamentul său Paul Gore a rugat să fie înmormântat în preajma Bisericii Sf. Ilie, fapt întâmplat în 1927. Dar în anii '60, când comuniștii au purces la sistematizarea Chișinăului, arhitecții servili au distrus acest monument de istorie și odată cu el și mormântul ilustrului

savant. Așa fostul dirigitor al Arhivelor Basarabene din 1908 și al Muzeului Ținutului din 1909, autorul profundelor scrieri: *Anexarea Basarabiei* (1912), *Notițe despre mazilii Basarabiei* (1908), *Plebiscitul în Basarabia* (1919), *Ștefan Aleksandrovici voevod voloșki* (despre fiul lui A. Lăpușneanu pribegit la Moscova) ș.a., patriotul Paul Gore, care în 1917 primul în Chișinău a arborat pe casa-i tricolorul și care tot în același an a participat activ la formarea Partidului Național Moldovenesc rămâne a fi în istoria noastră un om fără mormânt...

Bibliografie:

1. **Zotta, Sever. Paul Gore.** – Chișinău, 1928.
2. **Bezviconi, Gheorghe.** Paul Gore // Din trecutul nostru. – 1937.
3. **Ciocanu, Vasile.** File de istorie literară. – Chișinău, 1989.
4. **Colesnic, Iurie.** Basarabia necunoscută. – Chișinău, 1993.
5. **Paul Gore.** Omul și opera. – Chișinău, 2003. – (ediție întocmită de Muzeul Național de Istorie al RM).

Cincinat Pavelescu - un epigramist adorat de basarabeni

După 1918, când s-a produs Unirea, valul masiv al „curioșilor” a dat năvală. Erau dornici să guste din parfumul acestei provincii, în care spiritul latin și cel slav se îngemănaseră și în felul acesta putea-i descoperi ființe extraordinare. De la frumusețea fizică deosebită până la o frumusețe intelectuală copleșitoare.

Se știe că Cincinat Pavelescu a fost magistrat în Basarabia, începând cu anul 1927 și terminând cu anul 1929.

Cincinat Pavelescu, epigramist notoriu a sosit la Chișinău, silit de necesitatea de a ocupa un post în magistratură, post ce i se oferise în această provincie care, încetul cu încetul, se deștepta, redevenind o provincie românească.

La Chișinău, s-a stabilit cu traiul pe str. Alexandru cel Bun, nr. 129 (fosta stradă Alexandrovskaia și actualul bulevard Ștefan cel Mare), într-o căsuță nu prea mare, situată central, aleasă special ca să poată ajunge ușor pe jos până la Clubul Nobilimii, până la Palatul de Justiție, la Cafeneaua „Mankov”, care pentru un fost bucureștean înlocuia Cafeneaua „Capșa”.

Chișinăul i s-a părut un oraș extrem de liniștit, poate chiar trist. Anterior mai locuise la Paris, văzuse alte capitale europene și, evident, în sufletul lui a pogorât disperarea și nostalgia.

Avocatul Cezar Stoica, în revista *Din trecutul nostru* (1938, nr. 53) a publicat un studiu pe care l-a intitulat Cincinat Pavelescu (1872-1934), iar mai apoi l-a tipărit și sub forma unui extras.

Cezar Stoica, fost viceprimar al Chișinăului, responsabil de problemele culturii, el însuși poet, evident că s-a postat în preajma acestui colos al epigramei românești și din însemnările sale a țesut un portret foarte obiectiv:

„L-am reîntâlnit de atunci des pe Cincinat, dar pe figura lui am întrezărit o ușoară umbră de amărăciune, că în societatea din Chișinău nu putuse străluci ca dincolo de Prut, unde era dorit și savurat pentru verva-i îndrăcită și cultura-i vastă: el, imbiatul de clasicism, ataca orice conversație academică și cu drept cuvânt, fusese în România mică centrul de gravitate, idolul și eroul oricărei serate literare.

L-am regăsit pe Cincinat cu aceeași tandră duioșie în ochi, cu același rafinat surâs sarcastic în colțul buzelor, dar ca orice sentimental, nemulțumit și decepționat”.

Un mare admirator al femeilor frumoase și un veritabil domn, el a căutat ca în mediul Chișinăului să-și facă relații bune cu aristocrația locală. O asemenea persoană era Panteimon Sinadino, a cărui soție Xenia era pictoriță, iar fiica lor

Alexandra – o ființă extrem de gingașă și frumoasă.

În casa lui Sinadino de pe str. Sinadino (actuala Vlaicu Pârcălab), Cincinat Pavelescu a petrecut multe clipe frumoase, discutând despre politică și altele cu Pan Sinadino, care era liderul unui partid al foștilor proprietari basarabeni. El a fost primar de Chișinău și avea amintiri scrise din perioada 1900-1917, era grec, deci, un om care știa să diriguieze banii. În acel moment activa în cadrul sistemului de bănci din Basarabia.

Cincinat Pavelescu a fost foarte mult atras de această casă, încât a intitulat un manuscris de-al său *Maison Sinadino*, în care dedicațiile pentru domnișoara Alexandra Sinadino sunt scrise în limbile franceză și română.

Pe cele în limba franceză le omitem, reproducând din acest volum doar poezia *Pe un album...*, scrisă în română:

Gândesc și mâna mea ezită
Să'mbrace'n slove de cerneală
Simțirea caldă ce palpită.
Ca niște fire de beteală!

Mi-e frică. Pagina e albă
Ca și un suflet de fecioară:
Sub farmecul acestei spaime
Ce fericire mă'nfloară!

Tot astfel, când o rozăși'nalță
Spre cer parfume neștiute,
Rotește fluturile'n preajma-i
Și nu'ndrăznește s'o sărute.

Veni-vor mulți, să spui'e'n ver-
suri:
Că te iubesc – și cum și cât!
Vor scrie-o mai frumos ca mine,
Dar nu te vor iubi atât!

Și acest cuvânt pe care mâine
Bătrân eu nu-l pot repeta,
Vreau să rămâie ca o floare
Pusă'n album de mâna ta.

Și când târziu, în plină toamnă
Vei plânge lunile d'April...
Citește oda asta'n care
Ți-am prins surâsul de copil..."
1928, *Chișinău*

Aceste versuri nu le-am găsit în edițiile postume ale lui Cincinat Pavelescu și suntem convinși: prin publicarea lor în studiul lui Cezar Stoica ele au fost salvate pentru posteritate.

Poezia *Pe un album...*, care astăzi nu mai este în vogă, era pentru Cincinat Pavelescu un motiv de inspirație extinsă, căci în aceeași perioadă el mai scrie un poem, cu un titlu aproape similar, *Pe albumul unei basarabence*:

„Iubita mea copilă, fii cuminte,
Și nu te'ncrede'n rimele deșarte:
Poetul e un om și nu o carte,
Iar versu-i cântă, mângâie și
minte!

Iubirea lui e o roșie văpae,
Ce arde și se stinge într-o clipă,
Și tot mereu a dorului aripă
Îl poartă de la brună la bălaie!

Un ceas, el ar iubi, orice fru-
moasă,
Și ar găsi'n beția'nchipuirei –
Ceva în ea din visul fericirii;
Din ideal, o umbră mincinoasă;

E Don Juan gonind după-o nă-
lucă,
Pe care-o prinde abia în pragul
morții,
De aceea se tot lasă'n voia sortii:
Să-l ducă ea, unde-o vrea ea să-l
ducă.

Dacăntâlnești în zorii tinereții
Vreun poet, nu-l crede supra-
om,
Ci aseamăna-l mai repede c-un
pom,
Ce-și risipește'n vânturi floarea
vieții.

Sufletul lui vibrează și se'nbată,
Dar omu-n el e pururea flămând
De corpul unei fete cast și blând,
Și frăgezimea ei nevinovată.

De simți în tine setea de iubire:
Ia-ți un bărbat blajin și muncitor
Și fugi de inspiratul visător,
Ce vrea plăceri, dar nu dă feri-
cire.”

Viața lui de la Chișinău era împărțită în două părți aproape simetrice: una care se desfășura la tribunal și alta care și-o petrecea la cafenea, în compania prietenilor. În aceeași perioadă cu el și la același tribunal își câștiga pâinea un alt prozator, celebru în epocă, Gib.I. Mihăiescu, autorul renumitului roman *Rusoaica*, inspirat tot din tematica basarabeană.

Colegii lui din lumea arte-
lor editau revista *Teatrul*, redac-
tată de Corneliu Sachelarescu,
directorul Teatrului Național
din Chișinău. La această revis-
tă colaborau scriitorii locali, cât
și cei veniți de peste Nistru. Pe
atunci nimeni nu se gândea să
pună problema reintegrării lite-
rare sau a regionalismului lite-
rar. În revista *Teatrul* au publi-
cat: Donar Munteanu, Corneliu
Moldoveanu, Ludovic Dauș,
I. Negrescu, D. Iov, Ecaterina
Cerches, Alexandru Terziman,
Cezar Stoica, ș.a.

Frecventa spectacolele, care
pe atunci erau prezentate fie în
clădirea veche a teatrului de pe
str. Alexandru cel Bun, fie în
sala Clubului Nobilimii. Ace-
ste reprezentații revigorau viața
amortită a Chișinăului, schim-
bau decorul, venea lume nouă,
lumea veselă a artiștilor și în
felul acesta se părea că se în-
trerupe firul monoton al zilelor
plictisitoare.

Victor Crăciun și Gheor-
ghe Zarafu au editat în colecția
„*Restitutio*” un volum semnat
de Cincinat Pavelescu, *Versuri,
Epigrame, Amintiri, Corespon-
dență*, București, 1972, care cu-
prinde opera poetică și o bogată
corespondență, schițe, confe-
rințe, articole, precum și câteva
fascicule iconografice foarte in-
teresante. Din acest volum am
cules o epigramă dedicată actri-
ței Mărioara Ventura. În piesa
lui Gib Mihăescu *Pavilionul cu
umbre* care a fost pusă în scenă
la Chișinău, ea a jucat splendid.
La recepție scriitorul epigramist
i-a prins în obiectiv pe ambii
făptași:

„[*Mărioarei Ventura*
care a jucat în *Pavilionul cu umbre*,
de Gib I. Mihăescu]
O, Gib! Venturei totdeauna
Ar trebui să i te închini:
Că'n «Pavilionul tău cu umbre»
A pus... divinele-i lumini.”

Ca jurist profesionist, lui
Cincinat Pavelescu i-a fost dat
să participe la un eveniment
de o mare importanță pentru
sistemul juridic al Basarabiei.
Știm cu toții că în 1927, când
ministrul justiției al României
era Stelian Popescu, proprieta-
rul marelui ziar *Universul*, el a
pus tranșant problema unifică-
rii legislației în Basarabia, fiind-
că aici, în judecăți, se utilizau și
codurile vechi moldovenești, și
legile rusești, și noile coduri ale
României. Era foarte dificil să
găsești o soluție juridică cinstită
în acest amalgam legislativ. Nu
știi cum se face că noi în istorii-
le noastre moderne am uitat să-l
pomenim cu un cuvânt de bine
pe Stelian Popescu, care a făcut

atât de mult pentru resurecția justiției naționale.

Evident, sub pana epigramistului acest pas, foarte important pentru consolidarea structurii de stat din Basarabia, a fost ilustrat adecvat genului, dar și cu o mare intuiție politică.

Cităm din studiul lui Cezar Stoica:

„Urmașii vor citi prin cronici, Cum tot uitând din an în an Pe Armenopol și pe Donici, Vor pomeni pe Stalin”.

În zilele aflării lui la Chișinău, în 1927, primește Premiul Național de Poezie, fiind propus Academiei de către poetul Octavian Goga. Pe lângă glorie, acest premiu i-a adus și o substanțială susținere materială, permițându-i să-și achite o parte din datorii. În 1928 a mai avut o bucurie literară de proporții. Editura „Cartea Românească” în colecția „Pagini alese” i-a tipărit un volum.

În 1929, spre finele anului, Cincinat Pavelescu a fost transferat din Basarabia, fiind numit procuror la Curtea de Apel din Brașov.

Dar nevoile vieții l-au făcut să mai revină încă o dată în Basarabia. Și aceasta s-a întâmplat chiar în anul 1934, anul morții sale. Motivul era unul simplu: urma să obțină o copie după o sentință de divorț cu artista Alice Viardot Garcia, care nu era alta decât nepoata scriitorului Ivan Turghenev, pe care a cunoscut-o în timpul aflării sale la Paris, în perioada 1918-1920, când s-a și căsătorit cu ea. Au avut o fetiță care a rămas cu mama, iar el, mânat de valorile vieții, a uitat să înnoiască copia după sentință și în felul acesta ea nu mai era valabilă.

Cezar Stoica descrie acest moment în felul următor: „Văzându-l în ce stare îngrijorătoare fizică era, l-am înconjurat cu toată prevenirea, ce i se poate da unui amic scump, care constatam că este condamnat iremediabil.

– Nemuritorule, – i-am spus – alege singur, în ce chip vrei să-ți petreci clipele prin locurile unde altădată Pușkin a făcut cunoștință cu romanța Șalul negru.

– Ca și el, vreau să mergem undeva la o mică podgorie să gustăm un pahar de hidromel.

Și am plecat cu el și cu frațele meu Titus, la via lui moș Țugulschi Ciungul din Buiucani. Pentru împodobirea decorului, a mers cu noi și o duduie veselă, poreclită pentru agerimea ei «Miss Viteza», fiindcă amintea pe Leny Kaler.

Acolo, maestrul Cincinat a avut o atitudine stranie. Îmbrăcămintea lui era: un sacou cafeiniu, cravată Le Bargy, calțavete albe, pantalonii, deși întorși pe dos și lustruiți, totuși cu dungi impecabile; cu nelipsitul lui monoclu și cu inimitabilul lui zâmbet sarcastic, impresionase până la intimidare gazda, un fost «ucitel» pe vremea rușilor.

O scenă comică a fost, când intrând în vie, Cincinat se apăra de un dulău ciobănesc ce tăbărâse pe el, cu bastonul lui de lemn de abanos cu o imensă măciulie de aur masiv, cu cuvintele: «Marche tu! Soyez sage!».

Moș Țugulschi, deși nu înțelegea nimic din ceea ce spunea Cincinat, îl privea uimit ca pe necuratul. Nu putea înțelege, cum e în stare un om să vorbească ceasuri întregi vrute și nevrute, fără să obosească. Într-adevăr, Cincinat, într-o dorință de adâncă ușurare, cu ochii pe jumătate închiși, făcea mărturisiri, parcă unei ființe invizibile.

«Eu – începu el – sunt adeptul fidel al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Cred că religia are trei dogme: Dumnezeu, nemurirea și destăinuirea. Dacă vrei să te apropii de divinitate și simți că ești uns cu harul talentului, fii sincer până la naivitate în arta ta. Smerenia în fața frumuseții îți dă o forță interioară și este în continuă resurecție cu legile firii».

Ne-a vorbit cu duioșie despre iubita lui mamă, pe care o adora și care pretindea că se tră-

gea din spătarul Bucșan, decapitat de turci în 1596; ne-a evocat amintiri despre fratele lui, Ionel, autorul volumelor de sonete *Sigilii de aur* și de *Epigrame*, care, dacă trăia, poate l-ar fi depășit: ne-a zugrăvit în trăsături largi cadrul epocii lui Alexandru Macedonski, marele simbolist român, care îl încurajase, publicându-i primele versuri în revista *Literatorul*.

Ca judecător, ne-a povestit că se lăsa condus de instinct. Rar i se întâmpla să nu pătrundă adevărul. Unui vagabond în loc de condamnare îi dădea de pomană; unei femei frumoase îi făcea un compliment în mod obligatoriu; pe un escroc îl apos-trofa: «Dar bine, l-ai întrecut pe Chilone Chilonide!» În genere, oricăror delicvenți novici le administra câte o morală, cu credința că se vor îndrepta.

«Am judecat, dragii mei, la Sinaia la umbra unui nuc patriarhal, la Piatra-Neamț comunicam sentințele la telefon (aveam în munți o castelană lângă închisoarea Pangarați); iar la Constanța, în pricinile mai grele, nu mă pronunțam până nu făceam un tur pe faleza Mării Negre.

Grefierii mei au dus-o ca niște nababi. Adesea îi luam cu mine în peregrinările mele și unii, cum este Ion Furculiță, mi-au rămas datori și cu bani. I-am amnestiat însă pe toți. Cine m-a rugat, l-am servit bucuros. Nu pot să uit ochii blânzi ai unei evreice bătrâne din Chișinău, pentru care izbutisem să-i scot un brevet de băuturi spirtoase. De la Societatea Alimentară „Concoridia” din București am scos dezinteresat sute de mii de lei pentru acționari prăpăduiți».

Ne-a arătat apoi fotografia unei tinere femei frumoase, cu care voia să se cunune, probabil, ca să aibă cine-i moșteni marea lui colecție de obiecte de preț și drepturile-i de autor.”

Am publicat în revista *Viața Basarabiei* un ciclu de versuri și epigrame, scrise la Chișinău, dar această temă n-a fost epu-

izată, deoarece recent în niște însemnări basarabene, scrise de pământeanul nostru Gheorghe Viforeanu, am găsit însemnările unui martor ocular despre o întâlnire literară, o șezătoare dacă vrem să-i zicem așa, care a avut loc la Bălți. Din aceste însemnări reproducem întocmai textul autorului: „Odată, un grup de scriitori români – Cincinat Pavelescu, Gh. Brăescu, Ion Minulescu și George Gregorian – se abătuse în turneu prin colțul nordic al Basarabiei, pe la Bălți. Pe atunci urbea aceasta avea, dragă Doamne, un teatru, mai bine zis o magazie.

Maestrul Cincinat Pavelescu a avut ce vorbi o seară întregă pe această temă. N-a fost o dojană, ci o serie de sfaturi ca la niște frați și o vervă presărată cu versuri.

Poetul saloanelor a recitat o seamă de epigrame și câteva poezii, din care una inedită, publicată după aceea în *Universul literar*. O transcriem în întregime:

Pastel de primăvară

În iarba verde stau întins.
Miroase-a izmă și-a cicoare
Sub niște zarzări – grei de floare
Sunt pete albe, parc-a nins.

Un vânt ușor și-mbălsămat
Mângâie trestia și nucu'
Și-n seara care s-a lăsat
Ce clar departe cântă cucu'!

Un dor de viață neînvinș
Din toată firea se desprinde.
Dac-aș putea în brațe-aș prinde
Întregul zării necuprins!

Și cum prin frunze tainic moare
re
Amurgul serei auriu,
Din umbră o privighetoare
Îmi cântă strofele ce scriu.

Închipuie-și oricine cu ce
ropote de aplauze au fost răsplătite
producțiile maestrului.”

Nu sunt sigur că acel teatru-magazie de care pomenește Gheorghe Viforeanu mai există și astăzi. La fel cum am îndoieli

că mai există martori ale acelei șezători literare. Cu toate acestea consider absolut necesar să sugerez ideea ca în muzeul orașului Bălți să fie pozele celor patru scriitori, această poezie rămasă în memoria asistenței și o scurtă fabulă despre un eveniment literar care a avut loc în Bălțul interbelic și care a avut doi protagoniști de marcă: Cincinat Pavelescu și Ion Minulescu.

Au trecut anii și poate că a sosit momentul ca la Chișinău să instalăm o placă comemorativă în casa în care a locuit Cincinat Pavelescu și pe Palatul Justiției, unde el și-a demonstrat aptitudinile de magistrat. Altfel, urmele lui în urbea noastră se vor pierde pentru totdeauna.

La fel cum ar fi potrivit și la Bălți de instalat o placă comemorativă în memoria neîntrecutului epigramist care s-a prezentat remarcabil și-n această capitală nordică a Basarabiei.

Bibliografie:

- Pavelescu, Cincinat.** Versuri. Epigrame. Amintiri. Corespondență. – București, 1972.
Colesnic, Iurie. Un eveniment literar în Bălțul interbelic // Timpul. 2005.
Colesnic, Iurie. Cincinat Pavelescu și Chișinăul (manuscris).

Viața și drama lui Gheorghe V. Madan

Ca orice actor de meserie, Gheorghe V. Madan aduce în scrisul basarabean nu numai fraza bine potrivită, rotunjită pentru a fi rostită – el aduce detaliul fin pe care se axează veritabilul joc actoricesc... Natura l-a înzestrat cu un simț deosebit al adaptării. S-a născut la 25 octombrie 1872, în satul Trușeni, plasa Sireți, din preajma Chișinăului, în familia slujitorului bisericesc Vasile Madan. Pornește pe calea tatălui din motive materiale, făcându-și studiile la Seminarul Teologic din Chișinău (pentru a fi scutit de anumite taxe și ajutat precum majoritatea copiilor din instituțiile de învățământ eparhiale). În 1891, obosit și poate speriat de hărțuierile poliției, având numai 19 ani, se decide să treacă în mod clandestin Prutul cu intenția de a se stabili la București.

Conform memoriilor lui Gheorghe V. Madan (Din amintirile unui basarabean despre B.P. Hasdeu, *Viața Basarabiei*, nr. 8, 1932; nr.12, 1933), acest episod s-a derulat astfel: "Eram un biet pribeag basarabean – tinerel de 19 ani. Și numai ce trecusem Prutul, în noaptea de 8 noiembrie vechiu, prin dreptul Frăsineștilor.

O noapte cu vânt rece și fulgi rari de zăpadă. Și eu golgoluț, între doi contrabandiști, și cu hainele turbincă în vârful capului... Și, haideea, ha! prin vadurile Prutului, pân' ce-am ajuns la malul românesc... Dar și când am ajuns!.. Într-adevăr

c-am sărutat pământul Țării de bucurie!.. Că p-aci, p-aci să mă înec și să mă ia dracu!..

După această izbândă, am zăcut două zile de fierbințeli și amarnice dureri de cap.

A treia noapte, pe la cucoși, m-au suit într-o teleguță moldovenească ușoară, de un cal, și m-am dus la Iași. În revărsat de ziuă, eram în gara Iași. Am luat trenul de București și seara, la zece, m-am dat jos în Gara de Nord. N-am tras nici la hotel și nici la vreo cârciumă, căci n-aveam decât zece bani în buzunar.

După ce am căscat gura vreun ceas prin gară și Calea Griviței, cu deosebire în dreptul unei case cu chipurile lui Ion și Dumitru Brătianu pe perețele din față, am luat-o frumos pe linia tramvaiului, cum m-au povățuit. Și, – tot întrebând, din gardist în gardist, am ajuns pe la miez de noapte acolo, unde mi-a trebuit: la Spitalul Brâncovenesc, la un refugiat basarabean: Vasile Spoială, student-intern în clinica doctorului Buiuclu. Primire frățescă, plină de voie bună.

A doua zi, am făcut cunoștință cu alți doi refugiați politici basarabeni, tot studenți la medicină: Victor Crășescu (nuvelelist) și Filip Codreanu. Seara, m-au dus la alt revoluționar mai vechiu: Zamfir Arbore, publicist de talent și funcționar la Arhivele Statului, care trăia pe strada Nerva Traian. Locuia în aceeași casă cu V. Crășescu. Ambii însurați și cu copii. Singuri,

în mijlocul unei curți mari, cu iarbă țelină, cu o livegioară de pomi roditori și vreun pogon de vie, struguri razachie – curat ca la țară!.."

În 1904, la București, cu sprijinul lui Spiru Haret și A. Vlahuță, apare antologia *Cân-tece și versuri alese*, destinată exclusiv Basarabiei – era tipărită cu caractere chirilice și a fost dăruită ca supliment abonaților ziarului *Moldovanul*. Volumul doi al antologiei apare în 1911.

Fire energetică, nu se putea limita doar la relațiile literare și la munca scrisului. El a fost omul care a corespondat cu I. Pelivan, student la Dorpat, trimițându-i cărțile necesare.

A înviorat viața teatrală a Basarabiei, aducând trupe de actori din regat pentru stagiunile de iarnă. E meritul lui că V. Alecsandri – dramaturgul a devenit cunoscut și publicului basarabean.

ACTOR

La București a studiat la Conservatorul de Artă Dramatică. De ce a făcut anume această alegere este greu de presupus. Poate pentru că a fost seminarist și avea o voce frumoasă, poate pentru că era un bancagiu neîntrecut... De obicei, refugiații basarabeni învățau în România la școli care, într-un fel sau altul, le-ar fi asigurat viitorul.

A făcut parte, timp de doi ani, din trupa Teatrului Național din București.

În 1908-1912, a desfășurat o rodnică activitate teatrală, organizând o trupă de entuziaști, care, sub conducerea lui, prezentau în orașele Chișinău și Orhei spectacole după lucrări de V. Alecsandri și C. Negruzzi. *Cinel-cinel!* de Vasile Alecsandri s-a bucurat de un mare succes, lucru consemnat de presa timpului. Fiind mai toți din familii înstărite (Dicescu, Hâncu, Hasnaș, Iașcinski-Anghel, Gafencu, Sârbu), actorii amatori s-au dovedit a fi foarte înzestrați. Una dintre surorile Dicescu, Iulia, a mers pe calea lui Gh.V. Madan, colecționând folclor basarabean și reușind să publice chiar o culegere. Sora ei Anastasia, devenind cântăreață de operă, a creat la Chișinău un conservator care i-a purtat numele. Această instituție a pregătit zeci de artiști.

Rolul lui Gh.V. Madan nu se limita doar la regie, la perfecționarea jocului scenic.

A făcut și o importantă muncă de impresariat, dinamizând, precum am mai spus, viața teatrală a Basarabiei.

La acel moment, el era un model demn de urmat – fusese în România și vorbea o limbă literară elevată, jucase la Teatrul Național din București, publicase în prestigioasele ediții de dincolo de Prut.

PUBLICIST

Debutează în literatură în 1895 (revista *Viața* editată de Alexandru Vlahuță).

În 1898, face o încercare riscantă, lansându-se ca editor – în colaborare cu Șt.O. Iosif

și Al. Antemereanu, fondează *Floarea albastră*, redactând concomitent și revista lui Nicu Filipescu *Epoca literară*.

Practica publicistică îi va prinde bine în Basarabia, unde, la 14 ianuarie 1907, având susținerea câtorva boieri moldoveni (P. Dicescu, M. Feodosiu, P. Gore ș.a.) din Societatea Culturală Moldovenească, lansează gazeta național-românească *Moldovanul*.

Scopul publicației era să facă opoziție unui alt ziar de limbă română, *Basarabia*, care propunea basarabenilor un program social radical, ancorat conceptual în problema națională.

La 26 octombrie 1908, ziarul *Moldovanul* își încheie activitatea.

Gheorghe V. Madan a polemizat foarte dur cu Grigore Constantinescu, publicistul care, timp de un an și ceva, a scos la Chișinău un ziar foarte interesant *Glasul Basarabiei* (1913–1914) și care considera că, de fapt, multe necazuri ale naționaliștilor din Chișinău proveneau de la colaborarea lui Gh.V. Madan cu autoritățile țariste. Aceeași părere o avea și scriitorul Sergiu Victor Cujbă, expulzat din Basarabia în 1906 pe motiv că nu are actele în regulă. De fapt, întâmplarea a fost alta. La o petrecere, la restaurant, unde erau mai mulți moldoveni cu orientare naționalistă, Sergiu V. Cujbă a rugat orchestra să cânte „Deșteaptă-te, române!”. Cineva din cei prezenți a sesizat jandarmeria și, în consecință, a urmat expulzarea. Toată viața lui, Sergiu V. Cujbă nu s-a mai salutat cu Gh.V. Madan, fiind convins că el este autorul aceluiași denunț. La rândul său, Gh.V. Madan nega cu orice ocazie acest fapt. Și poate că am fi fost dispuși să-l credem, dar, în articolul „Un protest al românilor basarabeni contra raptului de la 1812” (*Literatura și arta*, nr. 42, din 16 octombrie 1997), istoricul Ion Varta face niște dezvăluiri interesante, legate de arestarea ziarului *Făclia țării*, ediție confiscată chiar la primul număr. Și, în acest caz, implicarea lui Gheorghe V. Madan n-a fost prea reușită:

“Cel care dăduse alarma și prevenise autoritățile, trâmbițând despre pericolul pe care-l prezenta noua publicație, fuse, se, oricât ar părea de paradoxal, un român, care intrase în slujba guvernatorului încă în toamna anului 1908 în calitate de cenzor al publicațiilor de limbă română – acesta era fostul redactor al ziarului *Moldovanul*, Gheorghe V. Madan.

La 17 iunie 1912, Gh.V. Madan raporta superiorilor săi pe un ton triumfător despre «delictul» descoperit de el în urma cenzurării revistei *Făclia țării*. Cenzorul, în raportul său, a atras atenția guvernatorului în mod special asupra articolului «O sută de ani», traducându-l aproape integral”.

După 1918, a îndeplinit diferite funcții: secretar al Consiliului de administrare al Casei Noastre, consilier municipal ș.a. A colaborat la publicațiile *Cuvânt moldovenesc*, *Viața Basarabiei*, *Din trecutul nostru*, în care i-au apărut majoritatea scrierilor: proză, eseuri de inspirație rurală, amintiri etc.

FOLCLORIST

Ca folclorist, lansează culegerea *Suspine*, poezii populare din Basarabia (1897, prefațată de George Coșbuc și dedicată lui B.P. Hasdeu), ce înmănunchiază piese folclorice auzite la Trușeni sau în satele din zonă: Vărzărești, Costești, Nisporeni, Căpriană, Cojușna, Dănceni, Ulmul, Scoreni, Ciuciuleni ș.a. Volumul a apărut în colecția *Biblioteca pentru toți*.

George Coșbuc consemna în prefață:

“Multe dintre poeziile basarabene sunt tocmai așa cum le știam și eu de mic copil de acasă, în nordul Ardealului, și cum le-am citit și în Banat și în Crișana etc. Explicarea acestui fapt e un lucru așa de mângâietor și însuflețitor în ce privește chestiunea unității de limbă și de sentimente la toți românii”. În 1904, a tipărit la București, pentru cititorul basarabean, în română, cu litere chirilice, antologia *Cântece și versuri* alese înglobând opera celor mai presti-

gioși autori români. Cartea era destinată difuzării clandestine.

În viziunea lui Gh.V. Madan, folclorul era ceva viu și perpetuu. În vara anului 1935, organizează la Chișinău un festival folcloric cu sătenii din Trușeni.

Scriitorul Vasile Luțcan, fost redactor la revista *Viața Basarabiei*, cunoscându-l personal, l-a caracterizat astfel: „Încadrată în timp, activitatea folclorică a lui Gh.V. Madan se întinde de la 1890 până la sfârșitul vieții. El face parte din școala folcloriștilor învățători și preoți care s-a dezvoltat sub influența curentului poporanist din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea și a continuat până curând după Primul Război Mondial.

Ce loc ocupă Gh. V. Madan în cadrul folcloristicii moldovenești nu s-a arătat până acum, pe motivul că opera sa folclorică a rămas în cea mai mare parte, până în vremea noastră, în manuscris.

Este nevoie de făcut o bibliografie completă a scrisului folcloristului Gh. V. Madan deoarece majoritatea culegerilor sale au fost tipărite în diferite ziare și reviste ce apăreau în Basarabia. Ceea ce vom prezenta în această carte este colecția de folclor, [lăsată] în păstrare la mine, de către însuși Gh. V. Madan. O parte din această culegere am publicat-o în revista *Viața Basarabiei*, iar cântecele despre Nistru au fost folosite în emisiunea «Nistrul în folclorul moldovenesc» de la radio Chișinău în 1940.”

Colecția cuprinde: colinde, descântece, ghicitori, jocuri de copii, cântece de leagăn, de nuntă, de moarte, cântece de dor, de dragoste, de pahar, doine haiducești, ostășești, cântece de petrecere, cântece țigănești, orații de nuntă, balade, proverbe, vrăji, farmece.

A-i recomanda opera folclorică culeasă o viață întregă în Basarabia e un lucru de prisos. Nimeni ca Gh.V. Madan n-a cunoscut mai bine aceste locuri de străveche tradiție și de viață populară rămasă așa de curată și în vremurile de azi.

Merituosul savant și folclorist Jordan Datcu a publicat în revista *Steaua* (Cluj, 1991, anul XLII, decembrie) un valoros studiu *Un Creangă basarabean. Gheorghe Madan, prozator și etnograf* în care, pe lângă prezentarea unui documentar factologic foarte interesant, trage câteva concluzii importante:

„În multe din prozele sale este mai prezent, decât la Creangă, folcloristul și etnograful, chiar cronicarul, această delimitare nu de puține ori nu există, sau este destul de firavă. Or, la Creangă, creatorul a lăsat în umbră pe folclorist”.

PROZATOR

Inspirat de folclor, impulsionat de un sentiment de dramatism interior atât de specific unui actor care se “hrănește” permanent din detalii și din mici scene de viață, Gheorghe V. Madan scrie și publică proză originală, impunându-se ca un talent autentic.

Ca prozator, Gh.V. Madan s-a manifestat pe tot parcursul vieții, mai cu seamă în perioada 1932–1938. Atunci au apărut cele două volume din colecția *Cartea satului* (Editura Fundațiilor Regale), unde el se pomenește în compania unor renumiți scriitori: Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Dimitrie D. Pătrășcanu, Alexandru Cazaban ș.a.

În scurtă vreme, ies de sub tipar *Răsunete din Basarabia* (1935) și *De la noi din Basarabia* (1938).

Registrul sentimental al prozatorului este variat – de la descrierea peisagistică, la drama interioară, latentă a personajului. Din prima categorie fac parte: *Trușenii de altădată*, *Colțuri de rai*, *Mănăstirea Dobrușa*, *Mănăstirea Căpriana*, *Toamnele Chișinăului românesc de altădată*, *Un sat răzeșesc din Basarabia: Trușenii ș.a.* În cea de a doua categorie se înscriu perfect prozele: *Ciuboțele lui Ionel*, *Tinerei și străineii*, *Puișor, ți-a fi păcat ș.a.*

În mare parte prozele lui Gheorghe V. Madan, fiind nu numai de inspirație folclorică, ci, mai degrabă, un produs al

tradiției populare, se dezvoltă în timp. Așa cum fotografiile vechi adună pe ele praful de aur al epocii care s-a dus, scrierile prozatorului de la Trușeni, cu trecerea timpului, nu îmbătrânesc, nu se demodează, ci devin adevărate piese dintr-o colecție prețioasă, pe care, fără ochiul și pana prozatorului, am fi pierdut-o irecuperabil.

TRANSLATOR

În perioada Primului Război Mondial, a fost mobilizat în cadrul armatei ruse în calitate de translator pe Frontul Românesc, unde organizează Comitetul Național al Ofițerilor și Soldaților Moldoveni din Armata a 4-a Rusă de la Mărășești.

Evocările lui biografice, legate de acest eveniment, sunt deosebit de prețioase:

“Înspre toamna anului 1916, începuse a se vorbi în Rusia că și glotașii de la 44 de ani în sus vor fi mobilizați și trimiși la front. Și cum eram glotaș de 44 de ani, m-au apucat fiorii. N-aveam eu chef de bătaie... Și ce interes aveam să-mi pun capul pentru pravoslavnică Rusie?! Să întăresc și mai mult puterea tiraniei, care ne ținea subjugăți pe noi românii basarabeni?!”

M-apuc și plec la Odesa, care pe atunci gema de rezerviști mobilizați. Asta era prin octombrie. Aveam de la guvernatorul Basarabiei, Voronovici, două recomandări oficiale, una către prințul Urusov, președintele Crucii Roșii de pe Frontul Român, și alta către generalul Diterics, șeful cenzurii militare.

Și dă-i încolo, dă-i încoace: ce-am făcut, ce-am dres, m-am văzut numit translator de limbă română al Cartierului Armatei a 4-a Rusă, care abia sosise atunci pe Frontul Român din dreptul Tecuciului și al Mărășeștilor.

Comandant al acestei armate era generalul Ragoza, fost comandant al regimentului Vologda, al cărui șef suprem fusese răposatul nostru Rege Carol I. Ragoza cunoștea româna, căci fusese în fruntea unei delegații la șeful său suprem, Regele Carol I.

Dumnezeu să-i deie sănătate bunului român și amic, căpitan Catelli, de la Statul Major Rus din Odesa! Că dânsul m-a ajutat atunci să fiu numit în acest post cu rang și leafă de colonel, cu ordonanță, gazdă, luminat și încălzit...

Starea sufletească a naționaliștilor basarabeni din Odesa nu era deloc înviorătoare, căci de pe Frontul Român veneau vești triste...”

Gheorghe V. Madan a tradus și publicat fragmente din operele lui M. Lermontov, N. Nekrasov, D. Pisarev, F. Dostoevski, T. Șevcenko ș.a.

În perioada aflării sale pe front a fost preocupat și de formarea unui comitet al soldaților moldoveni.

MEMORIALIST

Elementul memorialistic persistă în toate scrierile lui Gheorghe V. Madan. Referința la trecut, la amintire este frecventă. Chiar și preocupările lui folcloristice sunt axate pe coordonata timpului.

Starea permanentă de amintire, de căutare a unor detalii interesante, “ambalate” frumos în cuvintele și expresiile epocii respective, dau un farmec aparte scrierilor autorului basarabean. Atent la detalii, fin în descrieri, psiholog subtil când portretizează, el știe să reinvie o epocă trecută. Or, tocmai acestea sunt calitățile principale ale unui veritabil memorialist. Exemplificăm prin câteva amintiri despre Bogdan Petriceicu Hasdeu, publicate în revista *Viața Basarabiei* (nr.8, 1932) cu titlul „Din amintirile unui basarabean despre Bogdan Petriceicu Hășdeu”:

“Pe marele și genialul basarabean B.P. Hășdeu l-am cunoscut la București la 1891...

...La vreo două săptămâni, Spoială mi-a spus că, a doua zi, au să mă ducă la Mahomet – așa îi zicea el lui Hășdeu – ca să-i facă cunoștință...

Și-ntr-adevăr, a doua zi, seara, pe la nouă, ne-am dus la redacția *Revista nouă* a lui Hășdeu, din strada Regală, unde

a avut loc o ședință, în timpul căreia s-a fondat Societatea Milcov a românilor basarabeni.

Au luat parte la acea ședință, întrucâtva istorică pentru Basarabia, prezidată de B.P. Hășdeu, următoarele persoane: doctorul C. Istrati, L. Bibicescu, Theodor Speranția, Ionescu-Gion și Cosmovici de la Iași, iar din refugiații basarabeni: Z. Arbore, V. Crăsescu, Vasile Spoială, F. Codreanu și eu.

Hășdeu, după ce i-am fost prezentat, mi-a urât bun venit și m-a poftit să le istorisesc cum stau lucrurile în Basarabia din punct de vedere național.

Figura lui de profet, îndeosebi ochii lui mari, albaștri-verzui, ce te fascinau, m-au impresionat puternic.

Cu vocea frântă, tulburată, le-am povestit ce știam. Le-am spus, între altele, că cenzura nu oprește cărțile românești, dacă acestea n-au cumva cuprins revoluționar sau antirus. Că lumea satelor își păstrează graiul și obiceiurile moldovenești; că nu înțelege rusește și că niște cărți, scrise popular și după gustul acestei lumi, ar fi de mare folos național. Însă să fie tipărite cu litere slavonești sau rusești. Negreșit – așa. Căci literele latinești nu sunt cunoscute și constituie cea mai mare piedică. Aceste litere ne-au răzlețit și înstreinat mai mult decât hotarul Prutului...”

SUSTINĂTOR AL ASPIRAȚIILOR NAȚIONALE

A fost antrenat în mai multe activități necesare deșteptării mișcării naționale în Basarabia, contribuie la trecerea ilegală a literaturii în ținutul dintre Nistru și Prut, corespundează cu fratele Andrei din Trușeni, cu gruparea lui Pelivan de la Dorpat, ajutându-i cu literatură și informându-se despre realitățile din Rusia în vederea organizării cât mai eficiente a muncii revoluționare.

“Modelul” de revoluționar îl căuta în imaginea mai multor personalități: Zamfir Ralli-Arbore, mare boier, ajuns simplu funcționar la statistică pentru motivul că a jertfit totul pe al-

tarul revoluției; Victor Crăsescu, doctor și scriitor, fugit din Chișinău, ferindu-se chiar și în România de ohrana țaristă (poliția secretă – n.n.); Dobrogeanu-Gherea care avea un restaurant în gara Ploiești, dar făcea tot ce-i stătea în puteri pentru a instaura o nouă orânduire în lume...

BOEM

Fire de actor, purta în suflet dorul pribegiei. Poate și-ar fi dorit un cămin stabil, ca să fie în rând cu lumea, dar se prea poate că pentru un boem ca el aceasta ar fi fost o povară ce i-ar fi apăsât nespul de greu sufletul. La Chișinău, locuia de obicei la hotel – fie la „Suisse”, fie la „Londra”, fie la „Continental”. Când o ducea greu cu banii și-l năboiau datoriile, apela la relațiile amicale și era internat în spital. Boli avea suficiente, deci motive de internare existau întotdeauna. Dar și în aceste “evadări” medicale nu avea limită. Când cuțitul datoriilor l-a ajuns la os, a acceptat o internare la spitalul de boli mentale din Costiujeni. Și, ca un actor și scriitor veritabil, nu s-a speriat de pacienții care-l înconjurau. Ca și ei, își punea probabil aceeași întrebare: care sunt adevărații bolnavi – cei din interiorul spitalului sau acei rămași în afara lui?

Prefera mâncarea bună, băutura gustoasă, compania unor prieteni, căci avea darul deosebit al povestirii, al bancagiului care știa să improvizeze.

În perioadele de cruntă sărăcie, își căuta un refugiu sigur. A locuit un timp la Meleşeni, unde era preot un frate de-al său. Mai făcea câte o escapadă pe la curțile boierilor cunoscuți. Timpul însă l-a cumițit, astâmpărându-i cheful nesfârșitelor petreceri. Bătrânețile, venite parcă pe neprins de veste, au fost cel mai bun leac pentru firea lui boemă.

Această perioadă o descrie și Gh. Bezviconi în memoriile sale *Портретов длинный ряд*: „Gh.V. Madan locuia la Chișinău, modest și neobservat, primind o pensie mică, ca unul dintre «Eroii naționali» ai unei

epoci apuse. Când pierdea banii jucând cărți, se «îmbolnăvea». Era internat la spitalul orașenesc până la însănătoșirea... financiară. Găzduirea gratuită și masa de la spital îl ajutau și prin aceste căi pe fostul mare activist obștesc doctorul L.E. Seținschi. Eu îi vizitam pe ambii.

În iunie 1940, Gh.V. Madan a rămas la Chișinău cu toate că era adeptul puterii populare. Oamenii mei care au venit îi erau străini. În scurt timp, s-a «repatriat», adică a trecut în România, unde locuiau frații lui.”

ÎN GHEARELE N.K.V.D. -ului

Este greu să aflăm astăzi cum a nimerit la N.K.V.D. Dar, în dosarul nr. 824, în care figura un grup mare de foști deputați ai Sfatului Țării, la 5 septembrie 1940, au apărut filele cu procesul-verbal al interogatoriului lui Gheorghe V. Madan (anchetator – Cerepanov). În preambul, este prezentat astfel: “Născut în 1872, c. Trușeni, jud. Chișinău. Domiciliat: Chișinău, str. Bucucianii Mici, 12, ap. 6, proprietarul casei Ceban. Moldovean. Șomer. Provine dintr-o familie de țărani săraci. Celibatar. Studii superioare. N-a fost membru de partid. A fost arestat de autoritățile române până la revoluție.

A fost decorat cu Ordinul Regele României (nu e clar ce ordin e acesta, probabil anchetatorul a înțeles greșit – Ordinul era regal, dar se numea Steaua României – n.n.)”.

Remarcăm de la bun început reacția de apărare și spiritul de orientare ale lui Gh.V. Madan. El știa unde a nimerit și cu cine are de furcă. De aceea, unele declarații trebuie citite și „răstălmăcite”. Observați, chiar în debutul discuției, el își modifică obârșia, și familia lui de preoți este trecută în categoria de “țărani săraci”. Problema pe care el și-o pune, probabil era simplă – să scape nevătămat din mecanismul monstruoasei mașini.

„Î: – Ce știți despre organul contrarevoluționar Blocul Moldovenesc și despre Sfatul Țării?

R: – Eu n-am fost membru al S.Ț., dar activitatea lui o cunosc

bine, deoarece tot timpul am fost în relații cu un șir de conducători marcanți ai S.Ț. și B.M.

S.Ț. a apărut și s-a dezvoltat concomitent cu apariția și dezvoltarea Radei contrarevoluționare Ucrainene. Așa s-a întâmplat că în Ucraina a fost lansată lozinca despre formarea Ucrainei autonome și în Basarabia au declarat autonomia. În Ucraina, au creat Samostiinu Ucrainu și S.Ț. a declarat independența Republicii Moldovenești.

S-a început gruparea forțelor pentru formarea Republicii Moldovenești Autonome în Basarabia din momentul când la Chișinău a sosit Ion Inculeț, reprezentant al guvernului provizoriu, care a și început să-i adune în jurul său pe moldovenii naționaliști. Întocmai la acel moment, odată cu lansarea lozincii despre autodeterminarea naționalităților, Inculeț, Buzdugan, Halippa, Ciugurean, Catelli ș.a. au început să organizeze comitete militare moldovenești în unitățile militare ale armatei ruse, care începuse să se dezmembreze sub presiunea revoluției.

De la comitetele formate, au început să sosească la Chișinău delegați la Congresul Militar pentru a soluționa problema despre crearea unui organ guvernamental în Basarabia – acesta și era S.Ț. În octombrie 1917, de la toate comitetele militare din Odesa, Sevastopol, Kiev, Frontul Român, au sosit delegați la Chișinău la Congresul Militar.

Eu, pe atunci, îmi satisfăceam serviciul în Armata a 4-a Rusă, de pe Frontul Român, eram translator pe lângă Statul Major. Din partea Armatei a 4-a, delegați la congres au fost: Goian, Selistraru, Mare. Mai apoi, Selistraru și Mare au fost aleși deputați în S.Ț.

Ceva mai târziu, au fost aleși reprezentanți în S.Ț. și din partea altor organizații și societăți.”

La următoarea întrebare Gh.V. Madan dă un răspuns care nu corespunde, cronologic, cu adevărul mers al istoriei. Că face intenționat acest lucru sau a uitat ceva, ne vine greu să spunem. Dar suntem tentați

să credem că spiritul lui folcloric se simțea mai în siguranță când încurca ștele. Astfel, proclamarea Republicii Autonome Moldovenești, el o plasează nu la 2 decembrie 1917, cum a fost în realitate, ci în luna ianuarie 1918:

„Î: – Când a fost convocat S. Ț. și ce probleme erau soluționate în cadrul lui?

R: – În luna ianuarie 1918, la una din ședințe, S.Ț. a proclamat autonomia moldovenească, iar, în scurt timp după venirea armatelor române, în Basarabia a fost pusă problema Republicii Moldovenești independente. În interiorul S.Ț. a apărut o grupă de românofili care doreau unirea Basarabiei la România, aceștia erau Pelivan, Halippa ș.a., care au organizat așa-numitul B.M. Reprezentanții acestui bloc au desfășurat o muncă intensă în scopul pregătirii maselor în problema dezlipirii Basarabiei de la Rusia Sovietică și Unirea ei cu România.

La 27 martie 1918, nominal, deputații S.Ț. au votat Unirea Basarabiei cu România.

Adevărat că Unirea Basarabiei cu România s-a făcut cu condiție, adică să fie păstrate autonomia și reforma agrară a Basarabiei în cadrul României.

Însă, la 27 noiembrie 1918, când s-a pus problema despre aprobarea reformei agrare și a constituției Basarabiei, aceste condiții au fost anulate și Basarabia, brutal, fără respectarea normelor elementare de votare, a fost unită definitiv cu România. S.Ț., ca un instrument inutil, a fost aruncat.

Î: – Pe cine dintre invitații S.Ț. care locuiesc astăzi în Basarabia îi cunoașteți?

R: – Nu știu cine a rămas azi în Basarabia, fiindcă în ultimul timp n-am întâlnit nicio persoană dintre foștii deputați.

Î: – Cum au fost răspunși deputații S.Ț. pentru că au votat Unirea Basarabiei cu România?

R: – Toți membrii S.Ț. au primit câte o recompensă – 50 ha de pământ – și toți, fără excepție, au ocupat posturi înalte și se bucurau de aprecierea guvernului.

Î: – Ce știți despre aderarea unor personalități marcante ale S. Ț. la comitetul refugiaților transnistreni?

R: – Știu că acest comitet se ocupa de refugiații din Transnistria, îndeosebi în perioada 1931–1932, când în U.R.S.S. s-a început deschiaburirea și colectivizarea.

Președinte de Onoare al Comitetului era Halippa, pe toți refugiații îi lua la evidență Biroul de cercetare al Corpului III de armată și selecta dintre ei persoanele indicate pentru a fi trimise în U.R.S.S. în scopuri de cercetare. Detalii despre aceste locuri nu cunosc”.

SCURTE DATE BIOGRAFICE

„Gheorghe Vasilevici Madan Sunt celibatar. Am 68 de ani. M-am născut în 1872 în satul Trușeni, județul Chișinău; descendent dintr-o familie de țărani ajunși clerici (tata a fost psalomșcic).

Am învățat în Chișinău, la Seminarul Teologic, până în clasa a treia. Eram considerat suspect și, după percheziția ordinară a jandarmilor, am trecut la 20 noiembrie 1896 râul Prut în România, unde și-au găsit azil numeroși emigranți politici ruși.

La București, am absolvit Conservatorul și am fost primit pe scena Teatrului Dramatic Național. Mă ocupam de publicistică și literatură, publicând din când în când articole și povestiri. În România, ocupam un post neimportant la Ministerul Agriculturii și cel al Învățământului, și de asemenea la Primăria Bucureștiului.

În viața politică a României nu m-am implicat; dar frecventam ședințele publice ale Partidului Socialist în calitate de tovarăș de idei și de prieten al conducătorilor partidului.

În 1906, după manifestul țarist despre amnistierea crimei politice, am revenit în Basarabia natală, unde, în 1907–1908, am editat săptămânalul *Moldovanul* în limba moldovenească. Din anul 1909 până în 1916, am ocupat postul de cenzor al tuturor edițiilor româ-

nești care soseau în Rusia și de corespondent oficial al Agenției Telegrafice din Petersburg pentru Basarabia.

În timpul războiului mondial, din 1916 până la 7 aprilie 1918, am fost translator de limba română pe lângă Statul Major al Armatei a 4-a Ruse, care acționa pe Frontul Românesc. În momentul când în Rusia a izbucnit revoluția politică și socială, am fost ales președinte al comitetului executiv al soldaților și ofițerilor moldoveni de pe Frontul Român, dar, în februarie 1918, am fost arestat de autoritățile militare române (de la 21 februarie până la 7 martie), deoarece eram considerat periculos pentru interesele românești în Basarabia, unde mi-a fost interzisă întoarcerea până la votarea Sfatului Țării.

În Basarabia ocupată de România, am ocupat timp de cinci ani funcția de secretar al Cărmuirii Casa Noastră, instituție creată pentru a înstrăina pământurile moșierești și bisericești în scopul de a le împărți țăranilor fără de pământ. În consecința unor deturnări produse în instituția noastră și de încălcări ale legislației, eu am părăsit postul și n-am mai dorit să mai fiu în nicio slujbă de stat și am început să mă hrănesc din scris, muncă care mi-a adus numele de scriitor al poporului. Concomitent, mă ocupam de cântecele și dansurile populare moldovenești, ocupație care îmi asigura un câștig modest.

În viața politică nu m-am implicat. Am patru cărți scrise de mine. Din 1929, am pensie de 3100 lei pe lună. Trei ani în urmă, am pierdut auzul urechii drepte și mi-au scăzut tare vederea. În genere, bolnav și bătrân.

Scriitorul poporului din Basarabia, tovarășul Gheorghe Vasilevici Madan.”

ULTIMELE ACORDURI...

După 28 iunie 1940, a rămas în Basarabia, dar în iarna aceluiași an, s-a repatriat în România. Publicistul Octavian Ungureanu tipărește în revista *Argeș* (1990, nr.10, serie nouă) un „portret bi-

ogrfic” al scriitorului și, în final, inserează câteva date și informații mai puțin cunoscute, unele venind în directă contradicție cu cele publicate de alți cercetători, dar acest fapt trebuie doar să ne facă să revenim la momentele care ni se par cunoscute definitiv: „Pe urmă, nu s-a mai aflat nimic despre el până-n 1942, când a fost chemat la Pitești de autorul *Gaițelor*, Alexandru Kirițescu, care-și avea păstrate două camere în casa în care se născuse de pe str. Crinului, nr. 22. Ultima parte a zilelor vieții sale de bejenie, Gh. Madan și-a petrecut-o, locuind în casa de pe strada principală – Șerban Vodă, la parterul casei funcționa Tipografia Artistică a lui P. Mitu. În urbea dintre dealuri și Valea Argeșului de legendă și-a depus și crucea, la vârsta nu prea înaintată de 72 de ani (n. 1872, aprilie 20 – m.1944, octombrie 4), fiind înmormântat la cimitirul central al orașului.”

Conform altor date, s-a stins din viață la 7 noiembrie 1944.

Tot ceea ce a făcut bun Gheorghe Madan va rămâne – fie chiar și în simplele însemnări etnografice.

Tot ceea ce a făcut rău se va șterge, căci cântarul faptelor onorabile este incomparabil mai greu.

Bibliografie:

Aprecieri [la opera lui Gheorghe V. Madan, semnate de: Nicolae Iorga, Gh. Coșbuc, Vasile Luțcan, Bogdan Istru, Nicolai Costenco, Petre Ștefănuță, Vasile Badiu, Ion Ciocanu, Mihai Cimpoi și Iordan Datcu] // Un om, un destin / Ed. îngrijită de Gr. Botezatu, V. Ciocanu, T. Macovei. – Chișinău–Trușeni, 1997.

Badiu, V. Madan Gheorghe V. [scriitor folclorist basarabean, 1872-1944] // Chișinău: Enciclopedie. – Chișinău, 1997.

Colesnic, Iurie, Basarabia necunoscută, Chișinău. – 2000, vol. III.

“Cea mai înzestrată femeie-sculptor a erei noastre”

În Muzeul „M. Sadoveanu” de la Iași, pe un perete, este reprodus pentru vizitatori un fragment din jurnalul scriitorului. Este o mostră clasică de miniatură literară, una dintre sutele de mii de miniaturi pe care le-a descoperit și le-a immortalizat marele prozator. Am copiat acele rânduri fiindcă erau legate direct de destinul și opera unei mari sculptorițe – Milița Petrașcu, originară din Chișinău: „O sculptoriță (Milița Petrașcu) găsește în atelierul ei, într-o dimineață de ianuarie, un fluture cap de-mort, un somptuos fluture viu, proaspăt ieșit din gogoșa lui, din pricina căldurii și umezelii din atelier. Soarta lui era pecetluită, trebuia să moară în câteva ore.

Nu va avea primăvară, nici flori, nici cer albastru, nici zborurile de noapte în căutarea miresei. Sculptorița i-a reprodus imaginea pe o placă de piatră semiprețioasă. Astfel, acest sârman va trăi în vremurile viitoare”.

Milița Petrașcu s-a născut la 31 decembrie 1892 la Chișinău, numele la naștere fiind Melania Nicolaevici. La trei ani a rămas fără tată. A copilărit la Nisporeni, unde a și încercat pentru prima dată să modeleze figuri din lut. Studiile liceale le-a făcut la Chișinău. Dar spre uimirea cunoscuților s-a înscris la Școala de Arte Plastice „Stroganov” din Moscova unde a studiat sculptura în anii 1907-1908, în atelierul profesorilor Konionkov și Dziubanov, două somități în materie de sculptură. Preo-

cupată de ideea de a-și forma o cultură generală aleasă a studiat literale și filozofia la Petersburg, la Cursurile Superioare „Bestujev” (1909), celebră instituție de învățământ în acea vreme. În paralel frecventează lecțiile de desen și sculptura avându-i ca profesori pe: I. Ghinsburg, I. Mașkov, P. Koncialovski ș.a. În 1910 a plecat la Munchen unde a lucrat un an de zile sub îndrumarea maestrilor avangardei W. Kandinski și A. Jawlenski și face cunoștință cu echipa de creație a revistei germane *Jugend*. Din Germania se îndreaptă spre Paris, poposind în atelierelor marilor maestri: H. Matisse, E. Boudelle (1910-1914), C. Brâncuși (1919-1923, 1927).

Perioada pariziană cu anume pauze durează din 1912 până în 1924. În 1919 prezintă la Salonul Independenților un bust. Are ocazia să facă cunoștință cu C. Brâncuși care îi devine ghid în lumea sculpturii moderne.

În memoriile sale Milița Petrașcu menționa: „Prima zi și a doua zi lucrul mergea greu. Loveam în daltă cum nu trebuie, ca într-un piron menit să intre într-un lemn tare, iar mâinile mele erau numai lovituri și durere. «Ciocanul trebuie să cadă fără efort..., repeta într-una Brâncuși adăugând, nu e bine așa, așa nu merge!» Abia a treia zi, disperată, am reușit să prind mișcarea prin care ciocanul, lovind dalta, dă pietrei viață. Mulțumit, Brâncuși mi-a făcut semn să rămân, mi-a dăruit ciocanul pe care-l mai păstrez și astăzi și cu generozitatea ce-l caracteriza a mers apoi cu mine și mi-a cumpărat toate cele trebuincioase sculpturii.”

Amprenta personalității ei artistice poartă urme ușor sesizabile din geniul marelui artist român Constantin Brâncuși. Milița Petrașcu de fapt n-a făcut un secret din acest câmp magnetic în care a gravitat toată viața. Cu sinceritatea-i caracteristică ea mărturisește în amintirile sale crezul artistic: „Prin lucrările mele caut să exprim un puternic impuls interior, respectând totodată legile spațiale ale sculpturii... Este un crez moștenit de la Brâncuși, pe care caut totdeauna să-l relievez în creația mea. Brâncuși, care a realizat prin sculptura sa un nou cod artistic, a avut asupra mea o influență covârșitoare.”

În 1925 se căsătorește cu Emil Petrașcu și se stabilește la București. Se încadrează în mișcarea de avangardă și tot în 1925 participă la expoziția internațională organizată la București

de revista *Contemporanul*. Este primită ca membră în Sindicatul Artelor Frumoase din București.

Anul 1925 a fost extrem de fructuos în evenimente. În acest an obține primul său premiu pentru sculptură. În cadrul Salonului Oficial a expus compoziția *Joc de pisici* pentru care a fost premiată.

În 1930 la Salonul Oficial de la București a prezentat câteva lucrări originale: *Gângania*, *Peștele* ș.a. În același an a expus la cea de a doua expoziție a *Contemporanului* în Sala „Ileana” având alături alte artiste plastice de valoare: Maria Râmnicănuș, M. Iancu, Irina Codreanu ș.a. Culminează roadele artistice ale acestui an cu participarea la expoziția de artă românească de la Amsterdam.

În 1932 face parte din grupul de inițiativă care organizează la Sala „Ileana” expoziția grupului „Arta nouă”. În cadrul Salonului Oficial prezintă portretul *Mărioarei Voiculescu*, iar în căutarea unor noi posibilități de exprimare artistică ajunge în Iugoslavia unde studiază opera sculptorului Ivan Mestrovici.

Anul 1933 care a schimbat destinele lumii i-a adus mai multe surprize plăcute: participă la expoziția mondială de artă futuristă de la Roma, participă în cadrul grupării „Grupul nostru” la a treia expoziție organizată în Sala „Ileana”, fondează împreună cu alți 15 artiști plastici gruparea artistică „Criterion”, participă la a treia expoziție a Contemporanului în Sala „Mozart”.

Și-a expus lucrările în Germania, Italia, Austria, Olanda, Anglia, Franța, U.R.S.S., la saloanele basarabene, pregătind în 1938 bustul lui Zamfir Arbore, care a fost expus la Chișinău, însă după 1940 a dispărut.

Autoarea unor compoziții de proporții cum sunt *Fântâna Miorița* din București, monumentul *Ecaterina Teodoroiu* de la Târgu-Jiu și a unei impresionante galerii de portrete sculpturale ale marilor personalități: C. Brâncuși, G. Enescu, L. Rebreanu, M. Sadoveanu, O. Goga, I. Creangă, T. Vianu ș.a.

Cercul prietenilor de la București nu era foarte mare, dar un loc aparte îl ocupau basarabeni, care îi aminteau de locurile unde a copilărit, îi aminteau de cultura rusă, unde s-a format în perioada incipientă ca artist și faptul că Prutul devenise o frontieră de neîntrecut îi făcea să fie sinceri în relații și speranța de a-și revedea locurile de baștină, îi încălzea sufletește și le cimenta prietenia. Dorința de a păstra pentru posteritate chipul unui mare istoric și colecționar de artă basarabeană, Gheorghe Bezviconi, a făcut-o să modeleze un portret sculptural care astăzi este necunoscut criticilor de artă.

Bustul lui Gheorghe Bezviconi se păstrează în colecția de artă a istoricului, depozitată la Iași, care, fiind donată Chișinăului, așa și n-a ajuns acasă, fiindcă responsabilii de soarta orașului n-au putut repartiza o clădire adecvată pentru fondarea unui muzeu al colecțiilor particulare. Motivarea apariției acestui bust rezidă în prietenia care lega familia Bezviconi cu celebra sculptoriță. După dispariția marelui istoric artista plastică îi scria îndureratei soții aceste rânduri:

*„Dragă prietenă,
Tristețea mea nu are margini când mă gândesc la suferințele Dumneavoastră nemăsurate.*

În memoria mea s-a imprimat pentru totdeauna chipul dragostei voastre, devotamentul și unitatea voastră reciprocă.

Lumea amintirilor noastre se topea în lumina înțelegerii lui creatoare, devenea o sursă de consolare și el ne îndemna la viață, atunci când se părea că totul a murit definitiv. Și iată de acum încolo nu-l vom mai vedea! Fața lui blândă și senină. Ce mare tristețe! Memoria lui va trăi; amintirea despre omul care a servit Adevărul și Frumosul.

Milița Petrașcu

P.S. O să vă fiu nespuse de recunoscătoare dacă o să mă anunțați despre zilele de pomenire.

*Vă strâng mâna.
Milița*

Veșnica pomenire lui Gheorghe Bezviconi!

M.”

Personalitate de pondere europeană Milița Petrașcu a intrat într-un anonimat greu de explicat. La București n-am putut afla data decesului, iar la Chișinău despre activitatea ei știu doar câțiva specialiști.

Pe când era firesc ca o strădă din Chișinău să-i poarte numele, căci pe lângă faptul că este originară din Chișinău, ea a fost printre acei artiști plastici care au donat lucrări la fondarea Pina-cotecii municipale din orașul de baștină.

Mă gândesc că marea artistă a știut să imortalizeze pe acei fluturi ivit pe lume în mijloc de iarnă, iar noi parcă n-am avea curajul s-o recunoaștem chiar și acum când dezghețul s-a produs și primăvara pare să ne sufle în față...

Milița Petrașcu a fost un ambasador al spiritului nostru, un ambasador care niciodată nu-și va retrage scrisorile de acreditare.

Criticul Hristian Zerlos o caracterizează plenar: „Fosta elevă a lui Brâncuși este, fără îndoială, cea mai înzestrată femeie-sculptor a erei noastre. Comparată cu alte femei, ea le este net superioară din toate punctele de vedere. Acelea vorbesc mult de arhitectură, dar nu țin seama de ea în operele lor; ele vorbesc mult de construcție, dar operele lor sunt inconsistente; ele vorbesc mult de desen, dar liniile lor sunt întotdeauna foarte noi. Doamna Petrașcu nu vorbește niciodată, nici de arhitectură, nici de construcție, nici de desen, dar operele ei sunt de un contur ferm, bine construite și după adevăratele principii ale arhitecturii pe care le dispune de la maestrul ei.

Bibliografie:

Stăvilă, Tudor. Femei din Moldova. Enciclopedie. – Chișinău, 2000.

Colesnic, Iurie. Cea mai înzestrată femeie-sculptor a erei noastre // Natura. – 2004.

Barbosa, Octavian. Dicționarul artiștilor contemporani. – București, 1976.

Opera basarabeanului Pavel Kuzminski în literatura europeană

Citesc cu o pasiune deosebită paginile de memorii. Autorii acestui gen de scrieri sunt subiectivi, dar știu să conserveze aerul epocii și știu răspunsurile pentru multe probleme care ne chină și ne înnegurează existența...

Pavel Kuzminski s-a născut la 20.XI.1857 în Basarabia și tot acolo s-a stins din viață în 1941. Publicist, jurist, memorialist a fost și președinte de onoare al Societății Scriitorilor din Basarabia.

Și-a făcut studiile la Liceul Regional din Chișinău. A absolvit Facultatea de Drept a Universității din Petersburg. În 1881 a fost ales președinte al Zemtvoului jud. Bălți. Mai mulți ani a locuit peste hotare.

Este autorul unor memorii foarte interesante *Amințirile unui moșneag basarabean* tipărite în fascicule în revista *Viața Basarabiei* (1932, 1934, 1935).

Am spicuit din acele sincere pagini doar un singur fragment care mi se pare deosebit de elocvent și semnificativ pentru contemporanii noștri: “Au trecut cam mulți ani, să fie vreo trei sferturi de veac din ziua când, în comuna Brătușeni jud. Bălți (pe atunci al Iașilor) dintr-un tată rus și o mamă moldoveancă, am venit eu pe lume...” – așa începe să depene lungul fir al narațiunii povestitorul care nu se grăbește nicăieri, fiindcă partea cea mai frumoasă a vieții lui a rămas în urmă. În față are doar umbrele trecutului și poate doar cicatricile unor frământări de odinioară: “Acea perioadă a vieții mele a dat naștere unui conflict sufletesc care de altfel era inevitabil și care a durat un șir de ani, terminându-se și el prin intervenția destinului. Conflictul a izbucnit în zilele războiului din 1877, când la un moment dat în conștiința mea s-a pus întrebarea următoare: «Bine, dar la urma urmei, ce ești tu, măi băiete, rus sau român?» Firește că un răspuns categoric nu venea, cu atât mai mult, cu cât pe de o parte stătea tatăl meu, mediul și educația rusească, iar pe de altă parte – iubita

mea mamă, care îmi spunea: «Ascultă Păvăluță, nu te chină degeaba! Să fii totdeauna cetățean leal (loial) rus și în același timp să nu uiți că ai supt lapte românesc. Și atunci vei rămâne ruso-român atâta vreme cât va vrea Dumnezeu... Nu-ți bate capul degeaba și fă-ți datoria».

Și totuși mi-am «bătut capul» un șir de ani până în anul 1886 când a murit tatăl meu; iar elementul rusec nu mi-a dat pace până în anul 1918, când a încetat din viață însuși Rusia și când s-a terminat și dualismul firei mele și conflictul meu sufletesc, laptele mamei rămânând învingător... Și iată cum din «ruso-român» m-am transformat în Român, ieșind cu obrazul curat dintr-un conflict îndelungat și chinuitor.”

Ani mulți au trecut de atunci, de când au fost scrise aceste rânduri, dar îndoiala zbuciumă încă sufletele unor basarabeni. Și ca să scape definitiv de ea ar trebui să citească amintirile unui scriitor uitat, Pavel Kuzminski, care a scris și a editat o vastă operă literară în câteva limbi străine.

Bibliografia lucrărilor lui e strâns legată de geografia Europei de Vest. Lucrarea *Chidul Europei* (Viena, 1897, scrisă în limba rusă) și-a găsit imediat un cumpărător: Editura “Novoe Vremea” de la Petersburg). *Ami-*

ralul roșu (tradusă de autor în franțuzește) a suportat treizeci de reprezentări pe scena Teatrului „Alhambra” din Bruxelles, provocând recenzii foarte favorabile și dându-i dreptul de a deveni din oficiu membru al Societății Autorilor Dramatici și Muzicali din Paris.

Tot el s-a manifestat ca autor în spiritul romanului lui F. Dostoievski *Demonii*; a scris dramele: *Tovarășii* și *Gorodovoi* (Sergentul de poliție) având drept scop final demascarea comuniștilor, care începuseră deja sinistru lor activitate în Rusia.

O altă lucrare care a stârnit polemici, controverse și recenzii admirative a fost: *Je condamne* (Elveția, 1918, în franceză). Povestește Kuzminski:

„Acest volum a stârnit o mare vâlvă în presa elvețiană și cea franceză. Iată ce scria, de pildă, Benjamin Valloton, celebrul scriitor elvețian: «Am citit

cu mare interes *Je condamne*. E limpede, clar și just. Se vede că inima a fost motorul condeiului. Autorul are deplină dreptate de a extinde până la ecouri indignarea sa. Trebuie ca asasinii, înainte de a fi osândiți prin arme, să fie înlănțuiți de dispreț și de dezgust; lumea întreagă trebuie să prigonească pe carnivori, strigând: La lup! Nicio străduință nură mănăzadarnică. Autorul volumului *Je condamne* e unul din cei buni luptători în această luptă sacră». Lucrarea a fost comentată în Belgia, Franța și Elveția, ca mai târziu volumul să fie tradus în limba engleză.

A urmat drama *Ultimul țar* (Elveția, 1918, scrisă în franceză). Despre această lucrare P. Kuzminski povestește ulterior: „... pe care o publicasem – spre a păstra drepturile de autor – în *Courrier de Vevey*”. Acest ziar a început publicarea la 25 aprilie 1919 cu preavizul

următor: „Începem publicarea unei drame de o actualitate pasionantă, care ne-a fost oferită de către dl Pavel P. Kuzminski, om de litere (autorul volumului *Je condamne*, *Fléau Rouge*, etc.), membru al Societății Autorilor Dramatici din Paris și colaboratorul bine cunoscut al *Gazetei de Lausanne*.” Această dramă a fost tradusă în limba engleză, limba rusă și apoi în limba română.

S-a manifestat ca un publicist harnic și inventiv. Locuind în Germania, la Berlin, concomitent trimitea săptămânal cronici unui ziar din Petersburg și unui alt ziar din Odesa *Note asupra vieții în Berlin*.

Opera lui publicată peste hotare urmează a fi recuperată, studiată și în cele din urmă acest autor cu o solidă prezență în literatura europeană, își va ocupa locul binemeritat în istoria literaturii noastre.

Bibliografie:

Bezviconi, Gheorghe. Cărturari basarabeni. – Chișinău, 1940. – Extras din revista „Viața Basarabiei”.
Colesnic, Iurie. Basarabia necunoscută. – Chișinău, 2005. – Vol. V.

Memorie veritabilă: din colecțiile Bibliotecii Naționale a Norvegiei

Vera Osoianu

“Biblioteca viitoare va fi productul societății cunoașterii, va acționa în societatea cunoașterii și deci, identitatea instituțională a bibliotecii va oglindi idealurile sociale și tehnologice ale societății cunoașterii. Fiind facilitatorul societății cunoașterii, biblioteca, trece de la acces și instruire informațională la învățare multimodală. Deci, va fi bibliotecă virtuală, serviciu virtual, site al experienței culturale.”

Biblioteca Națională este una dintre principalele instituții de cultură ale Norvegiei și se impune ca cea mai bună sursă de documentare despre țară, popor și societate. Sarcinile principale ale bibliotecii includ dezvoltarea, prezervarea și valorificarea colecțiilor constituite în baza depozitului legal.

Deși destul de tânără, BNN se poate mândri cu multe lucruri vechi și foarte importante: documente oficiale antice; hărți păstrate excelent; cărți de rugăciuni; manuscrise latine etc. care, luate în ansamblu, reprezintă cheia spre înțelegerea istoriei și culturii țării.

Potrivit concepției și scopurilor principale BNN trebuie să fie un centru multimedia de cunoștințe care să fie printre cele mai moderne biblioteci naționale din Europa; să formeze nucleul Bibliotecii Naționale Digitale a Norvegiei; să ofere cunoștințe și experiențe de înaltă calitate; să faciliteze înțelegerea culturii și a tehnologiilor; să fie o instituție deschisă schimbărilor.

Biblioteca Națională a Norvegiei este amplasată în reședința capitalei, orașul Oslo, și în Mo in Rana, o localitate în nordul țării care se află chiar lângă cercul arctic.

Istoria bibliotecii începe în anul 1814, când după separarea Norvegiei de Danemarca biblioteca universității din Oslo își asumă și funcțiile de bibliotecă națională. Din 1883 începe să editeze bibliografia națională. În 1989 este creat compartimentul Rana al Bibliotecii Na-

ționale care este responsabil de administrarea depozitului legal. Trei ani mai târziu în 1992 Parlamentul Norvegiei aprobă crearea Bibliotecii Naționale cu sediul în orașul Oslo.

Directorul este șeful executiv al Bibliotecii Naționale și în calitate de bibliotecar național consultă Ministerul Culturii în materie de politici de bibliotecă, depozit legal, probleme de copyright, tehnologii de bibliotecă etc. Personalul bibliotecii numără 340 de angajați.

Legea depozitului legal își are începuturile în anul 1697. Varianta actuală a legii a fost aprobată în anul 1989 și este una dintre cele mai actualizate legi, care acoperă toate tipurile de media, inclusiv documentele digitale. Editorii norvegieni erau obligați să trimită copii ale tuturor publicațiilor încă de la 1781, inițial către Biblioteca Regală din Danemarca și mai apoi, după 1815, către secția norvegiană a universității din Oslo, care ulterior a devenit parte integrantă a Bibliotecii Naționale de azi.

Biblioteca deține cea mai completă colecție de documente publicate în Norvegia și documente despre țară publicate în străinătate. Resursele includ: colecția de cărți; colecția de muzică tipărită; înregistrările emisiunilor radio din 1930 până în prezent; o colecție de filme; o colecție mare de hărți; postere; fotografii; ziare, etc. Printre colecțiile deosebite ale bibliotecii se numără și câteva colecții de manuscrise unice, care sunt

disponibile pentru cercetători și oameni de știință. Cele mai multe colecții sunt accesibile publicului larg prin serviciile generale ale bibliotecii sau prin Internet.

Biblioteca arhivează, de asemenea, paginile web din domeniul (.no). Până în prezent au fost arhivate peste 40 milioane de documente de acest fel.

Biblioteca elaborează Bibliografia Națională a Norvegiei și oferă o largă varietate de servicii și produse bibliografice, servește ca agenție națională ISBN, ISSN, este responsabilă de catalogul colectiv, care oferă acces la colecțiile din 400 biblioteci norvegiene. Are de asemenea responsabilitatea catalogului colectiv al seriilor din bibliotecile țărilor nordice/baltice (NOSP), oferind acces la edițiile seriale din peste 900 biblioteci din Danemarca, Finlanda, Islanda, Estonia, Letonia, Lituania, Suedia și Norvegia. Oferă peste 60 baze de date prin Internet sau în format CD-ROM. Cele mai importante documente imprimate și audiovizuale sunt depozitate în Mo in Rana, în munți. Încăperile săpate în munte conțin peste 45 000 metri liniari de raft. Atmosfera interioară este reglementată și controlată cu mare grijă.

Biblioteca este centru de excelență privind probleme ce țin de digitizare și probleme de colectare, organizare, păstrare și accesare a resurselor electronice.

BN asigură de asemenea activitatea Bibliotecii Depozitar care primește exemplare de documente puțin solicitate din toate bibliotecile țării și se ocupă de împrumutul acestora către alte biblioteci sau completarea altor biblioteci cu documentele solicitate. Specificul de activitate a Bibliotecii Depozitar are unele similarități cu activitatea bibliotecilor departamentale de împrumut din Franța.

Norvegia are un plan foarte ambițios de digitizare. Mai multe țări din Europa precum Franța, Anglia, țările nordice au început digitizarea colecțiilor, dar până acum nicio bibliotecă națională n-a declarat tendința de a digitiza întreaga colecție. Această intenție poate fi explicată și prin faptul că Norvegia este o națiune tânără și mărimea colecțiilor naționale permite manevrarea mai ușoară a lor. Aceasta îi pune într-o poziție bună de a digitiza colecțiile într-o perioadă relativ rezonabilă de timp. În Norvegia, mai degrabă decât în alte părți, s-a ajuns la înțelegerea faptului că pentru asigurarea accesului este important ca materialele create digital să fie depozitate în format digital imediat după apariție. În acest sens a fost inițiat un dialog cu Asociația Editorilor Norvegieni despre aranjamentele privind crearea unui depozit digital.

Există de asemenea înțelegerea la toate nivelurile că moștenirea culturală trebuie să fie accesibilă pentru cât mai multă lume și că experiențele și cunoștințele acumulate în bibliotecă trebuie puse la dispoziția cercetătorilor pentru a genera noi cunoștințe și experiențe. Pentru a realiza aceasta, biblioteca trebuie să fie într-un pas cu utilizatorul. La începutul secolului XXI utilizatorul bibliotecii naționale trebuie să poată găsi în Internet tot ce poate găsi și în spațiile bibliotecii. Ambiția BNN este de a extinde pagina web „nb.no” într-o bibliotecă digitală unde colecțiile să fie accesibile digital; moștenirea națională încredințată BNN trebuie să fie la depărtare de numai câteva click-uri de utilizator. În acest scop biblioteca a pus o bază solidă, prioritezându-și sarcinile pentru prezent și pentru anii care vin. Biblioteca Națională a Norvegiei s-a angajat într-un proces de digitizare a tuturor colecțiilor sale, inclusiv a documentelor aflate sub protecția copyright. Când privește accesul la acest tip de documente BNN, prima în Europa, s-a angajat în aventura de a negocia cu cei mai importanți deținători de drepturi cum ar fi Asociația Traducătorilor, Asociația Editorilor, Asociația Scriitorilor Norvegieni. Intenția este de a ajunge la o înțelegere care să i-a în calcul nu numai preservarea documentelor, dar și asigurarea accesului la materialele recente apărute în format digital.

Motivația BNN de a digitiza întreaga colecție este triplă. În primul rând, de a face colecțiile bibliotecii accesibile pentru cât mai multe persoane. În al doilea rând, de a proteja documentele fragile, deteriorate sau cele accesul cărora a fost limitat din motive de securitate. Legea copyright permite aceasta, astfel va putea fi asigurat accesul mai larg pentru cercetare și documentare. În al treilea rând, va fi rezolvată problema preservării pentru posteritate a documentelor create digital.

Pe parcursul ultimilor zece ani a fost digitizată o largă va-

rietate de documente. Accentul principal a fost pus pe digitizarea fotografiilor, discurilor și microfilmelor. Colecția digitală cuprinde în prezent mai mult de 50 000 de înregistrări radio, peste 200 000 de fotografii și mai mult de 200 000 de ziare.

Pentru a grăbi procesul de digitizare în anul 2006 au fost propuse noi inițiative care vor avea în vizor digitizarea cărților și revistelor. Ca punct de pornire se preconizează digitizarea tuturor materialelor norvegiene și, în special, a cărților vechi, fragile și deosebit de valoroase, care sunt în număr de câteva mii de unități. Pentru aceste scopuri vor fi folosite scanere unde operatorii vor întoarce foile manual. Materialele fragile vor fi scanate în colaborare cu profesioniștii de la laboratorul de conservare, folosind scanere de înaltă calitate. Toate aceste materiale sunt prea vechi pentru a avea careva restricții copyright și vor fi făcute disponibile prin biblioteca digitală fără restricții.

Scanere de înaltă calitate vor fi folosite și pentru scanarea hârtiilor istorice, manuscriselor și posterelor.

Pentru o scanare mai efec-tivă, cărțile și revistele în mai multe exemplare vor fi dezasamblate și digitizate cu ajutorul scannerelor automate. După digitizare cărțile dezasamblate vor fi aruncate. Calculele arată că, folosind scanerele automate, vor putea fi digitizate de șase ori mai multe lucrări decât folosind scanerele cu întoarcere manuală a paginilor. Despre modalitatea de accesare a documentelor aflate încă sub protecție copyright se va negocia cu organizațiile deținătoare de drepturi.

Biblioteca Națională de azi, ca și colecțiile ei, este plină de contradicții: clădirea istorică din Oslo în toată măreția ei, cu holul împodobit cu frescă inspirată de bisericile din Evul Mediu, conviețuiește în deplină armonie cu designul și tehnologiile contemporane. Împreună cu clădirea modernă din Mo in Rana, cu tehnologiile ei ultramoderne oferă un cadru potrivit pentru o instituție a secolului XXI.

Biblioteca asigură accesibilitatea resurselor prin serviciile oferite utilizatorilor în spațiile bibliotecii, prin biblioteca digitală, precum și prin organizarea unui spectru larg de evenimente culturale și educaționale.

Pentru a face cunoscute publicului larg din țară și de peste hotare cele mai importante valori, biblioteca a editat în anul 2006 cartea *Living Memory: From the collection of the National Library of Norway*. Cartea prezintă cele mai semnificative lucrări și evenimente din istoria Norvegiei, precum și unele opere mai puțin importante, dar care de asemenea își au locul lor în moștenirea națională. Autorii au încercat să evidențieze contrastele în forme și teme precum și în timp și spațiu. Lucrarea prezintă frânturi interesante de arhitectură și decor care au contribuit enorm la identitatea Bibliotecii Naționale, fotografii, descrierea unor lucrări sau de-

secole până când în 1687 au fost publicate legile lui Cristian al V-lea. Necătând la faptul că Norvegia a fost sub stăpânire daneză din 1380 până în 1814 și că acest cod de legi era foarte asemănător cu legea daneză, continuitatea codului elaborat pe timpul regelui Magnus a fost menținută, 130 de paragrafe din codul original au fost păstrate intacte, la fel și dorința norvegienilor de a-și păstra propriul cod. Plus la aceasta, țărani norvegieni, pe parcursul a patru secole de stăpânire daneză au rămas hotărâți și convinși că disputele și crimele comise trebuiau reglementate potrivit codului norvegian nu a celui danez, și că taxele și datoriile nu puteau fi stabilite fără consultarea acestui cod de legi.

Biblioteca Națională deține două exemplare de *Landsloven* (Codul de legi norvegian național) ambele scrise pe pergament cu pana de gâscă. În jur de 30

talii care se regăsesc în numeroasele camere din clădirea din Oslo și cea din Mo in Rana.

Norvegia a fost printre primele țări europene, care a avut un cod de legi recunoscut de întreaga națiune. Regele Magnus Lawmender s-a asigurat că legile au fost aprobate de toate cele patru adunări legislative ale Norvegiei între anii 1274-1276. Aceste legi aveau să rămână neschimbate pe parcursul a patru

de cărți asemănătoare, datate cu secolele 13-14, s-au păstrat până în prezent, cele mai multe dintre ele în Danemarca și Suedia. Exemplarul comandat de regele Magnus Lawmender la 1274 nu s-a păstrat.

Codul din colecțiile bibliotecii datează cu începutul anilor 1300. Se presupune că a circulat mai ales în Norvegia de Vest. Numeroasele completări scrise pe hârtie și prinse la sfârșitul

cărții sunt mărturie că această carte a fost folosită de judecătorii norvegieni pe parcursul a sute de ani, cel mai probabil până în 1604 când legile au apărut pentru prima dată în varianta tipărită.

O imagine a Codului regelui Magnus Lawmender poate fi vizualizată pe pagina web a Bibliotecii Europene la adresa: www.theeuropenlibrary.org/Norway/treasures. Pagina prezintă cele mai importante comori din bibliotecile naționale europene membre ale Fundației Conferința Directorilor Bibliotecilor Naționale Europene.

Cel mai vechi document din colecțiile bibliotecii este un fragment din *Lectionarium Misse*, care se presupune că a fost scris în Anglia între anii 925 și 950. Manuscrisul a fost scris în latină, pe pergament și reprezintă pasaje selectate din Biblie, folosite în timpul slujbelor. Se presupune că *Lectionarium* a fost adus în Norvegia de către un misionar englez în secolul X sau în primii ani ai secolului XI. După Reformare multe cărți catolice au fost nimicite, iar pergamentul a fost folosit la legarea documentelor, cel mai frecvent a unor statistici oficiale. Așa a fost probabil și soarta acestui document originea cărui nu este cunoscută. Un alt fragment al aceleiași cărți a fost folosit la copertarea unei cărți de statistică regională norvegiană și se păstrează acum la Arhiva Moștenirii Naționale Norvegiene.

Tiparul apare în Norvegia în 1643 (când la Iași se tipărea *Cartea românească de învățătură*), deci toate incunabilele din colecțiile bibliotecii au fost tipărite în alte țări. *Liber cronicarum* este una din cele mai frumoase incunabile deținute de bibliotecă și conține 1809 ilustrații gravate în lemn. A fost scrisă de Hartmann Schedel și tipărită

de Anton Koberger la 1493 în Nürnberg.

Printre raritățile bibliotecii se numără o carte de rugăciuni care a aparținut bisericii Kvikne din Hedmark. Pe copertile groase din lemn este gravată inscripția “Aparțin bisericii Kvikne”. Cea mai veche parte a cărții pare a fi scrisă în Norvegia în jurul anului 1200 de unul sau mai mulți profesioniști. Pergamentul este de bună calitate. Totuși unele pagini au fost rupte cel mai probabil în Evul Mediu și înlocuite cu pagini grosolane, din piele tare cu găuri mari, rămase de pe urma jupuirii și preparării pielii.

Un motiv de mare mândrie pentru norvegieni este manuscrisul piesei lui Ibsen (1826-1906) *Casa păpușilor*. Importanța internațională a manuscrisului a fost confirmată în 2001, prin includerea acesteia în Programul UNESCO „Memoria lumii”. Semnificația lucrării lui Ibsen constă în impactul ei asupra dramei europene moderne, structurii revoluționare și conținutului ideologic. Nora, eroina principală a piesei, este încă asociată pretutindeni în lume cu lupta femeilor pentru libertate și egalitate.

O mare parte din manuscrisele lui Ibsen din colecțiile bibliotecii au fost donate de către soția autorului, Suzannah, în scurt timp după moartea acestuia. Colecția a fost extinsă prin procurarea altor manuscrise sau prin donații de la prieteni și alte persoane particulare. Cu ajutorul notelor, ciornelor etc. poate fi urmărită evoluția lucrărilor lui Ibsen de la început până la textul final.

Printre raritățile bibliotecii se numără *La Scandinavie* o cutie de lux cu super ex-librisuri care au aparținut regelui Iohan al IX-lea. Cutia conține Carol niște hărți care arată suprafața și

populația Danemaricii, Suediei și Norvegiei în anul 1825.

Biblioteca deține un exemplar al hărții Țărilor Nordice efectuată de Ortelius și tipărită între anii 1592 și 1601. În 1592 au fost adăugate pe harta regiunilor arctice opt nume noi de râuri și fiorduri. Anterior pe hartă era marcat numai fiordul de vest care conținea inscripția “Locuit de pigmei”. Este interesant faptul că fiordul Trondheim este redat ca fiind exagerat de mare, și ca regiunea muntoasă din interiorul țării Valdres este plasată pe coasta de vest a Norvegiei. Cartografiile se copiau unii pe alții și în felul acesta erorile persistau pe parcursul mai multor generații.

Harta Țărilor Nordice tipărită de Ziegler în 1536 diferă de hărțile făcute de mână și scoate în evidență îmbunătățirile în domeniul cunoștințelor geografice despre Țările Nordice și regiuni în întregime în anii 1530.

BNN conține o impresionantă colecție de ziare, aproape toate ziarele care au apărut în Norvegia, începând cu anii 1763 și până în prezent. Acestea reprezintă o neprețuită sursă de informare despre țară și națiune. La diferite etape de dezvoltare norvegienii sunt aproape cei mai avizi cititori de ziare din întreaga lume, practic, că nu există localitate care să nu editeze ziarul local. Astăzi în Norvegia se editează peste 130 titluri de ziare. Primul ziar norvegian a apărut în Oslo, în mai, 1763, și a continuat să apară până în 1920. Cel mai vechi ziar care continuă să apară și până în prezent este *Adresseavisen*, care își are începuturile la 1767 când apare în format A5. Pe parcursul anilor ziarul și-a schimbat formatul, design-ul etc., iar azi este cel mai modern ziar atât în forma sa tipărită, cât și în forma electronică expusă în Internet.

Referințe:

www.nb.no

National Library of Norway // www.wikipedia.org

www.cenl.org

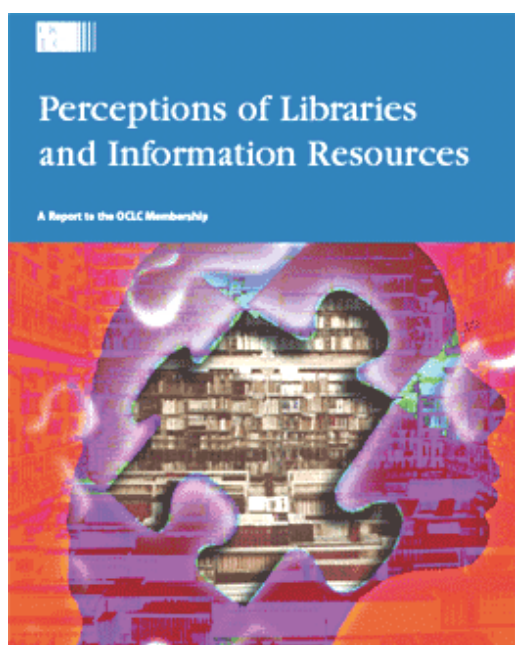
Brisa, Benedicte. National Library of Norway's new database of 22 manuscris maps concerning the swedish King Charles XII's campaign in Norway in 1716 and 1718 // www.liber-maps.kb.nl

Brygfjeld, Svein. The National Library of Norway and the Digital Challenge // www.splq.info/issues/vol.35_1/

Living Memory: From the Collection of the National Library of Norway. – Oslo, 2006. – 128 p.

Bibliotecile și resursele informaționale în percepția beneficiarilor

(pe urmele unui studiu efectuat de OCLC)

În ultimii ani, relațiile dintre profesioniștii din domeniile ce au tangențe cu promovarea informației, utilizatori și conținuturi s-au schimbat enorm și continuă să se schimbe. Tendințele actuale indică o disonanță între mediul informațional și conținuturile promovate de biblioteci, și mediul și conținuturile pe care utilizatorii le vor și le folosesc. Posibilitatea de autoservire, disponibilitatea informației și a documentelor, ușurința folosirii, confortul, satisfacția utilizatorului par a fi pentru mulți utilizatori la fel de importante precum calitatea și veridicitatea informației.

În septembrie 2005 OCLC a publicat rezultatele studiului "Bibliotecile și resursele informaționale în percepția utilizatorilor" efectuat în perioada 20 mai – 2 iunie 2005. Studiul a fost efectuat online și a antrenat respondenți din șase țări: SUA, Canada, Australia, Singapore, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, India.

Scopul organizatorilor a fost să răspundă la mai multe întrebări ce țin de tendințele actuale de dezvoltare a bibliotecilor. Care este rolul bibliotecilor și a bibliotecarilor în infosferă din punctul de vedere al consumatorilor de informații? Cum sunt percepute bibliotecile de către beneficiari în prezent? Mai contează bibliotecile pentru comunități? Cum sunt apreciate? Va crește ori va descrește în viitor interesul pentru biblioteci?

Un alt scop al studiului a fost cunoașterea comportamentului consumatorilor de informații, cât de familiarizați sunt aceștia cu resursele electronice promovate de biblioteci și cum se încadrează bibliotecile în viața lor. Temele explorate în studiu includ percepțiile și preferințele consumatorilor de informații; relațiile acestora cu biblioteka, inclusiv folosirea resurselor informaționale electronice oferite de biblioteci; încrederea beneficiarilor în biblioteci; încrederea în serviciile și resursele oferite; percepția de către beneficiari a misiunii bibliotecii.

Pentru a răspunde la aceste și încă multe alte întrebări și a înțelege mai bine tendințele actuale de dezvoltare ale biblioteconomiei, OCLC a solicitat ajutorul a sute de bibliotecari din mai multe țări care au fost antrenați la efectuarea studiului și au participat la diverse discuții și workshopuri.

Studiul a cuprins o gamă largă de grupuri de vârstă și regiuni geografice. Vârsta respondenților a variat de la 14 la 65 ani și mai mult. Chestionarul a fost alcătuit din 83 de întrebări și a fost completat de 3348 respondenți.

La interpretarea datelor trebuie să se ia în considerare faptul că studiul reprezintă opiniile beneficiarilor online care alcătuiesc un procent în continuă creștere dintre beneficiarii reali și potențiali ai bibliotecii.

Studiul a scos în evidență mai multe aspecte ale activității bibliotecare: cum sunt folosite resursele bibliotecare, cum sunt percepute bibliotecile, care sunt impresiile beneficiarilor despre ele, care sunt preferințele la folosirea instrumentelor de căutare a informației.

Deoarece studiul a fost efectuat online, toți respondenții sunt cel puțin familiarizați cu resursele electronice și au acces la Internet.

Organizatorii studiului au avut și intenția de a urmări fenomenul de răspândire a Internetului pe parcursul ultimilor cinci ani. Rezultatele studiului au scos în evidență faptul că peste 60% din populația țărilor implicate în sondaj au acces la Internet și că interesul pentru Internet crește amețitor de repede. Studiul nu surprinde, dar constată. Cel mai mare procent al populației cu acces la Internet este înregistrat în SUA și reprezintă 68,7%, urmat de Singapore cu 68,3%, Australia cu 68,2%. Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord cu 60,2% se situează pe locul cinci, dar înregistrează cea mai rapidă creștere de la 26,4% în 2000 la 60,2% în 2005. Dintre cele șase țări participante la sondaj, India se situează pe ultimul loc după procentul populației cu acces la Internet, de la 0,54% în 2000 la 3,6% în 2005. Consumatorii de informații folosesc Internetul atât în bibliotecă, cât și în alte locuri. Studiul a scos la iveală faptul că beneficiarii nu știu despre resursele electronice disponibile gratuit în bibliotecă. Acest fenomen este caracteristic pentru toate țările, toate grupurile de vârstă atât pentru utilizatori, cât și nonutilizatori.

Tendența de autoservire în căutarea informației se evidențiază din ce în ce mai mult. Este evidentă și importanța bibliotecii ca promotor al informației și în general beneficiarii au o părere pozitivă despre bibliotecă.

Respondenții au fost solicitați să răspundă care dintre cinci surse de informare, fizice și virtuale, nominalizate mai jos le folosesc mai frecvent în căutarea informației sau conținutului:

- motoare de căutare;
- bibliotecă;
- bibliotecă online;
- librării;
- librării online.

Aproape toți respondenții au vizitat în trecut o bibliotecă. 97% dintre respondenții din toate regiunile geografice au vizitat o bibliotecă publică. 74% dintre respondenți folosesc poșta electronică. Respondenții din toate regiunile geografice și grupurile de vârstă sunt foarte bine familiarizați cu motoarele de căutare. 72% au folosit un motor de căutare în Internet. Numai un procent dintre cei intervievați n-au auzit niciodată despre un motor de căutare. De 12 ani de când există motoarele de căutare acestea au devenit mai familiare consumatorilor de informații decât bibliotecile și cu mult mai cunoscute decât bibliotecile online. 30% dintre consumatorii de informații au folosit un web site de bibliotecă. 72% dintre respondenți dețin un card de bibliotecă. 33% vizitează biblioteca publică cel puțin o dată pe lună. 73% vizitează biblioteca cel puțin o dată pe an. Respondenții folosesc intens poșta electronică, motoarele de

căutare și știrile online. Aproape toți respondenții încep căutarea informației cu ajutorul unui motor de căutare. 61% au auzit despre resursele electronice de la prieteni, rude sau colegi. Mai puțin de 15% au indicat că au folosit resursele online la recomandarea bibliotecarilor sau a profesorilor. 91% au relatat că motorul de căutare va fi prima alegere când vor avea nevoie de o sursă de informare pe viitor. Respondenții au fost rugați să identifice dintre 21 de motoare de căutare, motorul de căutare folosit cel mai frecvent. 62% dintre respondenți au indicat Google, 18% – Yahoo, 7% – MSN. Google a fost alegerea dominantă pentru toate regiunile geografice. Aproape o treime dintre respondenți au mărturisit că în ultimii 3-5 ani s-au folosit mai rar de serviciile unei biblioteci și este de așteptat ca în următorii 3-5 ani interesul lor față de bibliotecă să rămână constant.

Respondenții care folosesc resursele informaționale electronice ale bibliotecii sunt în general de acord că această informație este valoroasă și de încredere. Deși doar 6% dintre respondenți au folosit un serviciu de bibliotecă online de felul "Întrebă bibliotecarul", 71% dintre aceștia sunt de acord că acest serviciu oferă informații valoroase.

Serviciul cel mai frecvent folosit la vizitarea bibliotecii este împrumutul cărților în format tradițional. Pe locul doi se situează studierea materialelor de referință. Folosirea computerelor, a Internetului se situează pe locul 17 din cele 20 care reprezintă activitățile specifice bibliotecii indicate în anchetă. 42% dintre respondenți au relatat că nicio dată nu au folosit bibliotecă pentru a accesa Internetul sau a folosi un computer.

Studiul a evidențiat faptul că respondenții nu cunosc prea multe despre resursele electronice disponibile în bibliotecă. 58% dintre respondenți nu sunt siguri dacă bibliotecă lor oferă sau nu acces la baze de date online. 60% dintre respondenți sunt familiarizați cu Web site-ul bibliotecii și catalogul online.

Cei mai mulți dintre cei intervievați (64%) au indicat că nu au nevoie de ajutor când folosesc resursele bibliotecii, 36% au mărturisit că au nevoie de asistență și că bibliotecarul este primul căruia i se adresează.

Respondenții au fost rugați să compare motoarele de căutare și bibliotecile după șapte criterii de performanță: credibilitate, acuratețe, disponibilitate, cost, ușurință în folosire, corespunderea intereselor, rapiditate. Bibliotecile au primit o apreciere mai înaltă după două criterii: credibilitate și acuratețe. Motoarele de căutare au prioritatea la celelalte cinci criterii.

77% dintre respondenții care au nevoie de asistență la căutarea informației au fost de acord cu faptul că în procesul de căutare a informației ajutorul bibliotecarului este de mare valoare. O parte considerabilă dintre respondenți au indicat că ajutorul acordat de motoarele de căutare este la

fel de valoros ca și asistența bibliotecarului. Pentru beneficiarii din SUA ajutorul bibliotecarului este mai apreciat decât cel al motorului de căutare.

Calitatea informației oferite de bibliotecari și de motoarele de căutare este apreciată aproape egal. Cât privește cantitatea informației și viteza de obținere a acesteia respondenții acordă o ușoară prioritate motoarelor de căutare. Aproape o jumătate dintre ei urmăresc actualizarea resurselor bibliotecii cu ajutorul telefonului sau vizitând biblioteca în persoană. 25% dintre respondenți sunt la curent cu noile intrări consultând Web site-ul bibliotecii.

Organizatorii studiului au fost tentați să găsească răspuns și la întrebarea cum evaluează și apreciază informația electronică consumatorii de informații. În ce cred și în cine au încredere? Cum se prezintă bibliotecile în comparație cu alte resurse informaționale și servicii disponibile persoanelor care au acces la Internet? Este cert că în procesul de evaluare a resurselor electronice, dacă acestea sunt sau nu de încredere, respondenții se bazează pe experiența personală. Cunoștințele proprii, reputația companiei sau organizației, recomandările unei surse de încredere, prezența informației pe mai multe site-uri sunt criteriile principale de verificare a credibilității informației.

Informația oferită contra plată nu se bucură de o încredere mai mare decât cea oferită gratuit. Referindu-se la acest aspect un respondent de 35 de ani din SUA menționa: „Există atât de multe surse de informare gratuite, de la web site-urile bibliotecilor la radiou, TV etc., încât ar fi aproape imposibil de justificat de ce să plătești pentru ceea ce atât de multe surse îți oferă gratuit, atât online, cât și offline”.

Respondenții din toate regiunile geografice asociază bibliotecile, în primul rând, cu cărțile. Același lucru îl atestă și un sondaj efectuat recent în Anglia. Rugați să se pronunțe pe marginea întrebării „care este scopul principal al bibliotecii?”, majoritatea (53%) au răspuns că furnizarea de informații. O treime dintre respondenți consideră că împrumutul de cărți.

“Cărțile” și “informațiile” întrunesc cele mai pozitive asociații cu biblioteca. Serviciile pentru beneficiari au întrunit cel mai mare număr de asociații negative. Cele mai multe asociații negative se referă la disponibilitatea materialelor, condiții și facilități. Asociații negative trezesc și materialele și informațiile neactuale sau care nu sunt disponibile, computerele învechite, varietatea limitată a colecțiilor, precum și gălăgia, aglomerația, lipsa spațiului de parcare, necesitatea de a te deplasa la bibliotecă, orele limitate de activitate, taxele etc. 4% dintre respondenți au indicat asociații negative vizavi de personalul bibliotecii, folosind următoarele calificative: neprietenosi, nepricepuți, de negăsit, de niciun ajutor.

Este clar că utilizatorii pretind bibliotecarilor să fie inteligenți, cultivați și toleranți.

33% dintre respondenți au indicat că după apariția în viața lor a Internetului vin la bibliotecă mai rar. Vizionarea televizorului, frecventarea bibliotecii, lectura cărților, lectura ziarelor sunt patru activități de top pe care respondenții le fac mai rar după ce au început să folosească Internetul.

Mai mult de jumătate dintre respondenți consideră că motoarele de căutare se potrivesc perfect cu stilul lor de viață. Printre aceștia sunt de patru ori mai multe persoane care dețin un permis de bibliotecă, decât cele fără permis. Deci s-ar putea presupune că ultimii vorbesc în neștire de cauză.

Unul din scopurile principale ale studiului a fost și de a înțelege mai clar care este brandul bibliotecii. Ce gândesc consumatorii de informații despre bibliotecă? Cum identifică aceștia biblioteca într-un univers al alternativelor? Care este brandul bibliotecii din punctul de vedere al consumatorilor de informații online? Întrebarea care trebuia să clarifice aceste momente a fost „Care este primul lucru ce vă apare în minte atunci când vă gândiți la o bibliotecă?”. Au fost recepționate 3785 de comentarii de la 3163 de respondenți. 70% dintre aceștia din toate ariile geografice și din toate grupurile de vârstă, asociază biblioteca, în primul rând, cu cărțile. Cuvintele „carte” și „cărți” au fost menționate de 2152 de ori. Cuvântul „informație”, de 291 de ori. Destul de rar apar cuvintele și expresiile: „acces”, „spațiu fizic”, „bibliotecar”, „biblioteca – spațiu pentru informare”. Peste tot predomină ideea că brandul bibliotecii este cartea.

Atunci când încearcă să facă portretul bibliotecii sau a serviciilor oferite de bibliotecă, bibliotecarii folosesc frecvent cuvintele: încredere, intimitate, informație corectă, informație de calitate, educație, instruire, comunitate, acces. În răspunsurile la întrebarea formulată mai sus, respondenții n-au folosit nicio dată cuvintele: încredere, informație calitativă, intimitate. Cuvântul „calitate” a fost menționat de două ori, „educație” de patru ori, „instruire” de nouă ori, „gratuit” de 70 de ori.

Să vedem de ce brandul bibliotecii este cartea? Disonanța dintre asocierea de către beneficiari a bibliotecii cu cartea și asocierea de către bibliotecari a bibliotecii cu un set mai larg de produse și servicii rezidă în lipsa de educație a utilizatorilor. Mulți au exprimat părerea că utilizatorii de informații nu sunt la curent cu ceea ce pot oferi în prezent bibliotecile. Datele studiului confirmă că utilizatorii nu știu despre resursele electronice deținute de bibliotecă. 58% dintre respondenți nu cunosc faptul că bibliotecile oferă reviste electronice, baze de date online. 34% nu cunosc că bibliotecile lor au Web site-uri.

De ce sunt consumatorii de informații atât de neinformați? Este oare nefamiliarizarea indivizilor cu resursele electronice ale bibliotecii cauza sau efectul unui punct de vedere potrivit căruia marca bibliotecii este promovarea cărții? Poate

că respondenții nu cunosc că bibliotecile au Web site-uri și resurse electronice pentru că nu se așteaptă ca în bibliotecă să găsească mai mult decât cărți? Aceste întrebări ar trebui să dea bătaie de cap lumii bibliotecare.

La fel de important, precum cunoașterea mărcii bibliotecii, în prezent este de a înțelege perspectivele mărcii. Care sunt posibilitățile? Poate imagine-ul mărcii să se schimbe sau să se extindă? Ce potențial există pentru extinderea mărcii bibliotecii dincolo de cărți? Pentru a explora potențialul mărcii bibliotecii, respondenții au fost rugați să privească dincolo de prima impresie și să răspundă la întrebarea: "Care este misiunea principală a bibliotecii?". Puțin mai mult de jumătate, (53%), au indicat *informația*. 31% au indicat că scopul principal al bibliotecii este *cartea*. Răspunsuri de felul „a promova resurse pentru instruire, cercetare și pentru destindere”, indică un punct de vedere multidimensional despre rolul bibliotecii. Au fost menționate și instruirea, cercetarea etc. Majoritatea respondenților au indicat că misiunea bibliotecii este mai largă decât numai cărțile. În acest sens este elocvent răspunsul unui respondent de 45 de ani din Australia care vede misiunea bibliotecii în „a oferi acces atât la informația în format electronic, cât și în format tradițional, care să includă diverse teme de ordin științific și de ficțiune; un punct local în care să fie păstrată informația”.

Respondenții au fost solicitați să se pronunțe și asupra rolului bibliotecii în comunitate. Mulți au fost de acord că biblioteca joacă mai multe roluri servind ca spațiu pentru instruire, loc pentru lectură, suport pentru alfabetizare, acces gratuit la computer, Internet, loc de instruire și dezvoltare pentru copii.

Chestionarul a sfârșit cu întrebarea: „Dacă ați putea oferi un sfat bibliotecii, care ar fi acela?”. Un număr de 2968 de respondenți au oferit 3026 de comentarii, care au fost grupate în cinci categorii: produse și oferte; servicii pentru utilizatori; facilități, mediu; personal și satisfacția utilizatorului.

Pentru *produse și oferte* utilizatorii au sugerat sporirea și actualizarea colecțiilor, modernizarea computerelor, îmbunătățirea catalogului online.

La categoria *servicii pentru utilizatori* au propus extinderea programului de funcționare, reexaminarea „regulilor” și a taxelor asociate cu folosirea materialelor de bibliotecă, oferirea posibilităților de rezervare online a materialelor, simplificarea procesului de prelungire a termenului de împrumut, extinderea perioadei de împrumut la domiciliu, anularea taxelor pentru fotocopiere, îmbunătățirea reclamei colecțiilor și a serviciilor oferite, îmbunătățirea accesului fizic și virtual.

Pentru *facilități și mediu* au sugerat mărirea numărului de locuri în sălile de lectură, sporirea nivelului de confort, extinderea facilităților, redu-

cerea gălăgiei, îmbunătățirea iluminării, sporirea numărului spațiilor de parcare etc.

Respondenții doresc ca *personalul* să fie mai prietenos, mai inteligent, să fie mărit numărul bibliotecarilor de referință.

Cât privește nivelul de satisfacție doar 6% dintre toți respondenții au indicat că sunt satisfăcuți de bibliotecă și serviciile oferite.

Concluzii:

Studiul a fost rezultatul necesității de a înțelege mai bine interesele, obiceiurile și comportamentul persoanelor care utilizează bibliotecile într-o perioadă caracterizată printr-o abundență a informației.

Concluzia care se impune este că locul pe care îl dețin astăzi bibliotecile nu mai e la fel de distinct cum era altădată.

Bibliotecile, multe dintre resursele și serviciile oferite, experții în informații care lucrează în bibliotecă devin din ce în ce mai puțin vizibili pentru consumatorii de informații.

Baza de date a studiului conține peste 20000 puncte de vedere despre bibliotecă, resursele Internet, serviciile de bibliotecă și marca bibliotecii.

Care sunt constatările raportului despre percepțiile și obiceiurile consumatorilor de informații:

- Respondenții (84%) folosesc motoarele de căutare pentru a începe căutarea informației. Un procent începe căutarea folosind Web site-ul bibliotecii;

- Calitatea și cantitatea informației sunt determinante principale pentru o căutare reușită. La acest capitol motoarele de căutare sunt apreciate mai înalt decât bibliotecile;

- Valoarea informației este criteriul principal ales de majoritatea respondenților pentru evaluarea resurselor electronice. Contează mult dacă informația este gratuită sau nu. Viteza are un impact mai mic;

- Respondenții nu au o încredere mai mare în informația contra plată decât în informația gratuită;

- Utilizatorii bibliotecii au tendința de autoservire. Cei mai mulți dintre respondenți nu solicită asistența bibliotecarului în folosirea resurselor bibliotecii;

- Deținătorii cardurilor de bibliotecă folosesc resursele informaționale mai frecvent decât nonutilizatorii, și tot ei sunt mai favorabil dispuși către bibliotecă decât ceilalți.

Constatările raportului despre bibliotecă:

- Consumatorii de informații folosesc bibliotecile mai rar de când au început să folosească Internetul;

- Împrumutul cărților în format tradițional este cel mai folosit serviciu oferit de bibliotecă;

- Cărțile constituie marca bibliotecii;

- Cei mai mulți dintre consumatorii de informații nu știu despre existența resurselor electronice informaționale ale bibliotecii;

- Studenții au o rată mai ridicată de folosire a bibliotecii și a resurselor electronice atât în format electronic, cât și tradițional;

- Numai 10% dintre studenți au indicat că documentele disponibile în bibliotecă acoperă necesitățile lor de informare;

- Majoritatea respondenților conștientizează importanța serviciilor oferite comunității de bibliotecă și rolul bibliotecii în comunitate. Cei mai mulți dintre respondenți sunt de acord că bibliotecile sunt locuri pentru a învăța;

- Respondenții înaintează niște cerințe foarte clare pentru bibliotecă în calitatea lor de spațiu fizic: să fie curate, confortabile, bine încălzite și luminate; să dispună de personal calificat și prietenos; să aibă un program care să corespundă stilurilor lor de viață; să facă o reclamă corespunzătoare colecțiilor și serviciilor. Să găsească căile adecvate pentru a ajunge la populație precum și a atrage nonutilizatorii să vină la bibliotecă.

Constatările raportului despre alternativele bibliotecii:

- Consumatorii de informații au tendința spre auto-servire. Ei folosesc cunoștințele personale pentru a aprecia dacă informația electronică este demnă de încredere sau nu. Folosesc mai multe site-uri pentru a verifica informația;

- 90% dintre respondenți sunt satisfăcuți de ajutorul oferit de motoarele de căutare la cercetarea unei teme;

- Respondenții au încredere în motoarele de căutare și în ajutorul unui bibliotecar aproape în egală măsură;

- Motoarele de căutare corespund stilului de viață al consumatorilor de informații mai mult decât bibliotecile fizice sau online.

Observații

Ce a confirmat studiul

După cum era de așteptat studiul nu a surprins, cât a confirmat multe din tendințele cunoscute deja. Rezultatele cercetării confirmă că bibliotecile sunt utilizate de către consumatorii de informații. Numărul de persoane care dețin carduri de bibliotecă este impunător și cei mai mulți dintre consumatori de informații folosesc bibliotecile cel puțin o dată în an. Bibliotecile sunt folosite pentru a împrumuta cărți la domiciliu, a consulta materiale de referință, a solicita ajutorul

unui bibliotecar. Respondenții împărtășesc multe asociații pozitive vizavi de aceste resurse tradiționale precum și de bibliotecă ca spațiu fizic. Solicitați să dea un sfat bibliotecii, mulți respondenți au sugerat sporirea cantității și varietății resurselor informaționale tradiționale precum și mărirea numărului orelor de lucru. Respondenții solicită de asemenea niște servicii mai eficiente.

Rezultatele confirmă și faptul că majoritatea consumatorilor de informații nu prea folosesc resursele electronice (reviste online, baze de date, asistență de referință) pe care bibliotecă le pune la dispoziția comunității. Foarte puțini respondenți folosesc regulat resurse de acest fel și o mare parte dintre respondenți nici nu cunosc faptul că bibliotecă deține resurse electronice. Mulți nu folosesc Web site-ul bibliotecii prin care resursele electronice sunt făcute disponibile. Excepție fac studenții care înregistrează o rată semnificativ mai înaltă și sunt mai familiari cu ofertele bibliotecilor.

Rezultatele confirmă că respondenții cunosc faptul că bibliotecile sunt unite în rețea și mulți folosesc computerele din bibliotecă pentru a accesa resursele din Internet. Majoritatea studenților folosesc computerele din bibliotecă regulat.

Cercetarea confirmă că resursele informaționale din Internet sunt folosite foarte intens. Respondenții folosesc regulat motoarele de căutare, poșta electronică, mesageria urgentă pentru a obține informații. Mulți folosesc aceste instrumente zilnic, cei mai mulți le folosesc săptămânal ori lunar. Bibliotecă nu este prima sau unica sursă pentru mulți consumatori de informații. Motoarele de căutare sunt locurile favorite pentru a începe o căutare și respondenții indică Google ca cel mai frecvent folosit, în acest scop, motor de căutare.

Piața resurselor informaționale – instrumente, conținut și acces – crește și oferă din ce în ce mai multe opțiuni pentru persoanele care folosesc WEB-ul pentru a căuta informații și conținuturi. Oamenii continuă să citească cărți, dar o fac mai rar deoarece experimentează noi mijloace de accesare a informației și conținutului. Bibliotecile sunt percepute ca locuri pentru resursele tradiționale (cărți, materiale de referință, asistență în procesul de cercetare), dar și pentru a accesa Internetul. Rezultatele cercetării confirmă că bibliotecile nu sunt percepute ca alegerea principală pentru accesarea resurselor informaționale electronice.

Ce a dezvăluit studiul

Studiul a dezvăluit cum consumatorii de informații aleg resursele informaționale electronice și cum evaluează aceste resurse și decid asupra calității, veridicității și valorii resurselor disponibile în bibliotecă și pe Web. Deși e ușor de presupus că motoarele de căutare sunt alegerea de vârf a consumatorilor de informații datorită vitezei de livrare a informației, studiul dezvăluie faptul că

viteza nu este singurul și nici principalul motiv pentru care motoarele de căutare sunt punctul de pornire preferat pentru consumatorii de informații de astăzi. Calitatea și cantitatea informației este determinantul principal al satisfacției generale privind informația oferită. Respondenții au indicat că motoarele de căutare oferă o calitate și cantitate mai bună a informației decât bibliotecarul care asistă căutarea și, respectiv, o viteză mai mare. Deoarece din ce în ce mai multă informație apare în format digital sau este digitizată și direct accesibilă în Internet prin motoarele de căutare, cantitatea va crește. Este posibil să crească calitatea generală a informației.

Consumatorii de informații cred aproape în aceeași măsură atât în informația oferită de bibliotecă, cât și în cea oferită de motoarele de căutare. În ce măsură această încredere se explică printr-o cunoaștere mai bună și o folosire mai frecventă a resurselor electronice bazate pe Web? Deoarece mai multe conținuturi devin direct accesibile prin motoarele de căutare, familiarizarea cu mai multe și diverse conținuturi digitale este posibil să crească. Întrebarea este dacă va crește și încrederea în aceste resurse?

Studiul scoate în relief faptul că utilizatorii de informații nu numai că sunt bucuroși să se poată servi singuri, dar și încrezuți în faptul că o pot face bine. La întrebarea cum judecă dacă informația este de încredere sau nu, răspunsul principal a fost „folosind cunoștințele personale”. 86% dintre respondenți consideră că posedă suficiente cunoștințe personale pentru a putea evalua resursele informaționale. Când vor să valideze informația, ei se autoservesc din nou căutând alte Web site-uri care conțin informații similare. Mulți beneficiari susțin că nu apelează la ajutorul bibliotecarului nici când folosesc bibliotecă fizică, nici cea virtuală.

Consumatorii de informații consideră că informația trebuie să fie gratuită. Cei mai mulți respondenți nu plătesc pentru informație, iar cei care o fac (25%) se așteaptă să plătească mai rar în viitor. Respondenții nu consideră că prețul mai mare la informație este egal cu o calitate mai înaltă. Că biblioteca oferă acces gratuit la materialele deținute este bine cunoscut, dar beneficiarii nu cunosc că biblioteca oferă acces gratuit și la informația electronică disponibilă în bibliotecă. Respondenții sunt frustrați de faptul că trebuie să se deplaseze la bibliotecă pentru a accesa informația.

Respondenții sunt în general satisfăcuți de bibliotecă și bibliotecari, dar nu planifică să vină mai des la bibliotecă în viitor. Mulți dintre ei, mai ales cei tineri, folosesc bibliotecă mai rar de când au început să folosească Internetul. Comentariile scot în evidență atașamentul puternic pentru bibliotecă ca spațiu, dar această asociație este de natură nostalgică și se concentrează asupra cărților. Nu este clar dacă acest atașament se extinde sau se va extinde spre resursele electronice, sau dacă

va avea un impact semnificativ asupra alegerii sursei de informare în viitor.

Respondenții au într-adevăr un atașament puternic pentru bibliotecă, dar au exprimat clar nesatisfacția în legătură cu serviciile oferite de bibliotecă folosită. Firmele modeste, mediul neospitalier, personalul neprietenos, lipsa spațiului de parcare, murdăria, frigul, sisteme dificile de folosire a informației, orele inconvenabile de folosire au fost menționate de multe, multe ori de către respondenți. Mesajul este clar: trebuie de îmbunătățit spațiile și dotarea bibliotecilor. Este clar că respondenții au multe de spus, atunci când sunt întrebați de bibliotecile lor, despre serviciile oferite de acestea și despre personalul care lucrează în bibliotecă. Aceasta sugerează ideea că bibliotecile ar avea mult mai mult de învățat despre cum sunt percepute de către oamenii din comunitate, efectuând cercetări asemănătoare la nivel local.

Brandul bibliotecii

Unul din scopurile principale ale sondajului a fost obținerea unei înțelegeri clare a mărcii bibliotecii. Ce gândesc consumatorii de informații despre bibliotecă de azi? Cum identifică consumatorii de informații bibliotecă în universul alternativelor în continuă creștere? Care este imaginea bibliotecii. Care este identitatea bibliotecii în mințile consumatorilor de informații? Respondenții în marea lor majoritate consideră că bibliotecă este sinonim cu cartea.

Familiaritatea, încrederea și calitatea sunt trăsături intangibile însumate de cuvântul „marcă”. Toate mărcile, de la motoare de căutare la mașini și mai departe la bibliotecă sunt ori nu familiare, de încredere ori nu, oferă ori nu calitate de top. Aceste concepte ale mărcii au fost testate în studiu.

Brandul bibliotecii este dominant de o categorie – cărțile. Ar fi minunat să presupunem că atunci când respondenții zic „cărți”, ceea ce vor de fapt să spună și ce gândesc este „informație de încredere”, „informație de calitate”, „informație necesară”. Datele însă nu confirmă aceasta. Dintre miile de răspunsuri doar câteva conțineau cuvintele „calitate”, „încredere”, „cunoștințe”, „instruire”, „educație”. Cărțile au dominat în toate regiunile și grupele de vârstă. Printre activitățile pe care respondenții le fac mai rar de când au început să folosească Internetul, vizionarea emisiunilor TV a fost pe primul loc (39%) și utilizarea bibliotecii a fost pe locul doi (33%). Lectura cărților a fost pe locul 3 cu 26%. Într-o lume unde sursele de informare și instrumentele de căutare continuă să se răspândească și să crească în relevanță, pentru consumatorii informației online cartea este încă marca bibliotecii.

Biblioteca n-a avut succes în a-și extinde marca pentru a incorpora investițiile în creștere în resursele electronice și serviciile bazate pe

web. Poate oare marca să fie extinsă ori actualizată pentru a fi mai relevantă, a fi mai mult decât numai cartea?

Respondenții au fost rugați să identifice care este „scopul principal” al bibliotecii. Care ar trebui să fie marca bibliotecii? Aproximativ 50% au indicat „informația” și o treime au indicat cărțile. Studiul sugerează că există potențialul necesar pentru a extinde marca bibliotecii dincolo de cărți.

Asemănarea percepțiilor bibliotecii și a resurselor acestora în viziunea respondenților în cele șase țări este izbitoare. Biblioteca, este în esență, o marcă globală, o marcă dominată de nostalgie.

Această percepție nostalgică globală, trebuie să dea comunității bibliotecare motiv de îngrijorare, dar oferă de asemenea o bază solidă pentru schimbare, pe scară largă.

Într-o lume unde informația devine rapid virtuală, bibliotecile trebuie să folosească avantajele oferite și să lucreze împreună pentru a „înnoi” marca.

Nu este simplu de familiarizat consumatorii de informație cu biblioteca actuală. Întinerirea mărcii bibliotecii depinde de abilitățile membrilor comunității bibliotecare de a reorienta serviciile bibliotecii în așa fel ca bogatele resurse – tradiționale și digitale – pe care le administrează, să fie disponibile atât în format tradițional, cât și virtual. Datele sunt clare. Consumatorii de informație văd rolul bibliotecilor în comunitate ca loc pentru studiu, loc pentru lectură, loc unde in-

formația circulă liber, loc pentru alfabetizare, loc unde poți folosi un computer, sau accesa Internetul. Aceste servicii de bibliotecă sunt relevante și diferențiate.

Bibliotecile vor continua să folosească infosfera în dezvoltare împreună cu un număr în creștere de producători de informații, promotori și consumatori. Consumatorii de informație vor continua să se autoservească dintr-o imensă masă de informație. Problema bibliotecii este să-și definească clar locul relevant în infosferă, locul serviciilor și colecțiilor fizice și virtuale. Este timpul și există posibilitatea de înnoit brandul bibliotecii.

Organizatorii studiului s-au ferit să facă niște recomandări directe, însă pentru profesioniștii domeniului este foarte clar ce au de făcut, iar rezultatele sondajului pot fi folosite la planificarea activității și, în special, la planificarea strategică.

Surse:

Perceptions of Libraries and Information Resources, OCLC, 2005 // www.oclc.org/reports/

The 2003 OCLC Environmental Scan: Patterns Recognition // www.oclc.org/reports/2003_escan.htm

OCLC white Paper on the Information Habits of College Students // www.oclc.org/research/announcements

Compendiu de Vera Osoianu

Protoscrierea

Protoscrierea, cum a fost numită de Marcel Otte, are o vechime de peste patruzeci de mii de ani, exprimă ipostaza și reflectă perioada în care daseinul era scufundat în sacralitate și se afla sub intuiția divină [1, p. 34]. Cu referire la determinanțele acestui segment al daseinogramei au fost formulate în literatura filosofică și științifică un șir de idei, concepte, viziuni, concluzii definitorii pentru înțelegerea și abordarea acestei forme de scris, între care se fac remarcate următoarele:

1. Caracteristica formală (factuală) a ei sunt linia și figurile (simbolurile) geometrice, ceea ce denotă faptul că omul primordial ca și cum avea acces direct la informația codificată în creier sub aceste forme, ocolind conștiința. Mai mult, liniaritatea și geometrismul ei o fac să fie identică cu urmele produse de mecanismul de scris din interiorul psihicului uman. „Toate aceste semne sunt formate din linii drepte, scrie N. Densușianu. După aspectele lor, atât în general, cât și în particular, ele sunt caractere grafice primordiale cu impact istoric. Ele nu sunt nicicum semne voluntare” [2, p. 436].

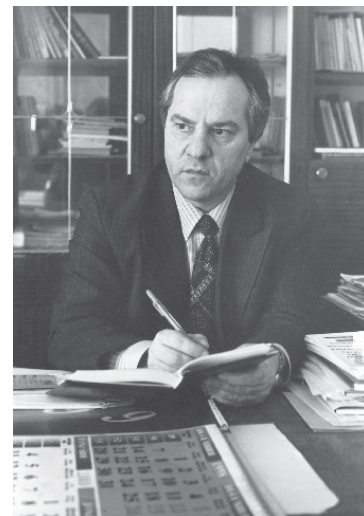
2. Scrierea geometrică („alfabetul AA” – angle alphabet, cum a numit-o I. Vartic) era, în primul rând o scriere sacră, o adresare divinității. Sau invers, divinitatea se exprima prin acțiunile daseinului. În virtutea acestei caracteristici sacrale a scrierii, cum arăta Mircea Eliade [3] și apoi Marcel Otte, în cadrul

comunităților, și în general în toată lumea din acea epocă, s-au constituit reguli exprimate prin aceste semne, cunoscute de toți și respectate punctual.

3. Scrisul paleolitic avea funcții de teaurizare și de comunicare a informației, de unde termenul de paleoinformatică introdus în știință. H. Delporte subliniază că în acele vremuri nu existau niciun fel de mijloace de comunicare, atât în timp cât și în spațiu. Toate cunoștințele care erau tehnice sau practice pe de o parte, psihologice, magice și religioase pe de alta, nu puteau fi transmise decât prin diferite forme de tradiții. Printre acestea, tradiția orală a jucat desigur un rol esențial, dar „sfera de influență” a ei era, temporal și spațial, restrânsă. Transpunerea acestor cunoștințe în imagini și semne reprezintă un progres considerabil raportat la activul lui homo sapiens sapiens [4, p. 85].

4. În porțiunea geometrică încep să se arate și primele semne (urme) ale dedublării. E greu de spus definitiv care sunt sursele, motivele și mecanismele dedublărilor umane. Claude Levi-Strauss a încercat să ne dea, în tratatele „Dedublarea reprezentării în artele Asiei și Americii” și „Antropologie structurală” [5], ca și Marcel Granet [6], o configurație de principiu a algoritmului de evoluție și manifestare (extazare) a acestui fenomen, care se suprapun, în mare, cu motivația formulată de Johan Huizinga în „Homo ludens”, prin sintagma „nevoia

Alexe Rău

“Elementele protoscrierii sunt simboluri și reprezintă altceva decât ceea ce sunt ele însele. Simbolul tradițional este realitatea cu toată încărcătura ei sacră, cu toată semnificația și diversitatea sa, fiind chiar sensul acestei realități. El nu e numai un mod de expresie a realității, ci chiar modul ei de existență. El nu reprezintă realitatea ca o preînchipuire a imaginației, ci îi redă miezul, esența ei nepieritoare. Aceasta se datorează faptului că întreaga lume e o creație divină căreia creatorul i-a dat un sens și un rost, și a cărui prezență se regăsește, sub o formă sau alta, în fiecare creatură.”

congenitală de climax antitetice”. Etnologia, zice el, a arătat că în perioadele culturilor arhaice viața socială se baza pe o alcătuire antitetice și antagonistă a comunității însăși și că întreaga lume de idei a unei asemenea comunități se rânduia în conformitate cu antagonismul conținut în acea structură dualistă. Pretutindeni se găsesc urme ale acestui dualism primordial, care împarte tribul în două jumătăți opuse și exogame. Împărțirea după jumătăți totemice și gruparea după sexe trece într-un dualism de expresie cosmică. Marcel Granet remarcă faptul că pe lângă împărțirea după jumătăți de trib, se mai manifestă antinomia chineză yin și yang, principiul feminin și cel masculin, care mențin, în alternare și în colaborare, ritmul și tonusul vieții [7, p. 29].

Dualismul, dedublarea, acestea sunt confirmate/demonstrate de o manieră magistrală și de către scrierea geometrică, de către primul segment al daseinogramei noastre. Unghiuri opuse unul altuia, numere de semne pare și impare (care ar putea reprezenta, printre altele, masculinul și femininul, cerul și pământul, viața și moartea, ziua și noaptea, lumea asta și lumea cealaltă, lumea și antilumea etc., intersecția cărora, ca să fac o adăugire/clarificare la ipoteza lui A. Vartic, l-ar fi putut conduce pe omul primordial la ideea crucii paleolitice), imagini inversate, parcă primate în apă, în oglindă. Efectele oglindirii sunt o prezență permanentă.

Clod Levi-Strauss aduce o contribuție nouă la elucidarea acestei probleme, abordând dedublarea reprezentărilor la oamenii primordiali ca pe un fenomen ce ține de formarea și evoluția mentalității, aceasta conducând la polarizări și deosebiri conținutale la nivelul etnicului. El transferă metoda structurală a lui Saussure asupra etnologiei în vederea cercetării sistemelor de semne și de clasificare a culturilor tribale. El pornește de la ideea că la baza fiecărei institu-

ții, fiecărui obicei sau mit se află o structură inconștientă, care se cere descoperită, căci în cadrul acesteia se petrece de fapt revelația cu privire la forma activității spiritului. Structura este totalitatea elementelor între care există relații, și anume în așa fel încât modificarea unui element sau a unei relații să determine modificarea celorlalte elemente sau relații.

Astfel, sistemele înrudite pot fi interpretate ca o structură ale cărei elemente sunt persoanele și ale cărei relații sunt determinate prin regulile care reglementează căsătoria, ele fiind diferite la diferite triburi, de unde dedublarea reprezentărilor despre căsătorie la triburile învecinate. În cartea sa „Gândirea sălbatică” [8] el explicitează așa-numitul totemism ca fiind un sistem de clasificare, care diferențiază și ordonează raporturile sociale prin analogie cu varietatea naturală a speciilor de plante și animale. În fine, în „Antropologie structurală” [5, p. 291] în care, pe lângă constatarea că dedublările reprezentărilor au apărut independent în diferite zone, ar exista o structură comună de explicare a fenomenului. Astfel, diferențierea unuia și aceluiași mit la triburile învecinate decurg într-o transformare subordonată anumitor reguli ale simetriei și inversiei. Miturile se reflectă reciproc pe anumite axe, lista cărora e limitată. Dedublarea în acest exemplu se explică prin faptul că operațiile mentale decurg după legi similare cu acelea ale lumii fizice. Dacă ecologia locală operează o oarecare modificare într-un loc al mitului (de exemplu, suprimă un pasaj despre pescuit pentru că, spre deosebire de tribul vecin, aici nu există o apă cu pești), atunci reductorii mentali cer ca să fie modificate și celelalte părți ale mitului.

În acest context Strauss evidențiază două tipuri de determinisme: unul stabilit peste gândirea mitologică de către limitatorii legați indisolubil de mediul ambiental, de datele lo-

cului, altul, dedus din limitatorii mentali invariabili, independenți de mediu și de loc. Așadar, trebuie să existe o asemănare determinată între datele senzoriale și prelucrarea lor în spațiul cerebral. Conceptul structural și operatorul totemic sunt valabili și pentru scriere. Cu ajutorul lor se pot stabili invariantele și deosebirile în scrisul diferitor medii, locuri. De obicei, invariant este invizibilul scrisului, pe când vizibilul se adaptează la loc și la mediu. Dedublarea scriptică este semnificativul dedublării reprezentării.

5. Protoscrierea acoperea funcții social-organizatorice, administrative și de securitate. După Bergson, „...omul este dat pentru cetate la fel cum furnica e făcută pentru mușuroi, cu diferența că furnica posedă mijloacele gata făcute pentru a-și atinge scopul în timp ce omul aduce cu sine cele necesare pentru a le reinventa și a le modifica forma. Fiecare cuvânt al limbii noastre poate fi cât de convențional, căci limbajul tot nu va fi o conversație, vorbitul pentru om fiind la fel de natural ca și mersul. Or, care este funcția primitivă a limbajului? Aceea de a stabili o comunicare în vederea unei cooperări. Limbajul transmitea ordine sau avertismente. Prescria sau descria. În primul caz este chemare la acțiune imediată, în cel de-al doilea, este semnalare a unui lucru ori a proprietăților lui în vederea unei acțiuni viitoare...”. Semnele geometrice incrustate de omul primordial pe diferite materiale aveau și această funcționalitate. Anumite săgeți (unghiuri) puteau arăta direcția unei acțiuni sau direcția în care se află un loc, un obiect etc. Protoscrierea avea și un rost de asigurare a securității comunitare. Amplasarea locului și a obiectelor, a vetrelor și a proviziilor era accesibilă printr-un sistem de semne (indicațoare) codificate, iar codul era cunoscut doar membrilor acelei comunități concrete, așa încât eventualii inamici ori devastatori nu aveau cum se descurca

în această rețea de semne. Semnele erau și în acest caz adaptate locului, așa că scrierea își avea și un specific local. Dar nu în măsura în care să fie necomparabile cu scrisul altor triburi. Artefactele descoperite până acum de arheologi ne arată că în acea vreme îndepărtată se produce prima globalizare, cea geometrică. Mostrele de scriere de pe toate continentele fac dovada unor asemănări relevante. Acea primă globalizare și-a avut drept sursă imanența, datul divin al scrisului geometric. Iar divinul este, precum se știe, o invariabilă [9, p. p. 68-69].

6. Urmele culturale lăsate de homo geometricus denotă o remarcabilă cunoaștere a secretelor și legităților universului, o măiestrie înaltă de creare a unor obiecte artistice, de cult sau de uz casnic, mostre de gândire matematică, de cunoștințe astronomice, calități care sunt incompatibile, sunt compromise de sintagma „om sălbatic”. După cum se știe, calificativul acesta a fost încetățenit încă de Jean-Jacques Rousseau, care, continuându-l pe Condillac, propune o teorie a limbajului și a scrierii legate de o reprezentare a omului cu ierarhia sa: nevoi, pasiuni, rațiune – precum și o viziune a istoriei (inclusiv a scrierii) cu succesiunea ei: popoare sălbatice, barbare și civilizate, cărora le corespund trei genuri de scriere: zugrăvirea obiectelor corespunde sălbaticului, semnele de cuvinte și expresii, barbarilor, iar literele le desenează popoarele civilizate [10]. Această opinie este dezmințită de rezultatele săpăturilor arheologice din mai multe zone ale Terrei și de publicațiile unor arheologi consacrați. Mircea Eliade este cel care a constatat, în cadrul studiilor sale, preocupări culturale întemeietoare la oamenii din paleolitic și neolitic [11]. Într-o culegere comună, Ilie Borziciac, Marcel Otte și Pierre Noiret fac o prezentare discursivă a pietrelor de artă paleolitică și de podobă de la stațiunea paleolitică din Cosăuți, din care re-

iese mutual că asemenea opere de artă nu au putut fi realizate de sălbatici [12]. Marija Gimbutas demonstrează că semnele M și W întâlnite pe artefactele paleolitice din zona carpato-danubiano-pontică, nu doar fac parte din scrierea sacră, ci au și pus începutul gândirii abstracte [13, p. 141]. „Întru respectarea adevărului istoric și prețuirea moștenirii culturale lăsate nouă de strămoșii din paleolitic, scrie A. Vartic, se impune să utilizăm vizavi de ei, sintagma «oameni primordiali»”.

7. Protoscrierea semnifică o perioadă în care scrisul se con-

stituia din simboluri geometrice și numere. În legătură cu acest fapt, unii autori o mai numesc și perioadă a filosofiei universaliste, a simbolismului numerelor și figurilor geometrice

Elementele care alcătuiesc sistemul protoscrierii impun o interpretare nonlineară. Fără cunoașterea semnificațiilor, conexiunilor, simbolisticii fiecăruia dintre ele decodificarea și interpretarea mesajelor realizate în acest scris devine problematică.

A. Vartic remarcă, pe artefactele descoperite în arealul țării noastre, în stațiunile ce țin de cultura Cucuteni „...prezența

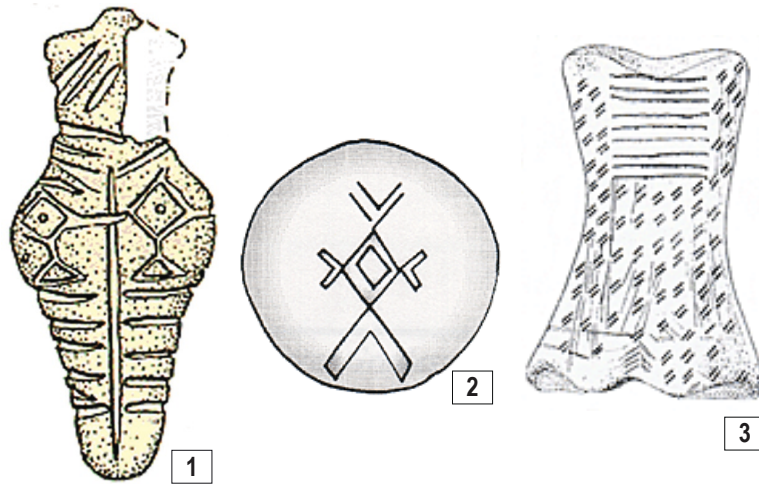

Fig. 1. Figurină neolitică de Cucuteni de la Cărbuna, Basarabia, 35.000 BP**

Fig. 2. Simbol geometric descoperit pe un vas de Parta, Banat, cultura Vincea, 36.500 BP

Fig. 3. Construct geometric din paleolitic de pe falanga de cal de la Cuina Turcului, malul românesc al Dunării la Porțile de Fier, 13.000 BP, fața A.

Fig. 4. Fața B a falangei de la Cuina Turcului.

Fig. 5. Figurină-pasăre de la Mezin, stațiune paleolitică de pe râul Pripety, Ucraina, 20.000 BP

Fig. 6. Amuleta numerologică de la Mitoc, Prutul de Sus, România, peste 25.000 BP.

unui romb plasat pe o verticală sigură, și flancat de acțiuni unghiulare în țâțânele sale, care apare într-o formă cu totul originală pe care noi am numit-o HTML paleolitic”. Cercetând aceste construcții uluitoare, formate din unghiuri orientate pe verticală și orizontală Ion Vartic le-a denumit „AA - angle alphabet”. Denumirea este corectă, fiindcă acțiunile unghiulare incrustate pe acest foarte vechi artefact arhivează cu ajutorul orientării unghiurilor infor-

mații inteligibile din punct de vedere geometric și matematic – acțiunea de sus în jos naște o reacțiune orientată de jos în sus și formează zona de stabilitate a unui romb. Rombul însă este una din cele mai perfecte figuri geometrice. Despre romb poporul român, păstrătorul cel mai fidel al simbolismului geometric din Vechea Europă, spune că este „țâțâna lumii” sau „roata”, prima reprezentare (paradoxală) a cercului. Apariția rombului în limitele impuse de

două acțiuni verticale, una de sus în jos și alta de jos în sus, cât și de două acțiuni orizontale, una din dreapta și alta din stânga, pare o reprezentare a lumilor subatomice, așa cum fizica le-a descoperit abia în anii din urmă. Nu e greu să vedem în această simfonie simbolistică și numerologică textul primordial al vechilor mitologii grecești ce susțineau că lumea a fost creată prin interacțiunea Cerului (Cronos) și a Pământului (Geea) [14].

Mostre de simboluri cucuteniene și precucuteniene din arealul Vechii Europe balcanice și carpațo-dunărene. La capăt o mostră de scris unghiular, propusă spre citire de Marija Gimbutas.

Iar pe aceste artefacte se văd cruci și tri-line-uri, ouă care se divid, meandre și labirinturi, vârtejuri, „planete” ce se rotesc în jurul unui soare-vârtej central, spirale care se transformă la limitele exterioare în zigzag, superbe net-uri care devin, pe același vas de Gumelnița, structuri mișcătoare cu mare viteză, semne Yang-Yin, semne M, W, N, S.

Aceasta e doar o mică parte din patrimoniul paleolitic scriptic răspândit în stațiuni arheologice pe toate continentele. Decodificarea și interpretarea protoscrierii e posibilă în contextul corelativ al paradigmei ontologice mit și simbol, număr

și formă, simbolurile spațiului, ciclurile timpului, cosmogonia și simbolurile sale (cele trei lumi, cele patru elemente, cele trei regnuri), alchimia omului perfect, treptele marii opere [15, p. 125].

Elementele protoscrierii sunt simboluri și reprezintă altceva decât ceea ce sunt ele însele. Simbolul tradițional este realitatea cu toată încărcătura ei sacră, cu toată semnificația și diversitatea sa, fiind chiar sensul acestei realități. El nu e numai un mod de expresie a realității, ci chiar modul ei de existență. El nu reprezintă realitatea ca o preînchipuire a imaginației, ci îi redă miezul, esența ei nepieritoare.

Aceasta se datorează faptului că întreaga lume e o creație divină căreia creatorul i-a dat un sens și un rost, și a cărui prezență se regăsește, sub o formă sau alta, în fiecare creatură. De aceea fiecare făptură, fiecare lucru semnifică ceva, de aceea are un nume, căci numele reprezintă calitatea, esența fiecărei creaturi. Iar numele, așa cum se spune în Geneză (Fac. 2.20) i-a fost dat încă de la creație de Adam, de omul care a fost creat ca să fie cunoscătorul și stăpânul creației.

Simbolul nu este, așadar, o închipuire, o fantezie a imaginației, ci e realitatea nonumană, imprimată fiecărei făpturi oda-

tă cu crearea ei. Iar această realitate este semnificată de orice creatură după măsura fiecăreia, mai restrâns sau mai vast, mai înalt sau mai coborât. Simbolul este așadar o parte a acestei realități prezentă în orice creatură, care o caracterizează și o semnifică într-un grad mai mare sau mai mic. René Guénon lărgeste perspectiva: „Simbolul, în toate cazurile, se bazează întotdeauna pe un raport de analogie sau de corespondență între ideea care trebuie exprimată și imaginea grafică, verbală sau de altă natură, care o exprimă... Am putea chiar, în loc să vorbim de o idee sau de o imagine, să vorbim mai general despre două realități oarecare, de ordine diferită, între care există o corespondență avându-și temeiul în același timp în natura uneia sau a alteia: în aceste condiții, o realitate de un anumit ordin poate fi reprezentată de o realitate de un alt ordin și atunci aceasta este un simbol al celeilalte.” [15, p. 134].

Explicarea reală a simbolului este legată de însăși natura creației. Făcută după voința lui Dumnezeu, creația este o reflectare, în diverse grade, a atributelor divine, mai întâi în lumea angelică, ce le întruchiează la maximum, apoi în lumea pământească și umană în care întruparea este imperfectă și parțială, iar după căderea lui Lucifer și în lumea subtilă a demonilor în care atributele sunt răsturnate, îmbrăcând aspecte negative.

Așadar, lumea pământească, fiind intermediară între cea angelică și cea demonică, va fi solicitată de o dublă tendință, una superioară și una inferioară, simbolizându-le în proporții diferite. În consecință, orice atribut sau calitate se regăsește în aspecte negative sau pozitive în orice faptură, care devine astfel un simbol ambivalent al caracterului său. Desigur, sunt fături al căror simbol este mai degrabă superior și altele mai degrabă inferior, după gradul de reflectare al lumii angelice

sau demonice, dar nu în mod exclusiv. Astfel, păsările simbolizează mai ales lumile angelice, fiind dominate de tendința ascendentă a zborului, în timp ce reptilele sau animalele feroce simbolizează mai ales lumile inferioare. Această diferențiere nu este însă sistematică, sensul simbolului depinzând în mare măsură și de contextul existențial în care făptura este implicată. Așa, porcul sălbatic, mistrețul, are un simbolism net superior, în timp ce porcul domestic are conotații mai curând inferioare în cele mai multe tradiții. Cât despre șarpe, când Satan îl ia drept mască și se infiltrează în el, devine un simbol al răului; dar când Moise ia șarpele și-l ridică vertical dându-i un sens ascendent, el devine un simbol benefic.

Altfel spus, toate creaturile au o semnificație, simbolizează lumile superioare sau inferioare, datorită unor caracteristici specifice și reale, care le-au fost date de la început de creator și în virtutea cărora Adam le-a dat numele. Aceste trăsături, în cazul vegetalelor și animalelor, definesc mai curând specia decât individul, spre deosebire de om care, fiind o persoană, este unică în felul ei, având conștiință și libertate de alegere, deci de formare și creație. Orice faptură simbolizează, așadar, un sens care e real, intrinsec făpturii și actelor respective, și nu este o convenție închipuită de om.

În același timp, simbolul nu e cauză ci efect, neavându-și rațiunea de a fi în el însuși, ci în cel pe care-l semnifică [16]. El este adevărul penultim [17]. Simbolul nu e fantezie, nu e nici alegorie sau metaforă, mijloace de expresie umane, ci este o pecete existențială. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât fiecare faptură, sau mai degrabă fiecare specie, are un înger director care o călăuzește, așa cum fiecare persoană are un înger păzitor.

Temeiul simbolismului este însăși structura creației, zidită de Dumnezeu în lumi paralele care se oglindesc una în alta, și

în cele din urmă oglindesc atributele lui. De aici rezultă implicit că dacă superiorul creează inferiorul, în schimb inferiorul simbolizează superiorul, și nu invers; păsările simbolizează îngerii și nu invers. Răsturnarea simbolurilor, inversarea lor este un semn al decăderii înțelegerii lor, dacă nu chiar al confuziei demonice. În fond, se poate spune odată cu Goethe („Alles vergängliche ist nur ein Gleichnis.” Faust), că tot ce există este numai simbol. Sau așa cum zice Iisus: „Să nu vă jurați nicidecum nici pe cer, fiindcă este tronul lui Dumnezeu, nici pe pământ fiindcă este așternut al picioarelor Lui, nici pe Ierusalim, fiindcă e cetatea marelui Împărat” (Matei 5, 34-35). Și Iisus folosește verbul „este” ceea ce arată că e vorba de o calitate reală, nu de o simplă aparență.

Într-o primă concluzie, se poate spune, așadar, că simbolul are multiple semnificații, din care vom sublinia în mod special pe următoarele:

a) Simbolul este o realitate existențială, și nu doar un produs al imaginației noastre. El conține sensul sau sensurile fiecărei creaturi, ca fiind o creatură a unui Principiu divin, pe ale cărui atribute le reflectă într-o măsură mai mare sau mai mică.

b) Simbolul este în același timp, în mod implicit, un mod de cunoaștere a sensului, a esenței unei făpturi, un mod de cunoaștere intuitiv, interior. Spre deosebire de cunoașterea rațională care e o cunoaștere duală, discursivă, dialectică, de la subiect la obiect, simbolul este un mod de cunoaștere directă, și deci unificatoare.

c) Ca o consecință, simbolul este și un mod de expresie, de comunicare a acestei cunoașteri, și deci a unei posibilități de comuniune, putând urca până la comuniunea cu Principiul care l-a generat. Această comunicare prin simbol, depășind comunicarea mentală, fie rațională, fie imaginativă, deschide porțile misterului, porțile lumilor informale, angelice și chiar ale ne-

manifestatului, care chiar dacă nu poate fi cunoscut și comunicat deplin, poate fi totuși simțit în ceea ce are el inefabil.

d) În sfârșit, cunoscând miezul lucrurilor, simbolul poate fi un mod de identificare cu el, un mod de trăire a sacralului, atunci când devine ritual, când se transformă într-o scară prin care influențele cerului coboară asupra pământului, în timpul unei rugi. În acest sens, R. Guénon scrie: „Într-adevăr, orice rit comportă în mod necesar un sens simbolic în toate elementele sale constitutive și, invers, orice simbol produce (și e chiar destinat în mod special acestui scop), pentru acel care-l meditează cu aptitudinile și starea necesare, efecte riguros comparabile cu cele ale ritului propriu-zis; cu rezerva, desigur, să existe în momentul de plecare al acestei meditații și ca o condiție prealabilă, transmisia inițiatică respectivă...” [15, p. 139-141].

În accepția creștină, simbolul este parabolă în care sensul este învăluit, tocmai pentru a putea conține și exprima aspectele ascunse ale realității. Căci așa cum spune Iisus, reluând un pasaj din Vechiul Testament: „În parabole îmi voi deschide gura, spune-voi pe cele ascunse de la întemeierea lumii” (Mt. 13.35). Iar la întrebarea apostolilor de ce vorbește în parabole, Iisus le răspunde, „Pentru că vouă vi s-a dat să cunoașteți tainele împărăției cerurilor, iar celorlalți nu li s-a dat” (Mt. 13.11).

Dacă acestea sunt principalele sensuri ale simbolului, trebuie înțeles că el stă la baza întregii gândiri și existențe a umanității tradiționale care înțelege realitatea prin simboluri și prin alăturările de simboluri care compun miturile, alcătuind adevărate povestiri sacre. Căci așa cum spune Mircea Eliade, „...mitul povestește o istorie sacră; el relatează un eveniment care a avut loc în timpul primordial, timpul fabulos al începuturilor. Altfel zis, mitul povestește cum, datorită isprăvilor ființelor supranaturale, o reali-

tate s-a născut, fie că e vorba de realitatea totală, Cosmosul sau numai de un fragment: o insulă, o specie vegetală, o comportare umană, o instituție. E, așadar, întotdeauna povestea unei „faceri”: ni se povestește cum ceva a fost produs, a început să fie.” [18, p. 193].

Orice act uman într-o societate tradițională repetă un act al începuturilor, un act divin cu toată încărcătura lui de semnificații. Și în măsura în care actul original s-a degradat în timpul istoric, miturile reproduc desigur și aspectele malefice ale aceluși act. Cum despre mituri se va mai vorbi în cursul acestei expuneri, vom mai adăuga încă o precizare a lui R. Guénon asupra relației dintre simbol și mit: „După ce am amintit principiul simbolismului, se poate vedea că acesta este susceptibil de o multitudine de modalități diverse; în fond mitul nu este decât un simplu caz particular al simbolului, constituind una din modalitățile sale; am putea spune că simbolul este genul, iar mitul este una din speciile sale; (...) miturile sunt povestiri simbolice, la fel ca și parabolele de care, în realitate, nu diferă în mod esențial...” (18, p. 194-197). (Dacă despre sensul etimologic al simbolului am pomenit, să amintim într-o paranteză că și termenul *mit* vine din grecescul *mu* (de regăsit și în latinescul *mutus*) și din derivatele lui *muein*-*muo* care înseamnă a închide gura, a tăcea. Forma *mueo* are însă și sensul de a intra în mistere, de a fi inițiat, de unde termenul *mystes* și *mythos*.)

Descrierea elementelor principale ale protoscreei Guénon o începe cu *punctul*: „La început, înainte de originea tuturor lucrurilor, era Unitatea. Absolutul, pentru a se manifesta, s-a concentrat într-un punct infinit luminos, lăsând tenebrele în jurul lui; această lumină în întineric, acest punct în întinderea metafizică fără limite, acest nimic care e tot într-un tot care nu e nimic, este Ființa în sânul

nonființei, Perfecțiunea activă în Perfecțiunea pasivă. Punctul luminos e Unitatea, afirmare a Zero-ului metafizic. Unitatea de îndată ce se afirmă, se face centrul din care vor emana razele multiple ale manifestărilor indefinite ale Ființei [19, p. 58]. Se produce astfel prima polarizare non-manifestată, Ființa-Non-Ființa, din care vor ieși toate celelalte dedublări, antinomii, polarizări. Elementele următoare ale protoscreei vor fi expresia acestei desfășurări. „Centrul, spune Guénon, este înainte de toate punctul de pornire al tuturor lucrurilor, este indivizibil și prin aceasta e singura imagine a Unității primordiale. Unitatea produce nu doar toate lucrurile, ci și toate numerele. Există aici un paralelism complet între două modalități de expresie: simbolismul numeric și simbolismul geometric, în așa fel încât pot fi folosite ambele, trecerea de la unul la altul făcându-se în modul cel mai firesc” [20, p. 61].

Odată produsă *dualitatea*, prin polarizarea unității, ea poate simboliza orice cuplu, de la cele mai abstracte la cele mai concrete, de la esență-substanță, zei-titani, lumină-întineric, zi-noapte, cer-pământ, masculin-feminin, etc., etc. Inițial cuplurile au fost complementare, putând reface unitatea prin asocierea lor. În momentul în care una din unitățile cuplului se opune celeilalte apare contradicția care dă dinamismul creației, dar și lupta care poate duce la dezagregare. Complementaritatea dualității este menținută de recunoașterea unității principale care a produs-o, ceea ce dă ordinea și armonia lumii. Opoziția față de principiu, poate distruge armonia prin lupta contrariilor.

Lucrul acesta se manifestă în mod deosebit în lumea paleoliticului. Liniile atât de preferate de omul primordial semnifică, de regulă, în agregările lor, numere, așa încât ele vor constitui un subiect aparte.

Unghiul sau acțiunea (și variațiile lor simetrice) este repre-

zentat prin semnul v. Unghiul reprezintă întâi de toate direcția unei mișcări, intenții fizice ori mai ales spirituale și îl sugerează pe cel ce se manifestă după acest vector. Să luăm următorul mesaj:

$$\begin{array}{c} v \\ > < \\ \wedge \end{array}$$

Urmând algoritmul de mai sus, dar și pe cel al celor mai vechi mituri, putem citi pe figurina de la Turdaș pe care este încrustat acest mesaj:

V – o acțiune din sus în jos a cerului;
 ^ – o acțiune din sus în jos a pământului;
 > – o acțiune a stângii, a inimii, a sufletului, a vitalului;
 < – o acțiune a drepteii, a minții, a spiritului.

Aceste direcții pot fi și opuse una alteia. *Antiteza dreapta/stânga* este destul de frecvent reprezentată în lumea întregă ca o opoziție absolută a unor valori contrare. Această sciziune maniheană nu este totuși valabilă în China, unde *yin* (dreapta) și *yang* (stânga) apar mai mult ca termeni complementari, necesari unul altuia pentru a forma un tot, nu opuși. În Egipt, stânga era considerată partea morții, suflul vieții intrând prin urechea dreaptă și cel al morții prin urechea stângă. Dreapta și stânga au un rol diferit pentru bărbați și pentru femei. Pentru primii, partea dreaptă este benefică, în timp ce pentru femeie stânga este fastă.

În Occident, dreapta e direcția spre paradis, valoarea masculină, diurnă, în timp ce stânga este direcția spre infern, valoarea feminină, nocturnă și negativă. Stânga servește la reprezentarea trecutului, asupra căruia omul nu mai are nici o putere, iar dreapta, viitorul, acolo unde mai poate încă interveni. Conform credinței populare, a privi la dreapta înseamnă să te uiți la partea cea bună, dar diavolul își marchează victimele la ochiul stâng. Prezicerile malefice se manifestă întotdeauna

în partea stângă, care constituie pandantul nefast al unei drepte totdeauna favorabilă și de bun augur. Cuvântul „*sinistru*” provine de la latinescul „*sinister*”, adică „*stânga*” [21, p. 112-113].

Urmează derivatele ungiului, așezate de multe ori simetric și în lanț – semnul M și Zigzagul. M este un semn format din unirea a doi de v îndreptați în sus. La unirea lor, însă, acești doi de ^^ formează între ei un v îndreptat în jos, ceea ce înseamnă că celor două acțiuni îndreptate în sus li se opune o reacțiune pe măsură. M după cum se știe, a fost desenat de om de pe configurația constelației Casiopeea și mai înseamnă putere masculină. A. Vartic a sesizat în semnul M unirea a două acțiuni în actul iubirii, un fel de rugăciune de iubire adresată în doi cerului.

Zigzagul este o construcție geometrică formată din mai mulți v, uniți într-o singură linie curbă sau într-un cerc. El exprimă o sumă de acțiuni îndreptate în sus, un fel de horă. Semnul pentru vechiul termen indo-european *suma* (ca șir), reprezentat la fel și în alfabetul grecesc, pare a fi construit pe zigzag. Acesta este o unire de forțe nu pentru război, ci pentru pace și solidaritate [22, p. 20]. Există însă și ideea intrării în ritmul pulsatoric al universului printr-un ritual de dans pulsatoric, consecința fiind uitarea sinelui, contopirea cu specia, învingerea în acest fel a fricii de moarte, întărirea sentimentului de nemurire etnică. Sau a interpretării zigzagului ca pe o limită pașnică pusă în calea furtunilor sociale și celeste.

Meandrul este conexiunea zigzagului cu limitele date omului. Cuvântul *meandr* denumea în vechime un râu din Asia Mică, care, conform mitului a secat din cauza apropierei de pământ a carului Soarelui, numit Faeton. El reprezintă o linie neîntreruptă, frântă în unghi drept și simbolizează lipsa începutului și sfârșitului, nemurirea. În China arhaică meandrul era pus în relație cu reincarnarea și cu ful-

gerul, iar în Grecia era comparat cu labirintul regelui Mînos [23, p. 272-273]. Orice avalanșă sau potop este potolită de meandre. Felul cum a fost construit demonstrează că meandrul este polul opus al spiralei care semnifică acțiunile iraționale ale daseinului. Meandrul este limita dincolo de care se produce înghețul etern, neantizarea.

Unitatea împreună cu dualitatea dă naștere *ternarului* care poate fi de o mare diversitate. Simplificând, se poate spune că ternarul poate apare ca rezultat al unirii dualității sau al polarizării unității. Astfel, ca să luăm exemple supreme, Marea Triadă chineză rezultă din unirea a doi termeni complementari cu formarea unui al treilea, așa cum în lumea noastră tatăl și mama dau naștere copilului. În Treimea creștină, cel puțin în spațiul ortodox, invers, Tatăl dă naștere Fiului și „*purcederii*” Sf. Duh. Aceste deosebiri se pot remarca și mai bine prin reprezentarea geometrică a ternarului care este *triunghiul*. Într-un triunghi cu vârful în sus, unitatea vârfului produce cele două colțuri ale bazei; în timp ce într-un triunghi cu vârful în jos cele două colțuri dau naștere unității vârfului. Primul triunghi poate simboliza Treimea creștină (având de obicei „ochiul” Tatălui în centru), al doilea, Marea Triadă extrem-orientală, în care prin unirea Cerului și a Pământului se naște Omul.

Unind cele două triunghiuri prin bază, vârful inferior apare ca oglindire a vârfului superior, planul de reflecție fiind baza comună. Figura este în același timp un simbol de reflecție a unității Principiului în manifestare, și un exemplu de formare a *cuaternarului* care este un simbol al lumii.

Sunt numeroase exemple de ternare care pot cuprinde prin simbolurile lor multe din aspectele lumii. Astfel, în *rombul* format din două triunghiuri, linia orizontală reprezintă complementaritatea a două puncte de egală importanță (dreapta-

stânga), în timp ce complementaritatea vârfurilor arată o ierarhizare a lor (sus-jos). Astfel dacă primul vârf reprezintă cerul și al doilea pământul, orizontala intermediară poate fi un simbol al lumii sau al omului (Deus-Homo-Natura) care constituie aspectul cel mai important al Triadei extrem-orientale [24, p. 223].

Rombul este cel mai semnificativ și mai important simbol geometric al primordialității. În popor se spune că rombul este „țâțâna lumii”, dăătorul de viață. E o importantă urmă a divinității, e sursa vieții pe pământ.

Cele mai importante ternare, după acela al Treimii divine, se regăsesc în structura macrocosmosului, format din cele trei lumi: informală (angelică), formală subtilă și formală corporală (echivalente: Deus, homo, natura, sau: providență, om, destin, etc.); ca și în structura microcosmosului uman, format din: duh, suflet și trup (spiritus, anima, corpus).

Toate aceste ternare și altele de același gen reprezintă în genere un aspect static al realității. Există însă și ternare care nu iau formageometricătriunghiulară, dar în care unitatea se manifestă dual, luând însă o formă dinamică. Unul din aceste simboluri este *yin-yang*-ul extrem oriental în care cercul (ca unitate) este divizat nu printr-o dreaptă, ci printr-o spirală, având două centre, luminos și obscur, situate în cele două zone, obscură și luminoasă, rezultate prin divizare. Acest simbol complex comportă numeroase semnificații, ținând seama că *yin*-ul este feminin și terestru, în timp ce *yang*-ul este masculin și celestial. În cadrul unității cercului el poate astfel simboliza „*oul lumii*” (în sens macrocosmic), ca și „*androgenul primordial*” (în sens microcosmic).

Tri-line-ul, sau forța celor trei elemente, ne amintește atât de grupările de câte trei linii din paleolitic, cu funcție dublă, de număr și de simbol, dar și de trigramele chinezești arhaice. Pe

artefactele din paleoliticul european, trilineul se întâlnește în cuplu cu șase, sau cu patru linii, semnificația acestei juxtapuneri urmând să o decelăm când vom ajunge la numerologia paleolitică. *Trigramele* chineze erau construcții geometrice, fiecare din ele însemnând o ascensiune de la concret la abstract, adică, ele alcătuiau un fel de metodologie a gândirii. Două trigrame comasate alcătuiau o *hexagramă*. Acest simbol, așa cum arată „Cartea timpurilor”, e întemeiat pe ideea că procesul mondial se realizează în forma de 64 situații, determinate de corelația forțelor luminii și ale întunericii, încordare și maleabilitate și desemnate de hexagrame care descriu realitatea în toată plenitudinea ei [23, p. 273].

Triunghiul. Acest simbol geometric înseamnă, în primul rând scară, deci e un simbol al ascensiunii. Scara este legătura dintre cer și pământ, instrumentul schimburilor și mișcărilor de jos în sus și de sus în jos, al comunicării dintre lumea noastră și lumea de dincolo [21, p. 325, p. 293]. Pe de altă parte triunghiul este abordat în relație cu Imhotep, cel care a proiectat și a construit prima piramidă egipteană pe principiul triunghiului. Mulți înțelepți antici vorbesc despre sugerarea prin triunghi a necesității unității Cerului, Pământului și a Omului. Triunghiul public este locul de întâlnire a acestor trei forțe în vederea nașterii unui om nou sau renașterii unui spirit [22, p. 23].

Crucea. „Dacă ternarul este numărul care reprezintă prima manifestare a Unității principale, cuaternarul figurează expansiunea lui totală, simbolizată de crucea ale cărei patru ramuri sunt formate de două drepte rectangulare, orientate către cele patru puncte cardinale.” [19, p. 143]. Crucea este un simbol atestat din cele mai vechi timpuri: simbol cosmic al unirii forțelor contrare, întâlnirea căii orizontale cu cea verticală, formând cele patru direcții ale lumii [25, p. 87].

Simbolul crucii are două origini distincte.

Mai întâi, ca formă geometrică, crucea este legată de *cerc* (imaginea plenitudinii și a perfecțiunii, reprezentând universul, soarele, luna, câmpia, timpul și infinitul prin roată), pe care îl divizează în patru segmente, și de *pătrat* (care simbolizează pământul, spațiul sacru, templu, oraș, altar, cele patru elemente, figură sacră și magică), căruia îi dă naștere când e închisă cu patru drepte. Aceste relații simple au generat o simbolică extrem de elaborată.

Deoarece crucea asigură o funcție de legătură între cele patru puncte cardinale, între est și vest, sud și nord, sus și jos, ea se află la baza tuturor simbolurilor de orientare și asigură o funcție de măsură și sinteză: în ea se întâlnește cerul și pământul; ea este, ca și pătratul, legată de cifra patru. Ea constituie o intersecție între două elemente de aceeași natură, o suprapunere de lemn pe lemn, încrucișare a fierului cu fierul. Ea decupează și ordonează spațiul în relație cu un centru.

Două linii care se întretaie creând un punct de joncțiune în care se concentrează forțe, precum intersecția unde se unesc două drumuri, constituie unul dintre locurile predilecte de întâlnire a spiritelor, a forțelor oculte. Intersecțiile sunt deci locuri unde au loc practici de tip magic.

Intersecția e loc de întâlnire, dar și de înfruntare, loc de trecere unde se suprapun elementele, și în acest sens are o conotație negativă și e considerată un spațiu periculos. Nu se recomandă să întârziți la întâlnirea drumurilor, la răspântii, mai ales noaptea. Intersecția are aceeași caracteristică ca orice alt loc de constrângere și de trecere obligatorie (precum poarta sau pragul), toate fiind locuri încărcate de intensitate și de istorii. Crucea a luat diferite aspecte în vechile culte închinăte copacului. Întrucât de copaci erau spânzurați condamnații,

copacul și crucea au fost legați printr-o simbolică comună. Mai târziu, intrând în practicile religioase creștine, crucea a început a simboliza de asemenea mântuirea și destinul. [21, p. 83-85].

Spirala înseamnă vârtej, furtună, energie dezlănțuită sau curgerea, istrul. Spirala echilibrează și limitează construcțiile logice. Dacă pustiul de nisip este domeniul meandrului, pustiul de apă este domeniul spiralei. Ea deletează arhivele iluziei omenesti. Ea curăță meandrele, transformă fuiorul haotic de lână în fir. Ea este sursa energiilor care dezlănțuie furtunile Pământului și Cerului. Spirala este domeniul necunoscutului și imprevizibilului necesar. Cutremurele de pământ, bolile, lăcustele, tristețea, mânia, ura, vârtejurile necontrolate ale dragostei și moartea sunt efectul acestui fenomen cosmic. Omul primordial, homo geometricus, a știut să echilibreze forța stihinică a vâtejului cu limitele colosale ale meandrului. În echilibrul acestor două forțe cosmice, în polarizarea lor se află sursa energiilor vitale [22, p. 24; 20, p. 285; 26, p. 12].

Deși poate părea paradoxal, *dubla spirală* un alt simbol foarte răspândit, este inclus în categoria ternarelor. Trebuie ținut seama că ele formează o unitate. Dubla spirală poate fi simbolul ritmului, alternanțelor cosmice ale evoluției și involuției lumii, a ceea ce se numește în alchimie solve și coagula, ca și inversarea sensului în schimbarea de la o lume la alta. În trecerea de la orizontală la verticală, dubla spirală ia aspectul unei înfășurări inverse a două curențe în jurul unui ax vertical (axis mundi) ca în caduceul lui Hermes sau al coloanei vertebrale umane [24, p. 226].

Dubla spirală apare sub multiple forme în mai toate tradițiile, fiind întâlnită frecvent și în tradiția noastră arhaică în ceramica de Cucuteni sau pe stâlpii porților de lemn ale caselor etc.

Rețeaua sau Net-ul semnifică spațiul protejat, ascuns în sens heideggerian, grație căruia omul se desprinde de regnul animal. Înseamnă un lucru în sine, lucrul sfânt pe care se ține continuitatea, sănătatea morală, vitalitatea. Dar și cultura portului pe care se întemeiază memoria locului. Pe o figurină această rețea de linii orizontale și verticale alcătuiesc o țesătură, poate chiar o spiniță (ascunzătoare a originii lumii, vorba lui Courbet). Împletitul era una din îndeletnicirile de bază ale lui homo geometricus. Se împleteau rețele din fire pentru îmbrăcăminte, rețele de nule pentru case și temple, rețele din copaci și pietre pentru a păstra rezerve de apă și hrană în iazuri, etc. Din polarizarea rețelei apare încă atunci *motivul șahului* [22, p. 24-26; 26, p. 14].

Oul este un simbol important în sistemul protoscrierii, el semnificând creația, unica ei posibilitate de a se păstra în ființare. În viziunea omului primordial, Cosmosul a luat naștere din duplicarea oului prim. Oul reprezintă cunoașterea formei elipsoidale și romboidale a creației. Partea de sus a elipsei oului este Cerul, partea de jos, Pământul, iar omul e la mijlocul acestei dualități divine. Cosmosul se mișcă în cicluri ovoidale [15, p. 204-205].

Templul era un simbol grafic care însemna locul întâlnirii Cerului cu Pământul. Mircea Eliade desparte clar aceste spații sacre de spațiile profane. Îl regăsim la omul primordial, la care simbolul acesta era semnificativul locului în care Cerul cobora la întâlnirea cu Pământul, sau cu daseinul, care reprezenta Pământul prin alcătuirea sa materială. De regulă, un semn v cu acțiunea îndreptată în sus, semn al acțiunii Pământului, forma cupola templului. Acțiunea aceasta efectuată de om într-un spațiu special, sacru, avea menirea să provoace o acțiune pe măsură a cerului. Se poate presupune că locul construirii era

sugerat omului de divinitate și că tocmai din acest motiv prin construcția lor triconică primele case erau concepute ca temple. Casa a fost concepută de la bun început ca axis mundi [27, p. 37-38].

Pe lângă aceste grafeme de bază, protoscrierea mai opera cu simboluri ale spațiului. Așa cum afirmă M. Eliade, „pentru omul religios, spațiul nu e omogen ci prezintă întreruperi, rupturi: există porțiuni de spațiu calitativ diferite de altele. „Domnul a zis (lui Moise): De-aici mai departe să nu te apropii! Scoate-ți încălțăminte din picioare, că locul pe care stai este pământ sfânt” (Exodul 3.5). Există deci un spațiu sacru și în consecință puternic semnificativ, și există alte spații, neconsacrate, și deci fără structură nici consistență, care sunt spații amorfe.” [27, p. 21]. Guenon evidențiază o altă problemă: „Această noțiune de direcție, spune el, reprezintă în definitiv veritabilul aspect calitativ inerent naturii însăși a spațiului, așa cum noțiunea de mărime reprezintă elementul cantitativ; și astfel spațiul, nefiind omogen, ci determinat și diferențiat prin direcțiile sale, este ceea ce putem numi spațiul „calificat.” [28]. În funcție de aceste caracteristici ale spațiului, protoscrierea cuprindea semne și simboluri precum urmează: direcție, punctele cardinale, orientarea, hierofanii, muntele, insula, geografie sacră, axis mundi, omphalos (buricul pământului), triplă incintă, labirint, kalamukha, alb, nume (toponim), Tula (balanță, în sanscrită), mijloc.

Cu privire la percepția timpului în primordialitate, Mircea Eliade remarca: „Omul religios trăiește în două specii de timp, din care cea mai importantă, timpul sacru, se prezintă sub aspectul paradoxal al unui timp ciclic, reversibil și recuperabil, un fel de prezent mitic veșnic pe care-l poți reintegra periodic prin intermediul riturilor... Orice sărbătoare religioasă, orice

timp liturgic constă în reactualizarea unui eveniment sacru care a avut loc într-un trecut mitic, la început, in illo tempore. A participa cu religiozitate la o sărbătoare implica ieșirea din durata temporală „obișnuită” pentru a reintegra timpul mitic reactualizat de sărbătoarea însăși. Timpul sacru este prin urmare indefinit recuperabil, indefinit repetabil.” [27, p. 65-67]. Simbolurile și semnele de orientare și de măsurare a timpului erau: ritmul, sărbătorile, timpul liturgic, ciclul unui an, solstițiul de iarnă și cel de vară, echinocțiul de primăvară, ciclul precesiei echinocțiilor, manvantara, zugas, eternul retur, spirala descendentă ș.a.

Simbolurile cosmogonice ale protoscrierii semnificau: ierarhiile cerești, armonia sferelor, cele trei lumi, cele patru elemente, pământul, piatra (în special piatra căzută din cer), construcțiile, cheia de boltă, apa, aerul, focul, lumina, căldura, lumea minerală, sarea, munții, vegetația, viața, arbori, arborele vieții, rodul tainic, florile, sufletul, animale, păsări, regele, casta regală, sihastru, sihăstrie, peștele, șarpele, zeul, soarele, luna, cerul înstelat ș.a.

Simbolurile geometrice permiteau idealizarea și unificarea realității, erau în bun instrument de clasificare, în special pentru elaborarea unor scheme universale. Ele descriau fidel structura cosmosului în aspectele vertical și orizontal, în timp și spațiu, de asemenea tot mai densele imagini ale cosmosului: pământ, loc, oraș, așezare, templu, palat, criptă ș.a.m.d.

Grafemele protoscrierii semnificau o realitate densă, polivalentă, deci erau polisemantice și necesitau să fie interpretate. Forța de sugestie a lor impunea o abilitate imaginativă pe potrivă. Descifrarea și interpretarea lor impune și constituie (în sens jaspersian și nu doar) o abordare „un act filosofic. Pentru omul primordial însă aceste operații erau suplinite de intuiția pură, divină.

Din protoscriere făcea parte și notarea (însemnarea) numerelor. Simbolurile aritmetice speciale, cifrele, mai cu seamă cele arabe, vor apărea peste mii de ani, așa încât stoeitonul, liniuța dreaptă, care era pe atunci și elementul constitutiv al scrisului unghiular, așa cum a arătat M. Gimbutas, era utilizată și ca semnificant numerologic. Și nu doar atunci, căci și în zilele noastre cifrele romane, de exemplu, sunt compuse din combinații de linii drepte, evident, cu deosebire că acestea din urmă sunt articulate în formă de simbol, pe când protolinioarele amintesc mai degrabă niște scrijelări, in crustări pe un răboj. În aceleași scopuri se foloseau și punctele. Însemnările numerologice se întâlnesc pe majoritatea artefactelor dateate cu epoca paleolitică, ceea ce denotă faptul că în acele vremuri numărul avea un rol deosebit. Încă V. G. Child remarca nenumăratele șiruri obiective de numere paleolitice [29; 30]. Cu referire la această perioadă, A. Vartic scrie că miracolul numărului întreg, natural, bazat pe unitatea care nu mai poate fi divizată, nu poate fi tăgăduit, și că apariția simbolismului matematic este net superioară săpăligii sau secerii, lutului ars în cărămidă sau ceramică etc. [31, p. 52-53].

Despre funcțiile întemeietoare și ordonatoare ale numărului în Univers se scria din cele mai vechi timpuri, înțelepții chinezi [32, p. 158, p. 204-222] și cei hinduși remarcându-se prin viziuni metafizice divinatorii memorabile [33].

Prin învățătura lor numerologică, un impact deosebit au avut în epoca lor Pitagora și pitagoricienii, care au lăsat în acest sens o moștenire importantă.

Teza principală a pitagorismului este că numerele reprezintă esența lucrurilor, iar universul este un sistem ordonat și armonios de numere și raporturi numerice. Aristotel spune că în concepția pitagoreică „numărul constituie substanța tuturor lucrurilor” și că „lucrurile constau

din imitația numerelor” adică numărul este un fel de paradigmă a cărei imitație sunt lucrurile. La acestea trebuie de adăugat că polarizarea și dedublarea de care am vorbit anterior își are expresie revelatoare, poate chiar și sursa, în lumea numerelor.

Nucleul eidetic al învățăturii pitagoricene despre principiul numeric este unitatea sau monada (he monas). Monada este principiu, esență a lucrurilor, deoarece orice lucru este unu (este o unitate). În acest sens, Unitatea nu este număr, ci generatoare a numerelor.

Caracteristicile de fond ale numărului fiind paritatea și imparitatea, Unitatea le conține în sine pe amândouă. Ceea ce e impar este considerat limitat, finit, iar ceea ce e par este considerat nelimitat, infinit. Ideea teleologică, regulativă este că, reprezentând numerele prin puncte dispuse în plan, seria numerelor nepereche generează un pătrat, considerat figură perfectă și finită, iar seria numerelor pereche, un dreptunghi, socotit figură imperfectă și nedefinită.

Din unitate se nasc numerele și, din ele, lucrurile; de aceea, unitatea mai este numită „mama lucrurilor”.

Al doilea principiu cosmologic este *doimea* sau *diada* nedeterminată (duas aoristos). Ea este nedeterminată fiindcă are o natură *pară*, deci nelimitată, nedefinită. Nici ea nu este număr, ci principiu al numerelor.

Din aceste două surse elementare, *monada* și *doimea nedefinită*, iau naștere *numerele*. Monada, ca principiu activ, introduce determinarea în duas aoristos și astfel apare numărul doi. Celelalte numere se nasc prin adăugarea succesivă a unității.

În acest fel, mișcarea unității creează toate numerele, până se ajunge la 10, care este suma primelor patru numere (1+2+3+4=10). Din acest motiv numărul zece este numit *tetradă* sau *tetraktys* (forță eficientă), deoarece funcționează ca bază și odată cu el reîncepe numărătoarea prin adăugarea succesivă

a unității. Astfel, numărul zece este considerat numărul perfect, iar membrii ordinului pitagoreic jurau pe acest număr.

Monada este asociată punctului, diada corespunde liniei, triada semnifică suprafața, iar tetradă corpul geometric (spațialitatea). Spațialitatea este modelul matematic al corpului sensibil, dar și condiția de posibilitate a corporalității. În acest moment, pitagoricienii gândesc condiția de posibilitate (rațională) ca și o cauză suficientă pentru corpuri. Distincția simplă între starea schemata ("figuri spațiale") și aistheta schemata ("figuri corporale") reprezintă un argument conform căruia spațialitatea precede, condiționează și asigură apariția corporalității [34].

După cum ne relatează Stagiritul, magistrul său Platon a împărțit în mare aceste teze și a susținut, la un moment dat, teoria despre eidos-arithmós, idei-numere, teorie care își are probabil originea în doctrina pitagoreiciană despre numărul ideal, arithmós eidētikos. În această privință, Aristotel pare să se refere la învățătura nescrisă a lui Platon, agrapha dogmata. Grație lui Pitagora și pitagoricienilor filosofia greacă își consolidează ideea de Cosmos și armonie. Determinarea numerică armonioasă este esențială pentru înțelegerea diverselor fenomene universale.

În epoca luminilor, preocupări legate de numerologie a avut Descartes, care, așa cum am văzut deja, pleda pentru includerea notării cifrice în sistemul de scriere. Iar contemporanul său, G. W. Leibniz, creator și el de Monade și preocupat de șirurile numerice, ca și Pitagora, descoperă faptul că funcțiile transcendente pot fi foarte bine reprezentate algebric dacă nu prin ecuații ordinare, atunci cel puțin prin serii infinite. Prin serie se subînțelegea atunci un șir nelimitat de termeni numerici scriptici reuniți laolaltă prin adunare sau alternativ prin adunare și scădere, când formația de termeni consecutivi se supu-

ne unei legi determinate. „Calculul seriilor, scria el, permite o versiune algebrică a transcendentalului ceea ce înseamnă a face analiza să înainteze ultra Herculis columnas [35, p. 127]. Printre calitățile transcendente exista una care, încă din antichitatea timpurie, a sfidat calculatoarele: cea care exprimă raportul cercului cu diametrul său și care spre 1770, după moartea lui Leibniz, Euler o va desemna prin litera π . Pentru Leibniz interesul problemei nu era unul pur geometric, ci unul realmente filosofic. „Dacă, pe de o parte, π nu e decât o succesiune infinită de zecimale a cărei dezlănare aparentă autorizează cel mult, ca istoria lui Cezar, vreun „amurg al probabilității”, el prezintă pe de altă parte, inteligibilitatea unei serii care,” pornirea și legea progresului fiind postulate,” tota satis mente percipitur” [36, p. 315].

Se poate spune, așadar, despre serie că ea este esența sau rațiunea inteligibilă a ceea ce nu este, pe de altă parte, decât simplă succesiune. De unde: „Non dico seriem esse successionem, sed successionem esse seriem”. Acesta e punctul de vedere al lui Dumnezeu în fața fiecărei substanțe. El „vede în starea sa prezentă toate stările trecute și viitoare, în mod serial”.

„În optica lucrării *Geometria de formis optimis*, scrie Leibniz, am putut găsi o analogie matematică pentru crearea lumii: cea a calculului maximum-ului, gândit el însuși dincolo de Fermat. În perspectiva calculului seriilor găsim o altă analogie matematică, «lumină nouă și neașteptată», pentru istoria de neatins a fiecărei monade: posibilitatea de a reprezenta matematic o succesiune infinită de termeni aparent dezlănătă printr-o lege a seriei. În felul acesta fiecare monadă este încă de la origine purtătoare a unei «lex insita ex qua actiones psi-onesque consequantur». [37, p. 97]. Seria și legea sa permit să se prindă prin intelect ceea ce istoria nu face decât să desfășoare

într-un proces care nu vorbește decât imaginației. Într-o scrisoare către Fradella (3-13 septembrie 1696) filosoful spune că punctul forte al noii analize a infinitului, în care se recomandă să se inițieze, este de a se situa „ultra imaginabilia quibus pene solis hactenus geometria et analysis immergebantur” [38, p. 328].

Tocmai de aceea analiza în cauză ar putea fi mai degrabă calculul seriilor infinite decât calculul infinitezimal de care diferă.

Unirea calculului maximum-ului și a calculului seriilor devine astfel o imagine și mai completă a „matematicii divine” [37, p. 267] coextensivă lui *originitio rerum* și care este, „pentru Dumnezeu, ceea ce este pentru un negustor sau un bancher știința de a ține socotelile într-un mare magazin” [40, p. 229]. Într-adevăr, o astfel de știință este înțelegere absolută a lui *potius quam* (mai de grabă decât), care constituie nu doar fondul industriei și al comerțului, ci al oricărei întreprinderi, chiar al celei divine. Aceasta nu pentru că Dumnezeu at fi un negustor sau un bancher natural, zice Leibniz. Dimpotrivă, știința negustorilor și a bancherilor, chiar și cea a geometrilor, seamănă la diminutiv cu știința divină. Dar, după cum se vede, chiar exemplul venit de sus este cel ce permite fiecăruia să se comporte „ca un mic zeu” în propria sa lume sau microcosmos.

Astfel, prin armonizarea seriilor în vederea unui optimum, Dumnezeu este planificatorul suprem al existenței, iar filosofia lui Leibniz – aducerea temei planificării la nivelul ființei.

„Dacă un simplu plan, va spune Kant în finalul cuvântului înainte la Prolegomene, ar fi de neînțeles, nesigur și nefolositor, totuși nimic nu se impune mai mult când e vorba de rațiune. Conformitatea cu un plan a celor cercetate de spirit și care sunt, din această cauză, dinainte calculate și reglate, le face să apară în figura sistemu-

lui [39, p. 59]. Mai mult decât pentru Hegel, sistemul este pentru Kant apartenența cea mai proprie a ființei la Ființă. La fel de străină gândirii grecești cât și celei medievale, ideea de sistem devine centrul filosofiei moderne, și aceasta cu atât mai mult cu cât a filosofa, în viziunea lui Kierkegaard de pildă, se va defini prin a lupta împotriva sistemului însuși. Prin urmare nu e întâmplător faptul că doar o dată cu Leibniz cuvântul „sistem” apare pentru prima oară într-un titlu, și anume în cel al lucrării „Systeme nouveau de la nature et de la communications des substances aussi bien que de l'union qui'il a entre l'âme et le corps”, publicată în 1695. (Dimitrie Cantemir, care corespunde cu Leibniz, va prelua această temă, tratând despre „jiudețul trupului cu sufletul”). Noutatea nu ține aici de cea a sistemului însuși, ci de faptul că filosofia își prezintă pentru prima oară ea însăși propria sarcină ca fiind constituirea unui sistem într-o apropiere de înțelegerea intuitivă, prin seriile de numere, a planului divin al Universului.

Sistematizarea perfectă presupusă de orice planificare, ca știință riguroasă a lui potius quam (pentru ce mai degrabă decât) are nevoie, la rândul ei, de un limbaj propriu, căruia până și matematica îi este doar parțial suficientă. De unde visul lui Leibniz cu privire la o lingua traditionalis. Numele dat de Leibniz noului limbaj pe care începe să-l instituie, este: caracteristică universală. Astăzi acest limbaj se numește paleoinformatică. Leibniz nu a cunoscut artefactele din paleolitic care au fost descoperite mult după moartea sa și care fac dovada existenței unui limbaj serial care încifrează construcția divină a Universului. Pentru Leibniz, caracteristica era aceea care dă limbilor cuvintele, cuvintelor literale, aritmeticii cifrele, muzicii notele. Ea este cea care ne învață secretul fixării raționamentului și cum să-l obligăm să lase urme vizibile pe hârtie, în număr mic

pentru a putea fi examinate în voie; ea este cea care ne face să raționăm fără prea mare osteneală, punând caracterele în locul lucrurilor pentru a elibera imaginația [40, p. 96-99]. Este limpede că ceea ce numea el Caracteristică era un fel, o formă de scriere. Una asemănătoare cu protoscrierea, care, așa cum demonstrează Guenon, parcă s-ar întemeia pe calculul seriilor numerologice [41].

Ideea creării lumii pornind de la raporturile numerelor naturale, întemeierea actuală și eternă a Universului pe aceste corelații rămâne actuală și astăzi și este obiectul unor studii și cercetări de anvergură desfășurate în toată lumea [42]. Cu referire la primordialitate, se întărește tot mai mult convingerea că încă atunci daseinul cunoștea proprietățile numerelor naturale, iar această cunoaștere putea să se constituie într-o filosofie existențială. Numerele primordiale sunt expresia ontologiei umane, semnificativul unui drum spiritual mântuitor. Pe artefactele paleolitice de pretutindeni, se întâlnesc compoziții cu linii drepte și puncte grupate câte 4, 2, 3, 7, 9 etc. Altfel spus, ele exprimă numerele naturale. Cel mai des întâlnite în toate culturile primordiale este treimea, dar mai ales numerele 7 și 9 și multiplele (seriile) lor. A. Vartic, căruia îi revine meritul de a fi observat primul această numerologie sacră încrustată prin linii și puncte, consideră și demonstrează că aceste două numere sunt implicate în anumite legități numerice universale.

Seriile (șirurile) acestor două numere sunt de fapt elemente dintr-o structură cosmică și constituie, prin relațiile dintre ele, acel sistem divin pe la care se referea și pe care îl căuta Leibniz. Pentru a încerca să pătrundem și să înțelegem acest sistem, este necesar întâi de toate să cercetăm semnificațiile acestor numere.

Numărul *șapte* fiind un număr al plenitudinii, simboli-

zează și cele șapte trepte ale desăvârșirii spirituale (cele șapte virtuți), ca și treptele oricărei manifestări a spiritului. E vectorul perfecțiunii pe orizontală. Eminenta valoare a cifrei șapte este universală: cele șapte zile ale săptămânii, cele șapte zile ale creației, cele șapte culori ale curcubeului, cele șapte grade ale perfecțiunii, cele șapte ramuri ale copacului cosmic, cele șapte orificii ale feței. Toate aceste lucruri sunt văzute de pe, ori se produc de la orizontală. Asociindu-l pe patru, care este simbol al pământului cu cele patru puncte cardinale, și pe trei, simbol al cerului, el reprezintă universal o totalitate. Șapte reprezintă un ciclu complet, încheiat, o perfecțiune. În primordialitate se credea, că deoarece șapte reprezintă un ciclu complet, la fiecare șapte ani omul se regenerează total.

Conform misticii numerelor, *cifra șapte simbolizează omul*, pentru că șapte este suma lui trei – care reprezintă sufletul – cu patru – care reprezintă corpul [21, p. 313-315].

Dacă se adaugă unitatea numărului opt se obține numărul *nouă*, un simbol al ierarhiilor cerești (angelice) și al sferelor planetare, în doctrina lui Dionisie Areopagitul, ca și în Paradisul lui Dante. În tradiția greacă, nouă reprezenta muzele, simbol al cerului. Cifra celestă, corespunzând subdivizării cerului în nouă straturi, nouă este plasat, pe de altă parte, sub cerul Lunii. Nouă, ultimul din seria cifrelor, anunță un sfârșit și totodată un început, apărând ca fiind complet. Prima cifră impară din care se poate extrage rădăcina pătrată, el are, conform regulilor numerologiei, caracteristica să dea totdeauna nouă când e înmulțit: $2 \times 9 = 18$ ($1 + 8 = 9$), $9 \times 7 = 63$ ($6 + 3 = 9$), $9 \times 100 = 900$ ($9 + 0 = 9$), $9 \times 218 = 1962$ ($1 + 6 + 2 = 9$) și așa la infinit. Se manifestă aici ubicuitatea lui nouă (el ascunzându-se parcă în alte numere dar fiind totuși prezent în ele) tot așa cum se manifestă ubicuitatea lui Dumnezeu: el se ascunde parcă

în lucruri, dar e prezent în toate. *Nouăle*, așadar, este *semnificantul divinității*, al Creatorului Suprem.

Omofania cu cuvântul nou-tate, care se regăsește în sanscrită, unde cifra nouă, nova, înseamnă tot nou, face din nouă un simbol al izbăvirii, al mântuirii.

Nouă este măsura gestației umane, cele nouă luni de sarcină, dar și a gestației divine: din Zeus s-au născut cele nouă muze, fruct al celor nouă nopți de dragoste cu Mnemozina. Cele nouă muze reprezintă, prin științe și arte, suma cunoștințelor oamenilor. Nouă corespunde totalității celor trei lumi: cer, pământ și infern, fiecare din ele fiind simbolizat printr-un triumphi.

Nouă este suma orificiilor corpului uman recunoscute drept cale de comunicare cu Universul, și cea a substanțelor care compun acest corp [21, p. 231].

În concluzie, matricea 7x9 (cum o numește A.Vartic) este temelia aceluși plan divin dinaintea calculat și reglat, cum spunea Leibniz, planul transcendent al Universului. Și într-adevăr, în șirurile ce pornesc de la aceste două numere, întâlnim în formă naturală sau descoperim prin aplicarea unor operatori un șir de măsuri pe care se ține construcția Lumii: anul cosmic egal cu 360 de ani pământeste, an care măsoară și se demonstrează „prin respirația lui Brahma de 4.320.000.000 de ani”, curgerea ireversibilă a timpului universal; numărul de luni ale anului lunar; numărul 25725 care nu este altceva decât numărul de ani în timpul căruia Polul Nord Ceresc face o precesiune completă; numărul π, obținut prin raportarea unor termeni matematici la alții (de exemplu, 198/63) etc. În viziunea noastră, șirul lui 7 este elementul teluric al sistemului numeric divin, iar șirul lui 9 – elementul ceresc. 7 este Daseinul, 9 este Dumnezeu. La primul element al structurii se pretează regula variației diacronice, iar la cel de

al doilea – regula imanenței. Și-rul lui 7 este calea devenirii și a destinului omului. În cadrul lui domnește schimbarea. În devenirea sa însă, în procesul de perfecționare omul are nevoie de o măsură cu care să-și stabilească evoluția și această măsură este seria lui 9.

În eseuul său despre construire, locuire și gândire, Heidegger afirmă că natura umană rezidă în locuire, și anume în sensul sălășluirii muritorilor pe pământ [43, p. 150]. Dar ce este locuirea? Ea este construire într-o ocrotire. Această ocrotire este trăsătura fundamentală a locuirii. Cei patru: pământul și cerul, divinii și muritorii formează în această locuire un tot, plecând de la o unitate originară. Această unitate Heidegger o numește tetradă. „Muritorii sunt în tetradă atunci când locuiesc” [43, p. 51]. Locuirea ocrotește tetrada aducând esența ei în lucruri. Într-un alt eseu, Heidegger spune, citându-l pe Holderlin, că omul locuiește pe pământ în chip poetic. Semnificația acestui enunț constă în faptul că omul, în virtutea esenței ființării sale, își desprinde ochiul și gândul de pământ, depășind astfel condiția sa minoră. Privirea către înalt măsoară în întregul interval dintre cer și pământ. Acest interval este conferit locuirii omului tocmai ca urmare a măsurării. Această măsurare în vederea deschiderii intervalului dintre cer și pământ se numește *Dimensiunea locuirii*, adică acel ceva în care Daseinul este lăsat să intre. Tocmai printr-o atare măsurare omul este cu adevărat om. Locuirea omului rezidă în măsurarea cu ajutorul privirii care se înalță, deci în măsurarea Dimensiunii căreia îi aparțin deopotrivă cerul și pământul. Și întrucât această măsurare nu măsoară doar pământul, ea nu este o simplă geometrie. Măsurarea care delimitează nu este defel o știință (deci, poate să nu fie conștientă). Ea măsoară intervalul care face ca cerul și pământul să fie aduși unul către altul. Aceas-

tă măsurare își are propriul său μετρον și propria sa metrică. Și locuim în chip poetic pentru că noi începem întotdeauna prin a lua măsura cu care trebuie măsurat. Prin urmare, numerologia paleolitică este, cum zicea Kant referindu-se la ideea despre triumphi a lui Platon, o ποεματικη, un produs al intuiției pure și al intuiției divine.

Numărul 9 cu șirul său este pentru numărul șapte cu seria devenirii pe care o desfășoară, acea măsură de măsurat. Șaptele e compus din patru, semnificantul omului teluric, și trei, triunghiul care mai înseamnă și scară. E vorba aici de scara perfecțiunii, spiritul. Daseinul, șaptele, e suma lui patru și trei, adică a corpului și a spiritului. Pe fiecare treaptă a desăvârșirii, omul se schimbă ca să se apropie de nouăle cu care se măsoară. Numărul nouă și seria sa este, pentru Dasein, acel plan neschimbat despre care scria Noica: „Alături de «vreme» ca expresie a eternității, tot ce se întâmplă apare, în fond, românului drept zădărnice. Toate veacurile se înțeleg ca ziua de ieri, spune acesta. Ceasul care umblă lovește, în timp ce vremea stă; omul care îmbătrânește, pe când vremea stă iarăși; acțiunile și străduințele oamenilor, rânduielele și împărățiile lor, totul e zădărnice... Nu știu dacă în alte părți Psalmii Vechiului Testament s-au citit la fel de mult ca la noi. În orice caz eternitatea despre care vorbesc este de acest tip. Nu o plenitudine istorică, nu realizări majore dau garanția duratei, ci sentimentul că, în fond, există un plan față de care toată frământarea istorică este irosire și pierdere. (...) Omul e solidar cu acel plan neschimbat (...), el participă în felul său la eternitatea ființei.” [44, p. p. 10-11].

Șirurile lui 7 și 9 au în structura lor, periodic, numere comune, puncte de întâlnire, de comuniune între cele două planuri, între cer și pământ, între Dasein și Divinitate. Primul punct de întâlnire este numărul 63, produsul numerelor cap de

serie (7x9). Aceasta o fi însemnând, de exemplu, că vârsta de 63 de ani este un moment fast de întâlnire a omului cu eternitatea, cu nemurirea, un moment când perfecțiunea omului, șaptelei s-a apropiat de eternitate, de Dumnezeu. Există și alte vârste termenii cărora dau în sumă 9, dar expresiile numerice ale lor nu sunt produsul întâlnirii celor două elemente matriceale ale structurii pe care se întemeiază sistemul cosmic. Există însă o legitate în evoluția și în core-

lația celor două serii, anume că peste fiecare 63 de unități apar numere comune în șiruri (126, 189, 252, 315, 378, 441, 504 și așa la infinit, ca o confirmare a legității eternului retur). La fiecare 63 de ani (sau 63 de trepte de desăvârșire) se iscă acea deschidere reciprocă, acel interval, acea dimensiune în care Daseinul poate vedea apărând esența ființei sale. Concluzia principală cu care ne alegem din cercetarea structurii cosmice întemeiată pe matricea 7x9 este că Daseinul

este un element al Universului și în același timp expresia lui. Legile, măsurile, proporțiile Universului sunt și ale Omului. Și viceversa, cunoașterea omului, cunoașterea de sine se soldează implicit cu cunoașterea Lumii.

Caracteristica leibniziană, acea scriere – limbaj pe care intenționa să o creeze pentru a fixa pe hârtie planul divin întemeiat pe măsurile numerice, s-a produs cu mult înaintea nașterii filosofului, în primordialitate.

Referințe:

1. Rău, Alexe. Scrierea ca expresie a conștiinței și cale de cunoaștere a ființării (Daseinului) // Magazin bibliologic. – 2006. – Nr.1. – 82 p. – P.33-37.
2. Densușianu, Nicolae. Dacia preistorică. – Buc., 1913. – 876 p.
3. Eliade, M. Tratat de istorie a religiilor și credințelor religioase. – Buc.: Humanitas, 1995. – 456 p.
4. Delporte, H. L'arté paléolithique // Le génie de l'homme. – Paris, 1995. – 225 p. – P. 79-88.
5. Levi-Strauss, Clod. Astrologie structurală. – București, 1978. – 298 p.
6. Granet, M. La civilisation chinoise, la vie publique et la vie privée // L'évolution de l'humanité. (Paris), 1929. – Nr. 25. – P.45-78.
7. Granet, Marcel. Dances et légendes de la Chine ancien // L'évolution de l'humanité. (Paris), 1929. – Nr. 25. – 78 p. – P. 24-33.
8. Levi-Strauss, Clod. Gândirea sălbatică. – Buc. : Ed. Șt., 1970. – 298 p.
9. Rău, A. Vechea/ noua bibliotecă în condițiile vechii/ noii globalizări // A. Rău. Magister dixit. – Ch.: Museum, 2004. – 200 p.; P.62-72.
10. Rousseau, Jean-Jacques. Essai sur l'origine des langues. – Paris. : Gallimard, 1990. – 385 p.
11. Eliade, M. Cosmogonie și alchimie babiloniană. – Iași, 1991. – 235p.
12. Borziac, Ilie; Otte, Marcel; Noiret, Pierre. Pietre de artă paleolitică și de podoabă de la stațiunea paleolitică cu mai multe niveluri de locuire Cosăuți din zona Nistrului Mijlociu // Revista arheologică. – 1998. – Nr. 2. – P.5-27.
13. Gimbutas, M. The language of the Goddess. – New York, 1989. – 379 p.
14. Vartic, A. Simbolistica culturii cucutene// Cucuteni – 5000 redivivus. – Ch. : UTM, 2006. – P. 27-45.
15. Guénon, René. Aperçu sur l'initiation. – Paris, 1946. – 365 p.
16. Lovinescu, V. Jurnal alchimic. – Iași : Inst. European, 2001. – 320 p.
17. Camaraswamy, A. K. Traditional Art and symbolism. – Pinceton, 1977. – 320 p.
18. Eliade, Mircea. Aspects du mythe. – Paris: Gallimard, 1988. – 273 p.
19. Guénon, René. Melanges. – Paris : Gallimard, 2006. – 224 p.
20. Guénon, René. Stările multiple ale ființei. – Oradea : Aion, 2006. – 412 p.
21. Pont-Humbert, Catherine. Dicționar universal de rituri, credințe și simboluri. – Buc. : Lucman, 1998. – 368 p.
22. Vartic, A. O istorie geometrică a lui Homo Sapiens. – Ch. : Basarabia, 2000. – 40 p.
23. Geometričeskie simvolj // Mify narodov mira. Vol.1. – M. : Sov. Ėnciklopediâ, 1980. – 672 p. – P. 272-273
24. Guénon, René. La grande triade. – Paris : Gallimard, 1946. – 291 p.
25. Guénon, René. Le Symbolisme de la Croix. – Paris : Maisnie, 1931. – 217 p.

26. Mihăescu, Florin. Geometrizarea stărilor multiple ale ființei // Guénon, René. Stările multiple ale ființei. – Oradea: Aion, 2006. – 412 p.; P. 3-23.
27. Eliade, Mircea. Sacrul și profanul. – Buc. : Humanitas, 1992. – 206 p.
28. Guénon, René. Domnia cantității și semnele timpurilor. – Oradea : Aion, 2006. – 325 p.
29. Childe, V. G. The Danube in the Prehistory. – Oxford, 1929. – 346 p.
30. Childe, V. G. Făurirea civilizației. – Buc.: Ed. Șt., 1966. – 393 p.
31. Vartic, A. Portacul lui Borzic // Magazin bibliologic. – 2004 – Nr. 3-4. – P. 52-80.
32. Cheng, Anne. Istoria gândirii chineze.– Iași : Polirom, 2001. – 536 p. – P.158, 204-222 ș.a.
33. Dalai, Lama. Comorile budismului tibetan. – Buc. : Herald, 1997. – 411 p.
34. Mattei, Jean-François. Pythagore et les pythagoriciens. – Paris : PUF, 1993. – 314 p.
35. Leibniz, G. W. Discours de metaphysique avec Arnauld. – Paris : Vrin, 1970. – 293 p.
36. Beaufret, Jean. Lecții de filosofie. Vol 1. – Timișoara : Amarcord, 1999. – 341 p.
37. Leibniz, G. W. Ouvres choisies. – Paris : Garnier, 1940. – 468 p.
38. Leibniz, G. W. Nouvelles Lettres et Opuscules inedits. – Olms, 1970. – 475 p.
39. Kant, I. Prolegomene. – Buc. : ALL, 1996. – 265 p.
40. Opuscules et Fragments inedits de Leibniz. – Olms, 1961. – 402 p.
41. Guénon, René. Les principes du Calcul infinitésimal. – Paris : Gallimard, 1946. – 320 p.
42. Seidenberg, A. The Ritual Origin of Geometry // Ahes. – 1962. – Vol. 1. – Nr. 5. – P. 488-527; 1962. – V.2. – Nr. 1. – p. 1-40.
43. Heidegger, Martin. Construire, locuire, gândire // Martin Heidegger. Originea operei de artă. – Buc.: Univers, 1982. – 393 p.; P. 146-165.
44. Noica, C. Pagini despre sufletul românesc. – Buc. : Humanitas, 1991. – 112 p.

Formarea bazei poligrafice a RSSM după cel de-al Doilea Război Mondial

(Problemele presei sovietice din RSSM în anii 1944-1946)

Nina Negru

„Se căutau metode pentru atragerea „moldovenilor” în linia întâi a presei bolșevice, ale cărei baze poligrafice erau, de bine de rău, puse. Revenind la acea bază, aflăm din cuvântări că ziarele se înființau în următorul mod: V. G. Kuznețov găsea pe un tovarăș de partid, îi înmâna o mașină veche de tipărit de tip „Partizanka”, o cantitate mică de litere chirilice și hârtie, și cu acest minim necesar îl trimitea să facă urgent gazetă raională, fără zețar și instrumente mărunte de lucru. Acolo tovarășul constata că nici 10 zile nu-i ajung ca să scoată o pagină, din cauza incompetenței și a utilajului defect. Despre calitatea scrisului nu se mai vorbea, pentru că presa reproducea lozinci și indicații de partid.”

„Mijloacele de comunicare în masă nu sunt nici bune nici rele; ele reprezintă pur și simplu o forță și, ca orice altă forță, pot fi folosite, fie în bine, fie în rău. Folosite într-un anumit fel, presa, radioul și cinematograful sunt indispensabile supraviețuirii democrației. Folosite în sens opus, ele se numără printre armele cele mai puternice din arsenalul dictatorial”¹. Vom demonstra adevărul acestei aserțiuni a lui Aldous Huxley cercetând strategia sovietică de manipulare a creierelor în Basarabia ocupată de URSS – a doua oară în secolul XX – în vara anului 1944, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Autoritățile guvernamentale și de partid ale Uniunii Sovietice în acei ani au fost reprezentate la Chișinău de următoarele persoane²: președintele Sovietului Comisarilor Norodnici (SCN) al RSSM – T. A. Constantinov, în 1944, și N. Covali de la Comisariatul „Pământ”, din 1945; președintele Prezidiului Sovietului Suprem – F. G. Brovco; secretar al CC al PC(b)M – N. Salogor; secretarul CC al PC(b)M privind problemele de agitație și propagandă – în 1944 S. S. Zelenciuc, iar din 1945 – S. V. Țaranov; responsabil de Sectorul „Presă” în cadrul CC al PC(b)M – N. Vizitei, iar din 1945 I. Berșadskii; instructori în sectorul „Presă” al CC: Injevatov, Gherlimanov^{*}; șeful Direcției pentru poligrafie și edituri de pe lângă SCN al RSSM – V. G. Kuznețov, din octombrie 1944; directorul Editurii de Stat – I. Dmitriev; directorul Tipografiei nr. 1 Chișinău – B. U. Reznic până în 1945, iar apoi Jucov; directorul Tipografiei nr. 2 Chișinău – Vainberg; directorul Editurii de partid a CC al PCM – M. Faier; directorul Tipografiei Editurii de partid – B. U. Reznic, din 1945; directorul Tipografiei nr. 3 Chișinău – S. D. Watson.

^{*} În documentele de arhivă au fost depistate, în unele cazuri, doar numele de familie, numele conspirative sau pseudonimele unor demnitari

I. Primele documente depistate

Primele documente depistate în legătură cu problema abordată sunt semnate de N. Vizitei, responsabil de Sectorul „Presă” în cadrul CC al PC(b)M³. Astfel, la 14 iulie 1944, Vizitei informa pe secretarul CC, I. I. Rivkin, că Sovietul Comisarilor Norodnici, instalat deja la Chișinău, nu se ocupă cu problemele producției tipărite, lăsând nerezolvate chestiuni de importanță strategică. În 1941 RSSM își evacuase utilajul poligrafic la Saratov și acum trebuia reevacuat, cu asentimentul și ajutorul comitetului regional de partid Saratov. În afară de mașinile de tipărit „Albert”, „Liberti” și alte utilaje evacuate, Moscova repartiza deja pentru așa-zisa RSSM 6 mașini pentru tipar plan, 4 „Amerikanka”, 15 mașini de tipar portative, două linotipuri, 10 tone de litere ș.a. N. Vizitei se arăta îngrijorat de provizoratul și atmosfera de așteptare a ceva nedefinit la Chișinău, regreta că redacțiile improvizate își duceau existența din avansuri periodice, pe care le cheltuiau fără vreun control.

Exista o Hotărâre a CC al PCUS, conform căreia, după „eliberarea întregului teritoriu al RSSM”, vor trebui să apară aici 83 de ziare și câteva reviste, să fie tipărite 900.000 de manuale și reeditate sute de mii de volume de literatură politică, istorică, artistică, medicală, pentru agricultori etc.

Totuși nimeni nu făcea nimic pentru a pune pe picioare baza poligrafică a fostei RSSM, pentru că nici nu exista o structură guvernamentală cu asemenea funcție. Pentru început, Vizitei semnală necesitatea pregătirii unui număr mic de cadre competente în domeniul poligrafiei, pentru a scoate cel puțin ziarele republicane. De asemenea trebuia organizată urgent aducerea la Chișinău a celor 40 de tone de hârtie promise de guvernul de la Moscova.

Cu ocazia plecării la Moscova a secretarului CC al PC(b)M, N. Salogor, N. Vizitei îi pregătește mapa „Materiale pentru a rezolva la Moscova problemele presei”⁴. Este un alt document, care amintește lui Salogor, pe puncte, despre utilajul de la Saratov, despre cel promis de Moscova și mai ales despre necesitatea pregătirii cadrelor cu ajutorul specialiștilor de la Moscova. Din cei 10 propagandiști cu Școală Superioară de Partid și 6 ziaristi cu experiență, trimiși la Chișinău pentru cursurile de 5 luni de pregătire a cadrelor, se prezentaseră doar trei ziaristi. Aceștia nu reușeau să instruiască pe cei 140 de lucrători de presă necesari, care trebuiau pregătiți din timp pentru „raioanele care vor fi eliberate”. Problema se complica și din cauza dificultății de a-i recruta, și din cauza necunoașterii de către aceștia a limbii ruse. Bineînțeles că SCN de la Chișinău cerea de la Moscova bani – 42 de mii de ruble – în afară de sumele necesare pentru hrana cursanților. În plus, se solicita urgent invitarea a 25 de zețari și 8 tipografi de înaltă calificare, lucrători din tipografiile Moscovei.

În acest document este formulată pentru prima dată necesitatea înființării unei Direcții pentru poligrafie și edituri, cu „drepturi și funcții de narcomat republican”.

II. Pionierii presei sovietice în RSSM

În același document se cereau indicații în privința periodicității și tirajului gazetelor republicane (între 15 și 35 de mii ex.), județene (6-7 mii ex.) și raionale (3 mii ex.), cerându-se, indicibilul, cu creionul, și precizări în privința alfabetului cu care să fie tipărit *Tineretul Moldovei*. Se menționează cine lucra în redacțiile ziarelor republicane *Moldova socialistă* și *Tineretul Moldovei*, care apăreau totuși de 2-3 ori pe săptămână. Se cerea aprobarea statelor de funcții și a salariilor și se anexau liste cu foști angajați ai redacțiilor, care ar fi trebuit rechemati de pe front sau din Uzbekistan (Fergana). În mod expres este menționat numele unui redactor-șef al unui ziar republican de limbă rusă – L. P. Poleakov – care trebuia readus la Chișinău.

Am copiat aceste liste, pentru a reconstitui componența redacțiilor care au scos cele 3 ziare în 1940, înainte de evacuare⁵.

Lucrătorii redacției *Moldova socialistă* care trebuiau rechemati:

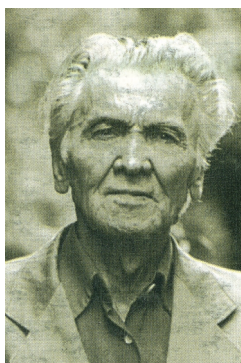
Redactor adjunct - Ulianov Vasili Gr., născut 1905, mold.
 Șef Secție cultură națională - Poluboc Mihail A., n. 1913, mold.
 Redactor de rezervă - Grecul Isac
 Secretar - Demian, n. 1906, mold.
 Responsabil de ediție - Pulin Isac Boris., n. 1911, evreu
 Corespondent - Cangaș Pavel Serg., n. 1911, mold.
 Lucrător literar - Goroșcenco Petru Sofron., n. 1918, mold.
 Lucrător literar - Faerștein David, n. 1903, evr.
 Traducător - Fuxman Bela, n. 1919, evr.
 Mașinist - Ruper Rudolf, n. 1915, evr.
 Secretar - Lempert Iosif Mih., n. 1916, evr.
 Redactor de limbă - Tkaciuk Abram Ușer., n. 1910, evr.
 Secretar - Bulan Iacov S., n. 1918, mold.
 Redactor de limbă - Hrapcenco Tam., n. 1901, mold.
 Dactilografă - Sudin Sarra, n. 1900, evr.

Nu este greu de observat că în anii de ocupație sovietică 1940-1941, la Chișinău presa comunistă s-a ținut pe oameni tineri, alogeni, chiar dacă unii se dădeau drept „moldoveni”. Mulți se născuseră însă în România, și dovadă este faptul că devin în 1940 traducători, dactilografe și redactori de limbă la un ziar ce apărea cu litere rusești, dar în limba română. Conform recensământului din 1930, în Chișinău a doua mare comunitate după români (48.456) o formau evreii (41.065), deși această minoritate reprezenta doar 7,2% din populația provinciei (204.858). Prin

urmare, cunoscută fiind aderența lor masivă la ideologia comunistă, era firesc să fie angajați în propagarea ei prin intermediul cuvântului scris. A. Petrencu scrie că în vara lui 1941 autoritățile comuniste chișinăuene au evacuat în adâncul URSS 300 de mii de persoane, dintre aceștia 100 de mii fiind evrei. În octombrie 1941 majoritatea evreilor rămași au fost evacuați peste Nistru, iar la 20 mai 1942 au fost evacuați a doua oară, în Chișinău rămânând doar 187 de persoane⁶.

Totuși, la fila 33 a aceluiași dosar, 145, găsim o altă listă a lucrătorilor de la *Moldova socialistă*, alcătuită la 14 iunie 1944, cu aceleași demonstrative precizări referitoare la originea „moldovenească” și „evreiască” și la anul de naștere al fiecăruia⁷:

Redactor-șef - Tereșenco P. F., n. 1905, mold.
Redactor adjunct, iar din 1945 redactor-șef - Tkaci D. G., n. 1907, evr.
Secretar - Zilberman G. M., n. 1909, evr.
Șef Sector „Agricoltură” - Florea F., n. 1914, mold.
Șef Sector „Cultură” - Lupol I. Gr., n. 1920, mold.
Redactor de limbă - Bucov Emelian S., n. 1914, mold.
Redactor de limbă - Bodarev Ivan Sp., n. 1914, mold.
Lucrător literar - Leibovici Samuil, n. 1912, evr.
Coordonator - Fuș Victor M., n. 1921, mold.
Dactilografă - Șerbina Glikeria, n. 1921, mold.
Dactilografă - Pasikovskaia Roza, n. 1907, evr.
Contabil - Gargan Clara M., n. 1909, evr.

Emilian Bucov

Bogdan Istru

În anii 1941-1944 *Moldova socialistă* a continuat să apară, cu litere chirilice și latine, la Moscova. Colectivul redacției, care se afla pe str. Gorki nr. 6, era condus de: P. Tereșenco (redactor-șef), D. Tkaci (redactor-șef adjunct), G. Zilberman (secretar, semna cu pseudonimul Coșniceanu, fiind născut în satul Coșnița, raionul Dubăsari). Șefi de secție erau E. Bucov, care până în 1940 activase clandestin în Partidul Comunist din România, iar în iunie 1941 s-a retras din Chișinău odată cu trupele sovietice, Bodarev (pseudonim Bogdan Istru), Ion Canna, Victor Ciuș (în unele documente Fuș). În cadrul redacției au mai lucrat în acești ani Ramil Portnoi, David Vetrov, Iuri Korotkov, Sorin Toma, toți cu veleități de scriitori și critici literari.

Sorin Toma a fost utilizat ulterior în România de către comuniști, făcându-se cunoscut ca detractor înrăit al lui Tudor Arghezi.

La pag. 34 a documentului se găsește lista cu membri ai redacției *Tineretul Moldovei*, pe care o propunem pentru analiză și meditație asupra participării moldovenilor autohtoni la instaurarea comunismului adus prin presă de ocupația rusă⁸.

Redactor responsabil - Galiț V. T.
Redactor adjunct - Hudobin L. B.
Secretar responsabil - Rezinkin A. I.
Șef Sector „Viață comunistă” - Kobeț A. N.
Șef Sector „Tineretul rural” - Boghibov
Șef Sector „Școli” - Tali G. A.
Șef Sector „Educație fizică” - Revunov V. S.
Redactor de limbă - Reaboșapca Z. I.
Stilizator - Dorfman G. Z.
Traducător - Bogataia E. M.
Lucrător literar - Dovgopolâi I. M.
Lucrător literar - Șabaeva V. N.
Secția „Scrisori” - Cerneahovskaia A. I.
Corector - Lâsakovskaia K. I.

Abia pentru anul 1947 găsim materiale referitoare la starea de lucruri în redacția ziarului *Sovetskaia Moldavia*⁹. Într-o informație secretă, oferită lui Zelencov S. G. la Biroul CC PCM, sunt prezentate cadrele de conducere ale redacției după criteriul profesionalism și devotament partinic:

Ponedelinik V. N. - redactor adjunct. Absolvent al Facultății Muncitorești (fără frecvență), n. 1910, rus, membru de partid din 1932, lipsă de cultură generală, prima dată în post de conducere;

Kaner V. I. - redactor adjunct privind propaganda. Studii medii, sănătate proastă, nu se deplasează prin raioane, scrie prost; n. 1904, evreu, membru de partid din 1920;

Nikolaev V. K. - secretar responsabil. Studii superioare neterminate, fost ziarist la Habarovsk, n. 1905, rus, membru de partid din 1929, nu cunoaște tehnica machetării, trebuie utilizat în locul lui Kaner;

Mezențev G. A. - șef Secție „Viața de partid”. Student în anul III la Universitatea din Tomsk, n. 1912, rus, membru de partid din 1942, inteligent, cult;

Lukoveț - șef Secție „Industria”. Studii medii și cursuri de jumătate de an la un ziar central, membru de partid din 1940, ascultător, dotat pentru ziaristică;

Jilko - șef Secție „Cultură”. Studii medii necomplete, Institutul Pedagogic, incult, bețiv, leneș, n. 1916, bielor, membru de partid din 1945;

Meșcereakov V. T. - șef Secție „Construcții”. Absolvent a 7 clase, n. 1910;

Sosnin N. A. - șef Secție „Agricultură”. Nu are cunoștințe în economie, n. 1913;

Zelenin B. P. - șef Secție „Correspondenți de la sate”. Student în anul II la Institutul Pedagogic, n. 1920.

Alte nume de lucrători în redacție: Sadamovski (reporter), Bahov, Vâșkin, Sușkov, Bâstrov, Zaharcenko, Iaklakov, Kuksin, Șciukin, Kostoglodov ș.a.

În perioada 1 martie 1947 – 1 iunie 1948 au fost concediați câțiva angajați de la *Sovetskaia Moldavia*, cei mai mulți din cauza alcoolismului și a incompetenței: Șaleev, Selivestrova, Sokolov, Kemeni, Starostenko, Șuvatov, Kâciakov, Strelțov, Pomerniuc, Smolinov, Horujii, Soloviova, Sidorov, Kaner, Meșcereakov, Zelenin, Moghiliova ș.a.

III. Moscova înființează Direcția pentru poligrafie și edituri

La 2 august 1944 N. Vizitei adresa de la Moscova lui S. S. Zelenciuc o „Scurtă informație” în 12 puncte despre măsurile luate și problemele rezolvate¹⁰. Le enumerăm selectiv, în aceeași ordine.

1. S-a pus la punct editarea unui ziar cu tirajul de 5.000 de exemplare pentru „raioanele încă ocupate ale Moldovei”, conform indicațiilor lui Fedoseev. N. Salogor participase la acest proiect și îl păstra, cu semnătura de la Moscova a lui Fedoseev.

2. S-a aprobat tirajul ziarului *Moldova socialistă* – 20 de mii de exemplare. În județe vor fi distribuite câte 2.500-4.000 de exemplare, iar în raioane – câte vor fi solicitate.

Pentru primele două puncte este făcută trimitere la N. Salogor ca responsabil pentru realizare.

3. Statele de funcții și salariile aprobate de Moscova se aflau pentru executare la un tov. Kașnikov.

4. În 4-5 zile urmau să fie trimise la Chișinău de la Moscova și Kolomâia 10 mașini de tipar (3 de tipar plan și 7 PP-1) și 6 zincografe. Suma de 30 de mii de ruble, necesară pentru transportarea utilajului, urma să fie transferată la Banca de Stat din Moscova, filiala Kominternului, pe numele lui Mark Iakovlevici Dobrominski.

5. Din Uzbekistan (Fergana, Samarkand, Buhara, Namangal, Andijan, Beketova) promiteau să trimită pentru RSSM alte 6 mașini de tipar plan și 4 mașini de tipar plan numite „Amerikanka”. De transportarea lor, care costa 40 de mii de ruble, se ocupa Aron Rodionovici Komisarenko, aflat în acel moment la Tașkent.

6. Reevacuarea utilajului poligrafic al RSSM din Saratov a costat 50 de mii de ruble și s-a efectuat după mai multe deplasări ale lui Izrail Isakovici Kuciuk, însoțit de mecanicul din Rusia Lebedev.

7. În ultimele 8 zile soseau vagoane cu hârtie pentru ziare: în stația Florești s-au descărcat 13,5

tone, în stația Râbnîța – 10,5 tone. În următoarele 4 zile urmau să ajungă încă 10 tone de hârtie și utilaj mărunț.

8. Sumele necesare pentru cursurile de pregătire a cadrelor vor fi obținute cu condiția ca Hotărârea CC al PC(b)M despre organizarea lor să fie trimisă la Moscova Secției de propagandă a CC al PCUS.

9. Memoriul privitor la înființarea Direcției pentru poligrafie și edituri, semnat de N. Salogor și T. Konstantinov, este trimis la CC al PCUS, adresat lui Aleksandrov, și se afla la Ptușkin. Direcția era o structură copiată după cele existente în Ucraina, Bielorusia și alte republici și regiuni din URSS, dar, pentru a fi mai siguri, cei de la Chișinău se adresează cu acest memoriu și lui Veaceslav Molotov.

10. Numai la Moscova se puteau face clișeele pentru primele 38 de titluri de noi ziare județene și raionale. OGIZ (responsabil de edituri și presă) a primit indicația de a face în 10 zile, pe zinc sau aramă, cu permisiunea CC, aceste clișee.

IV. Ziare județene și raionale: titluri, tiraje, redactori

La pag. 27 și 30 ale aceluiași dosar 145¹¹ găsim informații în legătură cu titlurile ziarelor, tirajul, periodicitatea, luna apariției primului număr și uneori numele redactorilor-șefi.

Singurele titluri în limba română apar în dreptul județelor, care erau „bombardate” și cu tiraje mai mari (2.500 ex.). Din cele 5 ziare, aprobate ca organe ale Comitetului județean de partid și ale Comitetului executiv județean, din septembrie-octombrie 3 ziare urmau să apară de două ori pe săptămână în județele:

Bălți – *Luceaferul roșu* (*Krasnaia zarea*). Redactor Al. Chirtoca (viitorul director al Bibliotecii Publice „N. Krupskaia”, originar din regiunea Odesa);

Soroca – *Steagul roșu* (*Krasnoe znamea*). Redactor Dârul;

Orhei – *Puterea sovietelor* (*Vlasti sovetov*). Redactor Kraevski.

Județele Cahul și Bender nu au avut în 1944 ziare comuniste.

Din cele 54 de ziare raionale preconizate s-au înființat 34, prin metoda infiltrării gazetelor raionale paralel cu cele județene. Deși anunțate ca publicații „moldovenești”, 17 din cei 22 de redactori-șefi ai ziarelor raionale și județene din fosta Basarabie nu cunoșteau limba populației pentru care urmau să scrie.

O trecere în revistă a acestor titluri de ziare, organe ale Partidului Comunist din RSSM în 1944, se face pe fila 27¹²:

Titlul	Organ al	Period.	Tirajul	Apare din	Preț
<i>Moldova socialistă</i>	CC al PC(b) și SCN	3 pe săpt.	14000	?	?
<i>Sovetskaia Moldavia</i>	CC al PC(b) și SCN	3 pe săpt.	10000	?	?
<i>Molodiōji Moldavii</i>	CC al ULKTM	3 pe săpt.	8000	?	?
Ziare ale Comitetelor raionale de partid:					
<i>Svoboda</i>	Brătușeni	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
<i>Bolșevik</i>	Glodeni	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
<i>Znamea svobodî</i>	Briceni	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
<i>Pobediteli</i>	Râșcani	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
<i>Znamea</i>	Balatina	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
<i>K noi voi jizni</i>	Chișcăreni	2 pe săpt.	1200	XI.1944	20 cop.
<i>Okteabri</i>	Sculeni	2 pe săpt.	1200	XI.1944	?
<i>Leninskaia iskra</i>	Fălești	2 pe săpt.	1200	XI.1944	?
<i>Stalineț</i>	Chiperceni	2 pe săpt.	1000	X.1944	?
<i>Vperiod</i>	Vertiujeni	2 pe săpt.	1000	X.1944	?
<i>Znamea pobedî</i>	Târnova	2 pe săpt.	1000	X.1944	?
<i>Zvezda</i>	Drochia	2 pe săpt.	1200	XI.1944	?
<i>Voshod</i>	Zgurița	2 pe săpt.	1200	XI.1944	?
<i>Dnestrovskaia pravda</i>	Otaci	2 pe săpt.	1200	XI.1944	?
<i>Osvobojdenie</i>	Rezeni	2 pe săpt.	1800	X.1944	?

În fosta RASSM, „leagănul” RSSM, acum vizibil împușcată ca număr de raioane, s-au înființat 5 ziare raionale:

<i>Znamea pobedî</i>	r-I Tiraspol	Redactor Zelenova
<i>Pridnestrovskii kolhoznic</i>	r-I Grigoriopol	Red. (Indescifrabil)
<i>Puti Lenina</i>	r-I Dubăsari	Red. Loghinov
<i>Soșialisticeskii puti</i>	r-I Râbnița	Red. Tanasevski
<i>Leninskii puti</i>	r-I Camenca	Red. Grebneva

În cel mai apropiat timp, următoarele localități din 4 județe urmau să se aprovizioneze cu utilaj poligrafic în scopul înființării unor ziare raionale:

1. Jud. Bălți:
 - a. Ungheni – ziarul *Rodina*
 - b. Sculeni – *Okteabri*
 - c. Edineț – *Boriba*
 - d. Lipcani – *Krasnâi fabel*

2. Jud. Chișinău:
 - Călărași – *Fakel pobedî*

3. Jud. Soroca:
 - Drochia – *Zvezda*

4. Jud. Orhei:
 - Criuleni – *Lenineț*

Peste Nistru, în raionul Slobozia, urma să se înființeze ziarul *Stalinskii puti*.

Astfel au fost pulverizate județele: întâi prin intermediul ziarelor, apoi prin înființarea raioanelor în acele localități.

V. Împuternicitul V. G. Kuznețov și criza de cadre și de utilaje

La 13 septembrie 1944 CC al PC(b)M avea deja o Direcție pentru poligrafie și edituri, con-

dușă de V. Kuznețov, care avea misiunea de a crea baza industriei poligrafice a RSSM. Conform unui document semnat de revizorul controlor pentru RSSM, G. Panfilov de la Ministerul Finanțelor al URSS, Direcția a fost organizată în baza Hotărârii Sovietului Comisarilor Norodnici din RSSM cu nr. 326 din 11 octombrie 1944¹³. Din aceeași zi funcționa și șeful Direcției, V. G. Kuznețov. Conform punctului 6 al acestei hotărâri, Direcției trebuia să i se subordoneze¹⁴:

1. Combinatul Poligrafic din Chișinău, Tipografia nr. 3 și celelalte două tipografii din Chișinău – nr. 1, destinată editării ziarelor republicane, și nr. 2 – destinată editării cărții;

2. Editurile tuturor ziarelor raionale (54) și județene (5), care urmau să se organizeze, și tipografiile de pe lângă ele: 5 tipografii județene și 6 raionale din stânga Nistrului. Asigurarea lor cu utilaj și material poligrafic, răspunderea pentru apariția regulată a ziarelor o purta Direcția;

3. Fabrica de albire a hârtiei, care trebuia construită pentru producția de caiete;

4. Editura de Stat „Haia Livșiț”;

5. „Poligrafrest”, lichidat la 27 ianuarie 1945 și înlocuit cu „Poligrafbumsnab”, care se ocupa cu asigurarea întreprinderilor enumerate mai sus cu utilaj și materiale poligrafice (hârtie, litere, aparate).

În prima jumătate de an, V. Kuznețov n-a făcut decât să plece în deplasare pe două luni la Moscova, sub pretextul că se va ocupa de procurarea utilajului, și în rest s-a ocupat de completarea statelor de funcții și a devizului de cheltuieli. Chiar de la început a fost criticat pentru faptul că nu selectase cadrele după criteriul competenței în domeniul poligrafiei. Printre necompetenți erau considerați directorul adjunct Medin, șeful Secției cadre Cecan (fost învățător), șeful Secției administrative Gonța, care nu se prezenta la serviciu pe motiv că, fiind ilegalist, a făcut pușcărie (cu „Ajutorul Roșu”) în România. Administratorul „Poligrafbumsnab”, Rozenberg, aflându-se de o lună de zile în deplasare la Moscova, nu adusesse „nici un kg de litere, nici hârtie”. Directorii tipografiilor nr. 1 și nr. 2 nefiind preocupați de aprovizionarea cu combustibil, zețarii (30 de persoane) și ucenicii lor (5 persoane) își întrerupeau lucrul pentru a se încălzi în jurul unei sobe de fier. Criticat că nu se grăbește să pună la punct baza poligrafică a RSSM, controale de la Moscova scot în evidență faptul că din suma alocată Direcției pentru investiții capitale în trimestrele 3 și 4 ale anului 1944 – 1.600.000 rub. – au fost cheltuite doar 350.000 rub. Nici banii alocați pentru reconstrucția Tipografiei nr. 2 n-au fost cheltuiți (rămăseseră 400.000 rub.), din care motiv nu se putea începe tipărirea cărților, incluse în planul Editurii de Stat. CC al PC(b)M emise o hotărâre prin care obliga Direcția pentru poligrafie și edituri să înceapă de la 1 ianuarie 1945 tipărirea cărților: 162 de titluri, în tiraj de 1.708.000 exemplare (în primul rând manuale). Acest lucru era însă imposibil de îndeplinit cu 3 mașini de tipar plan (dintre care două defectate) și 6 mașini „Amerikanka” (dintre care funcționau doar 4). În plus casa pe str. Popovski, unde intenționau să instaleze Tipografia nr. 2, avea un perete dărâmat și numai trei camere, și acelea neîncălzite.

Producția de placcate (afișe), foarte importantă pentru puterea sovietică, era asigurată prin trimiterea a 5 specialiști, care nu aveau, însă, utilaj pentru a începe lucrul (litograf, zincograf, stereotip).

În condițiile lipsei de electricitate, de utilaj, brațe de muncă, de litere, Kuznețov făcea totuși să apară *Moldova socialistă* (de 2-3 ori pe săptămână) și *Tineretul Moldovei* (o dată, de două ori pe săptămână). Din ianuarie 1945 existau însă abonamente și aceasta obliga la respectarea periodicității și la mărirea tirajului. Din 1945 nu era tolerată întârzierea nici cu o oră a apariției ziarelor republicane.

Problema cadrelor cerea o rezolvare urgentă¹⁵. Tipografia nr. 1 avea nevoie de 10 zețari, iar la Tipografia nr. 2 din 32 de zețari necesari erau angajați doar 3.

La 26 septembrie 1944 CC al PC(b)M emite Hotărârea de a instrui prin cursuri de numai două luni 84 de zețari: 43 de persoane pentru Chișinău, 29 – pentru Bălți, 12 – pentru Soroca.

Recrutarea candidaților a fost un eșec, fiind pregătiți doar 35 de zețari. Pentru gazetele raionale mai era necesară pregătirea a 100 de zețari, 30 de tipografi, 30 de legători de cărți, 10 stereotipiști. Kuznețov era criticat pentru atitudine neserioasă față de problema cadrelor de poligrafiști, dar obiectiv vorbind, deși posedă calități de organizator, se bloca strategia sovietică de consolidare a bazei poligrafice în RSSM.

VI. Propagandiștii sovietici îngrijorați de circulația publicațiilor în limba română și de calitatea proastă a ziarelor raionale

Consfătuirea republicană a lucrătorilor din sfera propagandei și agitației, desfășurată în zilele de 1-3 martie 1945 la Chișinău, făcând bilanțuri provizorii, a depistat mai multe tipuri de probleme, pe care singur Kuznețov nu le putea rezolva. Vom analiza cuvântările lui S. Țaranov și a lui I. Berșadski la acea consfătuire.

S. Țaranov, secretarul CC al PC(b)M privind probleme de propagandă¹⁶, răspunzând (cum se obișnuia) la sfârșitul consfătuirii la întrebările puse de cei care luaseră cuvântul, regretă lipsa propagandei în ziarele raionale. Tot el, însă, sugerează că ziarul raional nu trebuie să se transforme într-un vestitor oficial al guvernului, ci să încerce să-l atragă pe țaran scriind despre agricultură și alte activități. În acest scop, propunea înființarea unui ziar pentru țărani, ca experiment, mai întâi în raioanele de peste Nistru și apoi la „edinolicinicii” (țărani cu gospodărie individuală) din Basarabia. Prin urmare scopul era pregătirea psihologică pentru organizarea colhozurilor, și nu întâmplător Țaranov cerea întărirea gazetelor județene cu utilaj și cadre din raioane.

De ce credea Țaranov, ca propagandist, că este necesar să se scrie cât mai mult în „limba moldovenească”? Pentru că – observase el – țărani vor să știe cum de ies rușii învingători în acest război și nu înțeleg, din cuvântările ținute de propagandiști în limba rusă, la ce să se aștepte. Politica fiscală românească trebuia analizată și pusă urgent într-o lumină nefavorabilă în comparație cu promisiunile rușilor.

„Nu avem mașini rotative, tipărim cu mâna, dar le vom primi din Râbinsk și din România.” Îl interesa foarte mult felul românilor de a face propagandă, pentru a o contracara. Încearca să le inculce participanților la consfătuire, care nu cunoșteau limba română, ca să poată verifica autenticitatea informației, că basarabienii au fost educați în spiritul „șovinismului sălbatic”, al superiorității față de alte popoare și trebuie „reeducați în spiritul prieteniei popoarelor”. În acest scop Moscova promitea un milion de volume – beletristică și politică – dintre care 860 de mii de volume fuseseră primite deja prin rețeaua „Soiuzpeceati” și „Knigokulittorg”. O expediție de diseminare a

cărții aduse la Soroca încă din primăvară mici biblioteci pentru 33 de comitete raionale de partid din „zonele deja eliberate”. Totuși, menționa S. Țaranov, cei 6.000 de membri de partid din Chișinău nu citesc *Cursul scurt de istorie a partidului*”, precum citesc țaranii moldoveni cartea românească rămasă de la regimul vechi. În sat gazeta raională ajungea doar la sovietul sătesc, pe când învățătorul din Criuleni era prins că se călăuzește de *Noi orientări în pedagogie* în limba română, care orientări, bănuiește Țaranov, sunt bineînțelese germane. La rândul său țaranul citește *Mein Kampf*, după părerea lui Țaranov, care spre sfârșitul cuvântării recunoaște că, de fapt, nimeni nu înțelege ce citesc basarabenii pentru că activiștii nu cunosc limba română. Pentru ca ghicitul acesta să înceteze, el dă indicații ca tot ce este scris cu literă latină să fie confiscat cu ajutorul învățătorilor.

Cuvântarea lui I. Berșadski, șeful Sectorului presă la CC al PC(b)M¹⁷, conține unele informații care trebuiau în mod previzibil să se apropie cât mai mult de realitate, pe care ocupanții aveau interesul să o cunoască. La începutul lui martie 1945 Berșadski constată că la Chișinău există o mare problemă legată de numărul insignifiant sau chiar de absența propagandiștilor și a ziarelor centrale. Ar fi fost normal să se îngrijoreze de lipsa celor ucrainene, întrucât rușii pretindeau în ultimatumul din 26 iunie 1940 că populația dintre Prut și Nistru este majoritar ucraineană. Deși afirma de la tribună că nu citește ziarele republicane existente (traduse și în „moldovenească”), Berșadski ținea să precizeze că „presa bolșevică existentă în republică este deja o mare putere și o armă ascuțită a partidului”. Cifrele erau într-adevăr impresionante. În câteva luni sovieticii au înființat în județele pe care aveau pretenția că le-au eliberat 35 de ziare, dintre care 33 „în limba moldovenească”: 5 de nivel republican, 4 județene și 26 raionale. Misiunea acestor organe de presă ale PC(b)M era „să întărească puterea de influență a organizațiilor de partid (minuscul sau inexistente – n.n.) asupra maselor”. Analizând însă, cu gazetele pe masă, starea de lucruri, comuniștii de la Chișinău se declarau nemulțumiți. Ziarelor republicane, în special celor de la *Sovetskaia Moldavia*, li se reproșa că nu au luat tonul și direcția corectă, că ajung în raioane cu 2-3 ore întârziere. Era criticată lipsa de control asupra ziarelor din Soroca și Bender. Din 51 de ziare raionale prevăzute la Moscova, fuseseră înființate deocamdată doar 26; acolo unde se indicase, de către „Centru”, tirajul de 1.000-1.200 de exemplare, apăreau de regulă doar vreo 300 de exemplare; deși se cerea ca ziarul să apară de două ori pe săptămână, majoritatea apăreau de regulă o dată în 10 zile sau în cel mai bun caz într-o săptămână. La Glodeni și Florești ieșiseră numai un număr-două pe lună. Doar 5 ziare raionale aveau redactori-șefi, celelalte fiind redactate de șefii secțiilor de propagandă ale comitetelor raionale de

partid, care deveneau cu această ocazie cumularzi. Doar 8 din 28 de redactori cunoșteau limba română, dar nu aceasta îl îngrijora pe Berșadski, ci faptul grav că doar în 11 raioane existau reprezentanți autorizați ai Glavlitului. Se considera că ceilalți cenzozi care activau, probabil fără experiență în domeniu, nu puteau exercita funcția de „controlori politici ai ziarelor”.

Se căutau metode pentru atragerea „moldovenilor” în linia întâi a presei bolșevice, ale cărei baze poligrafice erau, de bine de rău, puse. Revenind la acea bază, aflăm din cuvântări că ziarele se înființau în următorul mod: V. G. Kuznețov găsea pe un tovarăș de partid, îi înmâna o mașină veche de tipărit de tip „Partizanka”, o cantitate mică de litere chirilice și hârtie, și cu acest minim necesar îl trimitea să facă urgent gazetă raională, fără zețar și instrumente mărunte de lucru. Acolo tovarășul constata că nici 10 zile nu-i ajung ca să scoată o pagină, din cauza incompetenței și a utilajului defect. Despre calitatea scrisului nu se mai vorbea, pentru că presa reproducea lozinci și indicații de partid. Și așa, fluturând ziarele de o calitate oribilă ale raioanelor Râbnîța și Grigoriopol, Berșadski poruncește să se intre într-o nouă epocă a ziaristicii „moldovenești”, când va conta mai mult calitatea decât cantitatea.

VII. Abonarea la ziare a basarabenilor de pe fronturile de luptă și de muncă

Dosarul 263 conține scrisori primite de diferiți membri ai CC al PCM în legătură cu necesitățile de lectură ale basarabenilor aflați în afara țării lor¹⁸.

Cele mai multe scrisori veneau la CC al PCM de pe Frontul IV Ucrainean. La 1 ianuarie 1945 generalul Pronin, iar la 16 aprilie 1945 Kureatov, ambii responsabili de instrucțiunea politică în armata sovietică, aduc la cunoștință că în 1944 armata sovietică a fost împropătată cu tineri din Moldova, care, necunoscând limba rusă, nu pot fi instruiți. Acești tineri au solicitat ziare și cărți numai în limba maternă. Pentru a se realiza aceste doleanțe s-a cerut trimiterea de la Chișinău a trei traducători pentru a fi utilizați timp de două luni la munca de îndoctrinare politică.

Pentru lectură se cereau, fără a indica titluri, 1.200–1.500 de exemplare ale vreunui ziar republican „de limbă moldovenească” și literatură (probabil artistică) în aceeași limbă, care urmau să fie ridicate de căpitanul Tartakovski.

Direcția politică a Frontului Leningrad, prin Pigunov, aducea la cunoștință la 15 aprilie 1945 că organizează apariția unor ziare în „limba moldovenească” și solicită „dicționare, literatură în limba moldovenească și câte un exemplar din ziarele republicane și județene în limba moldovenească”.

Flota Baltică, prin amiralul Volkov, solicita trimiterea la Tallinn a 200 de exemplare a vreunui ziar pentru tineretul minorității naționale „moldovenești”.

Un grup de basarabeni care erau pregătiți ca șoferi de mașini militare, deși cunoșteau mai bine limba rusă, cereau cu insistență cărți și ziare în limba maternă. Soluția a fost să li se comunice părinților în județe să le trimită cadouri ziare și cărți, prin poștă, fiilor de pe front.

La 25 martie 1945 conform ordinului nr. 5 dat de Stalin, pentru tinerii basarabeni din armata sovietică trebuia tradus și editat în „limba moldovenească” textul jurământului militar (200 ex.) și urmau să fie aduse la Chișinău 200 de exemplare de diferite ziare județene și raionale, precum și 100 exemplare ale unui ziar republican în „limba moldovenească”.

Redactori-șefi ai unor ziare se adresează la CC al PCM cu aceleași rugăminți de a li se trimite ziare și alte materiale despre cultura și agricultura Moldovei. A. Strucikov de la ziarul *Za rodinu* informa că pentru cei 100 de oameni din Moldova, prezenți în divizie, se cer 10-15 exemplare de ziare în limba lor maternă. Din cercul militar Minsk lucrătorii ziarului *Za sovetkuiu rodinu* cereau articole despre Moldova pentru ostașii din Basarabia aflați în regiune.

Persoane particulare trimise la muncă în diferite regiuni ale URSS scriu acasă exprimându-și dorința de a primi cărți și ziare. Mârza D. E., lucrător în cadrul NKVD-ului, plecat de 8 ani la Polul Nord (Primorsk) vrea să se aboneze la *Plugariul roș*, fără să știe că acest ziar nu mai apare în Transnistria. Dintr-un spital din Kamenet-Podolsk, probabil la cererea răniților de război, vine o scrisoare prin care se solicită 100 de exemplare de ziare în „limba moldovenească”. Profesorii din școala medie din Dubăsari, în numele cărora semnează M. Ia. Poiată și V. S. Smokvin, întreabă despre proiectele de creație ale scriitorilor și jurnaliștilor din Moldova și roagă să li se trimită *Moldova socialistă* sau orice alt ziar în „limba moldovenească”. Muncitorii aflați în Donbas și Mariupol pentru reconstrucția unor uzine roagă, în februarie 1945, să li se trimită ziare din Moldova (cel puțin 100 de exemplare), întrucât nu cunosc limba rusă.

VIII. Contribuția Comisiei Aliate de Control din România la utilizarea bazei poligrafice a RSSM

De la stânga la dreapta: General I. Z. Susaikov, loțiitorul președintelui Comisiei Aliate de Control, Petru Groza, consilier A. P. Pavlov, general Moskvitin, Lucrețiu Pătrășcanu.

Pentru utilizarea bazei poligrafice erau luate în considerație următoarele surse:

1. Procurarea utilajului din URSS prin intermediul Rospoligrafsnab;
2. Aducerea din România a utilajului întreprinderilor poligrafice din Chișinău, Tiraspol, Bălți.

Comisia Aliată de Control din România (CACR) a format în 1945, conform § 12 al Acordului guvernelor României și Uniunii Sovietice, un numeros „Grup însărcinat cu reevacuarea averilor și a utilajului RSSM”, în realitate cu spolierea României. Grupul era condus de V. Popovici, împuternicit al SCN pe lângă CACR, iar orarul reparației utilajului și al expedierii lui din România era aprobat de generalul Susaikov, loțiitorul președintelui CACR. În componența Grupului „moldovenesc” al CACR, la 1 mai 1945, se înregistrau 37 de persoane: 3 din partea SCN, 17 reprezentanți ai Comisariatului „Pământ”, trei ai Comisariatului Industriei, doi de la Comisariatul Sănătății, doi de la Alimentație, unul de la Păduri, unul de la Învățământ. Direcția pentru poligrafie și edituri l-a trimis pe directorul adjunct, care apare de data aceasta cu numele Alex. P. Mednic¹⁹.

În tabelul centralizator din 20.IV.1945 se preciza că utilajul tipografic ocupa 6 vagoane închise, care au fost expediate de la București la 5 februarie și au trecut prin stația Socola din Iași spre RSSM. Din totalul de 997 de vagoane, până la acea dată 437 trecuseră prin Socola, dar este posibil că a mai fost adus utilaj și pe Dunăre, prin portul Reni, pe unde au intrat mai mult de 400 de vagoane de bunuri din România²⁰.

În sprijinul acestei presupuneri vin și unele documente depistate în alte dosare, care ne fac să credem că „reevacuarea” nu a durat din aprilie până în iunie 1945, așa cum se anunța oficial. La sfârșitul anului 1945 împuternicitul Direcției pentru reevacuarea averilor și echipamentelor, Rosleakov, comunica lui N. G. Covali și lui S. Țaranov că utilajul litografic adus din România la 3-4 decembrie 1945 zace pe o terasă deschisă în stația Visterniceni, în pofida ordinului dat lui Kuznețov de a fi ridicat imediat²¹.

O telegramă din 31.XII.1945, adresată de Kuznețov la CC, anunță despre o zincografie care a fost trimisă din România de către adjunctul său Medin. Acesta îl anunțase din septembrie, când s-a întors la Chișinău, că zincografia avea o rezervă de chimicale pentru 3 luni. Trimișii lui Kuznețov căutau lucrul pierdut prin stația Reni²².

Mai mult, chiar și în 1946 din Germania seseau utilaje pentru baza poligrafică din Chișinău. În primul trimestru al anului începea reconstrucția fostei tipografii de la Tiraspol, la care se adăuga și o fabrică de carton și cărți care urma să fie adusă din Germania.

Informația despre utilajul trimis din Germania, pregătită de Direcția pentru poligrafie și

edituri de pe lângă Sovietul Miniștrilor din RSSM în august 1945, arată că ceea ce făcea CACR nu se mai putea numi reevacuare²³. O brigadă de 4 oameni din direcția respectivă a adus utilajul a două tipografii mici din orașele Kritsburg și Elis (Germania). În trimestrul II al anului 1946 echipamentul a fost reparat și dat în exploatare, cu excepția unei mașini „Amerikanka” a firmei „Heidelberg” și a rotatorului firmei „Albert-Frankenental”, produs în 1904, care se aflau încă în reparație. Pe lista utilajului adus din Kritsburg sunt enumerate: mașină rotativă cu echipament de utilaj stereotip și presă de matriță, instalată în Tipografia nr. 2; mașină-planograf, firma „Rokschtrok-Verke”, instalată în Tipografia nr. 2; mașină-planograf miniaturală, firma „Augsburg”, instalată în Tipografia nr. 3 (Combinatul Poligrafic); mașina „Amerikanka” 21 x 30; mașina „Amerikanka” de tip „Heidelberg”; trei linotipuri ale firmei „Ideal” destinate pentru piese de rezervă s-au dovedit a fi bune și funcționau în Tipografia nr. 1.

Controlul revizorului G. Panfilov de la Moscova scotea în evidență, la începutul anului 1946, că poligrafiștii au adus în 1945 36 de vagoane de utilaj poligrafic din afara republicii: 10 vagoane mari din Germania, 17 vagoane din România, 9 vagoane din Moscova și alte regiuni ale URSS²⁴.

Cu toate aceste „contribuții” la dezvoltarea industriei poligrafice, în dosarul 261, p. 27, găsim documente emise de Comitetul raional Krasnoarmeisk al or. Chișinău, prin care se ia în discuție „atitudinea de neglijare a cadrelor de conducere de partid și persecutarea specialiștilor de către Kuznețov”²⁵. La 7 iulie 1945 i se aplica o mustrare aspră și se propunea înlocuirea lui. Totuși acest lucru nu s-a întâmplat și continuăm să ne informăm din rapoartele sale.

Într-o informație referitoare la împlinirea hotărârilor Plenei a V-a a CC al PCM „Despre reconstrucția tipografiilor nr. 1 și nr. 2 din Chișinău”, Direcția pentru poligrafie și edituri raporta la începutul anului 1946 următoarele²⁶: la 1 august 1945 s-a terminat construcția Tipografiei nr. 1, care a fost dată în exploatare având în structura ei următoarele secții: culegere manuală, linotipuri, tipar plan, mașini rotative, stereotipare, zincograf, legătorie. Pentru construirea și utilizarea tipografiei se cheltuiseră 7 milioane de ruble. Nu se precizează dacă erau cumpărate și de unde proveneau acele utilaje.

În Tipografia nr. 1 se aflau două mașini rotative, 9 de tipar plan, 5 linotipuri, zincografie și o secție de stereotipare complet utilată. Dacă în 1945 tipografia avea 200 de lucrători, pentru primele trimestre ale anului 1946 se preconiza angajarea a încă 50 de specialiști.

Tot la 1 august a fost dată în exploatare și Tipografia nr. 2 din Chișinău, destinată editării cărții. Două clădiri s-au construit timp de un an și 165 de lucrători au fost „crescuți” peste noapte de către directorul Vainberg. Structura tipografiei

nu diferă mult de a celeilalte: apare doar Secția ștampare în locul celor de stereotipe și mașini rotative.

Am depistat documente de arhivă care ne ajută să aflăm numele unor specialiști de la cele două tipografii²⁷: Reznic B. U., directorul instituției, era specialist de categoria I, Șehter D. A., specialist de categoria II, era director tehnic, Spivac T. N., contabil-șef (neclar 6+2), Kramer, șef Secție cadre, Elițurin, Bristman ș.a. – instructori. Printre cei incluși pe lista persoanelor care urmau să primească în 1946 cartele pentru aprovizionare cu alimente mai găsim nume ca Zminovski V. I., Prațlavskiaia T. M., Gațkazik D. M., Smulevici ș.a. Erau, probabil, persoane invitate din afara RSSM în timpul gravei crize de mână de lucru calificată. Dar despre calificarea cadrelor vorbește și un alt document din același dosar 261²⁸.

La 5 octombrie 1945 Kuznețov raportează lui M. Faier și lui S. Țaranov că apariția cu întârziere a broșurii „în limba moldovenească” despre Kutuzov și a unor broșuri semnate de Laptev și Bogdanov se explică prin alte cauze decât cele invocate de noul director al Tipografiei nr. 1, Jukov, (problema energiei electrice primite cu intermitențe). Cauzele depistate de Kuznețov sunt legate nu numai de reparația motorului „Diesel International” de tip tractor, ci și de faptul că tipografii lucrează prea puține ore. Șeful Secției zețării, Ceaikovskiaia, ca și linotipistii Elsufov și Goldștein, se considerau numai instructori și nu se ocupau cu zețării. Linotipistul Broitman invoca motivul că este bolnav, pentru a se ocupa cu negustoria la piața centrală. Alți lucrători sunt pur și simplu răpiți de directorul Tipografiei nr. 2, Vainberg, care considera că tipărirea cărților este mai importantă decât cea a ziarelor²⁹. Cazul este pus în discuție la CC al PCM, pentru că Vainberg furase lucrătorii cei mai buni de la Tipografia nr. 1 sub pretextul că aceștia sunt chemați la KGB, iar instructori de la CC (Gherlimanov) au confirmat această minciună pentru a-l ajuta pe directorul Tipografiei nr. 2 să-și „achiziționeze” cadre calificate cu salarii mai mici (tipografii care lucrau la ziare erau mai bine plătite).

În octombrie 1945 Kuznețov raporta despre necesitatea unei mai mari cantități de litere în legătură cu mărirea formatului ziarelor județene și raionale³⁰. Se cerea pentru județe câte 600 kg de litere, iar pentru raioane câte 300 kg, avându-se în vedere indicația ca în județe tipografiile să dea și producție de carte. În 1945 existau 5 tipografii județene (la Bălți, Orhei, Soroca, Bender, Cahul) și 6 raionale. Dintre tipografiile raionale, cele din Dubăsari, Tiraspol, Râbnîța, Camenca, Grigoriopol, Slobozia urmau să primească tot câte 600 kg de litere, pretextându-se necesitatea de a scoate ziare bilingve. Cele mai multe mașini de tipărit se aflau în orașele Bălți (5), Soroca (3), Bender (2), Tiraspol (3), Grigoriopol (2), Râbnîța (2).

IX. Încălcări ale disciplinei financiare în Direcția pentru poligrafie și edituri

Să analizăm activitatea întreprinderii care a avut în acești ani rolul cel mai important în formarea bazei poligrafice a RSSM. Poligrafbumsnab, în ianuarie 1945, a preluat de la Poligrafrest o sumă importantă, la care s-au adăugat și banii primiți de la buget. Kuznețov n-a urmărit punerea strictă la evidență a balanței de lichidare a uneia și de deschidere (inaugurală) a celeilalte întreprinderi, încurajând astfel risipirea banilor publici. În urma sesizărilor referitoare la acest fenomen, s-a schimbat conducerea, directorul L. N. Rozenberg și contabilul-șef L. I. Markitan fiind înlocuiți de A. I. Rozenberg și S. G. Grinștein. În statele de funcții mai figurau 14 unități și revizorul de la Moscova constata că, deși nu există un program de lucru aprobat, oamenii aceștia cheltuieseră în loc de 147 de mii preconizate, 400 de mii ruble.

Controlul activității financiare a Direcției pentru poligrafie și edituri, efectuat de G. Panfilov³¹ în perioada 15-27 martie 1945, explică „aspirarea” unei sume atât de mari prin faptul că în acea Direcție toți până la unul erau cumularzi. Contabilul Direcției, Roihman, care avea îndatorirea de a cere rapoartele trimestriale și, până la 5 februarie, raportul pentru întregul an, (conform Hot. din 29.VII.1936, din URSS), considera că nu intră în obligațiile sale să respecte aceste termene. Din cele 15 întreprinderi poligrafice subordonate Direcției, doar 6 prezentaseră rapoarte contabile în momentul controlului. Kuznețov și Medin erau așteptați să se întoarcă de la Moscova pentru a fi trași la răspundere penală pentru practicarea cumulării funcțiilor de către cei 33 de lucrători ai Direcției de pe strada Armeană Veche, nr. 29. Extragem câteva exemple din actul întocmit în martie 1946 de G. Panfilov.

Chiriac V. G., șeful Secției „Edituri” (salariu 1.000 rub.), era aproape analfabet și se ocupa de fapt cu tâmplăria în cadrul unei brigăzi de reconstrucție a Tipografiei nr. 2 (de unde mai lua un salariu de 600 de rub.). În plus beneficia de cartela de categoria 2 pentru produse alimentare. Smolenskaia L. M., care în statele de funcții trecea drept inspector în Secția „Edituri” (salariu 600 rub.), era de fapt dactilografă (salariu 300 rub.), dar mai lucra și la Tipografia nr. 3 (salariu 200 rub.). Saghipur Gr., inspector în Secția „Edituri” (salariu 600 rub.), era de fapt magazioner (salariu 200 rub.). Contabilul-șef al Direcției, Roihman, (salariu 1.000 rub.), era și contabil-șef la MAE (nu se arată salariul). Epelbaum, tehnician în Secția de producție (salariu 450 rub.), era de fapt șofer, dar a apărut în statele de funcții și ca economist (salariu 550 rub.). Kleiman, economist conform statelor (salariu 300 rub.), era de fapt și casier. Watson S. D., directorul Tipografiei nr. 3, era și inginerul-șef al Direcției pentru poligrafie și edituri (salariu 1.000 rub.). Arnopolin, șeful

Secției de planificare (salariu 1.000 rub.), lucra, pe hârtie doar, și la editarea revistelor (salariu 500 rub.). Paguba adusă de Kuznețov și Roihman bugetului de stat timp de un an (1945) și 3 luni (ale anului 1946) se ridică la 59.809 rub. G. Panfilov considera că cele 36 de vagoane de utilaj poligrafic aduse în RSSM nu pot scuza gravele fapte ale celor doi, prin asta sugerându-se pedepsirea lor adecvată. Nu s-au găsit deocamdată documente care să arate că acest lucru s-a întâmplat. În tot acest timp basarabeni mureau cu sutele de mii din cauza foametei organizate, fără ca presa sovietică din RSSM să reflecte această tragedie în paginile sale.

NOTE:

¹Huxley, Aldous. Minunata lume nouă. Reîntoarcere în minunata lume nouă / Aldous Huxley. – București: Univers, 1997. – P. 270.

²Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Moldova (AOSPM), Fond 51, inventar 3, dosar 351, fila 3.

³AOSPM, Fond 51, inv. 2, d. 145, f. 1-2.

⁴Ibidem, f. 21-22.

⁵Ibidem, f. 32.

⁶Petrencu, Anatol. Basarabia în al Doilea Război Mondial. 1940 – 1944 / Anatol Petrencu. – Chișinău: Lyceum, 1997. – P. 194, 161, 163, 169.

⁷AOSPM, F. 51, inv. 2, d. 145, f. 33.

⁸Ibidem, f. 34.

⁹AOSPM, F. 51, inv. 5, d. 511, ff. 3-8.

¹⁰AOSPM, F. 51, inv. 2, d. 145, ff. 18-20.

¹¹Ibidem, f. 30.

¹²Ibidem, f. 27.

¹³AOSPM, F. 51, inv. 4, d. 318, f. 25.

¹⁴AOSPM, F. 51, inv. 2, d. 145, f. 13-17.

¹⁵AOSPM, F. 51, inv. 3, d. 261, f. 6.

¹⁶AOSPM, F. 51, inv. 3, d. 251, f. 120.

¹⁷Ibidem, f. 112-116.

¹⁸AOSPM, F. 51, inv. 3, d. 263, f. 252, 48, 55, 10, 41.

¹⁹AOSPM, F. 51, inv. 3, d. 69, f. 1-4.

²⁰Ibidem, f. 11-15.

²¹AOSPM, F. 51, inv. 3, d. 261, f. 61.

²²Ibidem, f. 57.

²³AOSPM, F. 51, inv. 3, d. 261, f. 44.

²⁴AOSPM, F. 51, inv. 4, d. 318, f. 25-31.

²⁵AOSPM, F. 51, inv. 3, d. 261, f. 27.

²⁶AOSPM, F. 51, inv. 4, d. 318, f. 34-35.

²⁷AOSPM, F. 51, inv. 3, d. 261, f. 16.

²⁸Ibidem, f. 39.

²⁹Ibidem, f. 8.

³⁰Ibidem, f. 35-38.

³¹AOSPM, F. 51, inv. 4, d. 318, f. 30-35.

“BN sunt porțile naționale de acces la informație...”

(Dialog cu dl KAI EKHOLM, bibliotecarul național al Finlandei)

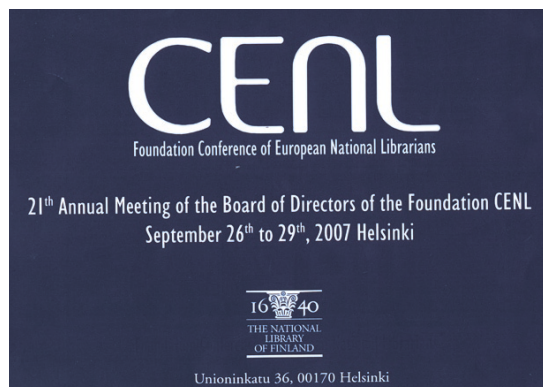
- *Stimate domnule director, mulțumescu-vă, întâi de toate, și cu această ocazie, pentru spiritul organizatoric pe care l-ați manifestat la pregătirea și excelența desfășurare a acestei ediții a întrunirii membrilor Conferinței Europene a Bibliotecarilor Naționali (a directorilor Bibliotecilor Naționale din spațiul Uniunii Europene). Aș recurge chiar la oximoron, punând în relație de comparație zona nordică, rece în care este situată Finlanda și căldura cu care ne-ați găzduit.*

- *Căldura o fac oamenii, în cazul nostru, participanții la întrunire, fapt care mă pune în fața plăcutei necesități de a vă mulțumi și eu pentru onoarea ce ne-ați acordat-o sosind la Helsinki.*

- *Aș vrea să începem convorbirea noastră cu o scurtă preistorie, referitoare la reverberațiile așa-zisului reviriment finlandez. Fenomenul se producea cu mult înainte de căderea imperiului sovietic. Era anul 1979 când au apărut în presa moscovită, inclusiv în revistele de orientare biblioteconomică, analize și informații despre cum s-a făcut “turnura finlandeză”. Situația era descrisă în felul următor: Finlanda se confruntase cu o criză profundă care afectase toate sferele economice și mai ales sociale. Tineretul pleca în masă din țară. Lipsa de resurse umane generase stagnarea nu doar în economie, ci și în cultură. O comisie națională extraordinară, constituită din inițiativa președintelui țării și compusă din savanți, scriitori, oameni de cultură, a făcut o amplă cercetare de caz, ajungând la concluzia că principala cauză era legată de starea sistemului de educație, inclusiv a educației patriotice. În baza raportului prezentat de comisie a fost elaborat un amplu program național de reformare radicală a sistemului educațional, cu toate componentele sale de bază: familia, școala, instituțiile statului. Culturii i-a revenit un rol deosebit. A fost revizuită sub acest unghi de vedere activitatea bibliotecilor; a tuturor instituțiilor de cultură și artă. Desigur, investițiile în sistemul educativ au fost pe potrivă. Peste un deceniu au început să apară efectele care prefigurau revirimentul finlandez, fenomen cu ecouri continentale și mondiale. Tineretul nu mai pleca din patrie și o renaștere sui generis a cuprins*

“Finlanda e situată la întâlnirea Vestului cu Estul și e un loc de intersecție a acestor drumuri. Unul din ele venea chiar dinspre Marea Neagră spre Marea Baltică și traversa Moldova. Avem într-adevăr o colecție unică din lume. Avem aici la Helsinki cea mai bogată colecție ptolemeică din lume (peste cincizeci de volume), iar Ptolemeu, precum se știe, a întemeiat celebra bibliotecă din Alexandria, cu care, în acest context, suntem, iată, înrudiți.”

Biblioteca
Națională a
Finlandei

întreaga societate. Către vizita ce o făcuse în țara dvs ultimul președinte al ureseseului M. Gorbaciov, care rămase uluit de nivelul de tehnologizare a societății finlandeze, în special de telefonie mobilă a cărei patrie sunteți, Finlanda dobândise deja eponimul de Japonie a Nordului. În mod surprinzător pentru mine însă, în locuțiunea ce ați ținut-o în cadrul inaugurării lucrărilor întrunirii anuale a CENL, dvs ați vorbit de o nouă criză care a dictat reforma Bibliotecii Naționale a Finlandei...

- Într-adevăr, Finlanda e unul din exemplele cele mai elocvente care demonstrează că cele mai eficiente, cele mai cu lungă bătaie sunt investițiile în educație și în cultură. Iar când porneam pe această cale aveam printre punctele noastre de reper ideatic și experiența Japoniei. De altfel, și la ei educația patriotică este unul din factorii cheie. Desigur, se cere remarcat aici un lucru esențial, și anume diferența substanțială dintre felul în care era abordată educația patriotică la sovietici și cum este ea înțeleasă la finlandezi, la niponi și în alte țări care au ales această prioritate, de exemplu China postmaoistă. Spre deosebire de sovietici, noi, atunci când conștientizăm că educația și cultura sunt investiții strategice, avem în vedere nu aspectul ideologic, ci tot ce se subînțelege prin noțiunea de investiție ca atare. Or, aceasta presupune o conjugare a ideii cu materia. Plus la aceasta, la noi orice investiție, indiferent de ce ordin ar fi, este orientată întotdeauna nu doar spre schimbarea stării de lucruri, ci mai ales spre schimbarea stării omului. Apoi, se cere limpezit aspectul educațional-patriotic la popoarele mici în condițiile când ele au fost de-a lungul istoriei văduvite de libertate și de suveranitate. Știți și dumneavoastră probabil, în linii mari, istoria finlandezilor. Noi

am venit pe aceste pământuri în primele secole după Hristos, dar în curând teritoriile noastre au fost cucerite și administrate de suedezi, apoi de ruși (din 1809), mari teritorii ale noastre cum sunt Karelia și regiunea Petsamo rămânând și astăzi sub ocupație rusească. Independența Finlandei a fost declarată în 1917, iar la 17 iulie 1919 ne-am proclamat republică.

- *În fond, păreți a fi o națiune tânără, ca și Statele Unite. Cel puțin în comparație cu națiunile europene care au o istorie de multe mii de ani.*

- Cât privește comparația cu americanii (noi în general eludăm comparațiile de acest fel), așa avea un soi de replică: ei au sărbătorit adineauri 200 de ani de la întemeierea statului lor, iar noi celebrăm 300 de ani de la întemeierea depozitului legal finlandez... Revenind la gândurile despre educația patriotică, să subliniem, așadar, că în cazul țărilor cu o istorie ca a noastră, patriotismul e o stare de spirit necesară, mobilizatoare, aglutinantă. Cu condiția să se respecte măsura dincolo de care ea ar putea trece în altceva. Noi suntem un popor echilibrat.

- *Și-a lăsat oare acest fel de a fi al finlandezilor amprenta asupra gândirii biblioteconomice?*

- Indubitabil. Mai mult, prin felul în care s-a încheat sistemul de biblioteci în Finlanda și prin rolul jucat în cadrul acestei structuri de către Biblioteca Națională, noi reiterăm într-un fel exemplul istoric al hetușilor, la noi totul pornește de la bibliotecă. Rețeaua națională de biblioteci e ca un sistem sanguinic în corpul țării. Ea întreține și înprospătează continuu memoria și intelectul

națiunii. Dar să revin la enunțul meu relativ la criza care a condus la reforma Bibliotecii Naționale din Helsinki, afirmație care ziceți că v-a surprins. Reflecțiile mele sunt contextuale, ele pornesc de la starea de lucruri ce s-a creat în domeniul informației și de la impactul ei asupra misiunii bibliotecilor naționale. Eu aduceam exemplul că în 2007 producția de informație pe glob a fost de două sute de ori mai mare decât cea realizată în întreaga eră Gutenberg. O mare parte din această informație devine ca un fel de deșeuri industriale sau ca o poluare care importunează viața noastră pe multe căi. Tirania E-mail-ului (a se citi „junk mail”) e o problemă obvioasă. Totuși, noi trebuie să învățăm a conviețui cu ea. Nu vreau să fac o declarație cinică, dar nu se poate să nu spun că pentru mine a devenit clar faptul că biblioteca noastră națională, ca și alte biblioteci naționale, nu mai dețin controlul asupra întregii informații editate, așa cum era posibil în evul ISBN-ului. Cea mai mare parte a producției actuale de informație o constituie volumele digitale irelevante pentru o bibliotecă națională. Acestea sunt date fără proveniență (în sensul bibliografic uzual), efemere prin natura lor: imagini numerice (de obicei într-un număr de copii pe care nu vom reuși să le citim): chat-uri, bloguri, videoclipuri ș.a.m.d. Anume această scăpare de sub control e ceea ce numeam eu criză. În asemenea circumstanțe, e timpul să clarificăm încă o dată rolul BN.

- Mai mulți specialiști au remarcat că în acest context, în special în ceea ce privește reglementarea și tipologizarea documentelor electronice pasibile de a fi incluse în patrimoniul național, există un pronunțat dezechilibru în cuplul aristotelic potență – act. Altfel spus, între ideea includerii documentelor electronice în depozitul legal și posibilitățile tehnico-materiale și financiare de realizare a ei există o falie crescândă. Nemaivorbind de ambiguitatea sau redundanța care polarizează sau chiar bruiază deslușirile noționale, neclaritățile terminologice proiectându-se cu evidență asupra praxisului. Carta moștenirii numerice aprobată de UNESCO stipulează că aceste genuri de date ar putea face parte din patrimoniul național. Criteriile de selecție arătate în ea converg către ideea că aceste documente electronice ar putea ține de memoria națională. Similare ca filosofie sunt și primele proiecte de legi ale depozitului legal în domeniul documentelor electronice. Însă multe aspecte ale problemei rămân învăluite de confuzie.

- Noi am abordat reglementările internaționale ale acestui aspect al activității BN, ca să recurg și eu la viziunea stagiritului, ca pe o potență. Cum este Legea în general. Potența aceasta este internațională. Când trecem la act, însă, vine la putere

vernacularul. Carta UNESCO, de exemplu, oferă posibilități BN să negocieze cu guvernul în ceea ce privește finanțarea extinderii depozitului legal, alegând în funcție de aceste negocieri anumite priorități, sau să selecteze pentru includerea în patrimoniul național a documentelor relevante într-un context concret. Desigur, asta nu înseamnă de fel că bibliotecile naționale au dreptul să se abată și de la principiile și normele internaționale stabilite prin această Cartă. Când se elabora proiectul de modificare a Legii Depozitului Legal din Finlanda, se reieșea, pe lângă principiile directoare UNESCO, din volumul producției de documente electronice (din numărul de baiți și biți), din criterii care să permită selectarea riguroasă a resurselor electronice care sunt relevante cu adevărat pentru memoria națiunii (alias, care au într-adevăr un specific național, or, multe din aceste documente sunt identice pe tot globul, ori

Biblioteca Națională a Finlandei

sunt superflue, redundante). Depozitul Legal de documente electronice din Finlanda se va pivota pe calcule și evaluări precise în cadrul a trei factori iminenți: 1) fonduri (bugetare), 2) planificare corectă, 3) adoptarea unor tehnologii de vârf. Cer o atenție aparte provocările de lungă durată ale curățeniei numerice. În acest sens, consensul la care au convenit experții prezintă, de fapt, o reinterpretare a unui dicton socratic: „Noi știm că nu putem să știm”. Și aceasta se referă în special la costurile numerizării de lungă durată. Stocarea, depozitarea volumelor numerice cer de asemenea pronosticuri și posibilități tehnice extraordinare. Una peste alta, numerizarea conduce la redefinirea multor noțiuni cum ar fi „document”, „lucrare”, „titlu”, „activitate editorială” ș.a. Mediul numeric generează o eterogenitate, o nonlinearitate care ar putea să schimbe substanțial viziunile biblioteconomice, așa cum le-a reorientat și pe cele filosofice.

- Care ar fi, în acest context, după dvs, noile determinante ale conceptului de BN?

- Nu ne-am gândit la noi determinante conceptuale și s-ar putea întâmpla ca ele nici să nu existe ca atare. Reflexiile noastre țineau mai mult, cum începusem să spun ceva mai sus, de pragmatica „existențială” a BN, de rolul ei în actul digitalizării. Prima întrebare ce ne-am pus-o a fost aceasta: este oare BN un furnizor de date, de informații, sau un furnizor de servicii? Răspuns: și una, și alta. BN poate fi o sursă de prim rang de date ce ține de moștenirea culturală, dar ea este, la fel, cel mai bun furnizor de servicii. Cu toate acestea, eu sunt pus pe niște suspiciuni firești. Lăsați-mă să mă refer și eu la istorie. Pe durata crizei la care m-am referit, BN se părea că era o furnizoare de ținte naturale. Eu citesc titluri de ziar referitoare la jefuirea BN din Bagdad și sunt cuprins de teama că în cadrul unei noi izbucniri a ostilităților ea va deveni din nou o țintă militară. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Polonia a fost sfâșiată, arsă cu furie de către naziști. Și doar printr-un noroc componența colecției lor naționale a putut fi reconstituită pe baza unui catalog de fișe găsit la fundul unui sac cu cartofi îngropat în pământ. Colecția națională a estonienilor a fost restabilită cu ajutorul colecturii care conserva fiecare al treilea exemplar al fiecărui titlu, păstrându-le separat de colecția BN. Metadatele, făcute posibile grație scopului acestei colecții separate, sunt resursa cea mai importantă a BN estoniene. Noi părem a fi mai mult furnizori de asemenea date, păstrându-le în același timp pentru generațiile viitoare. La fel e și în era digitală. Pentru BN, numerizarea în-

seamnă, în primul rând, salvagardarea moștenirii culturale. Faptul acesta, teleologia aceasta creează o diferență insurmontabilă între întreprinderea GOOGLE și ceea ce urmărim noi.

- Acesta fiind, de fapt, răspunsul la cea de a doua interogație pe care o făceați în actul inaugural de ieri: *Who needs us?* (Cine are nevoie de biblioteca națională?).

- Formulând acea întrebare, eu aveam în vedere că dacă societatea are nevoie de BN, ea trebuie să-i asigure acesteia resursele necesare pentru exercițiul deplin. Or la noi, ca și în alte țări, fondurile alocate pentru întreținerea și dezvoltarea colecției naționale sunt din an în an tot mai puține. În acel moment eu mă produceam în rol de purtător de cuvânt al BN din Finlanda, în intenția de a sensibiliza autoritățile naționale și europene prezente la deschidere.

- Care este termenul de comparație când spuneți „din an în an tot mai puține”?

- Tot mai puține în raport cu necesitățile noastre, desigur, cu cererea de finanțare bazată pe calcule.
- Trebuie să vă spun că dacă termenul de comparație ar fi, de exemplu, vreo BN din sud-estul spațiului postsovietic, situația bibliotecii dvs ar părea cu totul și cu totul remarcabilă. Dar de ce spun „ar părea”? Ea este, în comparație cu noi, și chiar în raport cu proporția în care sunt onorate de către guvernul țării dvs solicitările de finanțare, una prosperă.

Participanții la adunarea anuală a directorilor bibliotecilor naționale membre a CENL, Helsinki, 27 septembrie, 2007

- Nu neg, în Finlanda bibliotecile sunt menținute, sub toate aspectele, la un nivel avansat, mai ales după efectuarea reformei la care v-ați referit și dvs. Totuși, colecția națională, care e un patrimoniu de multe ori mai valoros decât marele tezaur NOKIA, merită să-i fie asigurat un regim de finanțare privilegiat.

- *Făcând cunoștință cu colecția patrimonială a bibliotecii dvs, m-am ales cu concluzia că la constituirea și dezvoltarea ei și-a spus cuvântul larga ieșire la mare a Finlandei: este reprezentată în ea cultura editorială a întregii lumi.*

- Aceste rarități ajungeau aici nu doar pe calea maritimă, ci și pe drumurile comerciale terestre. Finlanda e situată la întâlnirea Vestului cu Estul și e un loc de intersecție a acestor drumuri. Unul din ele venea chiar dinspre Marea Neagră spre Marea Baltică și traversa Moldova. Avem într-adevăr o colecție unică cu care mă mândresc, una din cele mai valoroase din lume. Avem aici la Helsinki cea mai bogată colecție ptolemeică din lume (peste cincizeci de volume), iar Ptolemeu, precum se știe, a întemeiat celebra bibliotecă din Alexandria, cu care, în acest context, suntem, iată, înrudiți. Desigur, partea principală a colecțiilor noastre speciale o constituie exemplarele provenite din Depozitul Legal, de la instituirea căruia se împlinesc în acest an trei secole. Toate edițiile scoase pe teritoriul țării noastre sunt înregistrate în bibliografia națională FENNICA și în discografia națională VIOLA. Vi s-a relatat, probabil, că această colecție e constituită din câteva compartimente, cele mai reprezentative fiind "Publicațiile din perioada suedeză", "Colecția națională de după 1810", "Ediții seriale", "Colecția de efemeride de la 1810 încoace", "Colecția de fotografii", "Colecția de Ex -Libris", "Arhiva sonoră națională".

Colecția de manuscrise care face din BN a Finlandei o adevărată Alexandrie baltică, include manuscrise pe papirus din anii 300-200 înainte de Hristos, arhiva de manuscrise finlandeze și străine din diferite secole; publicațiile din epoca rusească când dispuneam de un exemplar de depozit legal de la Academia Imperială din Sankt Petersburg; colecția de incunabule; colecțiile japoneză, americană, brumeriană și tibetană și alte colecții de nestemate bibliologice. Accesul fizic la aceste rarități este limitat. Pentru a compensa această inconveniență, dar mai ales pentru a salvagarda originalele, colecțiile speciale au început să fie numerizate și făcute accesibile pe portalul NELLI. Sunt trecute deja pe suport electronic circa 20 mii de ediții patrimoniale. Colecțiile umanistică, slavonă și americană sunt reflectate în baza de date HELKA.

- *O astfel de vechime a colecției presupune o continuitate immanentă, cel puțin în ceea ce privește exer-*

citarea funcției patrimoniale. Ea exclude ruptura, schimbarea revoluționară.

- Vectorul evoluției noastre, de la 1640 când a fost fondată biblioteca, trecând prin anul de schimbare a reședinței, 1828, când biblioteca este transferată de la Turku în noua capitală Helsinki, prin anul cuceririi independenței Finlandei, 1917, și anul ultimei schimbări, 2006, semnifică o evoluție dialectică prin unitatea tradiției și inovației. Prima este expresia eternității valorice a comorilor spirituale și culturale pe care le deținem, adică imanența, constantă; cealaltă, schimbările în timp, diacronice, variabila. BN este un sistem, iar acesta exclude prin definiție ruptura, or, aceasta ar semnifica colapsul institutului de BN. Greșeala metodologică fundamentală pe care o comit unii interpreți ai evoluției biblioteconomiei este aceea de a aplica asupra institutului de BN, atunci când este vorba de situarea în contextul schimbării, inclusiv acela al societății informaționale și al societății cunoașterii, aceleași criterii de evaluare ca și asupra bibliotecilor publice, acestea din urmă având o cu totul altă teleologie. Pentru BN progresul tehnologic înseamnă pur și simplu un suport al eficientizării activităților impuse de misiunile ei principale.

- *În ce a constat ultima schimbare din 2006?*

- Până în 2006 noi eram o bibliotecă academică (universitară) cu funcții de BN. Predicabilul „cu funcții” presupunea că pe lângă misiunile sale de bază, biblioteca acoperea și funcția de conservare a patrimoniului național scris și imprimat. Titlatura de BN inversează situația. Acuma noi trebuie să fim o BN care, pe lângă misiunile sale fundamentale, va exercita și funcțiile de bibliotecă universitară. Această turnură ne-a dictat efectuarea unei reforme principiale, care să permită acoperirea câtorva misiuni noi reieșitoare din determinantele conceptuale ale institutului de BN. În plus, se cerea o anume reorientare în ceea ce privește tehnologizarea și indicatorii de performanță în perioada numerizării. Toate acestea au dictat necesitatea revizuirii concepției bibliotecii noastre, a structurii organizatorice a ei și a sistemului de management. De asemenea, în baza evaluării noii situații, au fost elaborate și aprobate strategiile de dezvoltare a BN a Finlandei pentru perioada 2006 – 2015. Cât privește noua concepție a bibliotecii, ea se pivotează pe trei componente de bază: 1) moștenirea culturală, 2) biblioteca de cercetare și 3) funcționarea rețelei de biblioteci. Fiecare din ele presupune desfășurarea unor servicii ale căror beneficiari-țintă sunt respectiv: 1) societatea, cetățenii, 2) cercetătorii științifici și studențimea și 3) bibliotecile. Misiunea generală a noastră este formulată în felul următor: "Biblioteca Națională asigură accesul la patrimoniul na-

țional imprimat. Biblioteca Națională diseminează și produce conținuturi informaționale pentru public și comunitate și dezvoltă servicii împreună cu rețeaua de biblioteci și cu ceilalți actori ai societății informaționale”. Altfel spus, BN reprezintă porțile naționale de acces la informație și la moștenirea culturală. Serviciile dezvoltate pentru sau în cooperare cu rețeaua națională de biblioteci țin de noul bloc funcțional atribuit bibliotecii noastre în cadrul acestei reforme. Serviciile de rețea pot fi grupate în trei categorii: 1) dezvoltarea accesului la informarea de înaltă calitate, 2) dezvoltarea mediului de activitate numeric și 3) impactul axiologic, asistența de specialitate. Rețeaua de biblioteci a Finlandei este extrem de eficientă. Ea e constituită din patru sectoare: 1) bibliotecile universitare (academice), 2) bibliotecile politehnice, 3) bibliotecile specializate și 4) bibliotecile publice. Fiecare sector își are specificul și arealul propriu de activitate. Există însă și interese comune. Cooperarea între aceste sectoare devine din ce în ce mai efectivă datorită noului rol al bibliotecii naționale și noii ambianțe de activitate. În mediul bibliotecar finlandez s-a afirmat așa-zisa mentalitate de rețea, generată de generatoare de gândire și creație biblioteconomică de echipă, colectivă. Chiar dacă rămâne sub tutela administrativă a Universității din Helsinki, BN a Finlandei a devenit o instituție independentă în sensul că ea își negociază bugetul direct cu structurile guvernului, în special cu ministerul educației. Ea negociază alocări financiare cu destinație specială (modernizare, tehnologizare, dezvoltarea serviciilor în cooperare etc.) pentru toată rețeaua de biblioteci a Finlandei, modelul lituanian devenind pentru noi, la acest capitol, un punct de orientare. Valorile organizaționale promovate în cadrul rețelei naționale sunt: imperativul cooperării, competența, învățarea continuă, fiabilitatea, încrederea, conștientizarea importanței moștenirii culturale.

- Într-un studiu de caz relativ la conceptul de BN efectuat sub egida IFLA, tot ce ține de rolul BN ca inimă a rețelei naționale de biblioteci este definit ca infrastructură...

- Predicabilul acesta mi se pare a fi ambiguu și creator de confuzii. El este, probabil, tributul plătit scientismului excedent, sau unei mode de exprimare. Or, abordarea științifică presupune situarea termenilor într-un context precis și singular. Cuvântul infrastructură, însă, are mai multe sensuri, se utilizează în mai multe contexte, deci ține mai mult de limbajul comun.

- Odată ce ați așezat noua concepție a BN a Finlandei pe blocurile funcționale principale, e de presupus că și noua structură organizatorică a ei pornește tot de la acest criteriu.

- E singura soluție logică, cu adevărat managerială. Noi am ales modelul de structură departamentalizat, punând accentul pe furnizarea de servicii. Am creat câte un departament pentru fiecare misiune conceptuală. Noua organigramă cuprinde patru departamente de specialitate: 1) Serviciile bibliotecii de cercetare (care conjugă funcțiile de conservare a colecțiilor cu cele de comunicare a lor, de servire biblioteconomică a beneficiarilor), 2) servicii pentru și ale rețelei de biblioteci (cu funcții de creare și de asigurare a accesului la baze de date; și de organizare și funcționare a bibliotecii electronice naționale), 3) Centrul național de numerizare, microfilmare și conservare și 4) Acumularea și descrierea (valorificarea) moștenirii culturale naționale. Alături de aceste patru departamente, administrația și structurile de dezvoltare unificată a serviciilor furnizează servicii manageriale și departamentale. Fiecare departament consistă dintr-un staf de cincizeci membri (angajați), număr optim pentru menținerea și desfășurarea parametrilor unei echipe (colectiv). Trebuie să remarc că această structură a bibliotecii noastre este valabilă numai pentru perioada valabilității strategiilor de dezvoltare, 2006 – 2015. La expirarea acestui termen vor fi elaborate strategii noi pentru realizarea cărora va fi creată o structură corespunzătoare.

- Noi am trecut printr-o fază asemănătoare în 1992, după ce biblioteca noastră a fost investită cu titulatura de BN, și a demarat reforma bibliotecară în Moldova și reforma principală a BNRM. Am elaborat și noi o structură departamentalizată, câte un departament pentru fiecare determinantă a conceptului de BN. Exista în acea structură și un serviciu de asigurare a funcționării sistemului național de biblioteci. Am elaborat atunci și așa-numitul model cibernetic al managementului BNRM, un model care depinde întru totul de prestața managerilor de nivel strategic, tactic și operațional.

- Noi am considerat că reieșind din această dependență crucială a reușitei structurii departamentalizate de competențele managerilor, se impune întâi de toate o implicare largă a managerilor, dar și a celorlalți angajați în procesul de adoptare a deciziilor. În acest scop a fost implementat un nou mecanism de comunicare managerială și profesională axat pe un flux informațional reversibil, interactiv și construit pe câteva niveluri: conducerea (leadership) (directorul bibliotecii, directorul adjunct, directorii de departamente), șefii de echipe (team leaders), angajații. Procesul de implementare a noului sistem de management a consistat din câteva faze formale: întruniri cu întreg personalul în vederea organizării unor discuții privind noul rol al instituției și sarcinile noi la nivelul echipelor; grupe de lucru interorganizaționale au elaborat codul procedu-

ral al managementului resursei umane; liderii de echipe au procesat aspectele critice ale reconstrucției organizatorice și au propus soluții de fond; directorii de departamente și liderii de echipe au implementat reorganizarea activităților departamentale; responsabilitățile departamentelor și ale noilor directori au fost confirmate prin codul de proceduri operaționale; consiliul bibliotecii a efectuat confirmarea formală a structurilor procedurilor organizaționale și operaționale; structura departamentelor precum și selectarea directorului adjunct și a liderilor de echipe au fost discutate la adunarea corporativă a întregului personal și confirmate ulterior de către Bibliotecarul Național. Sarcinile manageriale au fost stipulate, pe un termen de trei ani, într-un acord corporativ. Echipa managerială, sarcinile particulare ale căreia au fost incluse în planingul strategic al instituției, a fost inaugurată într-o activitate de către bibliotecarul național. În BN a Finlandei a fost elaborat și implementat un mecanism de control, scopul căruia este asigurarea unui înalt nivel al calității și augmentarea eficienței. Mottoul managerial al bibliotecii noastre pe viitorii doi ani este acesta: „First fings first”.

- În cadrul ediției 2006 a Conferinței din Crimeea s-a bucurat de audiență și de înaltă apreciere prezentarea organizării corporative a activității rețelei naționale de biblioteci a Finlandei și a rolului jucat de BN a Finlandei la asigurarea funcționării eficiente a acestui sistem. Pivotalul acelei prezentări l-a constituit portalul național NELLI și serviciul corporativ finlandez de referință virtuale. Dar aceasta este, bănuiesc eu, doar o secvență, un mic aspect al noului rol ce vi l-ați asumat.

- BN a Finlandei funcționează ca un centru național de servicii, cercetare și dezvoltare pentru rețeaua națională de biblioteci și pentru Sectorul carte în general, își asumă responsabilitatea pentru dezvoltarea bibliotecilor prin planificarea și coordonarea generală a noilor servicii de bibliotecă și de rețea, promovarea cooperării naționale și internaționale, coordonarea funcțională a rețelei naționale de biblioteci. Printre serviciile furnizate pentru rețea se evidențiază: accesul de înaltă calitate la resursele informaționale (bazele de date naționale, licențe pentru resursele informaționale (FinELib și Nelli Portal); serviciile numerice pentru biblioteci și crearea ambianței digitale de activitate (Software-uri de bibliotecă numerică, elaborarea de standarde și formate și editarea lor), impactul asupra rezultatelor activității biblioteconomice (statistici centralizate pentru bibliotecile de cercetare). Biblioteca Națională Electronică (FinELib) este un consorțiu care oferă suport pentru cercetare, formare și studiu. Ea negociază în mod centralizat acorduri de licență în numele membrilor consorțiului. Interfața Bibliotecii Electronice Naționale, portalul NELLI, este un sis-

tem național de regăsire a informației care permite căutarea simultană în toate bazele de date integrate în această bibliotecă. Din serviciile de rețea fac parte de asemenea: catalogarea centralizată a producției editoriale naționale, monitorizarea Depozitului Legal și distribuirea exemplarelor către bibliotecile deținătoare, întreținerea sistemelor de identificare internațională a publicațiilor scoase în teritoriul țării, inclusiv URN, codul de identificare pentru publicațiile electronice. BN a Finlandei întreține rețeaua de asigurare informațională a rețelei bibliotecilor de cercetare LINNEA. Esențială pentru biblioteca noastră este cooperarea internațională. Activitățile ce țin de acest aspect se concentrează pe numerizarea și preservarea moștenirii culturale, licențiere, cooperarea prin consorțiu, dezvoltarea și implementarea standardelor și soluțiilor tehnice. BN a Finlandei este un participant activ la câteva proiecte și forumuri multinaționale. De exemplu, în calitate de membru al Consorțiului Internațional de preservare Internet (IIPC), noi suntem abilitați să preservăm web-ul finlandez pentru utilizatorii de mâine și să participăm la elaborarea instrumentelor pentru „recoltarea” web. Biblioteca noastră este membră a NISO și ISO TC46, a diferitor secții ale IFLA, în cadrul cărora promovează în plan internațional ideile, soluțiile și experiența biblioteconomică finlandeză. Una din misiunile cele mai importante ale BN este preservarea fizică a colecțiilor. De aceea ea este o bază de cercetare și de implementare a metodelor de conservare prin numerizare, microfilmare și chimice.

- În buletinul The National Library pe care l-ați tipărit către adunarea anuală CENL am citit o informație despre un eveniment ieșit din comun, o premieră europeană în domeniul implementării tehnologiilor electronice în BN.

- Într-adevăr, guvernul ne-a alocat o subvenție financiară extraordinară în vederea integrării și cooperării electronice a bibliotecilor din rețeaua națională a Finlandei. Acest fapt ne-a permis să semnăm un contract de achiziționare a serverului de supercapacitate M9000-32, primul server de acest fel implementat vreodată în vreo BN europeană. Desigur, un server uriaș presupune și un preț pe potrivă, deci gestul guvernului este unul magistral. Pe acest server vor fi reamplasate cinci hostinguri ale sistemelor de bibliotecă, sistemul de management al moștenirii numerice și portalul național. Acum rețeaua națională devine cu adevărat un organism integrat, cu posibilități funcționale nelimitate.

- O resursă culturală deosebită o constituie edificiul în care este amplasată BN a Finlandei.

- Precum vă spuneam, biblioteca a funcționat aproape 200 de ani în orașul Turku, aflându-se acolo până la 1828, când, împreună cu universi-

tatea, a fost transferată la Helsinki. Proiectată de arhitectul Carl Ludwig Engel, pastelată în galben - auriu nobil, clădirea principală a bibliotecii reprezintă unul din jaloanele arhitecturii finlandeze. Eleganța stilistică a fațadelor, amintind templele antice, fac din ea una din cele mai frumoase clădiri de bibliotecă din lume. În centrul edificiului se află sala cu cupolă proiectată de Engel în stilul domurilor antice romane. Imaginile și ornamentele din interiorul domului simbolizează cunoașterea și au fost pictate pe tavan în 1881. Unitatea stilistică a compoziției arhitectonice interne este pusă în evidență prin legăturile sălii cupolate cu sălile de lectură (Sala de Sud și Sala de Nord), pereții primei dintre ele fiind înfrumusețați de tabloul în ulei, de format mare, al lui Magnus Enckell "Epoca de Aur" (Kulta-aika) datat cu anul 1904. Arhitectul Gustaf Nystrom a proiectat o extensiune numită Rotunda, realizată în același stil și construită în 1950. În ea sunt amplasate depozitele.

- În mod tradițional, la sfârșitul convorbirii invitații revistei „Magazin bibliologic” adresează un mesaj cititorilor ei.

- Eu salut cu bucurie primirea BNRM în CENL și prezența Bibliotecarului Național al Republicii Moldova la adunarea din Helsinki. Le urez cititorilor revistei dumneavoastră, colegilor din BNRM și tuturor bibliotecarilor moldoveni să se bucure de răspunsuri benefice la întrebările care-i frământă.

Interlocutor: Alexe Rău,
Helsinki-Porvo, 29 septembrie 2007.

Hieroglif umane

Egiptenii antici au găsit propria lor modalitate de a crea o imagine nemuritoare. Timp de trei mii de ani sculptura Jor a suferit mai puține schimbări decât sculptura europeană modernă într-un singur deceniu. Iar faraonii lor din Dinastia a III-a (2980-2900 a. Chr.) mai apar încă în ochii profanilor în același stil ca faraonii Dinastiei a XXVI-a (663-525 a. Chr.). Aceste monumente și statui de o eleganță neasemuită nu au fost expresia unor artiști individuali, ci un memento al regilor-zei eterni. Reliefulurile și picturile tombale din temple au perpetuat ritmurile neschimbătoare ale vieții cotidiene.

Faraonul lor nu era un simplu agent al zeului, el era chiar Zeul. Încoronarea unui faraon nu era același lucru cu deificarea de către Senatul roman a unui împărat decedat. „Nu era o apoteoză, ci o epifanie”. Nu însemna facerea unui zeu, ci revelarea unui zeu, a divinității neschimbătoare.

Oricine putea „citi” o statuie sacră. Arta tombală și de templu a făcut pentru egipteanul antic analfabet ceea ce aveau să facă sculpturile de catedrale gotice pentru creștinul medieval. *Hieroglifa (hieroglyphika grammata*, caractere sacre gravate), numele dat de greci acestei scrieri, era absolut corect. La început, hieroglifile egiptenilor erau imagini săpate în piatră. Apoi întreaga sculptură egipteană a devenit un soi de hieroglifă tridimensională.

„Scrierea pictografică” egipteană originală a rămas un mister mult timp după ce scrierile

alfabetice ale egiptenilor au fost descifrate. Istoricii au insistat asupra ideii de suprasimplificare. S-ar putea ca, exceptându-l pe Pitagora, foarte puțini greci să fi înțeles, dacă a înțeles vreunul, natura hieroglifelor egiptene. Exista o tentație irezistibilă de a-și imagina că hieroglifile fuseseră menite să comunice ceea ce exprimau prin desen. În mod caracteristic, grecii au presupus că hieroglifile erau purtătoare de mit și de alegorie. Plotin (205? p. Chr – 270 p. Chr.), profetul neoplatonismului, a găsit în hieroglifile trimiteri la propria sa filosofie tainică.

Primele indicii care au dus la descoperirea faptului că hieroglifile reprezentau simboluri fonetice au fost detectate de un erudit fenomenal, cu spirit enciclopedic, Athanasius Kircher (1602-1680). La vârsta de treizeci de ani, la chemarea Papei Urban al VIII-lea și a Cardinalului Barberini, Kircher preda matematica la Colegiul din Roma, ca apoi să-și petreacă ultimii patruzeci și șase de ani din viață ca explorator neodihnit al fiecărei științe cunoscute. A găsit modalități de a direcționa lumina soarelui și a lunii către un nou planetariu și a devenit specialist în catoptrică (știința care studiază fenomenele de reflexie a luminii). A făcut experiențe cu substanțe fosforescente, a sugerat afinitatea magnetismului și a razelor luminoase și a căutat căi de transmutare a fierului în cupru. A încercat să determine longitudinea după declinația unui ac magnetic. Pe seama lui

Daniel Boorstin

Daniel Joseph Boorstin (1914-2004), istoric american, autor al lucrărilor “Americani” (1965-1973), “O istorie a Statelor Unite” (1980), “Descoperitorii” (1983); bibliotecar al Congresului SUA (1975-1987)

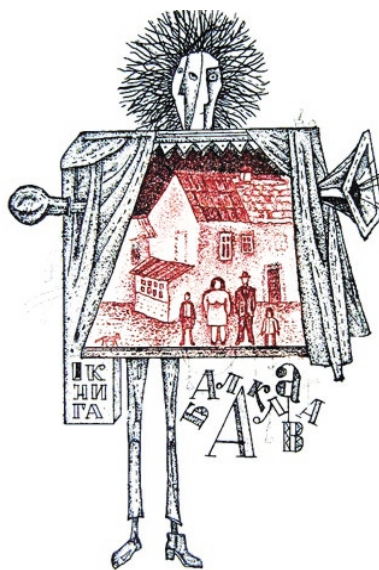
“Sculptura egipteană a rămas astfel tridimensională, hieroglifile comunicând unele trăsături ale subiectului, fără să descrie însă adevărata lor înfățișare. Așa cum un alfabet stabilește forma cuvintelor, canonul sculptorului prescria forma imaginilor. Continuitatea stilistică era inevitabilă, iar continuitatea aducea după sine anonimitate.”

s-a pus inventarea primei lanterne magice. Fascinat de hieroglife, a fost și el înșelată de poziția renașentistă potrivit căreia acestea ar avea profunde semnificații simbolice. Dar, atunci când și-a imaginat că ar putea fi și simboluri fonetice, studierea limbii copte l-a îndreptat către presupunerea corectă că hieroglifele ar reprezenta o formă timpurie a acestei limbi. Două secole mai târziu, în 1822, misterul hieroglifelor va fi în sfârșit dezlegat de către francezul Jean-François Champollion (1790-1832), recurgând la scrierea demotică și greacă pentru a descifra misterul hieroglifelor de pe Piatra de la Rosetta. Câteva nume proprii celebre – Ptolemeu, Cleopatra și Ramses, fiecare înscris regește într-un cartuș – i-au oferit indiciile cruciale.

Au trebuit să treacă milenii ca să se descopere că hieroglifele erau simbolurile fonetice ale unei limbi moarte. Însă hieroglifele statuare, sculpturile și reliefulle, erau directe și vizuale. Ele s-au dovedit adevărate „pictograme” ale anticilor „scribi de figuri”. O statuie a lui Djeser sau a lui Ramses al II-lea nu avea nevoie de Piatra de la Rosetta!

Stilul „hieroglific”, care a dat caracter și durabilitate artei egiptene, a fost cel mai bine descris de către egiptologul francez Gaston Maspéro (1846-1916), care a devenit director general al Excavațiilor și Antichităților pe lângă guvernul egiptean, a descoperit primul mare „cimitir” secret de mumii, a excavat Saccara și s-a ocupat intens și cu îndrăzneală de prevenirea furtului de antichități egiptene. A fost uluit de simplitatea tehnicii egiptenilor antici: sistemul lor convențional diferea material de sistemul nostru. Om sau animal, subiectul nu era niciodată altceva decât un profil relevat pe un fond plan. Obiectivul lor era, ca atare, acela de a selecta formele care prezentau un contur caracteristic capabil să fie reprodus într-o linie pură pe o suprafață plană... Forța calmă a unui leu în repaus, mersul furios și ale-

Victor Cuzmenco, ex-libris

ne al leopardului, strâmbătura maimuței, grația zveltă a gazelei și a antilopei, nu au fost niciodată mai bine exprimate ca în Egipt. Însă nu era un lucru ușor să proiectezi un om – omul în întregime – pe o suprafață plană fără să te îndepărtezi întrucâtva de natură. Omul nu poate fi reprodus în mod satisfăcător cu ajutorul unor simple linii, iar un contur al profilului exclude în mod necesar prea mult din personalitatea lui. Totuși, așa cum avea să se dovedească, creațiile egiptene de neuitat au fost figurile umane.

Artele Egiptului, unde grecii credeau că se născuseră toate civilizațiile, păreau a fi deosebit de semnificative. Herodot (secolul al V-lea a. Chr.) a pus pe seama egiptenilor descoperirea anului solar și inventarea calendarului. „Egiptenii au fost cei dintâi care au pus în uz numele a doisprezece zei, pe care grecii le-au adoptat de la ei: tot ei au fost primii care au închinat zeilor altare, imagini și temple; au fost de asemenea cei dintâi care au gravat în piatră figuri de animale”. Pe la anul 3200 a. Chr., atunci când regele Narmer, consemnat în mod clasic pe o celebră paletă de piatră, a unificat „cele două Egipturi” într-unul singur, con-

ducându-l de către un rege divin, forma artei egiptene pentru următoarele decenii era deja definită. Cuvintele vorbite ale egiptenilor antici au dispărut fără urmă, însă imaginile lor vizuale au supraviețuit în trăsăturile impasibile ale zeului lor etern și contururile repetitive ale vieții lor de zi cu zi. Faptul a fost posibil pentru că artele lor vizuale nu au încercat să spună prea mult. Stilul lor convențional, ce se conforma propriului canon rigid, a devenit o instituție ce trebuia păstrată împreună cu religia lor.

Ni-i închipuim pe egiptenii antici drept constructori de piramide datorită amprentei unice pe care au lăsat-o în peisajul deșertic. Ar trebui să ne gândim la ei și ca făuritori de imagini, dat fiind că nici un alt popor din cultura occidentală nu a conferit un rol atât de important imaginilor sale și niciunul nu a alimentat un stil atât de continuu și de omogen. Sculptura egipteană, ca și piramidele, a avut un caracter de operă colectivă. Exploatarea pietrei dintr-un țarm stâncos cu o daltă din cupru moale și o pană de lemn umezit expandat la soare necesita timp și solicita răbdarea unui mare număr de oameni care lucrau împreună. Cioplirea pietrei cu pricepere

la locul din care fusese extrasă putea să evite un transport dificil și să reducă munca sculptorului atunci când piatra ajungea la destinație. Sarcina sculptorilor va fi fost doar una dintr-o serie de operațiuni. După ei veneau gravorii de hieroglifice, urmași de lucrătorii în metale, care urmau să introducă ochii, și de pictorii care aplicau culorile. Meșteșugarii-artiști lucrau în echipă.

Uluși de frumusețea muncii lor, trebuie să încercăm să ne reamintim că în ochii lor propriile creații aveau originalitate practică. Funcția principală a operei lor era imuabilul. Imaginile lor convenționale însemnau pentru formă ceea ce piatra reprezenta pentru conținut. Imaginile din piatră aveau să perpetueze forma vie pentru viața eternă slujită de piramide.

Continuitatea vieții egiptene era punctată de lupta viguroșilor faraoni pentru unirea Egiptului Superior (de Sud) cu cel Inferior (de Nord, delta). Invadatorii au venit și ei cu inovații. Introducând carul de luptă tras de cai și arcul compus, pe la anul 1680, hicsoșii au impulsivat

ritmul vieții. Cel mai celebru dintre inovatorii lor antici a fost legendarul Akhnaton (1375-1358 a. Chr.), care a impus un nou cult solar, cultul lui Aton, și pentru o scurtă perioadă de timp a revigorat formele artei.

Dar, întrucât geografia egipteană făcea ca viața să pară repetitivă, misiunea de creație a artiștilor, primită prin puterea divină, era aceea de a reflecta acest lucru în imagini durabile, perfecte. Obligația principală a regelui, așa cum spunea Amenhotep al III-lea, era „aceea de a asigura înflorirea țării ca în timpurile străvechi cu ajutorul ordinii divine a zeiței Maat”. Pentru ei mișcarea timpului, oglinda arhetipului divin, nu era un avans, ci un ritm.

Nilul, cursul de apă al vieții egiptene, dramatiza acest ritm. Egiptul, așa cum nota Herodot era darul Nilului, fertilitatea solului fiind asigurată de creșterea anuală a apelor lui. Egiptenii erau socotiți cei care beau apa Nilului. Nilul, prietenul lor de nădejde, prezenta propriul său ciclu al nașterii și al morții, iar egiptenii jubilau, fălindu-se cu

simetria lumii lor. Dacă exista un Nil dedesubt, trebuia să fie și un Nil deasupra. Ploaia era „Nilul lor din Ceruri”. Faraonul era chezașul acestei ordini. Dacă ordinea, simetria și continuitatea conduceau lumea, evenimentele unice erau fie nereale, fie nesemnificative. Dacă ceea ce era unic nu avea niciun sens, ce sens putea fi găsit în istorie? Întrucât trecutul lor nu era niciodată îndepărtat, lumea lor era atemporală. Dat fiind că același eveniment se repeta la nesfârșit, textele lor puteau descrie întregul trecut ca și cum ar fi prezent.

În alte societăți, regele, fiind doar reprezentantul zeilor, putea fi mai mult sau mai puțin eficient, generos sau mândru, dar acest lucru nu era valabil pe tărâmul egiptean al regilor-zei. Chipul și gestică faraonului nu erau trăsături pentru un portret de caracter, ci imaginea impasibilă a universului ordonat. Întruchipare vie a unui Dumnezeu imuabil, nu era de conceput ca faraonul să fie arbitrar sau capricios. Cronicile egiptene nu anunțau că domnește un nou rege, ci că alt rege „s-a urcat” pe tronul etern. Indiferența egiptenilor față de ideea de unic îi induce în eroare pe istoricii moderni. Atunci când regele Pepi al II-lea (Dinastia a VI-a. cca 2566-2476 a. Chr.) a comandat executarea unor reliefuri pentru a consemna domnia sa fără precedent de lungă (90 de ani), sculptorii care au descris victoria sa asupra libienilor au menționat numele căpeteniilor înfrânge lângă imaginile acestora. Însă aceste nume sunt aceleași cu cele menționate în reliefurile victoriei regelui Sahure, care avusese loc cu două sute de ani în urmă! Atunci când a numit cuceririle sale din Asia, Ramses al III-lea a copiat pur și simplu lista predecesorului său, Ramses al II-lea, care la rândul său copiasse lista lui Thutmes al III-lea. Astfel repetiția atemporalului avea să se repete și în continuare. Nu este surprinzător faptul că triumful artei egiptene l-a constituit statuia-portret în piatră, o întruchi-

Victor Cuzmenco, ex-libris

pare perfectă a concepției statice a vieții. Faptul însemna de asemenea că sculptura egipteană nu putea să fie produsul imaginației sau al originalității. Adevărul lor durabil era armonia între ordinea perfectă, întruchipată de regele lor. Cuvântul egiptean pentru „casă mare” – Faraonul – a început să însemne, în timpul Dinastiei a VIII-a, cel ce cuprinde divinitatea. Și, pentru că sculptura egipteană era ea însăși o instituție religioasă, continuitatea religiei egiptenilor impunea un stil sculptural atemporal.

Piramidele lor, „castele ale eternității”, așa cum am văzut, erau simboluri mărețe ale obsesiei egiptene antică în legătură cu viața veșnică. Mumia și substituturile sale aveau să ofere un trup permanent pentru spiritul celui decedat. Așa cum constructorii piramidelor nu erau simpli ingineri, sculptorii egipteni nu erau simpli decoratori. Misiunea lor era aceea de a asigura viața de apoi prosperă a celui ce ocupa mormântul. Sculpturile lor erau, „copii de siguranță” ale mumiei. Dacă o mumie s-ar fi descompus, s-ar fi degradat sau ar fi fost furată, forța vitală a defunctului, *Ka*, ar fi avut nevoie de o altă locuință. O statuie portret pe care era înscris numele defunctului și care era „animată” printr-o ceremonie de „deschidere a gurii” putea să țină locul mumiei. Găzduită într-o imagine sculpturală, forța vitală *Ka* a defunctului avea să trăiască veșnic. Egiptenii se simțeau la mormânt aproape de morții lor. Atunci când se făceau ofrande de mâncare la mormânt în zilele de sărbătoare, se presupunea că erau prezenți și defuncții.

Mărturie că se făceau eforturi ca forței vitale *Ka* să nu-i lipsească trupul stau numeroasele „capete de rezervă” găsite în unele morminte. În camera mortuară fuseseră plasate portrete din calcar ale membrilor familiei regelui Keops (Dinastia a IV-a, cca 1640 a. Chr.), pentru cazul în care corpurile mumificate erau distruse. Acestea par să reproducă măș-

Ex-libris
Martin
R. Baeyens

Vladimir Kravcenko, ex-libris MB,
CGD, 102x42 mm

tile mortuare al căror mulaj era obținut peste fâșiile de pânză care bandajau trupul.

Statuia-portret din mormânt nu era un simplu monument pentru aducere aminte, ci era menită să fie persoana însăși. Inițial nici nu s-a intenționat ca ea să fie obiect de încântare vizuală pentru vizitatori. În mormintele dinastice timpurii, aceste statui-portret erau ascunse în *serdab*, încăperea închisă cu un zid în care se afla statuia funerară. Statuile funerare nu erau făcute „pentru a fi admirate, ci pentru a fi zidite”. Acestea exprimau un sentiment mai puternic decât agorafobia, o „claustrofilie”, demonstrată de piramida însăși, de cadavrul înfășat și pus într-un „cuib” de sicrie puse unul în altul, plasat la rândul lui într-un sarcofag împodobit, precum și de statuile-„bloc”. La aceste statui, brațele și picioarele erau înscrise într-un cub compact de piatră, din care nu ieșeau în evidență decât capul, părțile laterale ale brațelor

și vârfurile picioarelor. Forma lor exprima în sine adăpostirea în siguranță și soliditatea. Totuși, pentru a-și servi scopul practic, statuia funerară trebuia să fie un portret perfect recognoscibil al defunctului. Altfel, rătăcitorul *Ka* nu-și putea găsi habitatul potrivit. În templul unui zeu-rege, portretul trebuia să fie și ușor recunoscut. Nu putea însă sugera activități comune sau ocazionale. Stelele funerare ale Greciei clasice îl puteau înfățișa însă pe defunct la masă sau în timpul unui joc. Maiestatea neschimbătoare a legăturii faraonice dintre uman și divin nu permitea nici măcar o aluzie la abraziunile, iritațiile sau bucuriile acestei vieți temporare de dedesubt.

În Vechiul Regat regele decedat devenea zeul Osiris. Apoi, treptat, toți egiptenii decedați puteau deveni Osiris, iar numărul statuiilor tombale sau funerare a fost în continuă creștere. Misiunea dificilă a sculptorului consta în a înfățișa individualitatea subiectului, fără să-i confere un caracter sau personalitate temporală. Poziția fixă, cu mâinile lipite de fiecare parte a trupului, nu putea denota mișcare, iar sculptorii egipteni s-au concentrat asupra celei mai imobile părți a corpului, capul.

Pe vremea Noului Regat (1580-1350) formele sculpturii egiptene de tip *ronde-bosse* prezintă o anumită varietate. Statuile funerare nu mai erau tănuite în *serdab*. Numărul lor a crescut și uneori constituiau părți colosale din arhitectură sau puteau fi doar statuete așezate în sicriu. Cu excepția perioadei renumitei „escapade” monoteiste a lui Akhnaton (1373-1357 a. Chr.), stilul sculptural s-a modificat foarte puțin. Atunci când Akhnaton a mutat capitala de la Teba la Amarna, un „Interludiu Amarna” modernist, ce sublinia coregența împărțită de faraon cu regele divin Aten și care însemna o eliberare de vechile ritualuri, și-a lăsat pentru scurt timp amprenta în câteva reprezentări de o eleganță unică. Dar acest interludiu avea să se sfârșească foarte

curând. Religia egipteană a dominat arta sculpturii, iar sculptura egipteană antică nu a devenit niciodată laică. Arta portretului și-a creat de foarte timpuriu propriile convenții rigide. Măiestria a devenit dușmanul imaginației. „Canonul” egiptenilor, un arhetip pentru figura umană sculptată ar putea constitui cea mai durabilă normă din istoria artei. Într-o seamă de morminte neterminate se mai găsesc urmele „grilei” după care se ghida sculptorul. S-a presupus mult timp că acest caroiaj nu era decât un artificiu folosit în genere de către artiști, o metodă de mărire a oricărui desen mic. Apoi s-a observat că pătratele intersectau corpurile în aceleași locuri. Acestea s-au dovedit a fi unități ale canonului sculpturii egiptene. O figură în picioare cuprindea optsprezece rânduri de pătrate (dacă nu socotim un al nouăsprezecelea rând pentru părul de deasupra frunții). Cea mai mică unitate, de lățimea unui pumn, era egală cu latura unui pătrat. De la încheietura mâinii până la umăr erau trei pătrate, de la talpa piciorului până în vârful genunchiului erau șase pătrate și până la baza feselor-nouă pătrate, până la cotul brațului întins pe lângă trupu-douăsprezece pătrate. Figura în poziție așezată măsura de la talpa piciorului până în creștet paisprezece pătrate. Aceste proporții precise au fost respectate timp de aproximativ două mii două sute de ani, o perioadă mai lungă decât întreaga eră creștină, de la Dinastia a III-a (2980-2900 a. Chr.) până la Dinastia a XXVI-a (663-525 a. Chr.). Până și Dinastia a XXVI-a nu a adus nimic nou în afară de unele revizuirii ale unităților de măsură.

Artiștii egipteni nu au folosit niciodată perspectiva. Simpla apariție a unui obiect în fața ochilor, ce varia în funcție de poziția și mișcarea privitorului, nu îi interesa. Bineînțeles, legile perspectivei ne cer să descriem diminuarea aparentă a unui obiect pe măsură ce se apropie de punctul de fugă. Aceasta ar putea să impună un racursi. Însă

egiptenii antici se concentrau asupra dimensiunilor fizice reale neschimbătoare.

Canonul egiptean nu prescria doar amplasarea și proporția fiecărui detaliu, ci modalitatea de înfățișare a omului. Pe o suprafață plană, capul trebuie reprezentat din profil, însă ochii sunt plasați frontal. Statuile în ronde-bosse erau proiectate astfel încât să fie văzute exclusiv din față. Acest canon strict inhiba imaginația artistului, însă lui i s-au datorat nivelul înalt și stilul inconfundabil al sculpturii egiptene de-a lungul mileniilor. Canonul constituia atât valoarea, cât și închistarea înaltului nivel al artei sculptorului.

Vladimir Kravcenko, ex-libris Cub, tehnică mixtă, 77x82 mm

Faraonul trebuia înfățișat într-o postură atemporală. Dacă era în picioare, avea ambele tălpi lipite de pământ, iar brațele îi atârnavă de-o parte și de alta a corpului. Dacă era așezat, trebuia să fie în postură hieratică pe care o avea în aparițiile sale publice. Deși unele variații de stil ar putea indica domnia sub care s-a executat statuia, trăsăturile unui faraon anume erau

doar sugerate. În timpul Noului Regat, pentru a se asigura uniformitatea imaginii, sculptorul faraonului făcea un portret prototip. Copii după operele celor câtorva artiști, puțini la număr, cărora le era permis să-l vadă pe faraon în persoană, aveau să fie reproduse prin turnare pentru a fi folosite în întregul regat. Rigiditatea tradiției și puterea arhetipurilor au fost testate pe vremea Interludiului Amarna a lui Akhnaton. În Noul Regat, în acea fază revoluționară a monoteismului lui Akhnaton, artele vizuale au oferit pentru scurt timp indicii ale noului realism. Însă artiștii egipteni nu aveau de gând să formuleze legile perspectivei.

Vederea frontală continua să fie predominantă.

Sculptura egipteană a rămas astfel tridimensională, hieroglifele comunicând unele trăsături ale subiectului, fără să descrie însă adevărata lor înfățișare. Așa cum un alfabet stabilește forma cuvintelor, canonul sculptorului prescria forma imaginilor. Continuitatea stilistică era inevitabilă, iar continuitatea aducea după

sine anonimitate. Încercarea de a identifica „artistul” unei statui funerare ar fi cam același lucru cu a căuta autorul unui gargui anume de la Notre-Dame. Atunci când găsim numele artiștilor înscrise în mormintele egiptene, acestea se dovedesc a nu fi semnăturile lor. Numele unui artist este înscris pe lista oamenilor din casa stăpânului pentru ca acesta din urmă să se asigure de serviciile lui și în viața de apoi. Plăsmuitorul unei sculpturi se numea „scriitor de figuri”. Într-o răsturnare surprinzătoare a cronologiei obișnuite a artelor, schițele lor picturale par să fi derivat din scrierea cursivă, care la rândul ei derivase din hieroglifile pictate. Astfel, desenul reliefurilor, pictura și sculptura în ronde-bosse au provenit în cele din urmă din scriere, și nu invers! Identificarea celorlalte arte cu scrierea le-a menținut convenționalismul rigid, nefiind inspirate de imaginația artiștilor, ci de formele tradiționale. Așa cum societatea egipteană idealiza neschimbarea, tot așa sculptorii egipteni tindeau să atingă abstracțiunea sugerată de ceea ce se vedea. Au reușit atât de bine și atât de curând, încât nu au simțit prea mult nevoia de a-și „perfecționa” stilul. Iar precocitatea artei egiptene a fost în același timp blestemul ei. Spre deosebire de grecii antici, egiptenii n-au făcut niciun fel de încercări de a-și umaniza figurile. Așa cum am văzut, egiptenii au devenit mari specialiști în îmbalsamare, aplicând diverse tehnici de eviscerare a corpului și de păstrare a organelor interne în vase separate. Dar, în timpul pregătirii rituale a trupului, disecția de dragul cunoașterii părea un sacrilegiu. Buni specialiști în leacuri – Homer îi numea „un neam de spițeri”, – egiptenii știa și cum să așeze la loc oasele rupte și erau dentiști și obstetricieni renumiți. Însă puținele lor cunoștințe de anatomie nu au sporit și nici operele create de ei nu au devenit mai fidele realității.

Cu cât condiția socială a unei persoane era mai înaltă,

cu atât mai rigide și mai puțin variate erau portretele sale și de foarte timpuriu chipul faraonului a devenit un stereotip. Oficialitățile de rang inferior, pe care oamenii erau obișnuiți să-i vadă în carne și oase, erau portretizați uneori cu trăsături distincte ale feței, iar trupul le era reprezentat fie zvelt, fie burduhănos. Existau reguli și pentru aceste personaje. Scribii trebuiau reprezentați în postură sacerdotală, fie în picioare cu piciorul stâng în față, fie stând jos, cu un sul de papirus sau vreun instrument de scris. Statuile lucrătorilor, surprinzând o atitudine caracteristică, îi înfățișau pe aceștia la lucrul câmpului, mânând vitele la păscut, pescuind, construind bărci, cântând la diverse instrumente, executând exerciții acrobatice sau dansând.

Figurile transpuse din trei dimensiuni în două în reliefuri sculptate sau în pictură erau guvernate de același bine cunoscut canon, care era cu obstinație impersonal. Fără să țină seama de perspectivă, egiptenii combinau diverse puncte de observație pentru a reproduce forma și dimensiunile trupului. Rezultatul a fost un stil ce avea să fie ușor caricaturizat.

În pictură și relief, calul și gazela erau creaturile cel mai bine surprinse din profil cu o singură linie unduitoare. Însă trunchiul uman trebuia înfățișat fie trei sferturi, fie frontal pentru a arăta volumul trupului, forma umerilor și a brațelor. Egiptenii prezentau capul uman din profil, dar cu un ochi văzut din față, bustul fiind și el reprezentat frontal. Această suprapunere de diverse puncte de observație a ajuns să fie numită stil paratactical, prin analogie cu parataxa gramaticală, adică un mod de exprimare a raporturilor de coordonare sau de subordonare prin simplă alăturare, fără ajutorul vreunui cuvânt de legătură („Am venit, am văzut, am învins”). Artiștii egipteni alăturau în mod obișnuit în aceeași pictură atât o vedere frontală a unor părți ale corpului, cât și profi-

Dumitru Pomirlean, ex-libris

lul altor părți. Nu îi interesau „punctele de observație”, care se schimbau de la privitor la privitor. Pentru ei, perspectiva putea să fi însemnat doar un șiretlic cu ajutorul căruia se ascundeau adevăratele forme și dimensiuni.

Tendența lor către o interpretare literală, pragmatică se manifesta și atunci când doreau să prezinte cantități. Ce mod mai clar de a spune că au fost luați o sută de prizonieri și zece prinți într-o bătălie decât să fie pictați toți aceștia în rânduri ordonate în care puteau fi numărați? Picturile din mormântul unui nobil reprezentau inventare, o trecere în revistă clară și ordonată a tuturor bunurilor mai importante ale decedatului, a nevestelor și copiilor săi, a vitelor, lanurilor și pomilor fructiferi, astfel încât acestea să poată fi luate de el în lumea de dincolo. Culoarele erau de asemenea prescrise – verde (culoarea renașterii) pentru trupul zeului Osiris, albastru pentru zeul cerului (Amon-Ra), galben (culoarea aurului) pentru celelalte divinități. Roșul, culoarea rău-

Ex-Libris • Samburic

Aliona Samburic, ex-libris

lui, pentru povestirile despre zeii malefici, era uneori deposedat pe vremea Vechiului Regat de forțele sale nefaste cu ajutorul unei linii negre ce trecea prin fiecare hieroglifă roșie. Albul reprezenta speranța și plăcerea.

Arta hieroglifelora înflorit în pictura tombală și de templu din Vechiul Regat, în care putem vedea reprezentate turmele de vite duse la păscut, recoltarea grânelor și culesul strugurilor, fete jucând „vița-de-vie” sau dansând cu castaniete, băieți întrecându-se la „lupta cu odgonul”, bărbați vânând sau prinzând păsări cu capcane. Chipuri lipsite de expresie și atitudini convenționale transmit mesaje neambigue. Evitând naturalismul, artiștii egipteni ne răsplătesc cu claritatea și eleganța caligrafiei. Ei erau „scriitori de imagini”, neafecțați de timp sau de spațiu. Aceeași religie care impunea realism în arta lor i-a salvat de la strădania de a reprezenta mai firesc personajele.

Ceea ce le lipsea în materie de reconstituire fidelă a realității,

compensau cu gigantism. Nici un alt popor nu a fost atât de obsedat de coloși și nu a repercutat un succes atât de mare cu imaginea colosală. Forma și culoarea erau prescrise cu o precizie aproape alfabetică. Și dacă nu o puteau îmbunătăți, cel puțin o puteau face mai mare. Dat fiind că în reliefurile tombale și de templu personajele mai mari îi reprezentau pe cei mai puternici, statuile cele mai mari aveau să fie și cele mai convingătoare. Ca și mesajele scrise cu litere de-o șchioapă, coloșii egipteni erau hieroglifitlu și, fiind abstractizate, statuile egiptene aveau o capacitate nelimitată de mărire. O statuie gigantică în stil naturalist pare bizară, dacă nu ridicolă, însă un faraon mărit în stil convențional este cu atât mai impresionant. Coloșii erau hieroglifice ale puterii.

Marele Sfinx de la Ghize a devenit un simbol al grandorii și al misterului Egiptului antic. Cioplit direct într-un pinten natural de rocă calcaroasă aflat în același loc din care s-a extras

piatra pentru Piramida lui Keops, Marele Sfinx se înalță 20 de metri deasupra nisipului, are o lățime de 4 metri în partea din față și se întinde pe 74 de metri din spate până la laba din față. Picioarele din față (ce avansează 15 metri de la piept) au fost adăugate cu zidărie. Probabil că atunci când a fost construit, Sfinxul era tencuit și pictat. Pe vremea faraonului Kefren (c. 2550 a. Chr.), Sfinxul făcea parte dintr-un uriaș complex din fața unui templu funerar, în timp ce trupul leului îl făcea un străjer efectiv al acestui loc sacru, capul uman (inițial ornamentat cu o barbă regală, o coroană și o cobră simbolică) era menit să-l reprezinte pe faraon. Mai târziu, în timpul Regatului Nou, a ajuns să-l reprezinte pe zeul soarelui.

În vremurile străvechi, Marele Sfinx era un simbol atât de comun al Egiptului, încât omiterea lui de către Herodot din textele care ne-au parvenit din *Istoriile* sale are valoare de dovadă că textul lucrării sale este incomplet. Marele Sfinx a devenit din ce în ce mai criptic odată cu trecerea veacurilor, a fost învelit cu nisip, tocit de vânt și furtună, mutilat și prădat. Un medic arab din Bagdad, Abdel Latif, nota pe la 1200 că „gura Sfinxului poartă amprenta grației și frumuseții...”. Însă iconoclaștii musulmani medievali au sfărâmat nasul Sfinxului. Mark Twain, menționând Sfinxul alături de Piramide în notele sale de călătorie despre Egipt din volumul *Ageamii în străinătate* (*The Innocents Abroad*), relatează cum un membru al grupului lor a încercat să ia un suvenir ciobind fața Sfinxului. În timpurile mai recente, Sfinxul a suferit grav din cauza unor „restaurări” nechibzuite.

Imensitatea lucrării a fascinat generații întregi de artiști. Unul dintre aceștia, un englez, William Brockendon nota în 1846 (socotind că înălțimea capului normal al unui om este de 24, 5 cm) că volumul Sfinxului era „aproape de 40 000 de ori mai mare decât originalul”. Sfinxul a dat viață invocației lui

Napoleon de la Ghize: „Ostași, patruzeci de secole se uită de sus la voi”. A ordonat detașamentului său să-l măsoare pentru lucrarea lui Dominique-Vivant Denon, *Description de l'Égypte*. Unul dintre miracolele consemnate de istoria artei este faptul că Marele Sfinx a fost scutit de soarta Acului Cleopatrei și a altor obiecte dispărute din cauza jafurilor milenare operate asupra antichităților egiptene. Pur și simplu masa lor imensă a avut grijă ca Sfinxul și alți coloși să rămână la locul lor pentru a fi văzuți de noi astăzi.

Coloșii egipteni au avut un rol deosebit de clar în viața ulterioară a artei egiptene antice. Aceștia au supraviețuit adeseori clădirilor lângă care fuseseră ridicați. Așa-numiții Coloși ai lui Memnon din valea inundabilă de lângă Valea Regilor, deși serios deteriorați, mai atrag încă turiștii datorită gigantismului și misterului lor. Acești coloși aveau o înălțime de 21 de metri și erau tăiați fiecare dintr-un singur bloc de piatră. Construiți inițial pentru un vast templu funerar al lui Amenhotep al III-lea (1411-1375 a. Chr.), faraon din Dinastia a XVIII-a, fuseseră destinați să străjuiască porțile templului său. Călătorii greci antici au numit statuia de la nord „Memnon” în onoarea eroului din Războiul Troian. Literatura l-a imortalizat ca „Memnon cântărețul” din cauza sunetelor stranii pe care le emitea la răsăritul soarelui. Unii turiști auzeau voci umane, alții credeau că aud răsunând corzile unei harfe. Scepticul geograf grec Strabon (63 a. Chr.?-24 p. Chr.) suspecta existența unei mașinării instalată de către preoții templului. Atunci când Hadrian și soția sa, Sabina, au sosit în anul 130 p. Chr., Memnon a tăcut în prima dimineață a sosirii lor. Dar a doua zi a grăit și a inspirat-o pe poetesa curții lor, care a compus un imn de bucurie dedicat atât lui Memnon, cât și împăratului. Septimiu Sever nu a fost atât de norocos în anul 202 p. Chr. După ce statuia a refuzat în mod repetat să-i vorbească,

împăratul a încercat să o îmbu-neze reparându-i crăpăturile. Dar de atunci, statuia nu a mai fost auzită niciodată cântând. Acești doi coloși bătuți de vreme și de mâna omului rămân în văile inundabile ale Nilului ca niște hieroglife tridimensionale care să vorbească despre grandoarea Egiptului faraonilor.

Hipnoticul stil colosal supraviețuiește în lucrările consacrate energicului Ramses al II-lea, care a domnit șazece și șapte de ani (1292-1225 a. Chr.) și a impus ca imaginea lui să fie reprodușă pe întreg teritoriul Egiptului și și-a săpat numele pe fiecare monument disponibil. Dintre uriașele sale ctitorii de la Karnak, Luxor, Teba, Memfis și în nenumărate alte locuri, se distinge templul rupestru de la Abu Simbel. Hotărât să șteargă memoria lui Akhnaton și a altor predecesori neagrați, a ordonat oamenilor săi să demoleze monumentele acestora spre a le folosi drept cariere de piatră pentru propriile sale opere. Însă pentru marele templu de la Abu Simbel nu a fost nevoie să se aducă material de construcție din altă parte, întrucât acesta se întindea 60 de metri în inima monolitului de gresie. Marele speos (peșteră) este precedat de patru statui gigantice șezând, care îl reprezentau pe Ramses al II-lea. Razele solare ce pătrund în peșteră răspândesc o lumină magică asupra unei frize cu babuini sacri și opt statui de câte zece metri înălțime reprezentându-l pe faraon ca zeul Osiris. Statuile de la intrare ale lui Ramses așezat pe tron, săpate în gresia trandafirică a abruptului stâncos, sunt aproape tot atât de mari ca și Coloșii lui Memnon. Fiecare are o înălțime de douăzeci de metri și cântărește o mie două sute de tone. La picioarele faraonului, ajungând aproape la înălțimea genunchilor săi, se află reprezentările soției sale favorite, frumoasa Nefertari, mama sa, câțiva dintre fiii lui și o fiică. Numai buzele faraonului au o lățime de un metru. Cu câteva secole în urmă, unul dintre capetele faraonului a fost spart. Chipurile celelalte, rămase in-

tact, nu se disting între ele. Toate sunt impasibile, arborează o demnitate divină, poartă dubla coroană a celor „două Egipturi”, acoperământul regal și barba.

După construirea în anii '60 a Marelui Baraj de la Asuan, apele lacului de acumulare amenințau să acopere atât templul principal, cât și un sanctuar mai mic din apropiere. Ca un act fără precedent de păstrare a monumentelor, au fost colectate fonduri UNESCO din cincizeci de țări. Echipe internaționale de ingineri au supravegheat tăierea fațadei în blocuri separate cu ajutorul ferăstrăului de mână pentru a se evita vibrațiile aparatelor mai evolute ce ar fi putut provoca crăpături în gresia sfărâmicioasă. Din 1964 până în 1966, întreaga structură a fost transportată și reconstruită cu 64 de metri mai sus de vechiul nivel al apei, cu o nouă peșteră în faleza abruptă pentru a găzdui interiorul. Vizitatorul sitului de la Abu Simbel este acum martorul nu doar a ceea ce a însemnat demnitatea și grandoarea Egiptului faraonilor, ci asistă la un spectacol care l-ar fi surprins și l-ar fi încântat pe ambițiosul Ramses. Stărnind admirația unei lumi întregi după trei mii de ani, coloșii lui au găsit o nouă dimensiune a vieții de apoi.

După Boorstin, Daniel J. Creatorii: O istorie a eroilor imaginației.

Aliona Samburic, ex-libris

Segmentarea pieței - baza elaborării strategiilor de dezvoltare a bibliotecii

Piața infodocumentară, alcătuită din consumatori, distribuitori, nu este aproape niciodată omogenă. Segmentarea de piață se bazează pe faptul că piețele sunt mai degrabă eterogene. Înainte de a examina noțiunea de segmentare, vom prezenta două afirmații privitor la ea. „Dacă o firmă nu va putea decupa piața pe segmente, piața va decupa firma pe segmente” – avertizare ce-i aparține lui Peter Doyle, cunoscut specialist în domeniul marketingului de la Universitatea din Warwick. Tudor Lewisit, colegul american al lui Doyle, s-a exprimat la acest subiect mai categoric: „Dacă nu judecați în segmente, nu judecați în general” [6, p.92].

Segmentarea pieței este una dintre soluțiile principale care stă la baza marketingului [7]. Aceasta reprezintă o divizare, după particularități formale și neformale a consumatorilor în ansamblu și are un rol hotărâtor pentru procesul de desfacere. Segmentele sunt grupuri de utilizatori uniți de aceeași necesitate (putem lua în considerare interesele, profesia, vârsta etc.) [5, p.74]. Sau: segmentarea este divizarea pieței pe grupuri bine definite de consumatori, mărfuri, servicii, pentru fiecare dintre acestea existând un specific [5, p.71].

Dintre toate definițiile segmentării mai apropiată pentru sfera biblioteconomică o considerăm următoarea: „Segmentarea pieței (Market Segmentation) – divizarea pieței pe segmente separate conform

unor particularități (regiune, domeniu, grupuri omogene de consumatori, identificate după particularități sociale, capacități de plată etc.). Segmentarea pieței asigură o mai bună activitate de marketing, ceea ce permite evitarea cheltuielilor suplimentare și sporirea eficienței activității comerciale și de producție. Segmentarea constituie baza cercetării piețelor, a planificării activităților de marketing, a elaborării strategiilor și tacticilor de activitate a întreprinderilor, organizațiilor, instituțiilor pe piață” [6].

Sursele documentare recente ce vizează problemele marketingului subliniază în mod special rolul segmentării pentru succesul bibliotecilor. „Importanța segmentării – scrie U. Raycolse – a căpătat un aspect nou în politica de marketing” [116, p.17]. Pentru adepții segmentării acest fenomen reprezintă divizarea totalității de utilizatori pe diverse criterii – formale și neformale, semnificative pentru desfacerea serviciilor și produselor de bibliotecă. Piața acestor servicii nu reprezintă un tot unitar, ci suma unor segmente care reflectă interesele diverselor categorii de utilizatori [8, p. 256].

Segmentarea pieței influențează competitivitatea bibliotecii. Anume cu segmentarea trebuie începută activitatea pe piață. Segmentul pieței este o parte specifică a acesteia, un grup de utilizatori ai serviciilor sau bibliotecilor, care au unele caracteristici comune [4].

Natalia Cheradi

“Segmentarea pieței permite eficientizarea măsurilor de marketing, evitarea cheltuielilor suplimentare de gestionare a serviciilor prestate pe un segment nesigur. Din această cauză, segmentarea constituie o parte integrantă a strategiei de planificare a marketingului infodocumentar.”

Cu ajutorul segmentării pot fi atinse următoarele scopuri:

1. Satisfacerea maximă a necesităților și a cerințelor utilizatorilor, raportarea serviciilor la dorințele și preferințele lor;
2. Sporirea competitivității atât a unui serviciu, cât și a bibliotecii, consolidarea avantajelor de competitivitate;
3. Evitarea confruntărilor legate de concurență prin trecerea la segmentele nevalorificate ale pieței;
4. Concordanța politicii bibliotecii cu solicitările grupurilor de utilizatori;
5. Orientarea întregii activități de marketing spre un utilizator concret [4].

Segmentarea pieței este un mijloc, datorită căruia atenția este concentrată asupra unui sector clar definit. Dacă acest sector este determinat, atunci pentru dezvoltarea lui trebuie să fie alocate mai multe resurse. Segmentarea înseamnă căutarea zonei de desfacere a serviciilor, ceea ce devine posibil doar în cazul în care sunt bine cunoscute interesele utilizatorilor, necesitățile și cerințele lor (fie în grup, fie particulare). La realizarea segmentării sunt studiați factorii geografici și demografici, stilul vieții, motivația, comportamentul oamenilor, cum și în ce condiții este prestat un serviciu în bibliotecă [4].

Sensul segmentării constă nu numai în identificarea unor grupuri speciale de utilizatori, ci și în depistarea grupurilor care înaintază diferite cerințe față de același serviciu. O segmentare corectă presupune crearea unui serviciu care are particularitățile sale și care este orientat spre un anumit segment al pieței. Activitatea de segmentare trebuie să fie realizată continuu și în strânsă legătură cu schimbările în mediul concurențial.

Deci, ținându-se cont de conceptele anterior prezentate, putem conchizi că segmentarea pieței serviciilor/produșelor de bibliotecă reprezintă divizarea tuturor utilizatorilor reali și potențiali pe grupuri speciale (segmente). Fiecare din aceste segmente include beneficiarii unui tip special de servicii. Segmentarea permite să se țină cont de particularitățile și

preferințele diverselor grupuri de utilizatori și coordonează echilibrul dintre cerere și ofertă. Sub acest aspect, segmentarea pieței serviciilor de bibliotecă corespunde cu diferențierea cititorilor în grupuri de utilizatori permanenți, în scopul deservirii lor mai eficiente – diferențiere bazată pe principii sociodemografice, accentul punându-se pe vârsta, studiile și profesia utilizatorului.

Specialiștii disting proprietățile și criteriile segmentării pieței. Proprietatea segmentării este indicatorul modalității de identificare a unui segment al pieței. Criteriul segmentării este indicatorul corectitudinii alegerii pieței de către bibliotecă.

Dintre criteriile de selectare a segmentelor pieței trebuie evidențiat criteriul de măsurare a capacității lor; aplicându-l, vom găsi răspuns la întrebările: câte servicii și la ce preț pot fi realizate în cadrul acestui segment, câți utilizatori reali și potențiali vor cumpăra serviciile, care este „suprafața” segmentului, ce resurse trebuie utilizate pentru a lucra în acest segment? Un alt criteriu este relevanța informațională a segmentului: putem oare primi informația necesară despre piață pentru crearea bazei de date despre segment și există oare „zone închise” în cadrul segmentului?

La criteriile de segmentare se mai referă și valoarea operațională (practică) a segmentului, adică definirea „durabilității” grupului identificat de utilizatori (dacă acesta nu se destramă,

dacă sunt constante necesitățile lui pentru serviciile bibliotecii); în caz contrar, putem lucra într-un segment, unde pozițiile concurenților sunt mai solide, fie că vom propune servicii cu destinație neclară.

Evidența acestor criterii demonstrează că identificarea segmentului pe piața serviciilor de bibliotecă este o sarcină mult mai complicată decât o simplă orientare spre grupul predominant numeric de utilizatori dintr-o bibliotecă, deoarece în cadrul organizațiilor și instituțiilor din zona de servire a bibliotecii pot fi și persoane care nu au nevoie de serviciile bibliotecii.

Esența delimitării pieței bibliotecare pe segmente rezidă în faptul de a nu risipi din eforturile bibliotecii pe întreg domeniu, ci în a le orienta asupra unui segment bine determinat, asupra unui grup de utilizatori care sunt în căutarea serviciilor „monofuncționale” sau de același tip și care sunt gata să le cumpere.

În acest caz, este important ca segmentele pieței să fie definite foarte exact:

- referitor la diferite segmente ale pieței biblioteca deține suficientă informație și sunt cunoscute modalități eficiente de măsurare și de evaluare a acestei informații;
- segmentele alese pot să aducă bibliotecii un profit substanțial;

- în acest segment al pieței este posibilă promovarea eficientă a produselor și a serviciilor de bibliotecă.

Vom încerca în continuare să examinăm mai detaliat factorii segmentării, prezentați de către specialiștii străini [1; 2; 3; 4]. Acești factori se referă, în primul rând, la utilizatori. În procesul segmentării pieței serviciilor bibliotecare este important să primim răspunsuri la următoarele întrebări: Ce îi interesează astăzi pe utilizatorii reali și cei potențiali ai bibliotecii și care sunt interesele lor pe viitor? Care este volumul aproximativ al segmentului de piață, adică câți utilizatori pot fi satisfăcuți de același serviciu? Care este capacitatea de plată a utilizatorilor actuali și a celor potențiali?

Pe lângă aceasta, cu toate că există un set de caracteristici comune, motivele subiective și obiective îl fac pe utilizator să dea preferință unui anumit serviciu. Prin urmare, la aplicarea politicii de segmentare se ține cont de specificul pieței de desfacere a serviciului, de particularitățile comportamentului utilizatorilor. Pentru aplicarea corectă a segmentării și pentru diferențierea corespunzătoare a serviciilor este important să identificăm și să justificăm în contextul economic și social cererea de servicii infodocumentare, dependența lor de diferiți factori ce formează cercul de utilizatori potențiali ai unui serviciu de bibliotecă.

Segmentarea pieței poate fi realizată după parametri diferiți și o variabilă general acceptată aici este, neîndoind, principiul demografic al segmentării, adică cel după vârstă și sex. În particular, pe lângă criteriile sociale, economice și demografice enunțate mai sus, segmentarea se mai bazează și pe principii psihologice, adică pe motivele care îi determină pe beneficiari să apeleze la unele sau altele ser-

vicii de bibliotecă. Aceste motive pot avea la bază interese de afaceri, instruire, autoinstruire, cercetare, delectare etc. Un alt aspect psihologic al segmentării pieței de servicii îl constituie orientarea (caracterul) personalității, care îi determină decizia de a recurge la serviciile bibliotecii. Astfel, prin segmentare se interferează o multitudine de principii definitorii.

Totodată, segmentarea pieței poate fi efectuată în forme combinate și în baza diferitelor criterii îmbinate între ele. Diversele criterii de segmentare a pieței sunt folosite în bibliotecă, în primul rând, pentru a identifica, mai exact și simplu, necesitățile diferitelor grupuri de utilizatori. În al doilea rând, trebuie să ne cunoaștem concurenții: cine sunt (vor fi) (aceștia pot fi alte biblioteci și (sau) alte instituții de informare); ce propun (calitatea, costul, sortimentul de servicii etc.); spre ce sunt orientați (colaborare sau rezistență). În al treilea rând, trebuie să precizăm care ar putea fi acțiunile autorităților (la nivel local și la nivel național), în ce mod acestea pot influența activitatea bibliotecii și cât de competent este personalul bibliotecii pentru a putea lucra într-un anumit segment al pieței.

Noțiunea de „segmentare” este apropiată, dar nu coincide cu noțiunea de „diferențiere”:

- segmentarea înseamnă divizarea întregii piețe pe subgrupuri cu caracteristici comune ale cererii;
- diferențierea înseamnă o îmbinare specifică a calității serviciului și a prețului acestuia, care este caracteristică unui segment anumit al pieței [6].

Noțiunile „segmentare” și „diferențiere” sunt în corelație: prima reprezintă cererea, cealaltă – oferta serviciilor de bibliotecă. Problema diferențierii grupurilor și tipologiei utilizatorilor este studiată de mult timp în biblioteconomie. Aceste noțiuni sunt incluse în cele mai noi dicționare de termeni biblioteconomici. Bibliotecarii, fiind obișnuiți să divizeze cititorii pe grupuri în conformitate cu caracteristicile lor social-demografice, concep segmentarea și diferențierea drept sinonime. Prin urmare, bibliotecile publice, de exemplu, în procesul de segmentare a pieței serviciilor sale identifică în calitate de grup prioritar tineretul, reieșind din considerentul că anume această categorie predomină în rândurile utilizatorilor bibliotecii.

Cu toate acestea, deloc nu înseamnă că și orientarea spre relațiile de piață în servirea bibliotecară trebuie să fie axată anume pe acest grup. De exemplu, cererea de informații comerciale, care poate fi oferită și pe care deja o prestează bibliotecile (centrele de afaceri pe lângă biblioteci etc.) inițialmente apare, în mod firesc, în rândul oamenilor de afaceri. Este puțin probabil să ne orientăm spre grupul „studenți” la proiectarea acestui serviciu.

Multe servicii prestate contra plată de asemenea nu pot fi orientate spre tineret din cauza costurilor ridicate ale acestora. Vom sublinia că segmentarea pieței serviciilor trebuie să fie orientată spre consumatorul acestor servicii, și nu spre categoria de utilizatori predominantă numeric într-o bibliotecă. Grupul de utilizatori ai unui serviciu concret nu trebuie și nu poate să predomine numeric.

Esența segmentării pieței nu constă doar în divizarea grupurilor concrete de utilizatori ai serviciilor de bibliotecă, ci și în atragerea potențialilor utilizatori. Conținutul, particularitățile serviciilor oferite sunt determinate în mare măsură

de faptul căruia segment anume îi sunt destinate. Mai trebuie de menționat că de serviciile bibliotecii pot beneficia clienți ocazionali, cu atât mai mult că în calitate de beneficiari ai serviciilor informaționale pot figura, pe lângă persoanele fizice, și persoanele juridice (firme, organizații etc.). Din această cauză, segmentul utilizatorilor ocazionali diferă de grupurile stabile de utilizatori.

Cu certitudine, criteriile sociodemografice se iau în considerare la segmentarea pieței serviciilor de bibliotecă. Totodată, diferențierea grupurilor de utilizatori și segmentarea pieței nu corespund integral, deoarece prin segmentare unul și același utilizator poate figura în mai multe segmente. Cu toate acestea, persoane cu diverse particularități sociodemografice pot utiliza același tip de servicii. Într-un cuvânt, chiar dacă criteriile sociodemografice ale pieței de consum sunt importante la segmentare, nu sunt și decisive. Din necesitatea de a apela la diverse servicii de bibliotecă, grupuri de utilizatori diferite din punct de vedere sociodemografic devin utilizatori ai aceluiași tip de servicii. Totodată, în orice segment de utilizatori, constituit din mai multe grupuri sociodemografice, există un grup care

prevalază numeric. Din punctul de vedere al marketingului social, acest grup este considerat prioritar.

Segmentarea este percepută actualmente ca un proces mult mai complex decât îl credeau anterior lucrătorii bibliotecilor. S-a adeverit însă că metodele tradiționale de tipologizare a utilizatorilor nu pot da răspunsuri univoce la toate întrebările legate de segmentare, deoarece segmentul se deosebește de grupul statistic.

Diferențele de cerere nu au nimic comun cu grupările statistice, cu toate că deseori acestea coincid. Dorința de a oferi un serviciu sau altul într-o bibliotecă nu poate prezenta un argument pentru implementarea lui. Prin urmare, înainte de a introduce un serviciu nou, e nevoie de o examinare multiaspectuală a potențialilor consumatori ai acestui serviciu. Acești consumatori pot fi nu numai utilizatori individuali, ci și întreprinderi, firme, organizații, organe de administrație locală etc., care se află în zona de servire a bibliotecii și care au nevoie de serviciile ei.

Segmentarea pieței deservește de bibliotecă, identificarea priorităților au fost prezente, în măsură diferită, în practica servirii și înainte. Dar dese-

ori nu se ținea cont de faptul că proprietățile diferențierii trebuie să aibă însemnătate, în primul rând, pentru utilizatori. Tot în acest context putem afirma că proprietățile diferențierii sunt mobile și că în situații diverse se schimbă ca și interesele utilizatorilor. Devine evident cât de important este pentru un bibliotecar să fie mobil față de schimbările în orientările utilizatorilor. Iar aceste schimbări sunt astăzi diverse și profunde. Dintre particularitățile de ordin social-economic, de rând cu vârsta, sexul, ocupația, funcția, studiile, apartenența la o anumită categorie socială, care întotdeauna stăteau la baza diferențierii, o însemnătate principală capătă apartenența utilizatorilor la o anumită cultură etnică, confesiune, starea familială.

Noua situație social-economică, extinderea nomenclatorului serviciilor, inclusiv ale celor prestate contra plată, le-a impus bibliotecilor să țină cont și de o astfel de particularitate a segmentării cum este nivelul veniturilor. Segmentarea presupune, de asemenea, relevarea factorilor psihosociale care influențează cererea sau care determină atitudinea față de bibliotecă. Pentru orice practician este evidentă importanța acestor factori în activitatea de servire a utilizatorilor și influența lor asupra metodelor și mijloacelor folosite.

Promovarea formelor de loisir nu intră în contradicție cu realizarea misiunii sociale a bibliotecii; aici poate fi vorba numai despre nivelurile diferite de oferire a lor. Activitatea de bibliotecă trebuie să fie segmentată ținându-se cont și de comportamentul consumatorilor. Se au în vedere particularitățile individuale ale utilizatorului, caracterul lui, prejudecățile, atitudinea emotivă față de bibliotecă și chiar obișnuințele lui. Trebuie să remarcăm că bibliotecarii au conștientizat în ultimul timp necesitatea diferențierii publi-

Elena Garștea, ex-libris "S. Zamșa", litograf. 2 color 5/10

cului și încearcă să planifice activitățile, ținând cont de grupuri concrete de utilizatori ai serviciilor de bibliotecă.

În practica marketingului de bibliotecă s-au format diverse metode de segmentare a pieței. Segmentarea după criteriile social-economice reprezintă o divizare a utilizatorilor în grupuri după sex, vârstă, venit, ocupație, studii, apartenență la un grup social. Cu toate neajunsurile posibile, o astfel de metodă de segmentare este destul de explicită și are un caracter universal. Segmentarea după particularitățile culturale înseamnă luarea în considerare a influenței stereotipurilor de consum, a comportamentului consumatorilor.

În concluzie putem remarca faptul că segmentarea pieței serviciilor de bibliotecă nu coincide cu simpla diferențiere a grupurilor de utilizatori și reprezintă un demers de marketing și o mai bună cunoaștere a componentelor pieței pentru adaptarea la nevoile acesteia.

Segmentarea pieței permite eficientizarea măsurilor de marketing, evitarea cheltuielilor suplimentare de gestionare a serviciilor prestate pe un segment nesigur. Din această cauză, segmentarea constituie o parte integrantă a strategiei de planificare a marketingului infodocumentar. Delimitarea segmentelor de piață, pentru care

biblioteca va presta serviciile, va contribui la consolidarea poziției competitive în raport cu alte instituții infodocumentare, îi va permite să-și identifice un loc sigur pe piața neocupată încă de concurenți.

Specialiștii din diferite biblioteci trebuie să cunoască foarte bine piețele deservite pentru a atinge un cât mai înalt nivel de eficiență în servirea acestora. Acest fapt implică mai degrabă o selectare a unui anumit public pentru anumite programe decât oferirea de servicii generale pentru un public divers și numeros. Segmentarea este un instrument valoros al marketingului.

Ea permite cercetătorului din acest domeniu să grupeze utilizatorii actuali și potențiali pe baza unor diferențieri individuale și a similitudinilor de grup. Ea ajută biblioteca să-și identifice și nonutilizatorii.

Segmentarea presupune căutarea propriei „zone” de prestare a serviciilor. Probabil fără această acțiune este inutilă introducerea noilor servicii în bibliotecă. Avantajele segmentării exprimate printr-o rentabilitate sporită decurg din identificarea unei clientele reale și utile, din evitarea risipei de mijloace și din obținerea unei eficacități sporite.

Elena Garștea, ex-libris „V. Cărmu” litograf. 4/10

Bibliografie:

1. Baldock, C. Marketing libraries: a survival course // *Journal Library Management*. – 1993. – Nr. 1. – P. 4-8.
2. Bierman, K. How will libraries pay for electronic information? // *Journal Library Management*. – 1991. – Nr. 3-4. – P. 67-84.
3. Booth, J. Marketing public library services: the gap between theory and reality in Britain // *Journal Library Management*. – 1993. – Nr. 1. – P. 9-23.
4. Conroy, B. Magatrend marketing: creating the libraries future // *Journal Library Administration*. – 1983. – Nr. 4. – P. 7-18.
5. Клюев, В. Маркетинговые аспекты развития информационной деятельности: Науч.-практ. пособие / МГИК. – Москва, 1994. – 99 с.
6. Пилдич, Дж. Путь к покупателю / Пер. с англ. Е. Пеньковой. – Москва: Прогресс, 1991. – 256 с.
7. Соколов, А. Библиотеки и рыночная экономика // *Науч. и техн. б-ки*. – 1991. – №10. – С. 3-9.
8. Справочник библиотекаря / Под ред. А. Ванеева, В. Минковой. – Санкт-Петербург: Профессия, 2000. – 432 с.

Utilizatorii bibliotecii: Teorii, concepte, contexte actuale și emergente

Lidia Kulikovski

Bibliotecile sunt creații ale umanității. Ele servesc umanitatea. Această categorie colectivă este formată din diverși indivizi. Pentru a putea să răspundem optim necesităților acestor solicitanți trebuie să ne întrebăm „Căreia de fapt omul, utilizator al bibliotecii?”. Unele încercări de a afla au sintetizat niște răspunsuri: vrea educație, formare, comunicare, divertisment, socializare, întâlnire – întâlnire cu ceilalți ca el. Sunt necesitățile vitale, năzuințele fundamentale și personala înțelegere de sine omului care-l situează/plasează în centrul circuitului social.

Bibliotecile sunt instituții orientate spre om, spre utilizator. Cercetările biblioteconomice confirmă o lungă tradiție de orientare spre utilizator în procesul de justificare și dezvoltare a operațiilor de bibliotecă. În literatura de specialitate acest curent a fost numit „*userism*”.

Dar să trecem în revistă evoluția termenului numit acum utilizator: *cititor* (de la origini până prin anii '80 ai sec. 20) – *beneficiar* (se mai utilizează, dar se consideră depășit de pe la sfârșitul sec. 20) – *client* (începutul sec. 21, dar nu a rezistat în bibliotecile noastre) – *utilizator* (aceeași perioadă – curent) – *consumator* (paralel cu utilizatorul și pentru viitor) – *patron* (mai rar, dar totdeauna când este vorba de interesele utilizatorului în raport cu politicile și valorile bibliotecii). Noul *Dicționar universal al limbii române* (Litera, 2006, 1676 p.) dă următoarele semnificații pentru

categoriile de mai sus: **Cititor** – persoană care citește (nu este referire la persoana care citește în bibliotecă, însă se dă *cititor de stele* – astrologii, *cititor ca funcționar* (de contoare pentru gaze, apă, electricitate); **Consumator** – 1. persoană care cumpără mărfuri pentru întrebuințare personală, 2. persoană care consumă alimente; **Client** – persoană care cumpără (regulat) de la un magazin sau care *consumă într-un local public*; **Utilizator** – persoană care utilizează ceva: utilizator de servicii. Alături de acești termeni se utilizează în ultimii ani și sintagma *consumatori de informație, căutători de informație*.

Dacă ne referim la ultima decadă a sec. 20 cercetarea acestui aspect semnifică utilizarea noțiunii de utilizator și evidențiază explicit paradigma *orientarea pe utilizator*, totodată evidențind și poziția critică a unor cercetători față de această paradigmă. Similar, cercetarea activității de informare și achiziții, identifică schimbări spre *orientarea către utilizator* în aceeași decadă. Acest concept se adâncește cu recunoașterea opțiunilor doctrinare manifestate față de el. La nivel doctrinar putem găsi și evidenția expresii mai clasice de orientare spre utilizator. Cel mai bun, clasic, exemplu sunt Legile lui Ranganathan (în continuare LR) cunoscute ca *5 Legi ale biblioteconomiei*:

*Cărțile sunt pentru cititori;
Fiecărei cărți – cititorul său;
Fiecărui cititor – cartea sa;
Salvează timpul cititorului;
Biblioteca este un organism în creștere.*

Elena Karacentev, ex-libris

Viziunea lui Ranganathan reflectă anume paradigma *userismului*. Conform acestor legi rațiunea existenței, funcționării, și dezvoltării bibliotecii constă în legătura dintre bibliotecă și utilizator, în utilizarea ei. Specialiștii consideră LR un exemplu de interpretare desăvârșită a conceptului de orientare spre utilizator, deși elaborate cu 76 de ani în urmă (1931). Deci, putem spune că avem o lungă tradiție a *userismului*, avem și o tot atât de lungă tradiție de cercetare a percepției acestei paradigme de către domeniul biblioteconomic.

Acest concept și percepția lui s-au accentuat îndeosebi în ultimii ani și reflectă o abordare mai generală a percepției – culturală și societală. Această abordare mult mai largă scoate conceptul din limitele dome-

niului biblioteconomic. Creșterea atenției asupra *userismului* în gândirea biblioteconomică poate fi înțeleasă doar în relație cu prevalența punctelor de vedere neorealiste asupra societății. Astăzi habitatul uman se reduce la client, cumpărător, tip, individ. Specialiștii sociali consideră că reducând habitatul uman la client, cumpărător, consumator, utilizator, societatea devine piață, magazin.

Sistematizând punctele de vedere ale specialiștilor în teoria societală și pe cele din domeniul biblioteconomic, putem distinge între o orientare valuabilă spre utilizator, și una naivă, ideologică. Prima se referă la cea venită mai târziu, când interesele utilizatorilor erau asumate ca unică posibilitate rezonabilă de operare a bibliotecii.

societal și colectiv. Cultura nu poate apărea doar din interese individuale sau să fie manifestul societății și statului dacă le înțelegem prin „moralitatea obiectivă” a lui Hegel. Unii specialiști apără punctul de vedere că istoria comună acoperă interesele, dorințele, visurile consumatorilor, utilizatorilor sau ale individualilor.

Ca o concluzie la cele expuse mai sus este că teoria biblioteconomică nu poate exista separat de teoriile culturale și societale. De fapt ea trebuie văzută ca subordonată esențial ideii culturale și societale. Dacă aceasta este așa, înseamnă că teoria biblioteconomică nu poate să-și asume percepția culturală fictiv, superficial, fără a o reflecta. Evident că trebuie să bazăm teoria biblioteconomică pe percepțiile culturale și sociale, evident că trebuie să luăm în calcul disputele despre cultură și societate fără a ne limita la tendințele curente. În consecință, ideile despre societatea informației, adoptate ca manifest politic, nu pot servi ca bază, fundament pentru o serioasă teorie biblioteconomică, dar nici nu pot fi ignorate total, pentru că sunt un fapt social și politic.

Probabil orice concept al culturii și societății prin esența lui este un concept deschis și este natural și justificat pentru domeniul biblioteconomic să aibă punctele de vedere proprii, să vorbească despre aceasta, despre elementele care le leagă mai strâns și care îmbogățesc tabloul general societal.

LR valide și azi – în substanță, nu și în expresie – au reprezentat și reprezintă până acum filosofia organizațională și a servirii ideale a multor biblioteci. Pentru Ranganathan și urmașii lui aceste 5 reguli, legi, au fost primul pas de a pune activitatea biblioteconomică pe o bază științifică furnizând principii generale deduse din practica tuturor bibliotecilor.

Societatea Informațională și Societatea Cunoașterii, tehnologiile informaționale sugerează

Aceasta poate fi ilustrată printr-un exemplu simplu, convingător:

Bibliotecile există pentru utilizatori. De aceea interesele lor trebuie să fie baza operațiilor bibliotecare;

Bibliotecile există pentru autori, scriitori. De aceea interesele lor trebuie să fie incluse ca centrale în politicile de bibliotecă. Acest argument se referă alături de altele la poziția libertății cuvântului într-un mediu societal și ideologic în care au fost constituite bibliotecile. Bibliotecile sunt parte componentă a spațiului public, unde cetățenii participă la diverse dispute culturale și politice. Sau mai există un postulat:

Bibliotecile există pentru societate și trebuie să servească interesele societății, ale statului.

Suntem de acord că aceste trei aserțiuni nu se exclud reciproc și cu siguranță interesele societății, ale statului sunt aceleași cu ale cetățenilor și, deci, argumentele 1 și 2 sunt incluse în argumentul 3. Mai mult, aceste interese au fost asumate prin tradiție, istorie, origini.

Alte tratări – interesele individuale se reduc la interesele colective prin cultura colectivă, care contribuie la crearea și formarea individuală. Acest tip de asumare este recalitrantă și se bazează pe o idee irealistă, naivă despre stat. Interesele celor trei

argumente nu pot fi discutate fără relația mutuală de reciprocitate și nu putem să le reducem la una singură fără probleme.

Din punctul de vedere al tendințelor actuale societale argumentul 3 nu-i un concept străin, nici straniu și poate fi justificat în mai multe feluri. În societatea unde tendințele individuale sunt strict asociate cu eficiența economică, educație și cultură, dezvoltare, totuși, nu întotdeauna sunt bazate doar pe interesele individului, cetățeanului sau „utilizatorului?”. Cultura și comunitatea au caracter

că scopurile LR pot fi extinse adecvat la cerințele actuale ale bibliotecilor. Timp de 76 de ani aceste 5 legi au fost discutate și reutilizate în multe și diferite contexte. Mulți cercetători ai domeniului biblioteconomic au încercat să actualizeze aceste legi sau să le reorganizeze în alte scopuri.

Cartea, cititorul, biblioteca sunt elementele de bază ale LR. Dacă am înlocui cuvintele-cheie cu altele, LR pot funcționa foarte bine. Bazându-se pe LR mulți cercetători au prezentat diferite principii și reguli. De exemplu: „5 legi noi ale Biblioteconomi-ei” (Michael Gorman, 1995), „Principiile educației la distanță” (Sanjaya Mishra, 1998), „5 legi ale softului de bibliotecă” (Mentor Lana, 2003), „5 legi ale biblioteconomi-ei pentru copii” (Virginia A. Water, 2004), „5 legi ale conectivității” (Lemart Bjerneborn, 2004), „5 legi ale diversității/acțiunii afirmative” (Tracie D. Hall, 2004).

Cele mai renumite sunt legile lui Michael Gorman. El a reintegrat LR în contextul de astăzi al bibliotecii, dar asigurându-le validitate și pentru viitor:

1. Bibliotecile servesc umanitatea;
2. Bibliotecile respectă toate formatele prin care cunoștințele sunt comunicate;
3. Bibliotecile utilizează inteligibil tehnologia pentru a îmbunătăți serviciile;
4. Bibliotecile apără accesul liber la cunoștințe;
5. Bibliotecile onorează trecutul și creează viitorul.

M. Gorman a demonstrat foarte convingător aplicabilitatea legilor la problemele și schimbările cu care se vor confrunta bibliotecile în viitor. Legile Gorman nu sunt o revizuire a LR, dar sunt altele, un set complet separat din punct de vedere al bibliotecarului care practică într-o societate tehnologizată.

Jim Thompson, în 1992, protestând împotriva prestării serviciilor cu plată în biblioteci, a revizuit LR în felul următor:

1. Cărțile sunt pentru profit;
2. Fiecărui cititor contul său;
3. Fiecărei copii contul său;
4. la bani (cash) de la cititor;
5. Biblioteca e un organism care se vaită.

Aceste legi ar fi exact esența abordării utilizatorului ca un *client*.

LR a inspirat și cele 5 legi ale web-ului, bazate integral pe practica LR. Aceste legi definesc cerințele minime de fondare a web-ului. Chiar la o primă lectură se vede cât de simple și cât de flexibile sunt:

1. Web resursele sunt pentru a fi utilizate;
2. Fiecărui utilizator web resursele lui;
3. Fiecărei web resurse utilizatorul ei;
4. Salvează timpul utilizatorului;
5. Web este un organism în creștere.

Cred că trebuie luate în considerație pentru viitor, deoarece futurologii consideră că biblioteca viitorului va fi un web social, un web al experiențelor sociale, personale și nu atât de departe decât peste 15 ani.

În următorii 25 de ani metamorfoza, schimbările vor viza, bineînțeles, și educația. Lumea virtuală va oferi elevului, studentului, adultului care învață posibilitatea să experimenteze subiectul obligatoriu sau necesar. Procesul de învățământ nu va mai fi asigurat numai de școală, ci mai mult de ghidul

interactiv, virtual, personalizat, care progresiv va schimba concepția, formele de educație și instituțiile care vor oferi educație. Bibliotecile, așa cum se consideră, vor fi cele mai importante în acest proces.

Pe baza LR, au fost elaborate Principiile de bază ale educației la distanță:

1. Educația la distanță este pentru dezvoltare;
2. Fiecărui student subiectul lui;
3. Fiecărui subiect studentul său;
4. Salvează timpul studentului;
5. Învățarea este un proces care nu se încheie niciodată.

Toate aceste exemple demonstrează universalitatea LR. Gândite pentru biblioteconomie, ele au influențat și științele conexe biblioteconomi-ei – tehnologia informațională – webologia, educația, marketingul.

Conceptul *userismului* va rămâne vital și în biblioteconomia viitorului. Mai mult – roboții, nanotehnologia, accesul global al rețelei Internet dezvoltă și adâncește acest concept, iar utilizarea lui va fi un proces mai inteligent și foarte personalizat. Biblioteca, ca și domeniul în general, trebuie să analizeze perspectiva utilizatorilor: va mai avea cineva nevoie de serviciile bibliotecii într-o *nanolume*?

O încercare de a cerceta perspectiva utilizatorilor a fost studiul internațional, organizat de OCLC, *Percepția bibliotecilor și a resurselor informaționale*, publicat în 2005. Studiul se consideră valuabil, relevant: a adunat mai mult de 270 de mii de puncte de vedere ale utilizatorilor, a cuprins 3 mii 300 de persoane, respondenți din 6 țări (Statele Unite, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Canada, India, Singapore, Australia). Rezultatele obținute raportează următoarele: astăzi utilizatorul în căutarea informației preferă motoarele de căutare Internet; este în general satisfă-

cut de calitatea și cantitatea informației găsită prin web, preferă *self-serve*; preferă utilizarea metodelor alternative de căutare, ca de exemplu Google, decât utilizarea serviciilor tradiționale de referință; compară Google cu biblioteca, găsindu-i punctele vulnerabile în promptitudinea, plinătatea, calitatea servirii; utilizează biblioteca doar pentru a împrumuta cărți, deoarece nu știe despre serviciile electronice pe care le furnizează biblioteca; preferă biblioteci calde, echipate, mobilate, cu un personal binevoitor, inteligent, capabil să-l consilieze, îndrume, ajute;

utilizatorii actuali trăiesc într-o lume mai colaborativă, fără granițe între școală, casă, muncă, joacă și studiu; vor ore de funcționare care să coincidă cu stilul lor de viață – până seara târziu și în weekenduri.

Importanța acestui studiu rezidă anume în creionarea unui portret colectiv al utilizatorului din societatea cunoașterii. Rezultatele studiului în mare măsură au răspuns la întrebarea „ce vrea utilizatorul?” Este și un instrument util bibliotecarilor ca să cunoască asupra căror elemente și momente să-și focuseze eforturile viitoare. Îl puteți

consulta integral (chestionar, răspunsuri, concluzii, sfaturi, probleme) la următoarea adresă: <http://www.oclc.org/reports/2005perceptions.htm>.

Mutările tectonice ale biblioteconomiei se fac mai simțite acum, când biblioteca pierde în fața Internetului... Utilizatorul viitor va trăi în societatea virtuală și, deci, va fi generația digitală. Cyberutilizatorul vrea altceva decât portretul clasic al bibliotecii și bibliotecarului. Jenny Levine, bazându-se pe *Manifestul social al utilizatorului*, a elaborat *Manifestul utilizatorului on-line*, care cuprinde doleanțele utilizatorului de servicii electronice:

- vreau să spun ce am de spus, deci, biblioteca trebuie să furnizeze mecanismele pentru ca aceasta să se întâmple on-line;
- vreau să știu când ceva nu este în regulă și ce face biblioteca pentru a fixa și remedia aceasta;
- vreau să ajut la formarea, elaborarea, cizelarea, îmbunătățirea și îmbrăcarea serviciilor în haina care să le facă mai utile și mai ușor regăsite;
- vreau să mă conectez cu alții pentru a-mi împărtăși interesele;
- vreau să utilizez serviciile bibliotecii în funcție de programul meu, nu al bibliotecii: nu mă privește că-i noapte sau zi, duminică, Crăciun ori Anul Nou;
- vreau să știu cum funcționează/activează biblioteca;
- vreau să spun bibliotecii când nu pot răsufli de insatisfacție sau de furie. Voi fi fericit să vă spun ce lucruri faceți bine...;
- vreau să interacționez cu instituții care activează într-o manieră transparentă și etică;
- vreau să știu ce se va petrece mai departe. Trebuie să fim în parteneriat... unde mergem?

Acest manifest este bazat pe punctele de vedere ale masei critice a utilizatorilor care consideră serviciile on-line parte a vieții lor zilnice.

“Rapiditatea cu care se modifică necesitățile consumatorilor se reflectă în graba cu care consumatorii se leapădă de fidelitatea față de produse și de mărcile de fabricație”, spunea Alvin Toffler la sfârșitul anilor '60. Biblioteca era mult timp o *preferință durabilă* a indivizilor. Preferința durabilă, fidelă pentru serviciile bibliotecii a

început să se subrezească după apariția Internetului, care oferă servicii noi și diverse cu așa o rapiditate și frecvență că bibliotecarii ameteșc.

Trebuie să recunoaștem, deși cu durere, că instituția bibliotecară a îmbătrânit. E straniu să spunem așa ceva. *Bătrân* și *biblioteca* sunt termeni care nu se exclud. În viziunea noastră cu cât mai bătrână cu atât mai bine. Nu și pentru generația digitală prinsă între două oferte: un produs informațional vechi, neatractiv – biblioteca,

și produse noi informaționale, interactive, incitante, motivante, on-line. Pentru care va opta utilizatorul de informație? Răspunsul este clar.

Îmbătrânirea, după cum bine știm, este un aspect al procesului de accelerație – în cazul nostru al procesului de accelerație tehnologică societală care afectează nu doar durata de viață a unor produse informaționale, ci și a unor instituții informaționale precum biblioteca – timpul cărții care părea de neînvinș.

BIBLIOTECILE (ADAPTAT DUPA A. TOFFLER), CA ȘI ORICE PRODUS, OBIECT SAU INSTITUȚIE, ÎMBĂTRÂNESC ÎN TREI SITUAȚII:

• atunci când produsul sau serviciul informațional oferit nu mai îndeplinește funcțiile pentru care a fost lansat, iar noi, bibliotecarii, încăpățânați, continuăm să le oferim presupunând că sunt în folosul utilizatorului și nu vrem să recunoaștem că neputința unor servicii și produse informaționale de a îndeplini funcțiile pentru care au fost elaborate,

implementate cere înlocuirea lor. Această îmbătrânire sau depășire e cauzată de incapacitatea funcțională a bibliotecilor.

• atunci când apare un nou produs sau serviciu informațional care îndeplinește funcțiile produsului sau serviciului anterior mai eficient. Cine numai nu-și asumă misiunea

de a presta servicii informaționale, de a crea servicii informaționale, nemaivorbind de numeroasele instituții, organizații, agenții care pretind că pot constitui biblioteci digitale și chiar se apucă să le facă. Așa s-a întâmplat cu apariția și diversificarea serviciilor informaționale on-line, care au depășit biblioteca prin progresul tehnic substanțial.

• atunci când se modifică necesitățile utilizatorului. Bibliotecarii parcă ar vrea ca utilizatorul să vină pentru a împrumuta carte. Satisfacția utilizatorului însă este condiționată nu numai de găsirea unei cărți în colecția noastră. Satisfacția lui depinde de factori ca: signajul, ambientul, aspectul (factori de confort fizic); confidența, conversația, relația prietenoasă, aprecierea sa de către bibliote-

cari (confort psihologic); calitatea, promptitudinea, diversitatea, statutul bibliotecii la care are card (confort social). Deci, biblioteca îmbătrânește atunci când nu ia în considerare toți factorii enumerați, nu ia în considerare personalitatea deținătorului de card și nu utilizează toți stimulenții posibili, chiar și cei senzoriali, vizuali. Cunoaștem exemplul clasic cu radierele: un băiețel cumpăra o

duzină de radiere roz. Alvin Toffler a luat una în mână și-l întreabă: „Șterge bine?”. „Nu știu – a răspuns băiatul –, dar îmi plac cum miroso”. Ca o concluzie la această situație: nevoile pe care le îndeplinesc produsele și serviciile variază în funcție de utilizator și de timp. Ca să nu îmbătrânim trebuie să anticipăm necesitățile utilizatorului.

„Ceea ce e înăuntru contează”, spunea o reclamă. Astăzi nu mai contează doar cartea, atâta timp salvatoare, pentru bibliotecă. Bibliotecile vor rămâne instituții informaționale utile dacă vor fi în stare să producă cel mai *tranșient și durabil produs – experiența umană*. Futurologii prezic că biblioteca va deveni un site al experienței umane. Sloganul bibliotecii moderne pentru utilizatorul modern este: *oricând, oriunde și în formatul pe care-l dorești*. Acest slogan cere o rețea socială cu instrumente și practici care facilitează interrelația cu utilizatorul, impune implicarea utilizatorului, solicită creativitatea lui.

Având și utilizând aceste instrumente și practici, utilizatorii vor fi susținătorii, apărătorii instituției bibliotecare, vor fi oxigenul care-i trebuie bibliotecii pentru a asigura sustenabilitatea instituției – doar în colaborare cu utilizatorii biblioteca poate fi puternică, importantă în prezent și pe viitor.

Printr-un management bun al reprezentărilor noastre online putem controla identitatea noastră online. Aceasta înseamnă că oferind utilizatorilor noștri avantaje de a utiliza instrumente ca OpenID, blogosfera, wikisfera, syndikasfera, putem asigura capabilitatea noastră de a reuși într-o varietate de servi-

cii complementare. S-ar părea că realizarea sloganului poate satisface orice individ. Afirmarea aceasta este debatabilă. Nicio instituție informațională, nici chiar Net-ul nu poate satisface orice individ.

Conceptul de utilizator în era Net-ului trebuie studiată nu numai sub aspectele evoluției conceptuale, satisfacerii etc. El trebuie studiat în raport cu contextul în care-i plasat. Conceptul de utilizator îl întâlnim în diverse contexte comunicaționale/informaționale. Cercetările actuale biblioteconomice ar trebui să distingă aceste contexte.

Contextele care ar trebui studiate sub aspectul utilizatorului includ:

- utilizatorul – **comunicator** – în sensul comunicării dorințelor, necesităților informaționale, serviciilor, schimbărilor pe care le vrea, ideilor, propunerilor – comunicarea utilizatorului cu personalul bibliotecii, participarea utilizatorului la activități ca organizator, coautor etc.;
- utilizatorul – **căutător de informații** – virtual acest tip acoperă toate contextele, dar uneori este nevoie de obiective separate, aparte de cercetare – ca utilizator de informații genealogice, informații specializate sau noutăți;
- utilizatorul ca **recipient** al serviciilor de bibliotecă – cercetarea acestui aspect identifică zonele de succes și insucces ale serviciilor oferite de bibliotecă, ei fiind evaluatorii primari ai serviciilor;
- utilizatorul ca **utilizator** de informație – de cele mai multe ori noi evaluăm acest aspect. Facem diverse bilanțuri cât au citit, au împrumutat, au vizitat web-ul utilizatorii noștri. Calculăm per utilizator total, per utilizator activ... rezultatele acestor cercetări servesc doar la elaborarea politicilor;
- utilizatorul ca **utilizator de sisteme** integrate de bibliotecă – interacțiunea utilizatorului de instrumente, de produse, sisteme, pentru reprezentări, stocare, conservare, recuperare, conversie și reconversie;
- **biblioteca ca utilizator** – a Net-ului, a bazelor de date, cataloagelor etc., a utilizatorilor ca resurse ale bibliotecii.

CARE DIN ACESTE ASPECTE SUNT MAI APLICABILE ÎN STUDIUL UTILIZATORILOR?
RĂSPUNSUL ÎL PUTEM DEMONSTRA PRIN DIAGRAMĂ:

Este clar că utilizatorul este afectat de toate cele cinci variabile. Schimbările necesităților utilizatorilor cer schimbări în redefinirea sarcinilor, obiectivelor; sau schimbările tehnologice pot oferi servicii informaționale, care mai înainte erau imposibile; schimbarea nevoilor utilizatorilor poate cere personal calificat în diferite domenii; sau creșterea numărului de utilizatori poate dicta noi structuri organizaționale (noi servicii pentru diverse grupuri speciale sau filiale).

Exemple sunt foarte multe, iar cercetarea utilizatorilor poate fi utilizată pentru a urmări:

- utilizatorii vs structura organizațională;
- utilizatorii vs obiectivele de servire performantă;
- utilizatorii vs angajații care-i servesc;
- utilizatorii vs tehnologia;
- utilizatorii vs ambientul interior, spațiu, condiții.

Modelul emergent de bibliotecă – Biblioteca 2.0, care va fi bibliotecă-web, cum s-a remarcat mai sus – se bazează pe patru elemente esențiale: (1) centrarea pe utilizator, (2) furnizarea experiențelor multimedia, (3) orientare socială, (4) inovativitate comunitară. Aceste elemente cuprind toate contextele enumerate mai sus și toate sunt subordonate necesităților utilizatorilor. Biblioteca

2.0 generează un nou model de relație cu utilizatorul, de fapt – cu comunitatea utilizatorilor.

Temelia conceptuală a acestui model de relație cu utilizatorul bazată pe prezența utilizatorului – prezența pe web-ul bibliotecii, prezența în serviciile multimedia – împreună cu biblioteca, cu bibliotecarul se definește clar ca necesitate de dezvoltare a bibliotecii viitoare.

Orice pronostic am face astăzi, va fi mai mult speculativ decât predictiv. Deci nu facem pronosticuri, tragem concluzii: trebuie să explorăm conceptual relația cu utilizatorul ca element vital pentru dezvoltări bibliotecare viitoare, să furnizăm exact contextul electronic inovativ de care are nevoie utilizatorul modern.

Referințe:

1. **Scobioală, Geneveva.** Gradul de satisfacție a utilizatorilor la Biblioteca Municipală "B. P. Hasdeu" : reflecții asupra unui sondaj // Probleme actuale ale teoriei și practicii biblioteconomice : Către 45 de ani de învățământ biblioteconomic superior din Republica Moldova. – Ch., 2005. – P. 235-248.

2. Finite spaces, infinite demands: an evaluation of the Mitchell Library. Mitchell Library, Australia. April 2003. Accesat martie 2007 la: <http://www.sl.nsw.gov.au/staff/finite/1.cfm>

3. Meeting users needs. A checklist for best practice produced by section VIII – Public Libraries Section of Ifla. Accesat martie 2007 la: <http://www.ifla.org/VIII/checklist.htm> First produced August 2005 – updated: 31 July 2006
4. **Belkin, N.** (1978) 'Information concepts for information science.' Journal of Documentation 34, 55-85.
5. Wilson, T. D. (2000) „Recent trends in user studies: action research and qualitative methods” Information Research, 5(3). Accesat martie 2007 la: <http://informationr.net/ir/5-/paper76.html>
6. Online Library User Manifesto. Accesat martie 2007 la: <http://www.techsource.ala.org/blog/2005/11/the-online-library-user-manifesto.html>
7. The Perceptions of Libraries and Information Resources <http://www.oclc.org/reports/2005perceptions.htm> accesat martie 2007
8. **Mishra, S.** (1998, October 12). Principles of distance education. Accesat martie 2007 la: <http://hub.col.org/1998/cc98/0051.html>
9. **Cana, M.** (2003, July 5). Open source and Ranganathan's five laws of library science. Accesat martie 2007 la: <http://www.kmentor.com/socio-tech-info/archives/000079.html>
10. **Garfield, Eugene.** A Tribute to S.R. Ranganathan: Part 1. Life and Works. Accesat martie 2007 la: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v7p037y1984.pdf>
11. Recent library developments. Accesat martie 2007 la: <http://odin.dep.no/mod/english/doc/reports/050001-990252/dok-bn.html> și la <http://www.abm-utvikling.no/publisert/ABM-skrift/index.html#2005>.

Magazin bibliologic 2007, nr. 3-4

Revistă științifică și bibliopraxiologică

Editori:

Biblioteca Națională a Republicii Moldova
Asociația Bibliotecarilor, Societatea Bibliophililor

Director și redactor-șef:

Alexe Rău

Colegiul de redacție:

acad. Andrei Eșanu, acad. Petru Soltan,
acad. Mihai Cimpoi, doctor hab. Ekaterina Nikonorova (Moscova),
doctor hab. Roman Motulski (Minsk), doctor hab. Gheorghe Postică,
doctor conf. Elena Tîrziman (București), doctor conf. Hermina Anghelescu (SUA),
doctor conf. Nelly Țurcan, doctor conf. Lidia Kulikovski,
doctor conf. Constantin Mălinaș (Oradea), doctor honoris causa Iurie Colesnic,
cercet. șt. Pavel Balmuș, Vera Osoianu (director adjunct), Nina Negru

Secretari responsabili:

Elena Turuta, Viorica Antonov

Redactori asociați:

Jana Badan, Nelly Canțer

Redactor artistic:

Dragoș Popa-Miu

Procesare computerizată:

Maria Griniuc

Com. nr. 9. Imprimeria BNRM, str. 31 August 1989, 78 A, Chișinău

Acest număr este ilustrat cu ex-libris de Elena Garștea, Victor Cuzmenco, Vladimir Kravcenco,
Dumitru Pomîrlean, Aliona Samburic, Elena Karacențev

SUMAR

AGORA

3-6 **Lidia Kulikovski.** Tendințe și schimbări de scene în biblioteci la solicitarea viitorului

INVITATUL REVISTEI MB

7-14 „BN sunt porțile naționale de acces la informație...” (dialog cu dl Kai Ekholm, bibliotecarul național al Finlandei)

STUDII ȘI CERCETĂRI

15-19 **Natalia Cheradi.** Segmentarea pieței – baza elaborării strategiilor de dezvoltare a bibliotecii

20-26 **Lidia Kulikovski.** Utilizatorii bibliotecii: teorii, concepte, contexte actuale și emergente

PIETRE PENTRU TEMPLUL BIBLIOLOGIEI

27-34 **Daniel Boorstin.** Hieroglifă umană

TEORIE ȘI PRACTICĂ

35-38 **Ludmila Lipcanu.** Repere francofone în procesul de informare a utilizatorului medical

39-42 **Nelly Țurcan.** Competențele profesionale ale specialiștilor în informare și documentare și Procesul de la Bologna

43-45 **Ecaterina Scherlet, Violeta Ionel.** Modernizarea serviciilor de informare în Biblioteca Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

46-49 **Veronica Ghețu.** Metode didactice de formare a culturii informaționale a studenților

50-52 **Elena Bordian.** Diversitatea surselor de informare – criteriu al manifestării culturii informaționale a studenților

BIBLIOSOFIE

53-67 **Alexe Rău.** Protoscrierea

SYMPOSION

68-70 **Maria Furdui.** Biblioteca publică – centru istoric al comunității

71-73 **Galina Davîdic.** Bibliotecile publice și locul lor în societate

74-76 **Lidia Sitaru.** Rolul bibliotecarului în comunitate

77-79 **Nadejda Pădure.** Dezvoltarea colecției de publicații: probleme și perspective

80-81 **Natalia Suvac.** Soluționarea conflictelor în bibliotecă

ATLAS

82-85 **Vera Osoianu.** Memorie veritabilă: din colecțiile Bibliotecii Naționale a Norvegiei

FIAT LUX

86-95 **Nina Negru.** Formarea bazei poligrafice a RSSM după cel de-al Doilea Război Mondial (Problemele presei sovietice din RSSM în anii 1944-1946)

ANIVERSĂRI CULTURALE

96-101 **Iurie Colesnic.** Un om fără de mormânt...

102-105 **Iurie Colesnic.** Cincinat Pavelescu – un epigramist adorat de basarabeni

106-111 **Iurie Colesnic.** Viața și drama lui Gheorghe V. Madan

112-113 **Iurie Colesnic.** „Cea mai înzestrată femeie-sculptor a erei noastre”

114-115 **Iurie Colesnic.** Opera basarabeanului Pavel Kuzminski în literatura europeană

BIBLIOSOCIOLOGIE

116-122 Bibliotecile și resursele informaționale în percepția beneficiarilor (pe urmele unui studiu efectuat de OCLC)

UNIVERSUL LECTURII

123-126 **Maria Brînzan.** Lecturile lui Mihai Eminescu în biblioteca de la Ipotești și în biblioteca gimnazială de la Cernăuți

Biblioteca publică - centru istoric al comunității

Maria Furdui

“Bibliotecile publice din Moldova întreprind multe la compartimentul cercetare locală. Ținând cont de misiunea bibliotecii, încercăm să credem că un program de perspectivă pentru biblioteci, în special pentru bibliotecile publice comunale și din orașele mici, unde ele sunt unicele instituții care dețin cea mai multă informație cu caracter local, ar fi „Biblioteca – centru istoric al comunității”. Acest program ar stopa pierderea valorilor culturale (materiale și spirituale) locale și ar revigora un sentiment, care este amorțit în prezent – dragostea de baștină.”

„Rămâi de-a pururea copil, dacă nu știi ce s-a întâmplat înaintea nașterii tale”

Cicero

Deoarece tema simpozionului „Situația actuală și proiectele de perspectivă ale domeniului bibliotecar” ar picura o notă de optimism în sufletul celor care își dedică truda și timpul lor acestei instituții, mă întreb cât de mult s-ar schimba o bibliotecă publică în următorii ani și care vor fi atribuțiile ei în contextul acestor schimbări, conștientizând că multe schimbări vor depinde de baza tehnico-materială, de bugetele bibliotecilor. Dar pentru ca o bibliotecă să fie susținută, ea trebuie să-și motiveze existența și activitatea.

Pentru ca o bibliotecă comunitară să fie utilă, ea trebuie să se integreze în viața localității, să trăiască problemele instituțiilor, organizațiilor, persoanelor de aici, să se înglobeze în munca lor, să participe real la viața cotidiană a localității.

Biblioteca trebuie să prezinte autorităților proiecte și programe de maximă actualitate pen-

tru societate, unde elementul educativ să predomine. Un potențial educativ-patriotic extraordinar pentru etapa actuală îl prezintă materialul ținutal, care permite tânărului cetățean să crească nu pe idealuri abstracte, dar pe exemple concrete ale părinților, concetățenilor, pe evenimente concrete din viața comunității.

Pentru a educa dragostea față de locul de baștină, sau locul unde am ales să fie baștina copiilor noștri, sunt necesare activități concrete. Este cunoscut faptul că la compartimentul patriotism în perioada actuală noi, moldovenii, înregistrăm niște fenomene ce au suferit mutații. Ademeniți de niște zări albastre, unde gradul de civilizare este superior celui din țara natală, de multe ori sunt ignorate valorile locale. Se prețuiesc niște lucruri străine nouă și se uită complet de rădăcinile din care creștem. Ne-am putea trezi la un anumit moment cu niște localități, unde tinerii cetățeni vor cunoaște foarte multe lucruri despre starurile de la Hollywood și nu vor ști nimic despre rădăcinile, valorile, personalitățile locului unde trăiesc, după cum ne preîntâmpina Nicolae Iorga: „Acela ce-și părăsește țara pentru una mai înaintată, seamănă cu omul care și-ar alege altă mamă printre femeile mai arătoase”.

Bibliotecile publice din Moldova întreprind multe la compartimentul cercetare locală. Ținând cont de misiunea bibliotecii, încercăm să credem că un program de perspectivă pentru biblioteci, în special pentru bibliotecile publice comunale și din orașele mici, unde ele sunt unicele instituții care dețin cea mai multă informație cu caracter local, ar fi „Biblioteca – centru istoric al comunității”. Acest program ar stopa pierderea valorilor culturale (materiale și spirituale) locale și ar revigora un sentiment, care este amorțit în prezent – dragostea de baștină.

Analizând situația din teritoriu, am dezvoltat ideea de a reorganiza activitatea ținutală în bibliotecile comunale și de a reorienta într-un program concret „Biblioteca publică – centru istoric al comunității”, care a fost lansat în cadrul seminarelor raionale și al atelierelor zonale.

Factorii care au determinat ideea de a reorienta activitatea bibliografică locală sunt:

- dezvoltarea activităților de cercetare a teritoriului;
- dezvoltarea interesului pentru istoricul ținutului;
- lipsa unei activități editoriale în teritoriu și crearea unor publicații de bibliotecă, ce ar răspunde solicitărilor;
- cerința stringentă de informații de actualitate despre toate activitățile vieții economice, sociale, culturale a localității.

Toate acestea ne-au încurajat să întreprindem anumite acțiuni:

- Monitorizarea și popularizarea valorilor umane de care dispunem, valorificarea înțeleaptă a tezaurului uman, care se realizează prin colectarea informațiilor despre patrimoniul uman: personalitățile locului, persoane simple de excepție, copii dotați, meșteri populari, creatori și păstrători ai creației populare, martori și participanți ai diferitor evenimente istorice etc.

Ce s-a întreprins la acest compartiment? O mare izbândă a bibliotecii o considerăm organizarea celei de-a 5-a ediții a Festivalului biennial raional al tinerilor creatori de poezie „Pe o ramură de grai”, care de fiecare dată a avut un anumit generic (în anul 2006 având genericul „Port în suflet drag de țară”), ceea ce ne-a permis să scoatem din anonim multume necunoscute și să le popularizăm în rândul concetățenilor, dar și să încurajăm pasiunea pentru poezie. Biblioteca a prezentat participanții și creația lor într-o antologie, care sperăm va fi interesantă pentru generațiile viitoare. Cu forțele comune ale tuturor bibliotecarilor se lucrează asupra catalogului „Personalități teleneștene”, iar în anul 2006 a apărut și o lucrare în variantă electronică, având același nume, în care sunt prezentate 88 de personalități ale raionului de la începutul sec. XIX până în prezent. Această publicație este foarte solicitată de către publicul cititor, iar la completarea ei se muncește în continuare. Concursul „Cea mai frumoasă legendă despre Telenești” a necesitat un studiu special, iar legenda învingătoare – o variantă absolut nouă – este cea mai solicitată la moment. În anul 2007 s-a anunțat și deja se lucrează la organizarea a trei activități de anvergură: Forul raional al copiilor care au impresionat comunitatea, întâlnirea raională cu cei mai de valoare meșteri populari, artiști amatori, barzi, păstrători ai creației populare autohtone, martori și participanți ai unor evenimente istorice importante „Monumente fără piedestal” și concursul raional „Ion C. Ciobanu – rapsod al satului moldovenesc”.

- Colectarea informației despre patrimoniul local: informații despre cele mai importante instituții din comunitate, organizații, societăți, edificii, monumente, biserici etc.

În acest context e de menționat că în sistemul de biblioteci publice din Telenești apar câteva publicații în care se colectează și se publică această informație: Buletin de Văsieni, Buletin de Țânțăreni, Buletin de Pistruieni și buletinul Interacțiune (la rubrica „Cunoaște și iubește plaiul” fiind înregistrate informații de tipul când a apărut prima școală, bibliotecă, grădiniță etc.) În Biblioteca Publică Pistruieni a fost creat un ungheraș ținutal, unde sunt expuse obiecte vechi de care s-au folosit în viața cotidiană băștinașii.

- Colectarea imaginilor despre comunitate și catalogarea lor după caracterul informației pe care o poartă: personalități de prin partea locului sau în trecere, aspecte și imagini ale localității din diferite perioade, imaginea unor obiecte social-culturale, economice, fotografii ale unor evenimente cultural-istorice, care s-au desfășurat în această localitate.

La acest domeniu atât de important și de un interes maxim pentru posteritate s-a atras atenția asupra ultimului atelier organizat în satul Văsieni. Odată cu stingerea din viață a persoanelor în etate, se face și o selecție a fotografiilor de către urmașii acestora; multe din ele nu prezintă interes pentru ei, dar la nivel comunitar au o valoare mare (o imagine de altădată a localității, un eveniment cultural etc.), iar biblioteca își poate propune serviciile de a păstra aceste imagini indicând persoana care le-a oferit, descrierea evenimentului fotografiat. (Astfel s-a lucrat asupra expoziției fotografice „Biblioteca în imagini”). Un început în acest domeniu există în câteva biblioteci din raionul nostru: Verejeni, Sărăteni.

- Lucrul de cercetare și editarea unor materiale în variantă electronică – cele mai valoroase personalități ale neamului sunt în vizorul multor cercetători, dar în fiecare comunitate există și nume mai puțin valorificate care își merită locul lor în istorie.

Cu acest scop s-a inițiat la biblioteca noastră alcătuirea unor biobibliografii ale personalităților locale omagiate. În anul 2006 în variantă electronică au fost alcătuite două biobibliografii: „Eleonora Romanescu” și „Olga Crușevan-Florescu”, iar la moment se lucrează asupra biobibliografiilor „G. Mustea” și „I. C. Ciobanu”. În anul 2005 a fost organizat concursul „Biografii de război teleneștene”, lucrările învingătoare fiind înmănușiate în broșura „Victorie, lacrimă crudă – victorie, miere de mai”. Evenimentele culturale de valoare, sunt reflectate pe paginile buletinului „Interacțiune” și ale unor publicații republicane. În câteva biblioteci (din Telenești, Văsieni, Pistruieni, Mândrești) se colecționează materiale folclorice autentice de la persoanele în etate: legende, descântece, poezioare ritualice, povești etc.

• Popularizarea cunoștințelor despre comunitate – se realizează împreună cu alte instituții și organizații prin diferite activități cultural-informative.

O mare valoare în acest context îl prezintă clubul pe interese, de pe lângă biblioteca pentru copii, „Auzit-am din bătrâni” și clubul oamenilor în etate „O viață – un destin” (Biblioteca Publică Raională Telenești), clubul pe interese „Din bătrâni se povestește” (Biblioteca Publică Pistruieni), la ședințele cărora participanții sunt informați despre rezultatele cercetării ținutale. Prezentarea publicațiilor bibliotecii sunt susținute de către protagoniștii materialelor incluse. În anul 2006 biblioteca a organizat un simpozion științific „Telenești: trecut,

prezent, viitor”, la care au participat cercetători științifici, arhitecții Institutului de Urbanistică, autorități locale etc. Împreună cu consiliul local al copiilor și tinerilor am făcut 2 filme despre unele persoane de excepție din oraș: un meșter popular și un veteran de război.

Realizând aceste activități nu ne punem ca scop respectarea unor norme standard în domeniu, ci sensibilizarea cetățenilor și în special a tinerii generații, care să conștientizeze ce înseamnă dragostea de țară și de baștină. Programul „Biblioteca – centru istoric al comunității” este o activitate în evoluție permanentă, care atrage tot mai mulți parteneri.

Bibliografie:

Andrieș, Ala. Biblioteca publică în atenția comunității / Ala Andrieș // Gazeta bibliotecarului. – 2003. – Nr. 5. – P. 3.

Cudlenco, Maria. Biblioteca publică – partener în dezvoltarea comunității / Maria Cudlenco // Bibliopolis. – 2006. – Nr. 4. – P. 63-64.

Ivanovici, Alina. Biblioteca publică în serviciul comunității locale / Alina Ivanovici // Biblioteca. – 2004. – Nr. 4. – P. 111-112.

Petrescu, Victor. Biblioteca publică – componentă a sistemului cultural-educativ / Victor Petrescu // Biblioteca. – 2006. – Nr. 6. – P. 82-83.

Vântu, Elena. Biblioteca publică în comunitățile rurale / Elena Vântu // Gazeta bibliotecarului. – 2003. – Nr. 1-2. – P. 7.

Bibliotecile publice și locul lor în societate

Bibliotecile publice din toată lumea contemporană au menirea de a asigura accesul la informație a tuturor membrilor comunității, indiferent de statutul lor social, naționalitate, studii, religie etc.

Ca instituții de acces public, ele trebuie să fie și sunt implicate total în parteneriate și inițiative ale AP locale, ale instituțiilor de învățământ, ale societății civile, ale ONG-urilor etc., pentru a dezvolta și livra noi servicii membrilor comunității. Dintotdeauna, bibliotecile publice au avut un rol important, un rol-cheie în crearea unei comunități bine inițiate, bine informate, care poate și trebuie să-și aducă contribuția la fortificarea unei societăți democratice, să poată pregăti membrii comunității pentru a participa la luarea deciziilor prin consultare (de ex. audieri publice), să furnizeze informații de calitate, să sprijine cetățenii la noile forme de autoadministrare locală (ex.: consiliile tinerilor de pe lângă consiliile locale) via programe de prezentare, servicii interactive, due-luri tematice adulți-tineri, discuții în cluburile de dezbateri (BP „Mihai Eminescu” – „Rezineana”) etc.

Bibliotecile publice din Republica Moldova, inclusiv din raionul Rezina (35), sunt surse de autoritate în furnizarea serviciilor informaționale și educaționale pentru comunitate, participă activ la programele de dezvoltare și acumulare a informațiilor comunitare ale societății, contribuie la socializarea tuturor grupurilor sociale din localitățile lor, asumându-și, în așa mod, o parte din problemele instruirii, culturalizării, educației și echității sociale a membrilor comunității.

Prin urmare, biblioteca este cu mult mai mult decât o colecție tradițională de carte – ea este în prezent un centru de informare, de cultură, de educație, un centru comunitar care își dorește să satisfacă mai deplin cerințele mereu crescânde ale utilizatorilor. Utilizatorii bibliotecilor dispun de timp și răbdare limitate, pe care sunt dispuși să le consume în relația cu instituția bibliotecară cât mai util. Ritmul vieții a crescut în așa mare măsură, încât puțini cititori își mai pot permite să piardă ore întregi în bibliotecile noastre în căutarea informațiilor necesare. Secolul vitezei lovește

Galina Davidic

“Ne-am implicat în elaborarea Planului strategic de dezvoltare a orașului Rezina, «strecurând» și niște puncte în favoarea bibliotecii, care trebuia să corespundă cerințelor de astăzi. Datorită sprijinului APL și comunității (s-au făcut audieri publice) și datorită acelor puncte «strecurate» am câștigat un proiect în valoare de 20 mii dolari, iar Biblioteca Publică «Mihai Eminescu» a devenit o instituție de importanță strategică în asigurarea accesului comunității la informație.”

și în biblioteci și singura noastră soluție este să ne adaptăm situației și să încercăm, de fapt ceea ce și facem, ca în scurtul timp pe care îl avem la dispoziție să facem ca cititorul să plece mulțumit, cu informația necesară obținută.

Bibliotecile publice din Moldova sunt implicate într-un proces de modernizare prin care, alături de serviciile tradiționale, dezvoltă servicii și tehnologii noi așa cum fac cele mai multe biblioteci europene și din SUA.

Demult s-a conștientizat faptul că bibliotecile publice tradiționale, mai ales cele comunale și școlare, care se limitează numai la documentele tipărite, nu mai pot face față nevoilor crescânde de informare ale comunității și rămân în urma celor care oferă servicii moderne.

Oportunitățile și provocările societății informaționale dau bibliotecilor posibilitatea de a ocupa un loc central în comunitate cu condiția ca ele să-și orienteze activitatea cu prioritate spre beneficiari și spre cunoașterea și satisfacerea cerințelor acestora.

Punând în centrul activității sale comunitatea și nevoile ei, bibliotecile publice își asigură recunoașterea și respectul comunității și pot aspira la poziția de instituții cu rol major în societatea informațională contemporană.

Necesitățile actuale ale comunității față de bibliotecile publice sunt orientate spre:

- organizarea de către biblioteci a activităților pentru public în spații adecvate și accesibile în raport cu locul de trai al beneficiarului;
- perfecționarea continuă a serviciilor de bibliotecă tradiționale și netradiționale existente și dezvoltarea de servicii noi;
- spații de lucru adecvate și suficiente pentru beneficiari;
- extinderea serviciilor de bibliotecă pentru persoanele dezavantajate;
- asigurarea unei achiziții de publicații periodice și carte corespunzătoare cerințelor și nevoilor de lectură a beneficiarilor;
- dezvoltarea și în continuare a bibliotecilor publice ca centre contemporane de informare, educare și cultură;
- promovarea unor proiecte de integrare socială împreună cu APL, ONG-uri, societatea civilă, instituții de învățământ etc.;
- asigurarea accesului la Internet, liber și nelimitat pentru toată comunitatea;
- asigurarea infrastructurii necesare activității bibliotecilor publice;
- crearea posibilităților de acces on-line la bazele de date și produsele de informare ale bibliotecilor publice;
- încurajarea implicării comunității în activitatea bibliotecilor publice etc.

Acestea sunt niște cerințe, niște necesități reale, care conturează viziunea despre o bibliotecă publică modernă, capabilă să răspundă provocărilor comunității.

Bibliotecile publice contemporane oferă și servicii de informare comunitară care au început prin anii '90. Multe biblioteci publice din Moldova au departamente noi, numite centre de informare și documentare pentru comunitate (Orhei, Crihana Veche, Cahul), centre multimedia (Rezina), săli de lectură pentru copiii cu dizabilități (Telenești), care oferă bibliotecilor posibilitatea de a extinde accesul la informație și de a contribui la informarea corectă a populației. Aceste departamente inițiază și dezvoltă programe de informare pentru comunitate pe următoarele domenii:

- * informare locală referitoare la administrația publică locală și centrală;
- * asistența socială;
- * asistența medicală;
- * drepturile omului;
- * ordinea publică;
- * telecomunicații;
- * cultură;
- * învățământ;
- * turism;
- * ecologie;
- * minorități naționale etc.

Bibliotecile publice de la noi au început să-și construiască baze de date cu caracter informațional local și central accesibile și on-line, iar asigurarea accesului liber și nelimitat la Internet contribuie mult la combaterea excluziunii sociale și la crearea condițiilor pentru dezvoltarea economică și socială a comunității.

Nevoia publicului de a avea acces la cât mai multe informații despre bibliotecă a determinat bibliotecile publice să-și realizeze propriile pagini Web, care facilitează comunicarea cu utilizatorii săi și cu membrii comunității în general. Internetul și pagina Web sunt servicii absolut necesare în bibliotecile publice, fapt pe care îl subliniază și Manifestul IFLA pentru Internet: „Libertatea de acces la informație, independent de mijloace și frontiere, este o responsabilitate fundamentală a bibliotecii și a profesioniștilor ei”.

Foarte modern și util publicului este serviciul de referințe prin e-mail “Întrebă bibliotecarul”, folosit de bibliotecile publice care utilizează tehnologiile noi și care oferă publicului posibilitatea de a accesa biblioteca și serviciile ei de oriunde ar fi și oricând. Pentru a satisface nevoile tuturor, comunicarea se poate efectua prin mai

multe metode: e-mail, linii de chat, Internet, mai nou – video-conferințe, vizite tradiționale, telefon, fax, etc.

Din politicile și strategiile de ultimă oră, elaborate de bibliotecile publice, se simte că ele au conștientizat oportunitățile oferite de societatea informațională și provocările comunității cărora trebuie să le facă față. Însă nu au reușit peste tot în republică să convingă AP locală și centrală, populația că ele pot oferi servicii de bună calitate.

De exemplu, pentru a putea efectua acest lucru, Biblioteca Publică „Mihai Eminescu” a avut nevoie de o regândire a propriilor strategii și tac-

tici în relație cu autoritățile publice locale, comunitatea în general.

Ne-am implicat în elaborarea Planului strategic de dezvoltare a orașului Rezina, „strecurând” și niște puncte în favoarea bibliotecii, care trebuia să corespundă cerințelor de astăzi. Datorită sprijinului APL și comunității (s-au făcut audieri publice) și datorită acelor puncte „strecurate” am câștigat un proiect în valoare de 20 mii dolari, iar Biblioteca Publică „Mihai Eminescu” a devenit o instituție de importanță strategică în asigurarea accesului comunității la informație.

Prin succesul unor astfel de proiecte, bibliotecile contribuie la:

- * conștientizarea autorităților publice locale și centrale (uneori) a necesității de includere a bibliotecilor publice în planurile lor de dezvoltare strategică și generale;
- * recunoașterea AP locale și centrale, a comunității în general a faptului veridic al contribuției bibliotecilor publice în procesul de accelerare a reformelor din economie, știință, învățământ etc.;
- * dezvoltarea serviciilor electronice în relație cu alți parteneri: APL, ONG-uri, instituții mass-media, instituții de învățământ etc.;
- * inițierea specialiștilor APL, și nu numai, în utilizarea calculatorului și formarea continuă a personalului de specialitate;
- * monitorizarea necesităților și cerințelor beneficiarilor și a comunității ca parte a politicii de dezvoltare a bibliotecilor publice;
- * extinderea relațiilor de cooperare interbibliotecară a bibliotecilor de diferite niveluri din republică și de peste hotare etc.

Bibliotecile publice au însă nevoie de o mai bună susținere financiară din partea statului și a autorităților publice locale la realizarea infrastructurii pentru instruire și educare. Recunoscând rolului bibliotecilor publice ca instituții

deschise pentru instruirea și educarea membrilor comunității, autoritățile publice locale și centrale ar putea contribui cu finanțări adecvate, în măsura în care bibliotecile să atingă niveluri apropiate de dezvoltare ca cele din Europa și SUA.

Bibliografie:

1. Republica Moldova. Guvernul. Hotărâre privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale „Moldova electronică”: [nr. 255 din 9 mart. 2005] // Monitorul oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 46-50.
2. Manifestul UNESCO pentru bibliotecile publice (1994) // <http://www.bnrm.md/club>.
3. Manifestul IFLA pentru Internet // BiblioPolis. – 2002. – Nr.1. – P. 8-9.
4. Manifestul de la Oeiras. Agenda PULMAN pentru e-Europa. // <http://www.pulmanweb.org/document/manifesto.htm>.
5. Declarația de la Glasgow privind bibliotecile, serviciile de informare și libertatea intelectuală // BiblioPolis. – 2003. – Nr.1. – P.10.
6. SIBIMOL // <http://www.bnrm.md/sibimol>.
7. Kulikovski, L. Dimensiunea socială a bibliotecii publice în Societatea Informațională. – Ch., 2003.
8. Biblioteca publică în serviciul comunității: Școala de Vară, 29 iunie-6 iulie 2005 [suport educațional]. – Chișinău, 2005.
9. Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса: 11-я Международная Конференция «Крым 2004», Судак. – Москва, 2004. – 244р.
10. Plan strategic de dezvoltare a orașului Rezina, Rezina. – 2005.
11. Daviđic, G. Modernizarea Bibliotecii Publice „Mihai Eminescu”, Rezina, cu tehnici și tehnologii noi. Extinderea serviciilor bibliotecii pentru beneficiari: Proiect. – Rezina, 2005.

Rolul bibliotecarului în comunitate

Lidia Sitaru

“Bibliotecarul este mereu în slujba comunității, având roluri multiple. El nu se poate mulțumi să fie doar gestionar și operator tehnic, ci trebuie să fie «dascăl», ghidând comunitățile deservite și oferind cursuri de instruire informațională și de instruire permanentă utilizatorilor; să fie «cercetător», studiind științific nevoile și comportamentul utilizatorilor de informație; să fie susținătorul dreptului la informație, provocând accesul la informație nu ca un privilegiu al celor care și-l pot permite, ci ca un drept fundamental al cetățenilor.”

“Semănați și pe piatră: din sămânța moartă, putrezită, din gunoiul păsărilor ce vor veni să prade se va face hrană pentru sămânța care crește.”
Nicolae Iorga

Se știe că imaginea despre o instituție, o persoană, ghidează atitudinile și acțiunile oamenilor față de acea instituție, acea persoană. Imaginea reprezintă o sinteză a concepțiilor acumulate și a posibilităților personale de percepere și evaluare, este modul nostru de a înțelege realitatea, este – spun psihologii – grila cu ajutorul căreia „citim” oamenii, evenimentele, este reprezentarea pe care o avem despre lumea în care trăim. Imaginea se formează cu ajutorul informațiilor obținute din diverse surse, prin experiență directă și sub influența contextului sociocultural în care oamenii s-au format și în care trăiesc. Specialiștii subliniază faptul că imaginea se formează în funcție de propriul sistem de referință care include concepte de bază, valori, norme, principii, credințe, prejudecăți etc.

Imaginea istorică a bibliotecarului s-a bazat pe faptul că biblioteca a îndeplinit o funcție unică într-un mod unic. Într-o comunitate biblioteca trebuie să fie un element stimulator care nu se mărginește a fi numai un custode al depozitului de gândire și artă, ci caută să fie un difuzor al culturii ce sălășluiește în incinta instituției cărților, dar și dincolo de această instituție. El este un factor stimulator care caută și profită de orice prilej pentru a pune în mișcare cartea, pentru a răspândi cultura, pentru a atrage membrii comunității spre cultură.

Ea, biblioteca, a fost întotdeauna instituția cu o colecție de materiale bine organizate și ușor accesibile beneficiarilor; cu bibliotecari ce aveau cel puțin idee cum să găsească materialele. Aceasta dădea bibliotecarului dacă nu monopolul, atunci măcar o parte limitată a controlului asupra unor tipuri de informații. Astăzi modelul tradițional și clasic al bibliotecarului s-a schimbat esențial. Bibliotecarii servesc bine publicul, promovând servicii de bibliotecă, aducându-l în contact cu esența cunoștințelor publice.

A fi bibliotecar înseamnă, în primul rând, să iubești cărțile, să găsești acel limbaj de a comunica cu litera scrisă și, nu în ultimul rând, să știi să comunici cu oamenii, cu cei care deschid ușa bibliotecii.

Bibliotecarul are un șir de activități pe care cititorul nu le știe. A fi bibliotecar înseamnă să lucrezi cu publicul, să te adaptezi unor condiții de lucru, să fii veșnic surzător și amabil. A fi bibliotecar înseamnă pasiune, răbdare, pricepere, pregătire. A fi bibliotecar înseamnă stăruință și entuziasm, cultură și informație, spirit creator și perseverență.

Bibliotecarul modern a încetat de a mai fi un solitar închis între rafturile cu publicații prăfuite. Ideile de renovare a funcțiilor sale îl plasează în centrul unor activități de mare actualitate: informare, cercetare, educație sau recreere, relevante de societatea modernă ca vitale. El este într-o continuă perfecționare, desfășoară o muncă asiduă, învățând singur și pe utilizatori în același timp, despre noile tehnologii informaționale.

În istoria sa milenară, profesia de bibliotecar a fost concepută în diferite moduri în funcție de mentalitatea epocii, de gradul de dezvoltare a producției grafice, de interesele de lectură etc. Profesia de bibliotecar în zilele noastre nu este una dintre cele mai simple, cum s-ar putea crede la prima vedere. Dimensiunea comunicativă și relațională a profesiei a devenit în zilele noastre tot mai importantă.

Bibliotecarul tradițional știe cum să achiziționeze publicațiile, cum să lucreze respectând anumite standarde în funcție de gradul de tehnicitate al epocii, cum să gestioneze fondul de publicații avut la dispoziție.

În secolul nostru, supranumit pe bună dreptate "secolul vitezei", setea de informare a atins niveluri fără precedent, culminând ca dezvoltare tehnologică cu apariția computerului.

Biblioteca tradițională traversează o succesiune de pași necesari în contextul schimbării. Presiunea utilizatorilor (nu cititorilor) din ce în ce mai pretențioși angajează bibliotecarul într-o continuă perfecționare. Societatea evoluează, vrem sau nu vrem, timpurile se schimbă. Dacă nu suntem pregătiți pentru schimbare, comunitatea va simți acest lucru și s-ar putea să renunțe la serviciile noastre.

În ultimii ani se vorbește mult despre rolul bibliotecii în societatea contemporană, mutațiile care au avut loc în ultimele decenii în plan informațional și influența acestora asupra domeniilor cărții și a instituției bibliotecare. Dacă bibliotecile de astăzi sunt diferite de cele de acum un secol, e firesc ca și bibliotecarii informației să fie diferiți.

Pentru schimbarea și dezvoltarea de mai departe a domeniului bibliotecar este necesară sporirea competenței profesionale a personalului de bibliotecă.

Bibliotecile nu sunt destinate în întregime informării, ci există pentru conservarea, diseminarea și utilizarea cunoștințelor înregistrate pe orice suport, fapt pentru care bibliotecile, și implicit bibliotecarii, trebuie să-și construiască mijloace tradiționale de informare, pentru că numai așa biblioteca de mâine poate să rețină tot ce este mai bun din trecutul ei și să integreze armonios inovația cu valorile tradiționale verificate.

Biblioteca viitorului introduce metode noi de difuzare și informare a utilizatorilor prin informatizarea și automatizarea diferitelor servicii. Bibliotecarul trebuie să fie pregătit din timp pentru schimbare, pentru „șocul viitorului”.

Ce metode vor trebui aplicate pentru adaptarea specialiștilor bibliotecii la impactul mijloacelor electronice? Bibliotecarul viitorului va fi un specialist în informație, va deveni un consultant cu o nouă cunoaștere asupra tehnicilor microelectronice și calculatoarelor. El va înceta să fie un intermediar între puterea culturii sau științei și explorarea lor, nu mai trebuie să caute și să descopere documentația și informația pentru a o pune la dispoziția celui care o solicită.

Programele de formare profesională cuprind astăzi discipline din domeniul științelor informării și ale comunicării, discipline de management și marketing. Toate acestea ne îndreptățesc să afirmăm că bibliotecarul de astăzi este complet diferit de cel de odinioară și că biblioteca însăși a devenit o instituție mult mai deschisă decât altădată, care ține pasul transformărilor contemporane.

Relația cu utilizatorul în raportul ascultare-consiliere extinde profesia într-un context nou. Ce așteaptă utilizatorul de la bibliotecă și ce poate biblioteca să-i ofere prin priceperea, interesul și profesionalismul bibliotecarului – aceasta este problema fundamentală a biblioteconomiei de astăzi.

Mulți se întreabă dacă erudiția mai este calitatea de elită a bibliotecarilor. Criza de identitate a bibliotecilor tradiționale este și criza de identitate profesională a bibliotecarilor, ieri păstrători ai patrimoniului cultural al umanității, astăzi transmițători de informații pe baza tehnologiilor informării.

Dezvoltarea tehnologiei în epoca electronică va face ca dependența bibliotecarului de cărți fizice să scadă progresiv. În curând vom vorbi cât mai des de bibliotecarul electronic sau biblioteca virtuală așa cum vorbim de biblioteca electronică sau biblioteca virtuală.

Bibliotecarul contemporan devine din ce în ce mai mult un consultant în informare. Specialiștii în științele informării își pun o serie de întrebări legate de viitorul profesiei de bibliotecar. Bibliotecarul profesionist se va putea el repede adapta la schimbările vremii pentru a răspunde provocărilor prezentului și viitorului?

Profesiștii în informare trebuie să fie calificați atât din punctul de vedere al informării, cât

și în anumite domenii științifice, spre a face față cu competență cererilor utilizatorilor care sunt din ce în ce mai specializate.

Bibliotecarul trebuie să efectueze o muncă diferențiată în raport cu profilul bibliotecii, al utilizatorilor, al cadrului socio-economic în care își desfășoară activitatea. Dacă într-o comunitate mare funcțiile principale ale bibliotecarilor sunt bine delimitate, într-o localitate mică, cu un număr redus de biblioteci, cele existente își asumă mai multe funcții. Astfel, biblioteca, dincolo de rolul ei de informare, devine participant activ la viața comunității.

Bibliotecarul este mereu în slujba comunității, având roluri multiple. El nu se poate mulțumi să fie doar gestionar și operator tehnic, ci trebuie să fie „dascăl”, ghidând comunitățile deservite și oferind cursuri de instruire informațională și de instruire permanentă utilizatorilor; să fie „cercetător”, studiind științific nevoile și comportamentul utilizatorilor de informație; să fie susținătorul dreptului la informație, provocând accesul la informație nu ca un privilegiu al celor care și-l pot permite, ci ca un drept fundamental al cetățenilor.

În societatea informațională și a cunoașterii statutul bibliotecarului se schimbă inevitabil. Noul bibliotecar trebuie să fie un intermediar între informație și public, comunitate. Trebuie să fie un om rapid, dinamic cu o gândire moderată și flexibilă la noile nevoi, să fie deschis spre nou, spre progres, să fie un luptător, un luptător inteligent încât să fie capabil să poată schimba mentalități, să poată dovedi importanța cărții și a bibliotecii în viața și formarea omului, să convingă că fără carte și bibliotecă oamenii vor fi mai triști, mai săraci.

Dacă bibliotecarul este destul de convingător, reușește să se facă înțeles și să lege relații de colaborare în toate domeniile, iar dacă reușește să demonstreze că munca pe care o desfășoară este utilă și importantă pentru societate, atunci

biblioteca își îndeplinește, ca instituție, funcția sa socială și culturală cu succes, definindu-și un loc propriu și bine structurat în cadrul activității în care își desfășoară activitatea, cât și ansamblul cultural, educațional și informațional la nivel local, național și, de ce nu, internațional.

În același timp, bibliotecarul trebuie să fie „avocat pledant” în fața forurilor decizionale și finanțatoare, susținând rolul social al bibliotecii, importanța serviciilor oferite, să fie lider al comunității în sfera vieții culturale; să fie inițiator și consultant în parteneriate cu toate instituțiile socioculturale și politico-administrative locale; să fie inovator, agent al schimbării și al noului în viața culturală a comunității pe care o deservește.

Prin urmare, munca de bibliotecar este nu numai o ocupație pur și simplu, ci una dintre cele mai frumoase, mai distinse, mai nobile: Profesia de bibliotecar.

Încă la 1878, cunoscutul bibliolog american Melvil Dewey a declarat: „Va veni timpul când bibliotecarul va avea dreptul să vorbească despre ocupația sa ca despre o profesie”.

De-a lungul timpului, bibliotecile au fost și continuă să fie izvoare de cultură, iar meseria de bibliotecar este una nobilă care trebuie respectată și apreciată la înalta ei valoare.

În condițiile în care informația este esențială pentru viața oamenilor din comunitate, bibliotecarii, ca furnizori calificați de informații, vor crește în valoare și recunoaștere.

Recunoașterea profesiei de bibliotecar ar putea conduce la creșterea statutului și, concomitent, la creșterea salariului și a prestigiului.

Astăzi ne confruntăm cu multe și profunde dificultăți materiale, financiare, dar biblioteca trăiește, își face simțită prezența în comunitate, este apreciată pentru că, dincolo de toate aceste probleme, pe bibliotecar îl găsești mereu la datorie, onorându-și obligațiile cu multă conștiinciozitate, onestitate și responsabilitate, ghidat fiind de puterea miraculoasă a cărților.

Bibliografie:

1. **Bălăieț, Dumitru.** Bibliotecarul și profesorul de documentare / D. Bălăieț // Biblioteca. – 2005. – Nr. 3. – P. 68.
2. **Durrance, Joan C.** Rolul primordial al bibliotecarilor în crearea comunității informaționale. Strategii de succes / Joan C. Durrance // Biblioteconomie: Culegere de traduceri prelucrate. – 2003. – Nr. 4. – P. 28-33.
3. **Galai, Daniela.** Bibliotecarul e hamal, contabil și...bază de date / Daniela Galai // Timpul de dimineață. – 2005. – 25 sept. – P. 20.
4. **Reding, Viviane.** Rolul bibliotecilor în societatea informațională / Viviane Reding // Buletinul ABRM. – 2005. – Nr. 2. – P. 10-13.

Dezvoltarea colecției de publicații: probleme și perspective

“Produx al umanității creatoare, biblioteca a traversat veacurile și a ajuns în contemporaneitate o instituție fundamentală a unui anumit tip de «bunuri simbolice».”

Pierre Bourdieu

De la aspirația renaștentistă de „colecție universală”, biblioteca este concepută astăzi ca sistem deschis, supus transformărilor și continuu perfectibil, cu o structură orientată spre un scop bine definit, pentru a cărui realizare aplică strategii de dezvoltare cât mai adecvate.

Impactul bibliotecii cu o societate tot mai tehnologizată și informatizată, careia să-i ofere produsele și serviciile, a silit biblioteca să-și redefinească, să-și multiplice și să-și perfecționeze funcțiile pe principii de cerere și ofertă din ce în ce mai imperative.

Depășind stadiul depozitului de cărți, mai mult sau mai puțin organizat, biblioteca revendică astăzi statutul de structură infodocumentară aptă să satisfacă solicitările unui câmp social cu interese de cunoaștere de o complexitate fără precedent și tot mai avizate.

Ca verigă a Sistemului Național de Biblioteci și ca bibliotecă publică: colecționează, organizează, stochează și diseminează colecții reprezentative de cărți, periodice, manuscrise și alte documente grafice, audiovizuale din producția editorială curentă și retrospectivă, națională și internațională, în funcție de dimensiunile și structura socioprofesională a populației; realizează servicii gratuite de lectură și studiu pentru comunitate, prin săli de lectură, împrumut la domiciliu, filiale și puncte de împrumut; organizează cataloage și alte instrumente de informare bibliografică; asigură servicii de informare bibliografică; efectuează studii și cercetări bibliologice, bibliografice și de sociologie a lecturii; inițiază și participă la activități culturale.

Până în vremurile din urmă, colecționarea cuprinzătoare a tuturor înregistrărilor disponibile era privită nu numai ca obiectiv legitim, ci și ca un obiectiv practic al bibliotecii. “Astăzi, creșterea rapidă a volumului total al înregistrărilor grafice contrazice realizarea efectivă a unui astfel de ide-

Nadejda Pădure

“Conceptul de dezvoltare a colecțiilor, cândva sub spectrul unic al sensului crescător, include astăzi cu necesitate filtrarea și eliminarea. Centrarea pe logica acumulării generează incapacități și disfuncții care se propagă ulterior în întregul sistem. De aceea criteriul selectivității este cardinal. Ca bibliotecă publică definită prin caracterul enciclopedic al colecțiilor sale și prin adresabilitate generală, Biblioteca PR «M. Sadoveanu» își dezvoltă colecțiile prin modalități consacrate: achiziții, abonament, schimb interbibliotecar, donații.”

al și complexitatea înregistrărilor transformă o astfel de concentrare într-un scop irațional”, scria încă în 1966 Jesse Shera.

Conceptul de dezvoltare a colecțiilor, cândva sub spectrul unic al sensului crescător, include astăzi cu necesitate filtrarea și eliminarea. Centrarea pe logica acumulării generează incapacități și disfuncții care se propagă ulterior în întregul sistem. De aceea criteriul selectivității este cardinal. Ca bibliotecă publică definită prin caracterul enciclopedic al colecțiilor sale și prin adresabilitate generală, Biblioteca PR “M. Sadoveanu” își dezvoltă colecțiile prin modalități consacrate: achiziții, abonament, schimb interbibliotecar, donații.

Criteriile de dezvoltare urmăresc: continuitatea colecțiilor; valoarea culturală a publicațiilor achiziționate; acoperirea domeniilor reprezentative ale activității socio-economice și culturale din oraș și raion; completarea permanentă a fondului de referință; asigurarea cerințelor de lectură la categoriile reprezentative: elevi, studenți, tineret; completarea colecțiilor de loisir; completarea fondului de publicații despre Strășeni; completarea colecțiilor bibliologice.

Odată cu reforma în Sistemul Național de Bibliotecă începe o nouă etapă în activitatea bibliotecilor, inclusiv în dezvoltarea și actualizarea colecțiilor. În această perioadă s-a efectuat deideologizarea colecțiilor, au fost scoase din uz publicațiile depășite moral și exemplarele superflue.

Începând cu anul 1992, completarea colecțiilor a cunoscut evoluții contradictorii cauzate de desființarea sistemului de aprovizionare centralizată, reducerea alocațiilor bugetare destinate achizițiilor de publicații, creșterea considerabilă a prețurilor producției editoriale. Toate acestea au cauzat reorganizarea sistemului de constituire, dezvoltare și actualizare a colecțiilor. Astfel s-a purces la efectuarea achizițiilor nemijlocit de la editori, drept surse de finanțare servind resursele extrabugetare.

Noile exigențe ale timpului actual, determinate de mutațiile survenite în structura economică, socială, culturală, profesională a orașului și raionului impun o planificare care să le răspundă în forme adecvate, flexibile, mobile, prin soluții anticipative și alternative care să țină seama de structura și comportamentul informațional al utilizatorilor, de rigorile spațiului și, evident, de resursele financiare alocate.

Asigurarea continuității colecțiilor rămâne obiectivul principal al politicii de dezvoltare a fondului de publicații.

Apariția unor grupuri cu interese de lectură puternic specializate (partide politice, firme private, ONG-uri, etc.) determină o dezvoltare mai accentuată a domeniilor: legislație, literatura minorităților naționale, publicații emise de foruri naționale și internaționale, cele ale organelor administrației locale.

Înființarea universităților particulare a însemnat un aflus fără precedent de studenți, ceea

ce obligă biblioteca să achiziționeze un număr sporit de cursuri, manuale universitare, lucrări de specialitate pentru care nu de puține ori se apelează la împrumutul interbibliotecar.

Reforma învățământului cu exigențele ei noi, practica școlară a referatelor și eseurilor determină necesități de dezvoltare a colecțiilor cu lucrări de referință tot mai numeroase, cu sinteze și culgeri, cu multe exemplare dintr-un titlu pentru fondul în circulație.

Achiziția de carte de loisir conține și multă subliteratură, dar trebuie realizată în spirit democratic față de preferințele beneficiarilor, accentuând funcția cultural-educativă a bibliotecii și sancționând gustul periferic. Numărul de exemplare trebuie să fie mereu suficient, cartea de succes nu trebuie să lipsească. Se exprimă astfel și funcția de protecție socială a bibliotecii, funcție ce trebuie extinsă și la alte tipuri de documente, în special publicațiile adresate copiilor.

Donațiile, abundente după 1990, vin constant de la Ministerul Culturii și sporadic de la alte instituții sau persoane fizice, dar aici criteriul selectivității operează mai drastic, suprimând tentația de a păstra întreaga carte străină, chiar dacă-i „arătoasă”, sau de a prelua integral bibliotecile particulare. Recunoaștem că în toți anii, când pentru multe biblioteci donațiile erau unicele surse de intrări de carte, criteriul de selectare se rezuma la proverbul, „Calului dăruit în dinți nu i se caută”, corespunzător avem în colecții multe dublete, publicații fără nicio valoare spirituală, literatură depășită după conținut.

Donații valoroase au fost primite din partea Fundației Cărții, Editurii „Litera”, Alianței Franceze din Moldova, Ambasadei României în Republica Moldova ș.a.

Cu titlu de donație de la Biblioteca Județeană „Panait Istrati”, Brăila, intră publicațiile în colecția filialei de carte românească, care deține astăzi o colecție de peste 11 mii exemplare.

Încadrarea bibliotecilor din raion în proiectele de dezvoltare a colecțiilor susținute financiar de către Programul bibliotecă al Fundației Soros a permis efectuarea unor achiziții de carte și periodice extrem de valoroase. Astfel în anii 2001 – 2005 au fost realizate proiecte pentru dezvoltarea colecțiilor de către 10 biblioteci din raion în valoare de 7955 \$.

Necesități mari se resimt și în zona publicațiilor periodice, mai ales celor străine, extrem de solicitate, dar și din zona unor lucrări de specialitate solide, care s-au impus pe plan mondial.

La nivelul anului 2006, activitatea de dezvoltare a colecțiilor în bibliotecile publice din raionul Strășeni a înregistrat următorii parametri calitativi:

1. Cheltuieli pentru achiziții – 210 800 lei;
2. Cheltuieli pentru achiziții per capita – 2,37;
Anul 2005 – 1,5;
Anul 2004 – 0,9;

3. Colecții existente per capita – 3,8;
4. Exemplare adăugate stocului per capita – 0,08;
5. Rata de înnoire a stocului – 50 de ani.

O situație deosebit de nefavorabilă pentru dezvoltarea colecțiilor s-a format în bibliotecile comunale ca rezultat al mai multor factori. În urma decentralizării deja de la sfârșitul anilor '90, achiziția de publicații se efectuează din bugetele primăriilor. Ca rezultat al crizei economice pe care am simțit-o cu toții și care mai persistă, finanțarea instituțiilor de cultură în general, iar a bibliotecilor în special, s-a făcut din ceea ce mai rămânea în bugete. Din acest motiv multe biblioteci, mai ales din localitățile mici, au rămas practic doar cu abonarea la ediții periodice și cu donațiile.

Nu este nicio bibliotecă în raion față de care bugetele și-ar fi onorat obligațiunile pe deplin. Chiar și în localitățile mai mari, bani pentru achiziția de carte se acordă neregulat, cu multe piedici (Lozova, Scoreni, Sireți).

În anul 2006 s-a încercat de a face o centralizare parțială. Au fost procurate cărți în sumă de 100 mii lei pentru bibliotecile comunale.

Partea pozitivă: au crescut cheltuielile pentru achiziții per capita de la 0,9 în anul 2004 și 1,5 în

anul 2005 la 2,3 în 2006. Au fost procurate ediții valoroase la preț de editură. Bibliotecarii din sate n-au umblat cu mâna întinsă la primării, cheltuielile cărora s-au limitat în acest an la abonare.

Partea negativă: o achiziție centralizată nu poate ține cont de necesitățile reale ale unei biblioteci. Sumele mai mari de 10 mii trebuie să treacă prin achizițiile publice, care de obicei se conduc de preț, mai ieftin – mai bun, pe când în realitate la procurarea literaturii, bibliotecarul ține cont și de hârtie, și de copertă, și de ilustrații.

Posibil că azi o centralizare parțială ar fi o ieșire temporară din situație, dar odată cu stabilizarea economică, administrația publică locală trebuie să-și asume responsabilitățile pentru funcționarea eficientă a instituțiilor din comunitate.

Situația în care s-a aflat achiziția de carte a bibliotecilor din republică a format un mare gol în colecții. În acest context, un sprijin real ar fi listele literaturii care formează nucleul bibliotecii publice sau cel puțin cele mai valoroase publicații din ultimii 10 ani pentru o completare retrospectivă. De aceste liste ar putea ține cont și Programul guvernamental de editare a literaturii naționale pentru acoperirea golurilor existente în colecțiile bibliotecilor publice comunale din republică.

Concluzii:

1. Biblioteca publică asigură accesul într-un diapazon larg de documente în diverse formate (cărți, periodice, documente electronice și audiovizuale, baze de date etc.), care trebuie să fie prezente în colecții într-un număr satisfăcător de exemplare;
2. Fondul documentelor este obligat să răspundă multitudinii de părerii, opinii, existente în comunitate, în același timp excluzând publicațiile ce cultivă ura, teroarea, cruzimea și care au conținut pornografic;
3. Volumul colecției unei biblioteci publice în mod normal trebuie să se orienteze la indicatorii din republică (exemplare în stoc per capita, per utilizator), dar întotdeauna trebuie să se țină cont de necesitățile reale ale comunității, locul și rolul bibliotecii concrete, existența altor biblioteci în apropiere, posibilitățile financiare și alți factori. O bibliotecă centrală (orășenească, raională, municipală) trebuie să posede un număr suficient de publicații pentru satisfacerea cerințelor utilizatorilor de pe întregul teritoriu;
4. În cazul când în localitate nu există o bibliotecă pentru copii, colecția universală a bibliotecii publice trebuie să dețină nu mai puțin de 30% de publicații pentru utilizatorii cu vârsta până la 15 ani;
5. La formarea colecției, trebuie să se țină cont de existența în comunitate a diverselor grupuri etnice și aici ne-am putea conduce după principiile internaționale: la 500 locuitori – 100 volume; până la 2000 locuitori 1 volum la 10 locuitori. Intrările anuale pot fi făcute din proporția: 1 volum la 50 locuitori, unde grupul etnic depășește 2000 locuitori și 1 volum la 25 oameni, acolo unde avem până la 2000 de reprezentanți ai minorității;
6. Orice bibliotecă publică trebuie să fie abonată la ediții periodice: în mod obligatoriu la ziarul sau revista raională, la cel puțin două ziare naționale cotidiene și un ziar național săptămânal; În condițiile finanțării insuficiente a achiziției de carte existența publicațiilor periodice capătă o valoare deosebită;
7. Publicațiile de referință trebuie să fie înnoite sistematic, și să constituie circa 10% din colecția bibliotecii;
8. Biblioteca publică păstrează tradițiile culturale și oglindește istoria locală în contextul istoriei și culturii întregii țări. În acest context valoarea colecției crește odată cu existența publicațiilor cu caracter ținutal, documentelor locale, altor documente unice;
9. O colecție își păstrează importanța și valoarea doar în condițiile intrării de noi publicații;
10. Biblioteca este obligată să asigure păstrarea colecției în corespundere cu normele de aranjare, iluminare, temperatură, umeditate a aerului, securități antiincendiară.

Bibliografie:

- Calenge, Bertrand. Colecția între ofertă și cerere / Bertrand Calenge // Biblioteconomie: Culegere de traduceri prelucrate. – 2002. – Nr. 2. – P. 23.
- "Memoria lumii": principii directe pentru salvagardarea patrimoniului documentar // Magazin bibliologic. – 1997. – Nr. 1. – P. 11-51.
- Regneală, Mircea. Studii de biblioteconomie. – Constanța: Ex Ponto, 2001. – 388 p.
- Richter, Brigitte. Ghid de biblioteconomie. – București: ARC, 1995. – 318 p.

Soluționarea conflictelor în bibliotecă

Natalia Suvac

“Conflictele în cadrul bibliotecilor apar în legătură cu specificul și particularitățile activității bibliotecarului. În primul rând, are loc procesul de comunicare cu un număr mare de utilizatori, având caracteristici diferite în dezvoltarea lor intelectuală și culturală, caractere, aspirații, doleanțe și cerințe diferite. Zilnic bibliotecarul realizează operațiuni, care se deosebesc după tehnologie și conținut. Toate acestea duc la încordare emoțională, oboseală, istovire și, deseori, la conflicte cu utilizatorii sau colegii.”

Conflictele apar în mod natural în momentul în care oamenii încep să interacționeze. Atât echipele sau organizațiile, cât și indivizii au nevoie de interacțiuni conflictuale pentru a putea progresa. Mulți specialiști în management clasic considerau că toate conflictele trebuie înlăturate complet din colectiv, lichidate cauzele principale ale apariției lor. Specialiștii contemporani susțin că lipsa conflictelor este nedorită și, chiar, imposibilă. Ideile novatoare pot apărea în urma conflictelor. Aceste noi moduri de gândire și noi modalități de a rezolva problemele activității organizației pot fi folosite de toți. Atât timp cât oamenii lucrează împreună în echipe sau organizații și le pasă de munca lor, și de modul în care sunt tratați, vor apărea dezacorduri conflictuale. Iar concluzia este că aceste dezacorduri nu pot fi eliminate, iar dacă acest lucru ar fi posibil, atunci s-ar pierde și o surșă importantă de îmbunătățire a activității.

Cauzele și sursele conflictelor în organizații sunt diferite:

- incompatibilitatea cu funcția deținută: obiective și responsabilități incompatibile cu persoana;
- utilizarea în comun a resurselor;
- comportamente dificile ale unor persoane;
- diferențe personale: percepții și așteptări diferite;
- echitatea la locul de muncă: aspecte motivaționale ale personalului;
- competiția;
- climat psihologic tensionat;
- stil de conducere inadecvat.

Astăzi managerul bibliotecii trebuie să țină cont de deosebirile individuale ale angajaților. Rezolvarea conflictelor în activitatea bibliotecilor necesită, în primul rând, cunoașterea genezei, cauzelor și surselor conflictului pentru a aplica un mecanism relevant și eficient de negociere. Dacă conflictul nu este rezolvat la timp, el servește drept premisă pentru un alt conflict. Cum trebuie să reacționeze managerii la conflicte, corect să le rezolve ca ele să nu aducă daună organizației și procesului de muncă?

Managementul conflictelor în instituția bibliotecară trebuie să abordeze contradicțiile din

două perspective: preocupare pentru rezultate, productivitate sau preocupare pentru subordonări. În funcție de dimensiunea tratată se conturează următoarele modalități:

Confruntarea – este considerată cea mai eficientă abordare managerială a situațiilor conflictuale. Percepe conflictul ca pe un proces natural în majoritatea organizațiilor și permite acceptarea diferențelor legitime dintre subunități. Managerii trebuie să fie conștienți că diferențele normale dintre activitățile desfășurate în cadrul organizației, interdependențele și utilizarea în comun a resurselor pot declanșa conflicte. Această abordare se utilizează pentru „arbitrarea” părților conflictuale.

Compromisul – constă în rezolvarea problemelor conflictuale prin toleranță, obținând satisfacții reciproce. Participanții conflictului, foarte frecvent, cedează până la o limită anumită. Părțile se împacă numai cu un singur scop – să nu se certe, acceptând ceea ce este, dar nu ceea ce ar dori să fie.

Retragerea – cuprinde o preocupare redusă atât pentru subordonați, cât și pentru rezultatele obținute. Managerul se retrage din conflict, ignorând situațiile create cu speranța că ele vor dispărea de la sine.

Aplanarea – managerul încearcă să mulțumească toate părțile implicate în conflict cu scopul soluționării situației create.

Forțarea – pentru rezolvarea conflictului unii conducători folosesc autoritatea, puterea și influența lor, și nu iau în considerație așteptările, nevoile celorlalți. Pe termen scurt forța reduce conflictul, dar efectele pot apărea mai târziu cu alte valențe.

Conflictele în cadrul bibliotecilor apar în legătură cu specificul și particularitățile activității bibliotecarului. În primul rând, are loc procesul de comunicare cu un număr mare de utilizatori, având caracteristici diferite în dezvoltarea lor intelectuală și culturală, caractere, aspirații, doleanțe și cerințe diferite. Zilnic bibliotecarul realizează operațiuni, care se deosebesc după tehnologie și conținut. Toate acestea duc la încordare emoțională, oboseală, istovire și, deseori, la conflicte cu utilizatorii sau colegii.

Bibliografie:

1. **Boboc, I.** Comportament organizațional și managerial. Fundamente psihologice și politologice în 2 vol. – Vol. 1. Comportament organizațional / I. Boboc. – București: Editura Economică, 2003.
2. **Burlacu, N., Cojocaru, V.** Management / N. Burlacu, V. Cojocaru. – Chișinău: Dep. al ASEM, 2000.
3. **Coșeriu, T.** Conflictele în instituțiile infodocumentare: pericol sau oportunitate? (abordări teoretico-practice în managementul conflictelor) / T. Coșeriu // Probleme actuale ale teoriei și practicii biblioteconomice: către 45 ani de învățământ biblioteconomic superior din Republica Moldova. – Chișinău: Museum, 2005. – P. 124-128.
4. **Большаков, А. С., Михайлов, В. И.** Современный менеджмент: теория и практика / А. С. Большаков. – Санкт-Петербург: Питер, 2002.
5. **Ванеев, А. Н.** Конфликты в библиотеке: предупреждение и разрешение / А. Н. Ванеев. – Санкт-Петербург: Профессия, 2002. – 128 с.

Colectivul bibliotecii este compus în mare parte din femei și este necesar ca managerul să ia în considerație caracteristicile specifice ale femeilor. Conflictele în colectivul de femei sunt mai variate din punct de vedere psihologic, deoarece femeile reacționează la orice lucru mult mai emoțiv. Iată ce trebuie să aibă în vedere un manager de bibliotecă pentru a rezolva cu succes conflictul în colectivul de femei:

- 1) întreținerea climatului sociopsihologic sănătos;
- 2) instrucțiunile și recomandările trebuie să fie clare, depline;
- 3) crearea condițiilor de muncă favorabile;
- 4) în timpul zilei de muncă de făcut câteva întreruperi;
- 5) stimularea morală și materială a subalternilor;
- 6) rezolvarea problemelor individuale cu angajații trebuie să se producă fără martori.

Dacă femeia percepe că managerul tinde să o ajute la rezolvarea problemelor apărute, ea va fi gata să muncească în continuare cu mai multă dăruire.

În activitatea profesională apar, frecvent sau mai rar, situații de conflict. Este important ca din cauza conflictului să nu fie provocate dezorganizări. Rădăcinile, tipologia, etapele și abordarea conflictelor sunt indicatorii de reper, care trebuie cunoscuți atât de către managerul instituției, cât și de salariați, pentru a crea un mediu productiv de activitate, un climat psihologic benefic lucrului în echipă, a nu transforma dezacordul în confruntare, a alege o strategie corectă de rezolvare a problemelor.

Organizația poate avea și beneficii de pe urma conflictului, deoarece diversitatea părerilor dezvoltă cât mai multe căi pentru soluționarea problemelor. Conflictul determină schimbarea situațiilor existente, reprezentând forța care pune în mișcare creativitatea și inovația. Conflictul permite organizațiilor sau indivizilor să se dezvolte, să rezolve problemele într-o manieră mai eficientă și să contrabalanseze inerția pe care o dezvoltă majoritatea organizațiilor.

Repere francofone

În procesul de informare a utilizatorului medical

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, în cadrul unui proiect de colaborare, este parte a CIDMEF (Conferința Internațională a Decanilor Facultăților de Medicină de Expresie Franceză), ceea ce presupune și instruirea continuă a bibliotecarilor din domeniu. În acest context, în perioada 27 martie – 31 martie am vizitat Facultatea de Medicină a Universității „François Rabelais” din Tours, Franța, în cadrul unui seminar al CIDMEF.

Universitatea „François Rabelais” a fost fondată în sec. XIII de către Bretonneau. Aici își fac studiile 23.000 de studenți, dintre care 3.000 la Facultatea de Medicină. Secțiunea „Medicină” a bibliotecii universitare are ca misiune să achiziționeze, să gereze și să comunice documentele specializate în domeniul medical, necesare studenților, profesorilor și cercetătorilor universitari și să formeze cititorii spre utilizarea resurselor documentare, acordând acces la informația științifică. Suprafața – 480 m², 161 de locuri, 54 de ore de deschidere pe săptămână, 12 posturi de activitate informativă, circa 27.000 de cărți, dintre care 16.000 sunt cu acces liber, 10.000 teze și memorii, 487 colecții de periodice, dintre care 200 abonamente în curs, 120 CD-ROM-uri, 3500 reviste cu acces on-line.

Biblioteca pune la dispoziția cititorilor 8 posturi informaționale, destinate consultării în vederea documentării electronice (Internet, CD-ROM-uri, baze de date, reviste on-line). Catalogul bibliotecii este comun pentru toate secțiile bibliotecii universitare (Drept, Litere, Medicină și Științe Farmaceutice). Catalogul poate fi consultat la distanță. De la posturile sălilor de informare se consultă cataloagele altor biblioteci, bazele de date medicale sau științifice (Medline, Pascal, Psihinfo ș.a.), periodice cu text integral (circa 3.500 titluri accesibile de la posturile conectate la rețeaua universității), documente plasate pe Internet (enciclopedii, cursuri off-line.) Dacă studentul sau cercetătorul dispune de un calculator portabil, de o adresă electronică la universitate, grație bornelor WIFI, poate să acceseze rețeaua Internet fără cablu din orice punct al universității. Cartelele magnetice pot fi cumpărate sau reîncărcate pe loc la distribuitor.

Ludmila Lipcanu

“Am învățat cum să organizăm instruirea continuă a medicilor pentru ca ei în munca lor de cercetare să utilizeze revistele sistematice. Revista sistematică este un mijloc științific de a revizui literatura și este cea mai bună modalitate de a face o dare de seamă asupra literaturii la un subiect dat, este un instrument științific prețios pentru cercetătorii clinici pentru a planifica un proiect de cercetare, pentru a rezuma datele cu referire la acest proiect de cercetare.”

Rețeaua Sudoc (Sistemul universitar de documentare) cuprinde 2.912 biblioteci. Catalogul colectiv Sudoc se bazează pe o rețea structurată de biblioteci producătoare de date, ceea ce se preconizează să se realizeze și în Republica Moldova în viitorul apropiat. Sistemul a fost desfășurat în 113 așezăminte documentare, participând deja la o rețea de producere sau dependent de subdirecția bibliotecilor și de documentare la Ministerul Educației Naționale (servicii comune de documentare ale universităților, servicii interașezăminte de cooperare documentară sau biblioteci ale așezămintelor mari). Aceste așezăminte au fost formate și echipate cu logistice WinIBW, care permit funcționarea catalogului partajat și împrumutul interbibliotecar în cadrul Sudoc. Din 2003 alte așezăminte de învățământ superior și de cercetare aderă și ele la rețea. Aceste așezăminte semnaleză toate documentele lor în baza de date. Ele participă în măsură egală la rețeaua de împrumut interbibliotecar, furnizând sau împrumutând documente așezămintelor partenere. Catalogul Sudoc este, înainte de toate, un catalog colectiv al bibliotecilor și centrelor documentare ale învățământului superior și de cercetare, a cărui consultare se efectuează sub tutela unui navigator (Internet Explorer sau Netscape). El propune referințele tuturor tipurilor de documente (cărți, teze, reviste, dar și resurse electronice, documente audiovizuale, microfilme, hărți, partituri, manuscrise și cărți rare), pe orice suport. Catalogul Sudoc numără circa 5,4 milioane de descrieri.

Softul WinIBW permite diferite formate de afișaj al notițelor intitulate ISBD, UNIMARC. Statisticile sunt accesibile pentru bibliotecile membre ale rețelei Sudoc, grație unei aplicații web, Webstats. Sudoc-ul facilitează accesul la informația bibliografică, difuzează informația științifică și tehnică, este un catalog colectiv, un repertoriu al centrelor de resurse, o sursă de acces la documente, un portal documentar, un instrument de catalogare partajată. Există Agenția Bibliografică de Învățământ Superior (ABIS), care este un așezământ public cu caracter administrativ, care a conceput și a pus în aplicare Sudoc-ul. Site-ul Sudoc-ului este accesibil prin www.sudoc.abes.fr.

Acest catalog este foarte consultat: – 650.824 cercetări lunare reușite prin index pe catalogul public. Pentru utilizatorii profesioniști ai Sistemului universitar de documentare, accesul la baze se face prin softul WinIBW. Acesta permite operațiunile necesare pentru căutare în bază, pentru producere în catalog și pentru împrumutul interbibliotecar. Sistemul universitar de documentare este un catalog, dar și un instrument de catalogare partajată pentru bibliotecile participante la rețea. Procesul de catalogare conține trei forme diferite.

Catalogatorii pot:

fie să adauge localizarea unei descrieri deja prezente în bază, inserând date de exemplare;

fie să derive o descriere din catalogul Sudoc sau s-o recupereze din rezervoarele externe citate mai jos;

fie să creeze notițe în format UNIMARC, format de catalogare din Sudoc.

Obiectivul constă în reducerea până la 15% maximum a lucrului de catalogare. Pentru a facilita sarcina de catalogare, utilizatorii bibliotecilor au acces la descrierile bibliografice localizate, prezente în bază, dar și într-un rezervor de descrieri nelocalizate actualizate la fiecare 15 zile: notițe bibliografice din Bibliografia Franței, notițe de autor (autori/titluri ale BNF, autorități subiecte Rameau, thesaurus medical).

Baza de date PubMed este o bază de date gratuită, conținând mai mult de 15.000.000 de referințe bibliografice, fiind reflectate 4.200 reviste medicale, din 1961 până în 2006. Baza este produsă de Biblioteca Națională Medicală a SUA și acoperă toate domeniile biomedicale și odontologia. Conține și referințe premedline, care sunt furnizate de editor, dar care nu sunt indexate. 75% din referințe conțin rezumate, 85% din referințe sunt în limba engleză. Punerea la zi se efectuează zilnic. Serviciile PubMed sunt: MeSH browser, Journals browser, Single citation matcher, Clinical Queries, LinkOut, My NCBI. Se efectuează căutări simple și avansate. Ideal ar fi să cunoaștem termenul MeSH (Medical Subject Headings) sau cuvinte-cheie. Pentru aceasta facem o primă cercetare, selecționăm o referință care ni se pare pertinentă, clicăm Citation, referința se afișează cu un rezumat și MeSH. Alegem termenul MeSH, îl aducem în fereastra de căutare și recepționăm rezultatul cercetării. Pentru a avea textul integral (full-text) clicăm în meniu **summary**, cuvântul **linkout**, referințele se afișează în format special cu numele furnizorilor revistelor electronice:

Ex.: Elsevier Science [Full Text](#)
EBSCO [Full Text](#)

Dacă biblioteca este abonată la EBSCO, de fiecare dată când găsim EBSCO, clicăm pe **Full Text**. Se afișează articolul integral. În formatul **summary**, rezultatele se afișează cu **Related articles, Links**, ceea ce ne dă posibilitatea de a găsi articolele care răspund la aceeași întrebare.

Seminarul a continuat cu o prezentare CID-MEF. Fondată în 1981, cuprinde astăzi 40 de țări în cadrul a 5 mari assemblei: Africa la Sud de Sahara și Madagascar; Canada, Quebec; Europa în jurul Franței, cu Belgia și Elveția francofonă; țările Asiei de Sud-Est cu Vietnam, Laos și Cambodgia, mai recent și China, Libanul și unele țări

Instrumentele de căutare, pe care le putem utiliza în cercetarea PubMed:

Troncatura; ex.: nutri --- nutrition --- nutritional;
 Operatori logici, pentru a combina termeni sau etape de căutare – AND, OR, NOT;
 Căutare avansată, în care ne putem servi de Limits, History, Index/Preview;
 Clipboard (paner, care reprezintă un rezervor temporar, ce păstrează rezultatele căutărilor timp de 8 ore).

din Europa de Est, dintre care în mod particular România, mai recent și Republica Moldova.

CIDMEF-ul se reunește în asamblee plenară în principiu în fiecare an. Această rețea bazată pe stimă și prietenie a reușit să se manifeste într-o veritabilă francofonie medicală, în unul din surclurile cele mai solide ale francofoniei.

CIDMEF conduce, din 1981, o cooperare medicală universitară concepută din acțiuni concrete, de teren, într-un spirit de serviciu, de multilateralitate și de libertate, fiind susținută de trei consilii (Consiliul Științific, Consiliul Pedagogic și Consiliul de Evaluare) și de o echipă performantă. Numără 80 de membri. Președinte: M. André Gouazé, decan al Facultății de Medicină din Tours, Franța.

Principalele obiective și misiuni:

- a ameliora formarea medicală;
- a promova cercetarea medicală;
- a fortifica cooperarea medicală interuniversitară în așezămintele medicale;
- a facilita exploatarea resurselor oferite de agențiile bi și multilaterale de cooperare tehnică fără nicio exclusivitate;
- a ajuta profesorii izolați să-și difuzeze activitățile lor de cercetare: redactare și publicare medicală. Cidmef Sciences este un site : <http://www.sante.univ-nantes.fr/med/cidmef/>.

Seminarul CIDMEF ne-a orientat spre resursele electronice franceze, care ar putea fi de un real folos pentru cercetarea științifică medicală. În primul rând, în cadrul colaborării Cochrane s-a insistat asupra eseurilor clinice și revistelor sistematice. S-a discutat despre evidența bazată pe medicină (EBM), cu alte cuvinte, medicina bazată pe dovezi, care presupune:

- persistența modelelor bazate pe modele teoretice;
- rolul mereu important al opiniei experților;
- lipsa relativă a dovezilor de nivel înalt;
- dificultăți de a obține dovezi constant actualizate (reviste sistematice).

Intervenția EBM cere:

- formularea unei întrebări clare într-o problemă dată (îngrijirea unui pacient);
- selectarea din literatura biomedicală a articolelor clinice esențiale (eseuri clinice, reviste sistematice);
- evaluarea de o manieră critică a dovezilor de validitate și de utilitate a intervenției medicale/și de îngrijiri adecvate;
- aplicarea rezultatelor în activitatea clinică;
- evaluarea propriilor performanțe.

Eseul clinic este un protocol experimental precedând orice validare a unui nou procedeu terapeutic sau a unui nou tratament. Scop: a demonstra eficacitatea sau superioritatea unui nou tratament în raport cu tratamentele existente.

Eseul clinic randomizat (la întâmplare): atribuirea hazardată (prin tragerea la sorți) a unui tratament sau a unei perioade de tratament pentru un pacient într-un eseu clinic. Scop: a garanta repartizarea echilibrată, între grupurile de pacienți, a variabilelor susceptibile de interferare cu măsura sau analiza rezultatelor eselui.

Randomizarea permite constituirea grupurilor „omogene de pacienți”, adică cei care la includerea lor într-un studiu comparativ, nu sunt atât de semnificativ diferiți unii de alții pentru un anumit număr de caracteristici esențiale de precizat.

Am învățat cum să organizăm instruirea continuă a medicilor pentru ca ei în munca lor de cercetare să utilizeze revistele sistematice. Revista sistematică este un mijloc științific de a revizui literatura și este cea mai bună modalitate de a face o dare de seamă asupra literaturii la un subiect dat, este un instrument științific prețios pentru cercetătorii clinici pentru a planifica un proiect de cercetare, pentru a rezuma datele cu referire la acest proiect de cercetare. Justificarea unei reviste sistematice:

- exhaustivă: toate publicațiile la un subiect dat;
- operațională: metodă clară, care permite altor cercetători să reînceapă analiza;
- reproductibilă: alți cercetători ar putea reîncepe analiza și obține același rezultat;
- informație interesantă pentru a răspunde obiectiv la întrebarea: ce ne prezintă lista literaturii într-un subiect dat.

Realizarea unei reviste sistematice și a unei metaanalize constă în: elaborarea unui protocol, justificarea problematicii, definirea întrebării, definirea criteriilor de selectare a studiilor, cercetarea studiilor, selectarea studiilor, extragerea datelor, tratarea calificativă a datelor (revistă sistematică), tratarea cantitativă a datelor (metaanaliză), redactarea raportului. Va urma cercetarea studiilor, care este un proces sistematic și exhaustiv (elaborarea strategiei de cercetare, cercetare documentară), strategie de cercetare (reproductibilă), determinarea ansamblului de mijloace, care vor fi utilizate pentru a cerceta studiile, interogarea fină și eficientă a surselor documentare (cuvinte-cheie (Index medicus), cuvânt sau expresie liberă). Cercetarea documentară se realizează pe baza de date bibliografice informatizate, registre de eseuri clinice, bibliografii ale articolelor științifice, căutări manuale (culegeri de rezumate și site-uri ale congreselor, reviste științifice) ș. a. Această

cercetare cere o rigoare intensă și implicarea unui specialist informatician, documentarea procesului de cercetare (descrierea clară și detaliată a strategiei de cercetare, salvarea rezultatelor cercetării documentare), utilizarea unui logistic de gestiune a referințelor.

Mediateca centrală CIDMEF se află la Bordeaux. Catalogul și Indexul Site-urilor Medicale Francofone (CISMEF) www.chu-rouen.fr/cismef și cu lista de difuziune destinată bibliotecarilor: Bibliosanté www.chu-rouen.fr/documed/biosante.html. Biblioteca USMF a reușit să reinnoiască înregistrarea la revistele electronice Masson pentru a primi acces liber la circa 100 reviste medicale franceze full-text.

Colaborarea cu CIDMEF va continua și biblioteca USMF se va antrena în procesul de instruire continuă a medicilor într-o prosperă procesului educațional medical din Republica Moldova.

Bibliografie:

www.biblio-csm.usj.edu.lb;

www.biblio-csm.usj.edu.lb/pres/web.htm;

www.chu-rouen.fr/documed/biosante.html;

www.cidmef.u-bordeaux2.fr;

www.cochrane.org.

Competențele

profesionale ale specialiștilor în informare și documentare și Procesul de la Bologna

Investiția în educație și în formarea oamenilor este cea mai rentabilă pentru dezvoltarea unei societăți pe termen lung. De aceea, instituțiile de învățământ și educație, precum și cele de cercetare științifică sunt privite ca instituții strategice pentru destinul național.

Performanțele dezvoltării Republicii Moldova în anii următori vor fi determinate, în primul rând, de competența și pregătirea oamenilor, de felul lor de a munci, de capacitatea structurilor instituționale de a valorifica eficient acest potențial. Educația este factorul strategic al dezvoltării de perspectivă și ea privește modelarea multidimensională și anticipativă a factorului uman. Schimbările din sistemul de educație vor avea efecte în toate componentele societății, fiind pârghia hotărâtoare pentru trecerea la un nou tip de societate. Oamenii sunt chemați să învețe permanent, să învețe să-și amelioreze prin forțe proprii condițiile de viață, să-și proiecteze viitorul cu luciditate și îndrăzneală.

Competența profesională este o caracteristică definitorie inclusiv și pentru specialiștii din sfera informațională. Numai profesioniștii competenți vor fi în stare să creeze produse și să ofere servicii informaționale care vor corespunde necesităților din ce în ce mai diversificate și complexe ale utilizatorilor.

Problema identificării competențelor profesionale ale specialiștilor în informare și documentare se încadrează nemijlocit în schimbările care se produc în învățământul universitar din Republica Moldova.

Să trecem în revistă evoluția cadrului european al „Procesului Bologna”:

Declarația de la Sorbona (25 mai, 1998), au participat 4 țări – Armonizarea Spațiului European al Învățământului Superior; Declarația de la Bologna (19 iunie 1999), au participat 29 de țări, care au aprobat o convenție asupra unor obiective comune pentru crearea Spațiului European al Învățământului Superior (SEIS) până în 2010, care a prevăzut: 1) Adoptarea unui sistem comparabil al diplomelor, pentru a facilita recunoașterea actelor și perioadelor de studii; 2) Adoptarea unui sistem structurat pe cicluri: Licență, Masterat și Doctorat; 3) Implementarea unui sistem comun de cre-

Nelly Țurcan

“Conform unor clasificări, principalele atribuții ce revin specialiștilor în informare și documentare se referă la priceperea de a lucra cu tehnicile noi de organizare a informației (39%), aptitudini comunicaționale și de relații interpersonale (50%), entuziasm și motivație, disponibilitatea de a lucra sub presiunea timpului (11%) [5, P. 15]. Viziunea angajatorilor autohtoni privind competențele profesionale ale absolvenților corespund opiniilor specialiștilor străini. În același timp, cerințele față de competențele profesionale ale bibliotecarilor contemporani cresc. În opinia angajatorilor bibliotecarul este un tehnician, formator, comunicator, organizator, capabil de gestiune, relații interumane, cu imaginație în dezvoltarea de proiecte, capabil să lucreze în echipă, să coordoneze, să evalueze [6, P. 22].”

dite transferabile – Sistemul European de Credite Transferabile (ECTS - European Credit Transfer System); 4) Promovarea mobilității studenților, profesorilor, cercetătorilor și personalului administrativ; 5) Promovarea cooperării și asigurarea calității învățământului superior; 6) Promovarea dimensiunii europene în învățământul superior. Convenția de la Salamanca (Martie, 2001); Conferința de la Praga (19 mai 2001), la care au participat 32 de țări. La această conferință a fost susținută ideea creării Spațiului European al Învățământului

mântului Superior (SEIS) și au fost acceptate încă trei obiective: 7) Instruirea pe parcursul întregii vieți, 8) Incluziunea instituțiilor de învățământ superior și al studenților, 9) Promovarea atractivității Spațiului European al Învățământului Superior (EHEA). Convenția de la Graz (Mai, 2003); Conferința de la Berlin (19 septembrie 2003), la care au participat 33 de țări și Moldova în calitate de observator. Comunicatul de la Berlin a inclus: 10) Studiile de Doctorat și asocierea între Spațiului European al Învățământului Superior și Spațiul European de Cercetare, contribuind astfel la consolidarea unei societăți bazate pe cunoaștere. Conferința de la Bergen (Norvegia) a miniștrilor Educației din Europa (18-19 mai 2005), la care au participat 45 de țări. La această conferință Moldova a aderat la Procesul de la Bologna. Problemele abordate la Conferința de la Bergen:

Problemele abordate la Conferința de la Bergen:

- Asigurarea calității și recunoașterea în perspectivă globală;
- Autonomia instituțională și guvernarea;
- Studiile de doctorat și sinergia dintre învățământul superior și cercetare;
- Instruirea continuă.

Conferința de la Bergen a stabilit o serie de priorități pentru perioada 2005-2007:

- Implementarea standardelor pentru asigurarea calității propuse de Asociația Europeană pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior (ENQA);
- Implementarea cadrului național al calificărilor;
- Acordarea și recunoașterea diplomelor comune;
- Diversificarea traseelor de studii în învățământul superior și proceduri de recunoaștere a studiilor anterioare.

Conferința de la Londra, care s-a desfășurat în perioada 17-18 mai 2007, este o altă etapă în evoluția Procesului de la Bologna.

Un rol deosebit l-a avut Proiectul Tuning, care a fost coordonat de universitățile din Deusto și Groningen și finanțat de Comisia Europeană. Proiectul Tuning a încercat să definească rezultatele învățării la finalul primului și celui de-al doilea ciclu de învățământ superior pentru un număr de discipline academice. O caracteristică deosebit de importantă a Proiectului Tuning constă în trasarea diferențelor dintre competențele generale și specifice fiecărei discipline. Primele includ capacitatea de analiză și sinteză, capacitatea de învățare, de rezolvare de probleme, de a aplica cunoștințele în practică, preocuparea pentru abi-

litățile de management al calității și al informațiilor [1]. Proiectul Tuning este important deoarece reprezintă prima încercare de a stabili care sunt competențele finale ca rezultate ale învățării, la un nivel așa de larg, precum și pentru că arată cât de dificil este acest proces.

Pentru susținerea unor obiective și priorități prevăzute de Procesul de la Bologna au fost aprobate câteva documente, care nemijlocit se referă la identificarea și stabilirea competențelor profesionale ale specialiștilor la diferite cicluri de studii. Printre ele menționăm: documentul „Dublin Descriptors” (Descriptorii Dublin) [2], care stabilește competențele profesionale pentru cele trei nivele de instruire – Licență, Masterat și Doctorat (2003). Acest document prevede pentru fiecare ciclu câte trei nivele de competențe: competențe specifice pentru domeniu (cunoștințe, aplicarea cunoștințelor, gândire); competențe speciale (cunoștințe, aplicarea cunoștințelor); competențe transversale (de comunicare, abilități de învățare).

La conferința de la Bergen a fost adoptată politica unui cadru comun de calificări, compus din trei cicluri – descriptorii generici sau descriptorii de la Dublin, finalitățile educaționale și competențe. Este interesant că miniștrii educației din Europa s-au angajat ca acest cadru să fie elaborat către anul 2010. Conferința ministerială de la Berlin (septembrie 2003) a încurajat statele membre să elaboreze un cadru cuprinzător al calificărilor. Acest fapt a dus la adoptarea „Cadrului calificărilor din Spațiul European al Învățământului Superior” la conferința ministerială de la Bergen (mai 2005).

Un alt document de lucru al Comisiei Europene este „Un posibil cadru european al calificărilor în perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți” (2005). Acest document evidențiază caracteristicile principale ale unui posibil Cadru European al Calificărilor (EQF) [3]. Acesta este conceput ca un meta-cadru care contribuie la creșterea transparenței și sprijinirea încrederii reciproce necesare în procesul de corelare. Astfel va fi posibilă corelarea cadrelor de calificări și sistemelor la nivel național și sectorial, ceea ce va facilita transferul și recunoașterea calificărilor cetățenilor. Astfel, cadrul european al calificărilor are menirea să faciliteze transferul, transparența și recunoașterea calificărilor ca rezultate ale învățării, evaluate și certificate de un organism abilitat la nivel național.

Cadrelor calificărilor operaționale la nivel național, regional sau sectorial pot avea multe forme, motiv pentru care și acest termen este necesar să fie definit și utilizat unitar. OECD utilizează următoarea definiție: „Cadrul calificărilor este un instrument pentru dezvoltarea și clasificarea calificărilor în concordanță cu un set de criterii specifice nivelurilor de învățare dobândite” [3, P. 13]. Conform acestei definiții cadrul calificărilor

poate cuprinde toate rezultatele învățării și traseele de învățare sau se poate limita la un anumit sector educațional, cum ar fi de exemplu educația inițială, educația adulților și formarea profesională sau la un anumit domeniu ocupațional. De asemenea, pentru unele cadre ale calificărilor poate fi acceptată o arhitectură mai complexă și o structură mai închisă decât pentru altele; unele au o bază legală, iar altele sunt rezultatul consensului partenerilor sociali. Toate cadrele calificărilor însă creează premisele pentru îmbunătățirea calității, accesibilității, a legăturilor și recunoașterii calificărilor pe piața muncii, într-o țară și la nivel internațional.

Cadrele calificărilor sunt în curs de realizare în multe țări și sectoare în Europa și la nivel internațional (OECD 2003, 2004). Scopul lor principal este de a clarifica (pentru elevi și studenți, părinți, furnizori de educație, agenți economici și decidenți) rutele principale pentru dobândirea unei anumite calificări, cum se poate progresa într-o rută profesională, în ce măsură este posibil un transfer al rezultatelor învățării și pe ce bază sunt luate deciziile privind recunoașterea calificărilor. Cadrele calificărilor sunt de asemenea utilizate pentru asigurarea calității și, pe cale de consecință a dezvoltării la nivel local, regional, sectorial și național.

Sistemul de calificări este considerat drept un instrument-cheie pentru dezvoltarea Spațiului European al Învățământului Superior. De aceea, semnatarii Procesului de la Bologna au fost interesați să finalizeze elaborarea Cadrului național

de calificări până în anul 2007. Ministerul Educației și Tineretului din Republica Moldova și-a propus drept prioritate de elaborare a Cadrului național al calificărilor până la sfârșitul anului 2006, a desemnat universitățile responsabile de elaborarea Cadrului național al calificărilor și a elaborat o schemă-tip a Standardului de formare profesională [4].

În calitate de bază metodologică pentru elaborarea Cadrului național al calificărilor pentru învățământul superior la specialitatea 344 Biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică și, deci, pentru definirea calificărilor și determinarea competențelor specialiștilor din sectorul infodocumentar autohton au servit nu doar documentele elaborate de IFLA, UNESCO, EUCLID și Consiliul European pentru Informare și Documentare, dar și mai multe documente europene și naționale (ale țărilor din Europa), care definesc calificările și competențele profesionale ale specialiștilor în informare și documentare. În această ordine de idei putem specifica: în Spania „*La información y la documentación en Euskadi: análisis del perfil profesional*” (2005) și „*Competencias del bibliotecario digital*” (2003); în Franța „*Bibliofil: le référentiel de la filière bibliothèque*” (2005); în Portugalia „*A imagen das competências dos profissionais de Informação-Documentação*” (2006); ediția a doua „*Euroreferencial en Información y Documentación*” (2004); „*European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education*” (2005).

Rezultatele procesului de învățare pentru primul și cel de-al doilea ciclu trebuie să fie în mod clar delimitate. De aceea în Cadrul național al calificărilor (CNC) sunt identificate două tipuri de rezultate ale procesului de învățare:

- a) competențele generale cuprind competențe instrumentale, interpersonale și sistemice, care prevăd formarea abilităților transferabile;
- b) competențele specifice fiecărui domeniu de studiu (abilități teoretice, cunoștințe practice și/sau experimentale).

CNC pentru învățământul superior la specialitatea 344 Biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică prevede că la ciclul I de Licență studentul trebuie să demonstreze cunoștințe și înțelegerea domeniului de studiu; să poată aplica cunoștințele în practică; să demonstreze capacitatea de rezolvare a problemelor din cadrul domeniului de studiu; să adune și să interpreteze relevant datele din cadrul domeniului de studiu; să comunice despre ideile, problemele și soluțiile propuse atât specialiștilor, cât și nespecialiștilor; să-și dezvolte abilitățile de studiere, necesare pentru continuarea în mod autonom a studiilor la un nivel mai înalt.

Pentru ciclul II de Masterat sunt prevăzute următoarele competențe: bazându-se pe cunoștințele și abilitățile din ciclul I, studenții trebuie să le extindă, fiind capabili să dezvolte sau să aplice ideile originale, în special pentru cercetare; să aplice cunoștințele și abilitățile nu numai în domeniul de formare profesională, dar și într-un alt domeniu înrudit sau într-un context multidisciplinar, legat de domeniul de studiu; să posed abilități de integrare a cunoștințelor; să comunice explicit și fără ambiguitate concluziile sale atât specialiștilor, cât și nespecialiștilor; să posed abilitățile necesare pentru continuarea în mod autonom a studiilor la un nivel mai înalt.

Competențele-cheie specifice din Cadrul național al calificărilor pentru învățământul superior la specialitatea 344 Biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică pentru ciclul I Licență se încadrează în următoarele grupe:

- Competențe privind cunoașterea și înțelegerea, care presupun cunoașterea și utilizarea adecvată a noțiunilor de bază și specifice domeniului;
- Competențe instrumental-aplicative, care prevăd aplicarea cunoștințelor și trecerea de la teorie la practică;
- Competențe de explicare și interpretare;
- Competențe de comunicare;
- Capacitatea de a învăța.

La acest nivel de studiu nu se pune accentul pe competențele sistemice, acestea fiind prevăzute pentru cel de-al doilea ciclu.

La ciclul II Masterat se pune accentul pe formarea competențelor sistemice: abilitatea de cercetare, abilități analitice și predictive, capacitatea de a învăța, abilități de conducător etc.

Conform unor clasificări, principalele atribuții ce revin specialiștilor în informare și documentare se referă la priceperea de a lucra cu tehnicile noi de organizare a informației (39%), aptitudini comunicaționale și de relații interpersonale (50%), entuziasm și motivație, disponibilitatea de a lucra sub presiunea timpului (11%) [5, P. 15]. Viziunea angajatorilor autohtoni privind competențele profesionale ale absolvenților corespund opiniilor specialiștilor străini. În același timp, cerințele față de competențele profesionale ale bibliotecarilor contemporani cresc. În opinia angajatorilor bibliotecarul este un tehnician, formator, comunicator, organizator, capabil de gesti-

une, relații interumane, cu imaginație în dezvoltarea de proiecte, capabil să lucreze în echipă, să coordoneze, să evalueze [6, P. 22].

Pentru a răspunde solicitărilor angajatorilor, planul de învățământ la specialitatea Biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică a fost racordat cerințelor Procesului de la Bologna și a fost elaborat în concordanță cu experiența universităților de prestigiu în domeniu din Europa, Canada și SUA, Euroreferențialul competențelor profesioniștilor în informare și documentare, Curriculum-ul european pentru domeniul Biblioteconomiei și Științei Informării. În același timp, pentru specialiștii formatori, parteneriatul intern și extern este foarte important. Deci, așteptăm sugestii, propuneri, idei privind eficientizarea formării profesionale. Numai atunci când vom identifica cerințele și vom răspunde solicitărilor angajatorilor, specialitatea va fi viabilă pe piața muncii, iar specialiștii noștri vor avea deschiderea spre ea.

Referințe bibliografice:

Bergan, Sjur. Structuri de calificări în învățământul superior european: Seminarul danez privind Procesul de la Bologna, Copenhaga, 27-28 martie, 2003. – www.see-educoop.net/education_in/pdf/bologna-seminar-kopenhagen-mar03-oth-rmn-t02.pdf

Shared 'Dublin' descriptors for the Bachelor's, Master's and Doctoral awards. – http://www.hochschulkurs.de/qm1_2005_schneider_dublin.pdf

Un posibil cadru european al calificărilor în perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți: Document de lucru al Comisiei Europene. – Bruxelles, 2005 – <http://www.edu.ro/index.php/articles/3342>
<http://www.almamater.md/>

Kulikovski, Lidia. Competența – noțiune definitorie în dezvoltarea profesională // Bibliopolis. – 2005. – Nr. 3. – P. 8-16.

Buluță, Gheorghe. Provocări actuale în profesia de bibliotecar // Curier. – 2006. – Nr. 1. – P. 21-22.6. Online Library User Manifesto. Accesat martie 2007 la: <http://www.tech-source.ala.org/blog/2005/11/the-online-library-user-manifesto.html>

Modernizarea serviciilor de informare în Biblioteca Universității Pedagogice de Stat “Ion Creangă”

Valoarea unei biblioteci rezidă nu numai în bogăția și varietatea colecțiilor sale, în structura lor, construită și diversificată în timp conform unor exigențe generale și specifice ale strategiei de completare, ci și în gradul de valorificare a potențialului lor informațional, întrucât menirea fiecărei instituții bibliotecare este să ofere accesul rapid și eficient al utilizatorilor la documente pentru consultare, cercetare, lectură. Funcția informativă a bibliotecii s-a accentuat în societatea contemporană, ca urmare a importanței informației, considerată resursa principală de dezvoltare. Prin natura sa informativă, biblioteca are un rol strategic în societatea informațională.

După anul 1990, amplul proces de restructurare și modernizare a învățământului universitar a solicitat operarea unor modificări profunde în structura și serviciile bibliotecilor universitare din Republica Moldova. Astfel, bibliotecile universitare (USM, ASEM, USM „A. Russo”, UTM, USMF „N. Testemițanu”, UPS „Ion Creangă”, Universitatea Agrară, ULIM) s-au adaptat rapid la biblioteca automatizată, devenind pe parcursul anilor 1990-2006 biblioteci universitare informatizate integral. Managerii și bibliotecarii din aceste biblioteci universitare au înțeles că automatizarea sistemului de informare a reprezentat și reprezintă o necesitate acută în modernizarea învățământului universitar, în creșterea calității și modernizării serviciilor informaționale prestate pentru buna desfășurare a procesului didactic și de cercetare în universitate.

Procesul de adaptare a bibliotecilor universitare la cerințele moderne de informare și documentare, precum și de creare a serviciilor informaționale automatizate s-a desfășurat rapid prin valorificarea elementelor biblioteconomice tradiționale și adaptarea la standardele internaționale, dar și printr-o colaborare eficientă dintre bibliotecari și informaticieni. Această colaborare s-a realizat la nivel local și național, fiecare bibliotecă universitară stabilind anumite relații de parteneriat atât în țară, cât și peste hotarele ei, contribuind prin schimb de experiență și ajutor reciproc la acumularea cunoștințelor teoretice și practice despre automatizare, la obținerea unor performanțe remarcabile.

**Ecaterina Scherlet,
Violeta Ionel**

“Informatizarea integrală a Bibliotecii Universității Pedagogice de Stat «Ion Creangă» a demarat în anul 1999, odată cu realizarea obiectivelor proiectului Centrul de informare și documentare «Științe ale educației», cofinanțat de către Fundația Soros și Universitate. Ne-am propus să eficientizăm și să modernizăm activitatea informațională, să transformăm biblioteca într-un centru de informare pentru structurile universitare.”

Fiecare bibliotecă universitară și-a structurat un program propriu de modernizare, în funcție de obiectivele propuse spre realizare, resursele financiare și umane disponibile.

Informatizarea integrală a Bibliotecii Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” a demarat în anul 1999, odată cu realizarea obiectivelor proiectului Centrul de informare și documentare „Științe ale educației”, cofinanțat de către Fundația Soros și Universitate. Ne-am propus să eficientizăm și să modernizăm activitatea informațională, să transformăm biblioteca într-un centru de informare pentru structurile universitare.

Realizarea obiectivelor proiectului a contribuit la:

- eficientizarea activităților de bibliotecă și optimizarea fluxului informațional prin utilizarea rețelelor de calculatoare;
- creșterea puterii de informare prin utilizarea instrumentelor computerizate de căutare în bazele de date proprii și externe;
- crearea bazelor de date locale (la 19.09.2006 baza de date locală include 24.067 de înregistrări bibliografice);
- crearea catalogului electronic și accesarea on-line de către beneficiari;
- evitarea paralelismelor în achiziționarea de documente, economii financiare;
- cooperarea la nivel național pentru îmbunătățirea serviciilor de informare.

Procesul de informatizare a Bibliotecii Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” a avut o evoluție ascendentă, a valorificat lucrările biblioteconomice tradiționale și a respectat standardele internaționale pentru realizarea compatibilității biblioteconomice și informaționale. De asemenea, acest proces s-a realizat concomitent cu informatizarea BȘ a AȘ a Republicii Moldova, BȘ a USMF „N. Testemițanu” și Biblioteca Republicană de Medicină, BȘ a UT, ceea ce a permis acceptarea unor soluții unice la rezolvarea diverselor probleme cu care ne-am confruntat, în special în procesul de achiziționare și implementare a softului Q-Series.

Avantajele imediate ale informatizării sunt:

- creșterea calității lucrărilor biblioteconomice, stocarea datelor bibliografice, valorificarea rapidă și eficientă;
- economie de timp la selectarea informației direct de către beneficiari;
- creșterea calității informației prin multiple posibilități de căutare/regăsire: autor, titlu, subiect, ISBN, număr de inventar, localizare, tip publicație;
- servicii on-line.

Astfel biblioteca a fost dotată treptat cu tehnica de calcul: de la 4 calculatoare în 1999 s-a ajuns la 33 de calculatoare în 2005, din care 26 stații de lucru sunt destinate în exclusivitate beneficiarilor; imprimante – 3, componente rețea, copiatoare – 2; dotarea cu Sistemul integrat Q-Series (Client/Server Windows NT 4.0, versiunea „Multi-User”), ce include modulele Catalogare; Audio+Video; Import/Export; Baze de date „Comunicații”; Administrare+Arhivare; Rapoarte standard; Circulație; Control Seriale; OPAC+Licență pentru 20 de utilizatori (editare+navigare), precum și instruirea/perfecționarea personalului bibliotecii, fapt ce a permis dezvoltarea sistemului automatizat de informare în bibliotecă. Rețeaua locală a Bibliotecii UPS „Ion Creangă” este constituită din 33 de calculatoare, acestea fiind amplasate în blocul IV de studii, unde sunt localizate o mare parte

din serviciile bibliotecii („Achiziții și prelucrarea documentelor”, „Asistență bibliografică”, „Împrumut de publicații științifice”, sălile de lectură „Filologie” și „Artă. Beletristică”) și în blocul I de studii, unde sunt amplasate sălile de lectură „Pedagogie. Psihologie”, „Științe socio-umanistice”, „Limbi moderne” și „Împrumutul de manuale”, „Mediateca”.

Baza de date locală, constituită în anii 1999-2006 de către personalul bibliotecii, include 24.067 de titluri catalogate și 72.944 de volume, fiind în permanență valorificată și completată în baza intrărilor noi și a celor retrospective pentru informarea comunității universitare: studenți, masteranzi, doctoranzi, cadre didactice. Înregistrările bibliografice se efectuează manual (prin tastatură); orice modificare se poate executa imediat în orice fișier de către administratorul programului Q-Series.

Modulul OPAC asigură personalului bibliotecii, cât și beneficiarilor un acces facil la descrierile bibliografice. Posibilitățile standard de căutare includ: subiect, autor, titlu, serie, cotă, căutare numerică (ISBN, ISSN, număr de inventar), căutare liberă pe cuvinte, combinații de cuvinte sau părți ale acestora. De asemenea sistemul permite efectuarea unor căutări avansate, acestea fiind: *autor+tip publicație+localizare* sau *titlu+tip publicație+limba publicației+localizare*. Beneficiarii acceptă cu preponderență efectuarea căutărilor în catalogul electronic pe motiv că este mai atractiv și nu este necesar să se deplaseze din sălile de lectură ale bibliotecii, amplasate în alt bloc de studiu, spre sediul central al bibliotecii.

Constituirea și asigurarea funcționării Mediatecii sub aspect informațional-tehnologic (constituirea colecției, acces la colecții, fond audiovideo) a demarat în luna august 2005. Mediateca se integrează în conceptul „bibliotecii globale”, fiind un sistem de informare și documentare care poate oferi orice categorie de informații (factografice, bibliografice, full-text etc.) despre orice subiect, chiar și în cazul când colecțiile și bazele de date proprii nu conțin informația solicitată de către client.

Reieșind din funcțiile atribuite, Mediateca oferă (conform prevederilor stabilite de către rectorul UPS „Ion Creangă”) următoarele servicii:

- consultarea în spațiile funcționale ale Mediatecii a surselor de informare și documentare din colecția uzuală;
- acces la bazele de date naționale și internaționale;
- acces la Internet;
- acces la bazele de date locale (catalogul electronic al Bibliotecii UPS „Ion Creangă” etc.);
- consultarea clienților privind utilizarea stațiilor de lucru în scopuri informaționale și comunicaționale;
- facilități de imprimare și reimprimare pe alt suport material a informației necesare în procesul de învățare-predare;
- minicursuri de instruire în scopul utilizării raționale a tehnicii și tehnologiilor informaționale;
- elaborarea și promovarea informațiilor lunare (în format electronic ori tradițional) gen: „Adrese utile în Internet”, „Intrări noi în colecția uzuală a Bibliotecii/Mediatecii UPS „Ion Creangă”.

Serviciile de informare oferite au fost primite cu interes de către comunitatea universitară, care a solicitat obținerea informațiilor pentru întocmirea tezelor de an și de licență, pentru cercetări documentare tematice în sprijinul procesului didactic (desfășurarea studiilor de masterat, doctorat). Serviciile de informare pe care le oferă biblioteca sunt: informații din bazele de date locale și internaționale, cercetări bibliografice tematice, servicii de referință, servicii e-mail, împrumut interbibliotecar, solicitări de cărți străine pentru recenzii și solicitări de publicații la schimb, alte servicii informaționale prin intermediul instrumentelor de informare, realizate de bibliotecă pe plan local, și prin colaborare la elaborarea instrumentelor de informare la nivel național.

La moment se lucrează la elaborarea paginii web a bibliotecii, pagină pe care biblioteca urmează să o dezvolte pe măsura extinderii activității automatizate.

Administrația bibliotecii a analizat evoluția realizărilor și, în funcție de solicitările beneficiarilor, de posibilitățile financiare, și-a conturat următoarele perspective:

- extinderea și diversificarea serviciilor prestate prin utilizarea tehnologiilor și tehnicilor informaționale: accesul la bazele de date naționale și internaționale, selecția și oferta de publicații la temă, elaborarea bibliografiilor pentru teze anuale și de licență, scanarea textelor, imaginilor, schemelor, graficelor, servicii de copertare, legare și restaurare, selecția de informații la comandă prin Internet, copierea pe dischete, CD-uri și imprimarea pe hârtie a materialelor din Internet și alte baze de date full-text, transferul electronic de documente;
- lărgirea posibilităților de utilizare a documentelor pe suport netradițional: achiziționarea de documente și baze de date înregistrate pe CD-ROM, procurarea de licențe cu drept de accesare a bazelor de date, manualelor, dicționarelor, publicațiilor de referință;
- participarea la realizarea Proiectului național SIBIMOL;
- extinderea în continuare a bazei de date locale (achiziții noi și sub aspect retro) și amplasarea acestora pe pagina web;
- constituirea fișierului de autoritate „Profesori ai UPS „Ion Creangă”;
- constituirea bazei de date „Beneficiarii bibliotecii UPS „Ion Creangă”;
- implementarea modulului „Circulație”; asigurarea funcționării Mediatecii sub aspect informațional-tehnologic (constituirea colecției, acces la colecții, fond audiovideo);
- implementarea unui program de instruire și ajutorare a beneficiarilor în vederea aplicării eficiente a sistemului Q-Series și a celorlalte resurse și instrumente de cercetare;
- dotarea integrală a serviciilor bibliotecii cu calculatoare, extinderea rețelei locale (conectarea integrală a serviciilor bibliotecii, facultăților, rectoratului), asigurarea cu resurse software și hardware necesare (licențe pentru utilizarea programului OPAC, imprimante, copiatoare, scanner și altele).

În acest nou context Biblioteca UPS „Ion Creangă” va deveni un punct informațional important pentru comunitatea universitară, fără de care nu se vor putea efectua schimbări calitative în învățământul universitar.

Bibliografie:

Biblioteca, de la tranziție la modernitate / Coord.: N. Marinescu. – Iași: Astel Design, 1999. – 210 p.

Centrul de informare și documentare „Științe ale Educației”: Proiect / Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; Biblioteca. – Ch., 1999.

Q-Series. Prezentare / IME România. – București, 1999.

Stoica, I. Informație și cultură: Sinteze. Reflecții. Atitudini / I. Stoica. – București: Editura Tehnică, 1997. – 227p.

Metode didactice de formare a culturii informaționale a studenților

Veronica Ghețu

“Cultura informațională este un produs al Societății Informaționale și a Cunoașterii, este cheia pentru educația permanentă, îmbunătățind mediul predării și învățării. Iar formarea unei culturi informaționale în era post-Internet necesită, pentru fiecare din noi, dezvoltarea strategiilor de adaptare, informare și comunicare, extinderea rapidă a abilităților de informare privind cunoașterea, evaluarea și utilizarea resurselor informaționale prin asimilarea de cunoștințe și competențe specifice.”

Știința de a învăța, cu toate aspectele pe care le presupune, în special tehnica informării cu procesele de căutare și regăsire, ca și arta lecturii, ocupă în prezent o poziție esențială în cadrul educației.

În perioada studiilor universitare se poate vorbi atât despre desăvârșirea personalității, cât și despre dezvoltarea potențialului creator al studenților. Pentru a gândi sistematic și eficient, pentru a folosi noul, pentru a fi creativ, este necesar un efort susținut și constant. Acest efort trebuie să continue și să fie amplificat pe parcursul întregii vieți.

Studiile au arătat însă faptul că tinerii nu au suficiente deprinderi practice, în primul rând, pentru o dezvoltare armonioasă a personalității, și apoi, pentru desfășurarea unor activități creative. Este vorba despre acele cunoștințe și deprinderi care amplifică folosirea tehnicilor de muncă intelectuală. Tehnica autoeducativă a studiului și a documentării individuale nu se desfășoară în mod corespunzător, fiind preferat sistemul preluării cunoștințelor în dauna exersării metodelor și a tehnicilor de muncă independentă, a descoperirii și creativității.

Studiul individual este o formă de dobândire a cunoștințelor, specifică pentru învățământul universitar. Dar însușirea cunoștințelor este, de fapt, individuală, indiferent de nivelul de învățământ. Totuși, fiecare nivel are un anumit specific în privința modului de efectuare a studiului individual.

Un aspect care nu trebuie ignorat în legătură cu formarea personalității ține de faptul că acest fenomen presupune mai multe tipuri de educație: intelectual-științifică, estetică, fizică, tehnologică, profesională, moral-civică și religioasă. Poziția centrală o ocupă în mod evident educația intelectuală, vizând o serie de obiective. Dintre cele mai importante putem menționa (5):

- asimilarea de către studenți a unui sistem de cunoștințe fundamentale, cu valoare operațională, din principalele domenii de activitate, astfel încât ei să poată gândi independent și să aplice aceste cunoștințe;

- lărgirea continuă a orizontului de cultură generală, care facilitează formarea culturii profesionale și creativitatea;

- dezvoltarea curiozității științifice, a intereselor de cunoaștere, a sentimentelor intelectuale, a pasiunii pentru promovarea științei și a culturii umaniste;

- formarea deprinderilor de muncă intelectuală privind localizarea, selectarea, organizarea și evaluarea informațiilor, asimilarea lor prin lectură științifică pe bază de fișe-conspect și fișe de idei;

- dezvoltarea spiritului de observare, a capacității de prelucrare, interpretare și operare cu informațiile asimilate (proces de transformare a informației, cunoștințelor în cunoaștere);

- însușirea metodelor, a tehnicilor și a regulilor de învățare eficientă;

- dezvoltarea inteligenței și a creativității – dimensiuni importante ale personalității omului contemporan;

- dezvoltarea capacităților cognitiv-operative, de a gândi logic, analitic, critic, sintetic și interpretativ, de a sesiza esențialul și relațiile dintre obiecte, fenomene și procese, de a combina și de a recombina cunoștințele în forme noi, de a efectua raționamente în lanț și supraetajate;

- formarea capacității de a extrapola și de a interpola informații, de a formula ipoteze de rezolvare a problemelor;

- formarea capacității de invenție și de inovație, a aptitudinii creative;

- dezvoltarea capacității de a gândi interdisciplinar, de a coopera și de a respecta regulile de igienă a muncii intelectuale.

A întocmi referințe, a lucra cu dicționare și enciclopedii, a folosi baze de date – toate aceste acțiuni, frecvente scopului de cunoaștere și de producție, inserează tehnici, procedee, operații de muncă intelectuală, având un conținut variat, după natura obiectului, a disciplinei sau a practicii studiate ori profesate.

Factorii educativi au un rol important atât în favorizarea apariției și dezvoltării lecturii, cât și în formarea la studenți a unor aptitudini de receptare corectă a informațiilor, de sistematizare a lor, de organizare rațională, în timp și spațiu, a studiului cărții.

Specialiștii accentuează necesitatea existenței a trei componente la nivelul informării individuale a studentului (3; 5):

- informarea fundamentală* – este constituită din cunoștințe și noțiuni de bază în profilul și în domeniul respectiv;

- informarea tematică* – are scopul obținerii de informații pe o temă sau problemă specifică; de exemplu: pentru abordarea unei teme de cercetare științifică, pentru fundamentarea și elaborarea soluției de dezvoltare a acesteia;

- informarea generală, curentă* – care asigură studentului un orizont științific larg, alimentat continuu cu noutățile, progresul, direcțiile de dezvoltare și cu tendințele propriului domeniu și ale celor învecinate.

Cultura informațională a fost definită ca “abilitatea de a localiza, de a evalua și de a utiliza în mod efectiv informația necesară” (5). Cultura informațională reprezintă un ansamblu de cunoștințe teoretice și competențe practice, care permit identificarea unei nevoi informaționale, urmată de localizarea, evaluarea și utilizarea informației gândite, într-un demers de rezolvare a unei probleme, de găsim a unui răspuns și de comunicare a informației reținute și prelucrate.

În scopul instruirii studenților în ceea ce privește cultura informației, bibliotecarii ULIM au format parteneriate cu cadrele didactice, la nivelul departamentelor, catedrelor universității. În acest sens, Departamentul Informațional Bibliotecomic (DIB) se implică în *dezvoltarea cunoștințelor și abilităților ce țin de cultura informațională a utilizatorilor* prin:

- activități ale bibliotecarilor-contact, orientate pentru educarea culturii informaționale;

- implementarea conceptelor, programelor, diversificarea serviciilor (ex. „Luna Licențiatului, Programul „Grija pentru noii beneficiari”, instituirea „Clinicii informaționale”, cât și oferirea serviciilor on-line (ex: [Întreab@bibliotecarul](mailto:Întreab@bibliotecarul.ro), *expoziții on-line, catalogul electronic*, accesul la baze de date, etc.);

- cursul *Bazele culturii informaționale*.

În continuare este reliefată experiența reprezentativă a DIB ULIM la capitolul predării cursului opțional „Bazele culturii informaționale”.

Cursul “*Bazele culturii informaționale*” a fost instituit la Universitatea Liberă Internațională din Moldova încă din anul 1996, la inițiativa administrației DIB (pe atunci Biblioteca ULIM) și cu acceptul Rectoratului Universității. În prezent disciplina este inclusă în planul de studii conform Hotărârii nr. 1.9 din 8.11.2002 a Colegiului Ministerului Educației din Republica Moldova (1). Cursul oferă suportul teoretic și practic pentru orientare în sistemele informaționale locale, naționale și internaționale, în fluxul produselor de informare moderne, în metodele eficiente de depistare și utilizare a informației, de aplicare a tehnicilor muncii intelectuale.

Pe parcursul ultimilor ani, standardul curricular al disciplinei a suferit schimbări: a fost redus numărul de ore (de la 30 la 10); în conținutul cursului au fost incluse subiecte noi (tehnologiile informaționale și de comunicare au schimbat contextul logistic); tematica și sarcinile practicurilor sunt orientate pentru formarea abilități-

lor practice, incluzând aspecte de lucru cu toate genurile de documente și surse de informare (tipărite, electronice, on-line) etc.

Standardul curricular pentru anii 2006/2007, anul I, semestrul 1, BAC (toate departamentele ULIM), include 10 ore total: din ele – 4 prelegeri, 6 seminare (practicum).

Competențe gnoseologice și praxiologice preliminare:

- înainte de a audia disciplina *Bazele culturii informaționale*, studenții trebuie să studieze cursul *Inițiere în bibliologie și cultura informării* (2); Drept urmare studentul obține cunoștințe și noțiuni în domeniu, dar ele purtând un caracter general, de orientare tradițională.

Interdisciplinaritatea:

- cursul *Bazele culturii informaționale* asigură suportul informațional pentru toate cursurile universitare, bazându-se pe principiile și conceptele unor astfel de discipline, ca: filosofia, managementul, marketingul, informatica, istoria culturii etc.

Obiective generale:

- însușirea cunoștințelor și deprinderilor-suport pentru orientare în fluxul informațional;
- formarea deprinderilor de selectare, utilizare și evaluare a surselor de informare și documentare;
- implementarea deprinderilor de muncă intelectuală (conspectare a documentelor; elaborare a referințelor; tehnici de lectură etc.).

Obiective de referință:

- *cunoștințe*: definiții și semnificația termenilor din domeniul biblioteconomiei, informării, documentării; metode și posibilități de selectare a informației; sistemul instituțiilor informaționale și a ofertelor acestora;
- *capacități*: utilizarea surselor de informare conform destinației funcționale a acestora; selectarea informației necesare (în format tradițional și electronic); formularea necesităților informaționale;
- *atitudini*: acceptarea conceptului instruirii pe parcursul întregii vieți; utilizarea eficientă a ofertelor instituțiilor informaționale; aprecierea rolului și locului instituției informaționale, a informației în contextul Societății Informaționale.

Obiective formative / dezvoltative:

Studentul trebuie să dețină în urma cursului următoarele competențe de cunoaștere, de aplicare în practică și de creare.

Competențe gnoseologice (de cunoaștere):

- să reproducă noțiunile fundamentale ale cursului *Bazele culturii informaționale*;
- să opereze cu aparatul informațional și de referințe;
- să cunoască structura sistemului instituțiilor informaționale;
- să opereze cu categorii concrete de genul documentelor;
- să utilizeze eficient Internetul;
- să cunoască criteriile și standardele de prezentare a referințelor la studiile științifice și didactice.

Competențe praxologice (aplicare în practică):

- să aplice și să utilizeze postulatele fundamentale ale cursului în procesul de formare profesională;
- să cunoască instrumentele de informare în cadrul instituției bibliotecar-informaționale;
- să dețină metodele de căutare și utilizare a informației din diverse baze de date (catalog electronic, baze de date on-line, portaluri informaționale etc.);
- să utilizeze publicațiile bibliografice;
- să elaboreze referințe la studiile individuale;
- să aplice tehnici corecte de conspectare, de lectură;
- să posede tehnica identificării bibliografice a documentelor (descrierea cărților, articolelor, documentelor electronice etc.);
- să elaboreze adnotări și rezumate la documente.

Competențe de cercetare (creare):

- utilizarea diverselor surse de informare;
- cunoașterea și respectarea prevederilor legislației în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe (prevenirea fenomenului plagiatului);
- prezentarea bibliografiei și efectuarea legăturii dintre aceasta și textul studiului;
- capacități de gestionare a informației;
- cunoașterea etapelor de elaborare a unui studiu individual științific și didactic;
- capacități de utilizare a bazelor de date, portalurilor informaționale.

Conținutul cursului:

Subiect, temă	Gen activitate nr. ore
1. Cultura informațională și componentele ei de bază Noțiunea culturii informaționale. Repere din istoria cărții, tiparului și a scrisului. Edificarea Societății Informaționale în Republica Moldova. Structura sistemului instituțiilor informaționale: servicii și accesul la acestea	Prelegere 2 ore
2. Genuri de documente. Metode de identificare bibliografică a documentelor Clasificarea documentelor în funcție de suportul de fixare a informației și destinația lor funcțională. Documente tradiționale și produse de informare modernă. Baze de date oferite de DIB ULIM. Elementele de bază ale descrierii bibliografice a documentelor. Standarde privind descrierea bibliografică analitică.	Prelegere 2 ore

Tematica și conținutul practicumurilor:

Subiect, tema	Scop, orientare	Sarcini ale studenților	Resurse materiale și informațional-documentare
3. Identificarea bibliografică a documentelor. Elaborarea referințelor bibliografice pentru studiile efectuate 2 ore practice	- Formarea deprinderilor de conspectare a documentelor - Cunoașterea și aplicarea elementelor de identificare bibliografică a documentelor - Formarea deprinderilor de elaborare și prezentare a referințelor	Lucrarea constă din două părți: - descrierea bibliografică a 3 documente: carte, articol din revistă / ziar, document oficial (din „Monitorul oficial al Republicii Moldova”) - elaborarea unei liste de documente (cel puțin 10 titluri) cărți, articole din seriale, documente oficiale, respectând criteriul alfabetic de prezentare	Documente din colecțiile DIB ULIM: cărți, reviste, publicația „Monitorul oficial al Republicii Moldova”
4. Catalogul electronic DIB 2 ore practice	- Formarea deprinderilor de selectare a informației după autor, subiect, titlu etc. - Formarea deprinderilor de utilizare a bazelor de date locale ale diverselor instituții informaționale	Variante individuale privind selectarea informației după autor, titlu, vedetă de subiect, cuvânt-cheie (variantele sunt elaborate în funcție de profilul departamentului)	Catalog electronic DIB ULIM Pagini WEB cu acces la cataloage electronice
5. Resurse electronice. Internet. Baze de date 2 ore practice	- Cunoașterea avantajelor resurselor electronice - Formarea deprinderilor de a utiliza eficient și economic Internetul și Intranetul - Deținerea capacităților de căutare și selectare a informației necesare	- Lucrul cu paginile WEB ale DIB ULIM, ULIM - Portaluri și motoare de căutare a informației în Internet. Baze de date utile - Baze de date oferite de către DIB ULIM	Acces la baze de date

Cultura informațională este un produs al Societății Informaționale și a Cunoașterii, este cheia pentru educația permanentă, îmbunătățind mediul predării și învățării. Iar formarea unei culturi informaționale în era post-Internet necesită, pentru fiecare din noi, dezvoltarea strategiilor de adaptare, informare și comunicare, extinderea rapidă a abilităților de informare privind cunoașterea, evaluarea și utilizarea resurselor informaționale prin asimilarea de cunoștințe și competențe specifice.

Referințe bibliografice:

Republica Moldova. Ministerul Educației. Cu privire la introducerea în procesul educațional al instituțiilor de învățământ superior a cursului „Bazele culturii informaționale” : [hotărâre nr. 1.9 din 8.11.2002 a Colegiului Min. Educației]. În: Buletin informativ. Min. Educației, 2002, nr. 3, p. 115-120.

Republica Moldova. Ministerul Educației. Cu privire la includerea în procesul educațional al instituțiilor de învățământ preuniversitar a cursului opțional „Inițiere în bibliologie și cultura informării” : [hotărâre nr. 1.8 din 8.11.2002 a Colegiului Min. Educației]. În: Buletin informativ. Min. Educației, 2002, nr. 3, p. 75-87.

Călin, Marin. Filosofia educației: antologie. B., 2001, 278 p.

Metode și tehnici de muncă intelectuală. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997, 128 p.

Porumbeanu, Octavia-Luciana. Utilizatorii și intermediarii de informații și documente în epoca contemporană [on-line]. București, 2004 [citată la 7.12.2006]. Accesibil pe Internet: <URL: <http://www.unibuc.ro/eBooks/filologie/utilizatorii/index.htm>>

Tîrziman, Elena. Informarea și comunicarea științifică în context electronic. În: Emergența modelelor: studia bibliotecaria în onorem Vasile Țăra. Timișoara: Ed. Universității de Vest, 2006, p. 93-101.

Diversitatea surselor de informare - criteriu al manifestării culturii informaționale a studenților

Elena Bordian

The modern society owns a very advanced informational infrastructure. The libraries, the television, the radio, the informational centres, the museum, the press, archives, computer and internet companies, scientific, cultural and education institutions are strong pillars that lies on the bottom of informing people, covering diverse demands of the information consumers.

Cultura informațională oferă deschideri, oportunități ale integrării studenților în societatea informațională. Nivelul culturii informaționale determină statutul economic, social, profesional al specialistului de mâine. Facilitatea și lărgirea accesului la sursele de informare și documentare, atât locale, cât și externe, implementarea tehnologiilor informaționale moderne, formarea deprinderilor de căutare, selectare, regăsire și utilizare a informației de către studenți este misiunea de bază a Departamentului Informațional Biblioteconomic (DIB) ULIM.

În trecut structurile infodocumentare își concentră atenția asupra cărților, colecțiilor de documente, având ca scop principal conservarea patrimoniului de cunoaștere a umanității. În prezent majoritatea acțiunilor desfășurate de structurile informaționale au ca obiectiv final difuzarea către utilizatori a cunoașterii, a informației cuprinse în colecții, indiferent de amplasarea teritorială a acestora (4).

Societatea modernă deține o infrastructură informațională foarte dezvoltată. Bibliotecile, televiziunea, radioul, centrele automatizate informaționale, muzeele, presa, arhivele, companiile de calculatoare și Internetul, instituțiile științifice, culturale și de învățământ sunt piloni puternici ce stau la baza informării omului, acoperind cerințele diverse ale consumatorilor de informație.

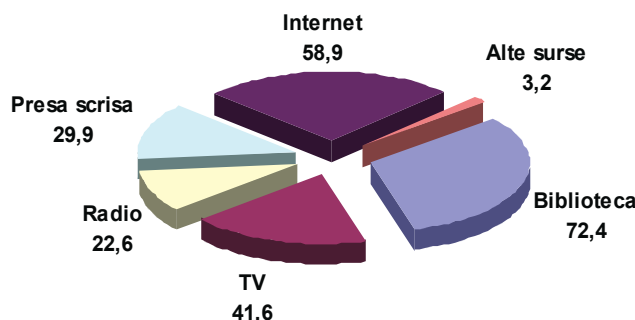
La întrebarea dacă toate aceste structuri nu vor transforma cartea și biblioteca în surse inferioare, am putea răspunde prin mesajul biblioteconomistului englez J. M. Levi-Lemland: „Nici când cartea și biblioteca nu au avut atâta importanță ca acum. Puternica evoluție a ecranului nu a avut decât să sporească rolul scrisului. Avem de a face cu un aspect fundamental al culturii vremii noastre. Pentru simplul fapt că o cunoaștem și știm s-o utilizăm de multă vreme, cartea este singura care ne dă acea libertate fără de care nu există practic cultură veritabilă. Bibliotecile sunt și rămân locul de întâlnire între cultură și știință” (5, p. 80).

Este evident că pentru a-și îndeplini misiunea cât mai bine, pentru a oferi servicii de calitate, bibliotecile trebuie să identifice prin diverse modalități nevoile și așteptările utilizatorilor. Or, acestea pot fi identificate sub diverse aspecte: tematice, suport de fixare a informației, surse de informare etc. La părerea noastră, diversitatea ori limitarea surselor de informare a beneficiarilor este un criteriu important, care reflectă nivelul de cultură informațională a acestora. Vom încerca să argumentăm acest lucru prin rezultatele sondajului „DIB ULIM în serviciul comunității universitare”, organizat în perioada aprilie-mai 2006, cu scopul amplificării servirii informațional-biblioteconomic a procesului universitar de educare și cercetare (2).

Analiza sondajului efectuat la finele anului de studiu între studenții ULIM ne permite să constatăm că studenții ULIM folosesc diverse surse de informare în scopul satisfacerii necesităților documentare și informaționale. Răspunsurile respondenților la întrebarea „Din care surse vă informați mai des” reliefează diversitatea sur-

selor de informare a studenților ULIM. Din gama variată de surse de informare studenții anchetați preferă biblioteca (72,4%), pe locul doi plasându-se Internetul (58,9%), urmând în ordine descrescândă: TV – 41,6%, presa scrisă – 29,9%, radioul – 22,6%, alte surse (recomandări ale colegilor, rudelor, etc.) – 3,2%.

Gama surselor de informare ale studenților ULIM

Situația statistică la acest capitol pentru departamentele concrete ale DIB este prezentată în tabelul ce urmează:

Tab. 1

Departament	Biblioteca		TV		Radio		Presa scrisă		Internet		Alte surse		Total	
	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răs.	% resp.	Nr. răsp.	% eăsp.	Nr. răsp.	% resp.
Științe Economice	51	68,92	42	56,76	14	18,92	26	35,14	40	54,05	2	2,7	175	22,4
Drept	54	93	21	36	18	31	14	24	32	55	1	2	140	17,9
Istorie și RI	24	37	18	12	8	5	17	11	20	13	-	-	65	8,4
Psihologie și Asist. Socială	36	86	13	31	6	14	8	19	35	83	1	2	99	12,7
Jurnalism și Com. Publică	18	47	23	61	15	39	19	50	24	63	3	8	102	13,1
Limbi Străine	33	73	13	29	5	11	12	27	24	53	3	7	90	11,5
Medicină	13	72	9	50	6	33	6	33	6	33	-	-	40	5,2
Inginerie și Informatică	18	47	9	24	8	21	6	16	27	71	1	3	69	8,8
Total	247	72,4	142	41,6	77	22,6	102	29,9	201	58,9	11	3,2	780	100

Rezultatele prezentate în tabel ne permit să conchidem asupra următoarelor: studenții Departamentului Științe Economice preferă în calitate de surse de informare biblioteca și TV (corespunzător 68,92% și 56,76%), urmând după importanță Internetul, presa scrisă, radio și alte surse. Topul preferințelor studenților de la departamentele Drept, Istorie și Relații Internaționale, Limbi Străine corespunde situației de ordin general (prioritatea bibliotecii și Internetului drept sursă de informare).

Datele tabelului mai reliefează influența specificului viitoarei profesii în utilizarea surselor de informare. Astfel, studenții Departamentului

Jurnalism și Comunicare Publică apelează prioritar pentru informare la Internet (63 % dintre respondenții departamentului), urmând TV (61 %), presa scrisă (50 %), biblioteca (47 %), radio (39 %) și alte surse (8 %). Studenții Departamentului Inginerie și Informatică preferă utilizarea tehnicilor și tehnologiilor informaționale în scopul obținerii informației (pentru Internet au optat 71 % dintre respondenții departamentului).

Studenții Departamentului Medicină optează pentru bibliotecă drept sursă de informare prioritară (72 %), urmând TV (50%), celelalte surse de informare fiind utilizate în măsură egală.

Dat fiind importanța acordată de către studenții bibliotecii ca sursă de informare, ne-a interesat mult care sunt preferințele lor în acest domeniu. Astfel le-am solicitat răspunsul la întrebarea „De serviciile căror instituții infodocumentare beneficiați (cu excepția DIB ULIM) ?”

Topul preferințelor studenților ULIM pentru instituțiile infobibliotecare (cu excepția DIB ULIM) este următorul: în general, studenții ULIM apelează mai mult la serviciile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (47,8 %) și ale unor biblioteci universitare (19,4 %). În șirul preferințelor urmează alte instituții infobibliotecare: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (18,8 %), alte instituții (biblioteci specializate) (15,2%), centre de informare și documentare (al Consiliului European, PNUD, ONU, al Ambasadei SUA etc. – 12,9%), Biblioteca Academiei de Științe din Moldova (5,6%).

Tabелul ce urmează reliefează situația pentru departamentele ULIM, ea fiind similară celei generale universitare, cu unele excepții ne semnificative. Astfel, Biblioteca Națională este acceptată de către studenții tuturor departamentelor drept cea mai preferată instituție info bibliotecară, pe planul doi fiind specificate diverse instituții. De exemplu, studenții departamentelor Medicină și Științe Economice, în ordinea preferințelor, indică pe locul II alte biblioteci universitare, studenții departamentelor Jurnalism și Comunicare Publică, Psihologie și Asistență Socială, Istorie și Relații Internaționale – Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu), iar cei de la departamentele Limbi Străine și Drept – alte instituții. Detaliile statistice pot fi urmărite în continuare:

Tab. 2

Departament	Biblioteca Națională RM		Bibl. Acad. de Științe		Bibl. Mun. B.P. Hasdeu”		Alte bibl. univ.		Centre de inf. și doc.		Alte instituții		Total	
	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răsp.	% resp.	Nr. răsp.	% resp.
Științe Economice	28	37,84	8	10,81	12	16,22	19	25,68	8	10,81	5	6,76	80	19,6
Drept	21	36	1	2	8	14	6	10	6	10	11	19	53	13,0
Istorie și RI	26	58	1	2	9	20	4	9	1	2	4	9	45	11,1
Psihologie și Asist. Socială	21	50	2	5	15	36	11	26	5	12	8	19	62	15,2
Jurnalism și Com. Publică	14	37	3	8	11	29	9	24	6	16	9	24	52	12,7
Limbi Străine	33	73	1	2	2	4	6	13	3	7	9	20	54	13,2
Medicină	6	33	2	11	4	22	4	22	2	11	2	11	20	4,9
Ing. și Inf.	14	37	1	3	3	8	7	18	13	34	4	11	42	10,3
Total	163	47,8	19	5,6	64	18,8	66	19,4	44	12,9	52	15,2	408	100

Conceperea și orientarea activității instituțiilor informațional-bibliotecare depinde în mare măsură de utilizatori, astfel încât o bună cunoaștere a acestora contribuie la perfecționarea activității structurilor infodocumentare, a interacțiunii specialiștilor cu cei pe care îi servesc și, implicit, la creșterea culturii informaționale a viitorilor specialiști.

Rezultatele sondajului „Departamentul Informațional Biblioteconomic în serviciul comunității universitare” au confirmat așteptările noastre vizavi de utilizarea de către studenții ULIM a diverselor surse de informare, a multiplelor genuri de documente etc. Biblioteca este specificată drept sursă indispensabilă procesului educațional și de cercetare, dar în același timp este important ca aceasta să facă față provocărilor mediilor interne și externe, corespunzând standardelor unei instituții competitive.

Referințe bibliografice:

Republica Moldova. Parlamentul. Lege cu privire la informare și resursele informaționale de stat: [nr. 467–XV din 21 noiemb. 2003]. În: Monitorul oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 6-12, p. 23-31.

Departamentul Informațional Biblioteconomic în serviciul comunității universitare: raport de cercetare. Ch., 2006, 29 p.

Domocoș, Simona. Importanța informației pentru bibliotecile sec. XXI. În: Biblioteca, 2004, nr. 2, p. 47-48.

Porumbeanu, Octavia-Luciana. Utilizatorii și intermediarii de informații și documente în epoca contemporană [online]. București, 2004. [citată 28.09.06]. Accesibil pe Internet: www.unibuc.ro/eBooks/filogie/utilizatorii/index.htm

Stoica, Ion. Criza în structurile infodocumentare: sensuri și semnificații contemporane. Constanța: Ex Ponto, 2001, 221 p.

Lecturile lui Mihai Eminescu în biblioteca de la Ipotești și în biblioteca gimnazială de la Cernăuți

Lectura unei cărți bune, contactul imaginar cu personajele, asocierea cu unele

ce-i sunt agreabile cititorului, îi deschide calea porțița spre cunoaștere, spre universalitate, îl înobilează...

Dintotdeauna am fost curioasă să cunosc preferințele, lecturile celor care au lăsat drept moștenire omenirii averea lor spirituală. În acest studiu am intenția de-a menționa care au fost predilectiile, rolul cărții în viața geniului poeziei românești – poetul Mihai Eminescu. Mulți cercetători au studiat viața și opera Luceafărului neamului nostru. Interesul meu este cât se poate de firesc, dorința de-a cunoaște ce l-a preocupat pe Mihai copilul, Mihai elevul la Cernăuți.

Lectura cărților Mihai a deprins-o de acasă, din familie, pe când avea doar cinci ani. Fiind al șaptelea copil al soților Gheorghe și Raluca Eminovici, Mihai a avut o copilărie fericită. Părinții își vedeau copiii oameni cu studii. Cei patru frați mai mari făceau studiile la Gimnaziul superior din Cernăuți. În toamna anului 1855 sosește la Ipotești profesorul ambulant de limbă germană Scarlat Wojacek de Voiuski, pentru a-l pregăti și pe Mihăiță de școală, la fel ca și pe ceilalți copii mai mari.

Scriitorul Petru Rezuș în cartea *O copilărie nepereche*, editată la București în 1990, descrie copilăria lui Mihai, lecțiile de germană cu profesorul ambu-

lant, învățarea literelor chirilice în momentele de lectură a tatălui sau, Gheorghe Eminovici. Vă prezint un extras din această carte, dialogul mamei sale Raluca și a profesorului Scarlat:

– Soțul meu citește din cărțile lui când se astâmpără acasă, după munca zilei. Ia câte-o carte dintre cele scrise cu buchiile chirilice, ba *Ceaslovul*, ba *Psaltirea*, ba câte o gazetă nemțească, și citește. Mihăiță i se strecoară în brațe și ascultă... Ținându-l pe genunchi, soțul meu citește cu glas tare, ca să audă toți ai casei. Băiatul întreabă unde-i scris cuvântul care i-a plăcut și tatăl său îi arată apoi, slovenește, literă cu literă. Dintre toți copiii, eu cred că Mihai este cel mai înzestrat și mai bun la suflet. Într-o seară, soțul meu l-a pus să citească șire din *Psaltire*, tocmai ceea ce citise el. Băiatul, care abia are cinci ani, a citit, fără să se încurce, șovăind puțin.

– Are ținere de minte Mihăiță al nostru, a zis bărbatul, n-a uitat ce-am citit eu!

– A deschis cartea într-un loc și l-a îndemnat să citească. Ce crezi dumneata? Băiatul a citit stând la tatăl său în brațe, ca așa s-a obișnuit de vreun an de zile. Copilul a deprins a citi buchiile chirilice! Nu mai spun că Mihăiță a început a vorbi de la doi ani, parcă avea zece, ca-n poveste. Iată, aceasta-i cartea, domnule profesor, dar copilul n-are nevoie de citirea chirilică! Limba germană se scrie cu alte

Maria Brînzan

“Având o pasiune mare pentru cărți, Eminescu făcea economii chiar și din puținii bani ce-i posedea, ca să-și procure cărți vechi de la buchiniști. Astfel și-a format o bibliotecă personală, ce deveni apoi ambulantă. La început cărțile erau rânduie pe podea, iar la plecarea spre Blaj cărțile au fost ticsite într-un geamantan. În biblioteca ambulantă nu lipseau cărțile preferate scrise de Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Ion Heliade-Rădulescu și alții; dintre poezii străini pe Friedrich von Schiller, J.W. Goethe, N. Lenau și H. Heine. Lecturile lui Eminescu la Cernăuți au fost un început de bază de lectură sistematică și de formare intelectuală a poetului.”

litere, iar nu demult am primit o gazetă din Iași. Era scrisă cu alte litere. Le spune litere latine...

– Va avea folos băiatul și din învățătura lui chirilică, fiindcă nu-i va fi greu să citească din cărțile vechi, când va fi mare... Eu așa cred că din copilul acesta se va alege ceva.”

Cercetătorul Petru Rezuș a studiat la Universitatea din Cernăuți între anii 1931 și 1937, urmând itinerariile eminesciene (Botoșani, Ipotești, Școala primară, Liceul “Aron Pumnul” din Cernăuți, gazdele), făcând cercetări personale, bazate pe documente și texte originale.

Fratele său mai mare, Ilie, a fost cel care l-a purtat în lumea cărților scrise cu litere latine. Mai târziu, când Ilie se pierduse la Berlin, plângând după el și amintindu-și de vremea copilăriei, când erau fericiți împreună, de momentele plăcute când Ilie venea acasă în vacanță și se jucau pe malul iazului din Ipotești, tânărul Mihai evocă acele timpuri în poemul *Copii eram noi amândoi...* (1871): „...Și el citea pe Robinson, mi-l povestea și mie...”. Mai ca toți copiii curioși și amatori de peripeții și aventuri, frații Eminovici nu se deosebeau cu nimic de ceilalți copii. Romanul *Robinson Crusoe* a scriitorului englez Daniel Defoe, tradus în românește de serdarul Vasile Drăghici (Iași, 1835), îi ademenea pe copii să citească, să călătorească în lumea aventurilor. Cărțile fraților au trecut la Mihai, de atunci pasiunea cititului l-a dominat toată viața. Averea, bogăția lui o alcătuiau cărțile. Acestea probabil erau împrumutate din biblioteca tatălui său.

În monografia *Viața lui Mihai Eminescu*, publicată de Editura Academiei Române și Prut Internațional în 2003, cercetătorul George Călinescu descrie camera de lucru a lui Gh. Eminovici, care era totodată și bibliotecă: „Înăuntru casei, o odaie pe dreapta, cu o fereastră în față și două laterale, dând cu ușa înspre sală, alcătuia camera de meditație și de lucru a lui Gh.

Eminovici, iar în zilele mari – salonul de primire a musafirilor. La perete erau dulapuri cu cărți – al căror număr nu trebuie să-l exagerăm – în mijloc o masă cu două sfeșnice, o călimară și o scrumieră, câteva scaune împrejur, pe pereți unele chipuri de domnitori făcute de un neamț bătrân, anume Anton Zigri, prișăit pe la moșia lui Balș și care zugrăvise și pe Raluca cu destulă măiestrie. În această odaie, închisă cu cheia, pentru ca copiii să nu intre, Eminovici se tănuia câteodată spre a-și face socotelile, ori a frunzări prin cronici”. Gh. Eminovici era cunoscut ca om cu dragoste de carte și ca posesor de cărți. Cercetătorul Dumitru Popovici are aprecieri frumoase la adresa lui: „Căminarul Gheorghe Eminovici, tatăl poetului, nu are instrucțiune superioară, dar dovedește o reală curiozitate pentru știință și literatură [...] este un cărturar în limba română și germană și este capabil de unele sacrificii pentru cărți. În casa lui, care nu putea fi prea mare, o cameră era rezervată bibliotecii.” Biblioteca nu era mare, conținea traduceri din literatura universală, prevalând cele din literatura franceză, cum ar fi: Voltaire cu tragedii-

le *Alzira*, *Meropa*, traduse de Grigore Alexandrescu, *Zaira* traducere de Gheorghe Sion; Alexandre Dumas-tatăl cu drama *Antoni*, traducere de Alexandru Hrisoverghi, romanele *Cei patruzeci și cinci*, traducere de George Baronzi, și *Speronare*, traducere de I. Heliade-Rădulescu; *Moartea lui Socrate* de Alphonse de Lamartine; *Mizantropul* de Molière, traducere de Gheorghe Sion; *Lacul Dracului*, *Mettella* și *Orbul* de George Sand, traducere de George Baronzi; *Femeia bună*, *Bărbatul bun* de Marmontel; *Crucea de argint* de Eugène Sue, traducere de I. Heliade-Rădulescu; *Istoria cavalerului de Grie și a iubitei sale Manon* de Abatele Prévost, traducere de Alecu Beldiman, etc. Biblioteca tatălui său conținea și scrieri istorice despre poporul român, cărți vechi slavonești (*Psaltirea*, *Ceaslovul*), presa în limba germană. Însuși boierul Balș împrumuta cărți din biblioteca căminarului Gh. Eminovici, pentru a se delecta.

În continuare am să mă refer la perioada studiilor primare și gimnaziale ale lui Mihai Eminescu, impactul cărților asupra copilului Mihai, ceea ce îl va determina mai apoi pentru

o scurtă vreme (toamna 1865 – primăvara 1866) să aibă în grijă sa biblioteca gimnaziștilor, ce i-a încredințat-o A. Pumnul.

Primele două clase primare, după cum se presupune, Mihai le face în Botoșani, la pensionul lui Ladislav Ferderber cu predarea obiectelor în limba germană, unde este înscris din toamna anului 1856. În vacanță citea cărți din biblioteca tatălui. Cartea *Robinson Crusoe* a citit-o de trei-patru ori.

La 1858 este înscris în clasa a III-a la Școala primară greco-orientală (National Hauptschule) din Cernăuți. Urmează și clasa a IV-a clasificându-se al 5-lea printre cei 82 de școlari. În 1860 Mihai se înscrie la Ober Gymnasium (Gimnaziul superior).

Studiază la liceu până la sărbătorile de Paști (aprilie 1863). După vacanța de sărbătoare, Mihai nu se mai întoarce la liceu. În toamna anului 1865 tânărul de 16 ani revine la Cernăuți, hotărât să ia examenele ca elev privatist.

Teodor Ștefanelli (n. 1847 – 1920), colegul lui Eminescu de liceu și de universitate la Viena, prieten bun cu Eminescu, colaborator al revistei *Convorbiri literare*, în *Amintiri despre Eminescu* (București, 1914), îl prezintă pe Eminescu așa cum era el, preocupat de istorie și literatură, cititor pasionat. Amintirile lui Ștefanelli despre Eminescu au o valoare inegalabilă, pentru posteritate. Cercetătorul Ion Popescu a inclus unele capitole din această carte în antologia *Amintiri despre Eminescu*, editată la „Junimea” în 1971. Capitolele: „Eminescu în școală la liceu”, „Eminescu afară de școală” redau foarte bine preocupările lui Eminescu în timpul studiilor la Cernăuți. Din cartea lui Teodor V. Ștefanelli *Amintiri despre Eminescu*, cât și din cartea lui Augustin Z.N. Pop *Pe urmele lui Mihai Eminescu* (București 1978) și altor surse menționate mai sus putem contura personalitatea lui Eminescu. T.V. Ștefanelli menționa că Mihai era cel mai bun la religie, literatură, cunoștea din istorie. Literatura

română se citea gimnaziștilor o dată pe săptămână (o oră), istoria românilor nu se prevedea în programul școlar. Profesorul de limbă română, Aron Pumnul, le povestea și ceva din istoria românilor la lecția de română. Pentru ca elevii să cunoască mai multe din istoria și literatura română, la 1857, Aron Pumnul și alți înaintași ai vremii iau o hotărâre de a înființa o bibliotecă a gimnaziștilor. Biblioteca era alcătuită din donațiile gimnaziștilor, profesorilor de la liceu. Scriitori, oameni de vază din țară au făcut donații bibliotecii.

Vasile Alecsandri a contribuit la înzestrarea bibliotecii cu donații din propriile opere. Încă de la 8 februarie 1857, chiar de când biblioteca este înființată, el donează cărți, informându-l pe Alexandru Hurmuzachi cu această ocazie: „Am dat fratelui Costachi o colecție a tuturor uvrajelor ce am publicat până acum, spre a le trimite bibliotecii gimnaziștilor români din Bucovina”. Dar cum elevii, conform regulamentului școlar, nu aveau voie să dețină biblioteci, biblioteca gimnaziștilor se afla în casa și proprietatea lui Aron Pumnul. Mihai, de când s-a înscris la gimnaziu, frecvența des biblioteca, citea mult. Cărțile cele mai preferate de el erau: *Istoria universală* de Welter, *Mitologia populară germană* de G. Reinbeck, scrierile lui Vasile Alecsandri (*Poezii populare. Balade*, 1853, *Doine și lăcrimioare*, 1853, și altele). O lucrare preferată de Eminescu este și *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni* pentru clasa I și a II-a, de Aron Pumnul, apărut la 1862 în Tipografia Cărților Școlare din Viena. Celelalte volume ale acestei lucrări, pentru clasele a III-VIII, vor fi tipărite între anii 1863-1865 la Viena. Mihai le va studia abia în 1865, când se reîntoarce la Cernăuți. *Lepturariu rumânesc...* este o creștomatie de texte literare și științifice, în ajutorul cunoașterii literaturii române de către studenți, de la cronici până în perioada publicării volumelor menționate. În

Lepturariu... erau incluși circa o sută de scriitori români. Studiarea cărților din care au fost selectate textele pentru *Lepturariu...* a constituit o importanță majoră în dezvoltarea și formarea personalității poetului.

O altă lucrare a lui Aron Pumnul din care studia Eminescu este *Grammatik* (Gramatica), apărută în 1864, la Viena. Aron Pumnul ținea mult la Mihai, de aceea îi încredințase manuscrisul acestei lucrări. T.V. Ștefanelli remarcă: „Căpătase scriptele de la Pumnul și-și prescrisese astfel *Gramatica*”. La rugămintea colegilor, Mihai le împrumuta *Gramatica* pentru a transcrie din ea.

Pasiunea cititului uneori îl făcea să lipsească de la lecțiile plicticoase, de aceea se retrăgea în biblioteca gimnazială și se afunda în cititul cărților. Documentul principal al bibliotecii era *Catalogul bibliotecii*, numit de profesorul Pumnul „Cumsemnăciunaru venitului, cheltuielilor și al avutului Bibliotecii învățăceilor români gimnaziali cernăuțeni”, unde sunt înscrise date principale ale achizițiilor de carte, începând cu anul 1858, în care a înscris și Mihai din noiembrie 1865, când Pumnul îi încredințase biblioteca. Acest „Cumsemnăciunaru...” ar putea fi o mărturie grăitoare, despre cărțile pe care posibil le-a citit Mihai. Tânărul consulta chiar și biblioteca personală a lui Aron Pumnul, cu învoirea profesorului bineînțeles, acele cărți care l-au ajutat la alcătuirea *Lepturariului...* La acea vreme, Mihai a dobândit o pregătire spirituală serioasă. Având o pasiune mare pentru cărți, Eminescu făcea economii chiar și din pușinii bani ce-i poseda, ca să-și procure cărți vechi de la buchiniști. Astfel și-a format o bibliotecă personală, ce deveni apoi ambulantă. La început cărțile erau rânduie pe podea, iar la plecarea spre Blaj cărțile au fost ticsite într-un geaman-tan. În biblioteca ambulantă nu lipseau cărțile preferate scrise de Vasile Alecsandri, Dimitrie

Bolintineanu, Ion Heliade-Rădulescu și alții; dintre poeții străini pe Friedrich von Schiller, J.W. Goethe, N. Lenau și H. Heine. Lecturile lui Eminescu la Cernăuți au fost un început de bază de lectură sistematică și de formare intelectuală a poetului.

Tot la Cernăuți debutează cu poezia „La moartea lui Aron Pumnul” ce este publicată în broșura *Lăcrimioarele învățăceilor gimnaști din Cernăuți la mormântul preaiubitului lor profesor Aron Pumnul* (1866).

Istoria înființării, desfășurarea activității bibliotecii gimnaștilor, conținutul fondului de carte, bibliotecarii ce au asigurat desfășurarea activității bibliotecii, cât și desființarea bibliotecii alcătuiesc obiectul unui alt studiu pe care mi-am propus să-l efectuez în viitor.

La realizarea studiului dat, am consultat multe surse din colecția Serviciului „Lectura publică staționar” al Bibliotecii Naționale, pe care cu drag le sugerez cititorilor să le cerceteze.

Bibliografie selectivă:

Eminescu – înfășurat în manta-mi... Memorialistică. Mărturiile contemporanilor. Ediție, antologie, aparat critic de Cristina Crăciun și Victor Crăciun. – Ch. – Buc.: Litera – David, 1999. – 493 p.

Mihai Eminescu în amintirea contemporanilor / Daniel Corbu îngrijitor de ediție. – Iași:

Princeps Edit, 2005. – 450 p.

Amintiri despre Eminescu. Antologie și ediție îngrijită de Ion Popescu. – Iași: Editura Junimea, 1971. – 248 p.

Călinescu, G. Viața lui Mihai Eminescu: Proză. – Buc.: Litera Internațional, Editura Academiei Române, 2003. – 431 p.

Ei l-au văzut pe Eminescu. Antologie, ediție, note, bibliografie de Cristina Crăciun și

Victor Crăciun. – Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1989. – 464 p.

Pop, Augustin Z.N. Pe urmele lui Mihai Eminescu. – Buc.: Editura Sport-Turism, 1978. – 326 p.

Popovici, Constantin. Eminescu. Viața și opera. Ediția a VI-a, revăzută și adăugită. – Ch.: Grupul Editorial „Litera”, 2005. – 772 p.

Popovici, Dumitru. Poezia lui Mihai Eminescu. – Buc.: Editura Albatros, 1972. – 342 p.

Rezuș, Petru. O copilărie nepereche. – Buc.: Editura “Ion Creangă”, 1990. – 78 p.

Ștefanelli, Tudor V. Amintiri despre Eminescu. Ediție îngrijită, prefață, bibliografie și indice de Constantin Mohanu. – Iași: Editura Junimea, 1983. – 214 p.

SUMMARY

- 3-6 **AGORA**
Lidia Kulikovski. Tendencies and scene changes in libraries according to future's request
- 7-14 **OUR GUEST**
"NL are national gates of access to information..." (dialogue with Kai Ekholm, National Librarian of Finland)
- 15-19 **RESEARCHES**
Natalia Cheradi. Market segmentation – basis of elaborating development strategies of the library
- 20-26 **Lidia Kulikovski.** Library users: theories, concepts, current and emergent contexts
- 27-34 **STONES FOR THE LIBRARY TEMPLATE**
Daniel Boorstin. Human hieroglyphs
- 35-38 **THEORY AND PRACTICE**
Ludmila Lipcanu. Francophone reference points in the information process of medical user
- 39-42 **Nelly Turcan.** Professional competences of information and documentation specialists and Bologna Process
- 43-45 **Ecaterina Scherlet, Violeta Ionel.** The modernization of information services in the Library of the State Pedagogic University "Ion Creangă"
- 46-49 **Veronica Ghețu.** Didactic formation methods of the students' informational culture
- 50-52 **Elena Bordian.** The variety of information sources – criterion of manifestation of the students' informational culture
- 53-67 **BIBLIOSOPHY**
Alexe Rău. Protowriting
- 68-70 **SYMPOSIUM**
Maria Furdui. The public library – community's historic centre
- 71-73 **Galina Davidic.** Public libraries and their place in society
- 74-76 **Lidia Sitaru.** Librarian's role in community
- 77-79 **Nadejda Pădure.** The development of collections: problems and perspectives
- 80-81 **Natalia Suvac.** Solving conflicts in library
- 82-85 **ATLAS**
Vera Osoianu. Genuine memory: from the collections of the National Library of Norway
- 86-95 **FIAT LUX**
Nina Negru. The formation of RSSM polygraphic basis after the Second World War (The problems of Bessarabia soviet press: 1944-1946)
- 96-101 **CULTURAL ANNIVERSARIES**
Iurie Colesnic. A man without tomb...
- 102-105 **Iurie Colesnic.** Cincinat Pavelescu – an epigrammatist Bessarabians adore
- 106-111 **Iurie Colesnic.** The life and drama of Gheorghe V. Madan
- 112-113 **Iurie Colesnic.** "The most talented sculptor woman of our era"
- 114-115 **Iurie Colesnic.** Pavel Kuzminski's work in european literature
- 116-122 **BIBLIOSOCIOLOGY**
Libraries and information resources according to beneficiaries' perception (looking through an OCLC study)
- 123-126 **READING'S UNIVERSE**
Maria Brînzan. What did Mihai Eminescu read in the Ipotești library and in the gymnasium library of Cernăuți

СОДЕРЖАНИЕ

- 3-6 АГОРА
Лидия Куликовски. Тенденции и смена постановок в библиотеках по требованию будущего
- 7-14 ГОСТЬ ЖУРНАЛА МБ
„Национальные библиотеки – национальные ворота доступа к информации... ” (диалог с господином Каем Эхольмом, национальным библиотекарем Финляндии)
- 15-19 НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
Наталия Керади. Сегментирование рынка – основа разработки стратегий для развития библиотек
- 20-26 **Куликовски Лидия.** Пользователи библиотеки: теории, концепты, актуальные и будущие контексты
- 27-34 КАМНИ ДЛЯ ХРАМА БИБЛИОЛОГИИ
Даниэль Боорстин. Человеческие иероглифы
- 35-38 ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА
Людмила Липкану. Франкоязычные ориентиры в процессе информирования медицинского пользователя
- 39-42 **Нелли Цуркан.** Профессиональные компетенции специалистов в области информирования и документирования согласно Болоньскому процессу
- 43-45 **Екатерина Скерлет, Виолета Ионел.** Модернизация информационных услуг в библиотеке Государственного педагогического университета им. Иона Крянгэ
- 46-49 **Вероника Гецу.** Дидактические методы формирования информационной культуры студентов
- 50-52 **Елена Бордиян.** Разнообразие источников информации – критерий проявления информационной культуры студентов
- 53-67 БИБЛИОСОФИЯ
Алексей Рэу. Протописьменность
- 68-70 СИМПОЗИОН
Мария Фурдуй. Публичная библиотека – исторический центр сообщества
- 71-73 **Галина Давыдик.** Публичные библиотеки и их место в обществе
- 74-76 **Лидия Ситару.** Роль библиотекаря
- 77-79 **Надежда Пэдуре.** Комплектование книжных фондов: проблемы и перспективы
- 80-81 **Наталия Сувак.** Разрешение конфликтов в библиотеках
- 82-85 АТЛАС
Вера Осояну. Наследие: из фондов Национальной библиотеки Норвегии
- 86-95 FIAT LUX
Нина Негру. Становление полиграфической базы МССР после Второй мировой войны (Проблемы советской прессы МССР 1944-1946 гг.)
- 96-101 ЗНАМЕНАТЕЛЬНЫЕ ДАТЫ
Юрий Колесник. Человек без могилы...
- 102-105 **Юрий Колесник.** Чинчинат Павелеску – эпиграмист, обожаемый бессарабцами
- 106-111 **Юрий Колесник.** Жизнь и драма Георгия Мадана
- 112-113 **Юрий Колесник.** „Самая одаренная женщина-скульптор нашей эры”
- 114-115 **Юрий Колесник.** Произведения бессарабца Павла Кузьминского в европейской литературе
- 116-122 БИБЛИОСОЦИОЛОГИЯ
Библиотеки и информационные ресурсы в восприятии пользователей (результаты исследования проведенного ОСЛС)
- 123-126 МИР ЧТЕНИЯ
Мария Брынзан. Чтения Михая Эминеску в библиотеке Ипотешть и в библиотеке Чернэуцкой гимназии